

**BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
CLUJ-NAPOCA**

BIBLIOTECA ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTUL

DIRECȚII DE MODERNIZARE ȘI PERFECTIONARE

II

**Lucrările Simpozionului
din 5-7 septembrie 1974**

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2009 07777

1976

657791

LUCRĂRILE SECȚIEI A III-a

ORGANIZAREA STUDIULUI ȘI SOCIOLOGIA LECTURII

PREZIDIUL:

PRESEDINTE:

MIHAI PETRESCU,
metodist principal, Serviciul bibliotecii
din Ministerul Educației și Învățămîntului

MEMBRI:

ALFRED LAUTERMAN,
director al Bibliotecii centrale pedago-
gice București

Ing. LIVIU VORONCA,
director al Bibliotecii Institutului
politehnic București

CONFLICTELE DE MOTIVAȚII ÎN PSIHOLOGIA ȘI SOCIOLOGIA LECTURII

ILEANA BÂNCILĂ
Șef serviciu,
Biblioteca centrală universitară
din București

Prezentarea noastră nu înfățișează desfășurarea unei anchete și rezultatele acesteia. Ea este o încercare teoretică insistând asupra unor factori care contribuie la întregirea fenomenului lecturii, mai complex decât pare la prima vedere, și asupra legăturii dintre lectura considerată din punct de vedere individual și lectura ca fenomen de grup.

Analizând termenii temei noastre, precizăm de la început că motivația apare cu cele două accepțiuni ale sale: 1. relația actului lecturii cu motivele care îl explică, și 2. expunerea motivelor pe care se sprijină decizia lecturii. În ceea ce privește conflictul, îl înțelegem ca pe un proces de opoziții, convertit, în final, într-o serie de opțiuni. Evident, el nu se produce cu necesitate, dar frecvența lui ne atrage atenția asupra acestui aspect al lecturii. Examinarea conflictului de motivații în psihologie și sociologie evidențiază nu numai relația obșnuită dintre cele două domenii, dar și faptul că lectura, în ultimă instanță un act individual, are numeroase aspecte sociale, decurgând atât din organizarea și efectele ei, cât și din relațiile specifice de grup. Aceste clarificări constituie, totodată, punctele noastre de plecare.

I. Motivațiile principale ale lecturii

Lectura este un act de decizie, sau, mai bine spus, reprezintă un gir de decizii. Dar de la început trebuie rezolvată dilema, dacă este cazul unei dileme, între:

A. trebuie - nu trebuie

Alegerea hotărăște în opoziția care se poate ivi, de pildă, între motivația socială și cea individuală a lecturii, prima reprezentând de obicei, afirmația, cea de a doua, negația

necesității lecturii.

B. vreau - nu vreau

~~Conflictul trebuie să se încheie cu preferința care se dă~~
lecturii, în opoziție, de exemplu, cu un mijloc de informare audio-vizuală. Considerând lectura ca fenomen social, se constată că deși în epoca noastră mijloacele audio-vizuale s-au dezvoltat foarte mult, tipărirea textelor nu a scăzut. Căutându-se o explicație, una din concluziile la care s-a ajuns este că textul imprimat permite, spre deosebire de mijloacele audio-vizuale, o parcurgere mai rapidă. Factorul principal în această alegere este abilitatea perceptivă, care depinde, la rândul său, de vîrstă, element principal în privința calității vederii și a dezvoltării gândirii, esențiale pentru parcurgerea rapidă a textului.¹⁾

C. pot - nu pot

Pe lângă opoziția care poate să apară între condițiile de moment, conflictul se manifestă frecvent între ideal și posibil. În vremea noastră, așa cum se știe, pretenția de a avea măcar o informare completă într-un anumit domeniu este, cu excepția domeniilor foarte înguste, o utopie (cu toate acestea, oamenii de știință, perseverenți, consacră în medie 20-25% din timpul de lucru, căutării de informații²⁾). Întrebarea este unde se oprește posibilul și, deci, cercetarea noastră, de unde începe să fie scuzată lipsa noastră de informare, unde încetează presiunea necesității asupra personalității omului de știință (după unii autori, "poate nu mai are importanță că un om de știință ignoră 90% din ceea ce se publică în domeniul lui, cu condiția să citească cele cîteva periodice de bază în care apar de obicei cele mai importante dări de seamă privind cercetarea"³⁾).

Alternativele de mai sus sînt categorice, dar între termeni pot să apară și forme de optativ.

1) Fr. R i c h a r d e a u și Fr. G a u q u e l i n. Une méthode moderne pour apprendre sans peine la lecture rapide. Paris, CEPL, 1969, p.19,20.

2) D.L. R o t h. Les besoins des usagers des bibliothèques. În: Bulletin de l'UNESCO à l'intention des bibliothèques, 28, nr.2, mars-avril 1974, p.99.

3) Idea p.101

Depășind dilemele de tipul celor de mai sus, intervin o serie de cauze care motivează actul lecturii:

- a) informarea
- b) instruirea (educația)
- c) reflecția
- d) plăcerea

Le putem numi motivații principale. Fiecare din ele poate constitui primul impuls către lectură și determină, totodată, modul în care decurge aceasta. Ele depind de subiect, dar unele din ele - informarea, instruirea - pot să apară și independent, sub forma unor obligații ce se impun acestuia. Instruindu-mă, reflectând, citind de plăcere, firește, mă și informez. S-ar putea spune deci că informarea este inclusă în toate celelalte forme. Dar ea poate exista și ca impuls de sine stătător, ori de câte ori subiectul nu se îndepărtează în intenția lui de simpla cunoaștere a datelor sau faptelor relatate într-un text. Asocierea se poate face și între celelalte tipuri de lectură, ceea ce nu împiedică existența separată a fiecăruia, pentru același motiv, care este intenția subiectului.

Fixându-se la unul din aceste tipuri de lectură, subiectul poate să nu se supună nici unei deliberări. El se poate găsi însă și în situația de a trebui să aleagă, în funcție de o sumă de considerente. Odată decis, decizia poate să rămână aceeași, până la încheierea lecturii, după cum, pe parcurs, se poate produce o modificare, astfel încât, de pildă, o lectură care a început prin a fi instructivă, să devină o lectură de reflecție, materialul rămânând același. Se întâmplă uneori, însă, ca lectura să-și schimbe nu numai motivația, ci și obiectul, printr-un proces pe care l-am putea numi o "deturnare" a lecturii, de exemplu, un interval destinat inițial unei lecturi instructive să fie înlocuit cu un interval destinat unei lecturi de plăcere, cum se întâmplă în cazurile, destul de frecvente, în care studenții pornesc cu rivă să-și pregătească un examen, dar după aceea renunță, găsind că examenul este încă departe, și citesc o carte polițistă. Iată deci cum o motivație principală poate fi înlocuită cu o alta, printr-un vizibil conflict între ele.

II. Motivațiile secundare ale lecturii

Pe lângă ceea ce am numit "motivații principale", mai există o serie de alte cauze care determină largirea sau restrângerea lecturii și pe care le vom numi motivații secundare. Ele transformă în realitate hotărârea teoretică a lecturii. Ne propunem să insistăm mai mult asupra acestora, datorită interesului pe care-l prezintă pentru bibliotecă.

A. Lectura ca fenomen individual

Întregul proces de decizie în privința lecturii, uneori cu aspecte conflictuale, se petrece într-un cadru obiectiv, în care intră: vârsta, sexul, pregătirea, datele economice ale lecturii. Toate acestea constituie complexul în care apare motivația lecturii. Evident, unele din aceste condiții se modifică în timp, dar orice cercetare în considerare factorii așa cum se prezintă la un moment dat, atunci când nu are caracter de prognoză.

a) Timpul. Din punct de vedere al subiectului, el indică disponibilitatea acestuia, după cum depinde de el înșuși sau nu. Dacă se găsește în situația de a decide, subiectul poate hotărî între un timp mai lung sau mai scurt acordat lecturii, între un timp zilnic sau la intervale, în anumite zile și ore. Cantitatea de timp determină, de asemenea, forma de lectură integrală sau parțială (supralectură, lectură în diagonală, selectivă), precum și între citirea materialului original sau a unor rezumate.

Problema duratei are și un alt aspect, acela al timpului psihologic, subiectiv prin excelență, și care apare subiectului mai lung sau mai scurt, mai ales în funcție de atracția pe care o exercită textul. Acest aspect poate influența motivația lecturii.

b) Spațiul. Unul din sensurile spațiului este acela de spațiu fizic. Aplicat la lectură, el măsoară distanța până la locul unde se găsește materialul care urmează să fie citit, precum și spațiul pus la dispoziție pentru lectură. Sub ambele forme el devine pentru subiect o întrebare care determină alegerea dintre lectura acasă sau la bibliotecă, putând fi de asemenea o cauză pentru renunțarea la lectură. Ca și timpul,

el poate produce revenirea asupra deciziei inițiale. Spațiul fizic funcționează uneori ca simplu efort pe care trebuie să-l depună subiectul, fie parcurgând o distanță, fie acceptând dificultățile locului unde citește. Dar în alte împrejurări, el se convertește în timp. În consecință, opozițiile apar nu numai în aprecierea spațiului ca atare, ci și între spațiu și timp, economia de spațiu echivalând cu economia de timp. Dar în unele cazuri, nu economia de spațiu, ci lărgimea de spațiu participă la economisirea timpului: o bibliotecă neaglomerată, cu un spațiu suficient pus la dispoziția cititorilor, înseamnă mai mari posibilități pentru servire, deci, pentru subiect, economie de timp.

Un alt sens al spațiului este acela de spațiu interior, ale cărui dimensiuni diferă, însemnând, în cazul nostru, capacitatea de recepționare și de asimilare a lecturii, ceea ce ține totodată de intelect și de afect. Primirea sau respingerea lecturii, din acest punct de vedere, intră într-un întreg angrenaj, urmarea fiind, uneori, încetarea lecturii.

c) Numărul publicațiilor. Violența cantității tipăriturilor în vremea noastră este, după cum se știe, una din cele mai dificile probleme. Ea obligă din ce în ce mai mult să se distingă între cantitate și calitate, astfel încât "epocii de bogăție de cunoștințe să-i urmeze aceea a economiei de cunoștințe"⁴). În mentalitatea actuală, cantitatea și numărul de informații continuă să aibă o mare importanță și ne este greu să punem punct căutărilor noastre. Relația dintre cantitatea publicațiilor și timpul subiectului, mai mult decât raportul dintre cantitate și calitate, este aceea care determină selecția materialelor.

d) Conținutul publicațiilor. Selecția are un rol fundamental nu numai în privința numărului, ci și a conținutului, a valorii textelor. Noutatea unei publicații poate fi de primă importanță pentru subiect, cel puțin în știință și tehnică, unde decide, de pildă, în alegerea între un articol și o carte, articolul fiind considerat, de la început, mai actual.

4) L'interdisciplinarité. Problèmes d'enseignement et de recherche dans les universités. Paris, OCDE, 1971
(Centre pour la Recherche et l'Innovation dans

în timpul aganunmit liber, subiectul poate să se decidă pentru lectură. Dar în ce va consta această? Va fi un roman, un volum de poezii, de critică, de știință? Deliberarea este deseori ingrată, subiectul trecînd de la o alegere la alta. Atracția de moment nu are destulă forță, iar decizia nu e definitivă.

În cadrul fiecăreia din aceste motivații, se produc agadar conflicte, deliberări, decizii. Dar, după cum am văzut, acestea se întimplă și între motivații, adică între timp, spațiu, număr, conținut, timpul constituind de obicei valoarea predominantă.

Un rol important în raportul dintre motivații îl are neprevăzutul, care poate răsturna relațiile stabilite, determinînd noi conflicte și opțiuni.

Motivațiile apar cu toate variantele lor. Subiectul le adep-tă pe cele care îi convin, cu deliberări mai mult sau mai puțin conștiente. Se creează astfel, pentru fiecare subiect, un complex de motivații în care acestea:

- a) au valoare egală
- b) se ierarhizează, în mod definitiv pentru un anumit interval de lectură sau, sub influența unor factori noi, schimbînd locul elementelor.

Ansamblul conflictelor de motivații și al opțiunilor determină tipurile de subiecți, formula mai mult sau mai puțin stabilă a fiecăruia.

B. Lectura ca fenomen de grup. Considerații asupra rolului bibliotecilor în luarea deciziilor

Lectura în sine rămîne un fapt individual. Ceea ce e plăsează în social sînt mai ales motivațiile sale, principale și secundare, cu aplicațiile lor la grup, la mai multe grupuri, pînă la constatări privind societatea la un moment dat și dezvoltarea acesteia.

Analiza lecturii ca fenomen social se face agadar inițial prin cercetări asupra grupului, de la această bază pornînd cercetările de mare anvergură. Analiza își fixează de obicei aceiași parametri ca și studierea lecturii individuale: vîrsta, sexul, pregătirea, datele economice ale lecturii,

dar acestea apar numai după ce problema lecturii a fost limitată la un anumit grup. Dacă în cazul lecturii individului, ~~lectura poate fi cercetată în orice ambianță~~, grupul are nevoie de un cadru determinat pentru a fi analizat. Egan-tioanele de cercetare pot fi alese după diverse criterii socio-profesionale, dar cel mai compact grup de studiere a lecturii, lectura fiind însuși principiul de coeziune a grupului, se constituie în cadrul bibliotecii, chiar dacă unii din membrii săi citesc câteodată în altă parte decât biblioteca publică, semi-publică sau de cercetare care formează baza activității lor obținute de lectură. Biblioteca formează deci prima coordonată a analizei sociologice a lecturii. În interiorul grupului astfel format, factorii enumerați mai sus - vârsta, sexul, profesiunea etc. - determină sub-grupe de cercetare. Toate acestea alcătuiesc cadrul obiectiv al cercetării, mai larg decât în cazul lecturii individuale.

Apariția bibliotecii ca instituție subliniază caracterul social al lecturii. Problemele ei intră nu numai în cadrul sociologiei, ci și în acela al biblioteconomiei, știință socială, legată de alte științe sociale⁵⁾.

Conflitele de motivații care se produc în lectura individuală apar în sociologia lecturii sub forma lor ultimă de decizii. Asupra acestor decizii se fac anchetele, toate presupunând deliberări personale anterioare hotărârilor. Rezumate de obicei în procentaje, ele alcătuiesc categoriile de decizii, pentru a căror explicare este nevoie de cercetarea întregului cadru al lecturii.

Pentru studierea grupului se adaugă oricâți alți parametri se consideră necesari: raportul care există în lectura grupului între cărți și cursuri, între citirea în limba proprie și în limbi străine, între utilizarea și neutilizarea cataloagelor bibliotecii și a serviciilor bibliotecarului, factori care în psihologia individuală a lecturii nu interesează sau intere-

⁵⁾ N. M e d v e v a, La recherche dans le domaine de la lecture enfantine et des activités des bibliothèques à l'intention des enfants. În: Bulletin de l'UNESCO à l'intention des bibliothèques, 26, nr.4, juillet-août 1972, p.215.

sează într-o mică măsură.

Am afirmat că, în analiza de grup, motivațiile și conflictele dintre ele se exprimă în procentaje reprezentând decizii. Se poate vorbi de o modificare a cursului deliberărilor datorită grupului, astfel încît, în final, deciziile să-l reprezinte pe acesta?

Grupul, alcătuit în cadrul bibliotecii, are, ca în cazul bibliotecilor de învățămînt superior, de pildă, un anumit caracter și anumite interese, conform aceluiași program de studiu și chiar, într-o oarecare măsură, de viață. Așa fiind, timpul acordat lecturii de către grup este mai lung sau mai scurt, în limitele programului de lucru, în mare același pentru toți. Sistemul personal de lucru se adaptează acestor cerințe, în cadrul cărora fiecare poate să vină cu propriile puncte de vedere și să dispună de libertățile permise de program. În raport cu programul, timpul acordă lecturii de grup un caracter adesea competițional. În același raport, ideea de timp a membrilor grupului pierde din subiectivism. Spațiul, sub aspectul fizic, ca distanță față de bibliotecă, ce manifestă de multe ori imperativ, obligînd la efortul necesar fie ca membrii grupului să citească în bibliotecă, fie să împrumute materiale acasă. Preocuparea față de interesele grupului pune problema amplasării bibliotecii: "Biblioteca universitară trebuie amplasată în centrul de greutate al ansamblului universitar, pentru a-și îndeplini rolul de polarizator al activității informaționale"⁶⁾. Spațiul de care dispune biblioteca, atunci cînd nu este corespunzător, poate introduce și el în mentalitatea grupului aspecte competiționale. În condițiile programului de lucru pentru întreg grupul, spațiul, sub aspectul său interior, caută să-și lărgescă capacitatea la ceea ce trebuie să fie pentru a asimila cantitatea de informații prevăzută, adăugînd la aceasta o lectură în afara programului. Numărul publicațiilor impune selecția și în perspectiva grupului. Pentru un grup foarte

⁶⁾ I. A n t o n e s c u, Unele probleme actuale în proiectarea construcțiilor de biblioteci universitare. În: Biblioteca universitară - laborator de muncă intelectuală. Lucrările Simpozionului din 23-25 nov. 1972, p.69 (Biblioteca centrală universitară București).

atacat unui bibliotecii, numărul este limitat de la început de fondurile bibliotecii respective. Așadar, într-o primă fază, ~~independența~~ selecției revine bibliotecii, care acționează în numele cititorilor. Numai în al doilea rând și în acest cadru se produce selecția operată de cititori. Un alt aspect al numărului, de data aceasta fiind vorba de numărul de exemplare din aceeași publicație, apare în funcție de raționalizarea practică de bibliotecă, după numărul membrilor grupului. În cazul în care numărul de exemplare se dovedește insuficient, accesul la publicații se programează ca fenomen firesc, de la sine, sau prin acțiunea bibliotecii. În privința continutului publicațiilor, nouitatea capătă, în condițiile de grup, o și mai mare importanță, fiecare vrea și se consideră obligat să citească "cartea despre care se vorbește" și să ajungă cât mai repede la ea. Influența este evidentă. Dealtfel, datorită discuțiilor din cadrul grupului, influența se produce nu numai în cazul nouităților (intervenția bibliotecarului poate să aibă un rol însemnat în deliberare). În bibliotecile de învățământ superior, grupul acceptă bibliografia obligatorie ca atare și, într-o măsură diferită, pe cea facultativă. Dacă pentru cea dintâi, se formează de la început un acord, pentru cea de a doua se manifestă păreri deosebite și adesea o influență vădită a unor membri ai grupului în deliberări și opțiuni. Neprevăzutul își păstrează importanța și în lectura de grup. Schimbările în programul comun, de pildă, determină modificări de comportament, noi conflicte de motivații, noi deliberări și decizii, a căror armonizare în grup cere timp.

Deliberarea (uneori) în grup, influența reciprocă, competitivitatea, raționalizarea, programarea apar ca trăsături caracteristice ale lecturii de grup, ele participând la conflictele de motivații într-un mod specific grupului.

Relațiile dintre grupuri

Influența acestora asupra deciziei lecturii de grup este evidentă:

1. ca efect al hotărârilor instituțiilor de care depinde fiecare grup, în privința împrumutului interbibliotecar. Decizia de a citi un anumit material rămâne în suspensie, pînă la pri-

nirea răspunsului. Acesta poate fi chiar materialul, în care caz împrumutul fixează totodată limita de timp a lecturii, dar poate fi o asigurare a împrumutului sau un refuz. Totuși deși o serie de eventualități care intervin, în cazul cel mai bun o programare a lecturii obligând pe cel pentru care s-a făcut împrumutul să acorde prioritate materialului respectiv, chiar dacă aceasta înseamnă o modificare a planului său inițial de lectură. Împrumutul, sub formă sa pozitivă sau negativă, este astfel determinant în privința lecturii, decidind asupra unor conflicte posibile de motivații.

2. participând la informarea membrilor grupului; există sau nu un anumit material în fondul unei biblioteci. Informarea contează prin răspunsul transmis, dar, în sine, ea nu poate să pună sau să nu pună la dispoziție un material. Rolul său este de simplu intermediar între grupuri, dar un intermediar care participă:

- a) la luarea deciziei
- b) prin promptitudinea sa, la economisirea timpului pentru lectură.

Intrând în mecanismul cel mai intim al deciziei lecturii, care, ca fenomen, reprezintă o alternanță de afirmații și negații ce se produc cu rapiditate pînă la opțiune, problema noastră devine o rețea fină de relații. Prin ordonarea pluralităților de deliberări și opțiuni din cadrul grupului, se creează adevărate structuri în sociologia lecturii.

Rezolvarea lecturii, ca problemă de grup, se face din perspectiva completă a acestuia, grupul, la rîndul său, ascultînd de imperativele societății. Relația: psihologia individuală a lecturii - psihologia de grup a lecturii - sociologia lecturii, cu aspectele sale instituționale (bibliotecile) se alcătuiască ca un cadru firesc al acestui fenomen. Cunoștință reacțiile individuale și de grup, inițiativele bibliotecilor se conduc după un calcul al probabilităților, cu măsuri de redresare a grupului, atunci cînd este necesar.

Rolul lecturii în viața societății face ca problematica raportului de motivații, adesea în conflict, să fie importantă. Aceste obligă individul să-și ierarhizeze judicios opțiunile, grupul să-și ordoneze eficient relațiile și bibliotecile

să participe la toată această administrare de interese și de forțe, care este lectura, cu capacitatea pe care le-o acordă epoca noastră.

MOTIVATION CONFLICTS IN THE PSYCHOLOGY AND SOCIOLOGY OF READING

S u m m a r y

Reading is a phenomenon of decision, overstepping the stage of dilemmas:

- A.) should - should not
- B.) I want - I don't want
- C.) I can - I cannot

has to choose between certain main motivations

- a.) information
- b.) instruction (education)
- c.) pleasure

Reading also includes some factors that can be taken as secondary motivations as far as putting reading into practice:

- a.) time
- b.) space
- c.) number (quantity) of publications
- d.) contents of publications

Often in relations of contradiction (opposite relations) the motivations and options generate certain types of subjects. Within reading, as a collective phenomenon, the optimum group for research is closely connected to the library. In the analysis of reading the decisions are represented by percentages making up decision categories. Time, space, number and contents of publications acquire, this time, specific aspects, that determine the characteristics of reading as a group phenomenon: deliberation (sometimes) in group, reciprocal influence, competitiveness, rationalisation, programming. In group relations the interlibrary lending and information constitute important factors in the decision of reading.

КОНФЛИКТЫ ОБОСНОВАНИЙ В ПСИХОЛОГИИ И СОЦИОЛОГИИ ЧТЕНИЯ

Резюме

Чтение, как решительный феномен, из стадии дилеммы:

А. надо-не надо;

Б. хочу-не хочу;

В. могу-не могу;

должно выбирать между рядом главных решений

а. информация;

б. обучение (воспитание);

в. размышление;

г. удовольствие.

В область чтения входит также ряд факторов, действующих как второстепенные обоснования в практическом чтении:

а. время;

б. пространство;

в. число изданий;

г. содержание изданий;

Часто в противоречивых отношениях обоснования и отбора создаются типы субъектов.

В чтении, как коллективном явлении, лучшая группа исследования создается при библиотеке. При анализе чтения решения появляются в процентах, создавая категории решений. Время, пространство, число и содержание изданий принимают в этот раз специфические точки зрения, которые решают характеристики чтения, как групповое явление: обсуждение (иногда) групповое, взаимное влияние, компетенция, разумность, программирование. В отношении между группами, связь между библиотеками и информацией появляются как факторы, имеющие решающую роль в решении чтения.

BIBLIOTECA ȘI LECTURA STUDENȚILOR (I-II)

MARIA BREBAN
Bibliograf principal,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

ADELA IUREA
Șef serviciu,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

ANA MIHU
Bibliograf principal,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

VIORICA PESCARU
Șef serviciu,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

Lucrări efectuate în cadrul cercului de sociologie al
B.C.U. Cluj-Napoca, condus de conf. univ. dr. ACHIM MIHU

I. CONTINUAREA INVESTIGAȚIEI SOCIOLOGICE "BIBLIOTECA ȘI LECTURA STUDENȚILOR" LA FACULTATEA DE FIZICĂ ÎN ANUL UNIVERSITAR 1972/73

În anul 1972 s-a inițiat, în cadrul bibliotecii Facultății de fizică, o investigație sociologică cu titlul "Biblioteca și lectura studenților", care a avut trei consecințe importante: 1) a clarificat activitatea bibliotecii atât ca linie directoare teoretică, cât și sub aspectul implicațiilor ei practice; 2) a stabilit coordonatele de care depinde eficiența bibliotecii de facultate, anume cunoașterea necesităților de lectură, stabilite de cadre didactice pentru studenți, în raport cu sursele de informații solicitate efectiv de studenți; 3) cifrele statistice și stabilirea unor criterii științifice de determinare a nevoilor de lectură au permis să se ia măsuri de echilibrare a unor anomalii (goluri sau surplusuri) ivite în urma unor circumstanțe necontrolate. Rezultatele obținute la prima investigație au demonstrat că reactualizarea ei periodică nu poate decît să folosească bunului mers al biblio-

tecii. În consecință, investigația inițiată în anul 1972 a fost continuată în anul 1972/1973, cu scopul principal de a verifica și dezvolta, cu date mai noi și mai extinse, concluziile preliminare ale cercetării efectuate în anul precedent.

Rezultatele au fost următoarele :

I.a. Grupînd bibliografia în obligatorie și în facultativă (tab.nr.1), constatăm că, la fel ca și în anul trecut, procentul cel mai ridicat revine bibliografiei facultative, atît în ceea ce privește cărțile, cît și studiile din periodice. Ponderele articolelor din periodice, în totalul bibliografiei, este foarte mică, 67 studii cu 583 pagini. Totalul bibliografiei (cărți) indicate în anul 1972/1973 este mai mare decît în anul precedent cu 102 volume și 29.814 pagini, în schimb a scăzut cu 317 numărul paginilor la studiile din revistă.

Repartizarea bibliografiei pe ani de studiu (tab.nr.2) ne arată că bibliografia cerută, în ceea ce privește cărțile, crește progresiv în cei patru ani de studiu, atît ca volume, cît și ca pagini. Proporțiile bibliografiei din periodice pe cei patru ani de studiu nu exprimă o creștere progresivă a cuantumului de bibliografie, conform succesiunii gradului de complexitate al anilor. Recomandările bibliografice pentru anul I nu cuprind indicații din periodice, iar ceilalți ani de studiu, în ordinea creșterii ponderii, se succed în felul următor: III, II, IV. Cea mai multă bibliografie obligatorie (cărți) este indicată anului IV (115 volume cu 36.274 pagini) și cea mai puțină anului III (63 volume cu 14.592 pagini). Este de remarcă, de asemenea, faptul că primilor trei ani de studiu nu le este indicată bibliografie obligatorie din periodice (tab.nr.3a).

Bibliografia facultativă (cărți) atinge cota maximă în anul III (142 volume cu 51.774 pagini), iar cea minimă în anul I (64 volume cu 26.498 pagini). Pentru articolele din periodice numărul cel mai mare de pagini, cum este și firesc, revine anului IV (tab.nr.3b).

Analizînd indicațiile bibliografice (cărți) după statusul acestora (tab.nr.4), se observă că în cadrul bibliografiei obligatorii (atît ca volume cît și ca pagini) manualele și cursurile ocupă locul I, urmate de: tratate, monografii și lucrări de

specialitate; îndreptare practice și îndrumătoare pentru lucrări de laborator etc. După numărul de volume, cele mai multe indicații din bibliografia facultativă aparțin categoriei tratate, monografii, lucrări de specialitate. Ca pagini însă, pe primul loc se află, ca și la bibliografia obligatorie, manualele și cursurile.

Bibliografia obligatorie (cărți), defalcată pe statusuri și ani de studiu (tab.nr.5), ne arată o scădere, de altfel justificată, a numărului de pagini de manuale și cursuri de la anul I (73,18%) la anii II (58,69 %), III (57,53 %) și IV (46,50 %). Structura bibliografiei facultative (cărți) după status și ani de studiu (tab.nr.6), furnizează de asemenea o serie de aspecte interesante. Remarcăm o descreștere firească a numărului de pagini indicate la manuale și cursuri în anii I (70,89 %), II (54,36 %), III (16,76 %). Cum este, credem, și normal, cel mai mare număr de pagini de cărți cu statusul 4 (tratate, monografii, lucrări de specialitate) este indicat anului IV (56,31 %) și cel mai mic anului I (10,56 %).

În prezentarea datelor pînă la această fază a fost luată în considerare bibliografia brută. În continuare vom utiliza bibliografia netă (bibliografie pe care am obținut-o prin eliminarea suprapunerilor de indicații bibliografice existente în cadrul aceleiași discipline). În anumite etape ale analizei este necesară rezolvarea paralelismelor interdisciplinare din indicațiile bibliografice (bibliografia netă) cu atît mai mult cu cît diferența între bibliografia brută și netă - cărți este de 39.146 p. pentru bibliografia obligatorie și 44.435 p. pentru cea facultativă (tab.nr.7).

b. Actualitatea publicațiilor recomandate este cu atît mai importantă cu cît domeniul cercetat aparține științelor exacte, științe în cadrul cărora uzura morală rapidă a bibliografiei constituie un factor de care trebuie să se țină seama.

Un număr apreciabil de indicații bibliografice : 47,24 % volume la bibliografia obligatorie și 52,84 % volume la cea facultativă, sînt datate înainte de 1966 (tab.nr.8). În comparație cu anul trecut, volumul bibliografiei facultative datate înainte de 1966 este mai mic (52,84 % față de 62,04%).

Defalcind bibliografia obligatorie c \acute{a} r \acute{t} i pe fiecare an de apari \acute{t} ie din perioada 1966-1973 (tab.nr.9), remarc \acute{a} m c \acute{a} peste 50 % din num \acute{a} rul de c \acute{a} r \acute{t} i \acute{s} i de pagini au fost datate int \acute{r} e ani 1970-1973.

Pe ani de studiu (tab.nr.10) bibliografia net \acute{a} (pagini de c \acute{a} r \acute{t} i) anterioar \acute{a} lui 1966 revine anului II \acute{s} i este reprezentat \acute{a} printr-un procent de 57,52%, urmat \acute{a} in ordinea descre $\acute{s$ terii ponderii de : anul I (54,49 %); anul III (48,61 %) \acute{s} i de anul IV (45,87%). In mod firesc, bibliografia are o dat \acute{a} mai veche la anul I \acute{s} i II, ani in care se pun bazele culturii generale de specialitate, aceasta vizind probleme mai generale, cu o mai accentuat \acute{a} stabilitate. Anii superiori ofer \acute{a} studentului problemele speciale (chiar de specializare), deci in mod normal bibliografia cea mai recent \acute{a} intereseaz \acute{a} intr-o m \acute{a} sur \acute{a} mai mare.

c. Datele referitoare la limbile in care este cerut \acute{a} bibliografia s \acute{i} nt urm $\acute{a$ rite defalcate pe bibliografia obligatorie \acute{s} i facultativ \acute{a} net \acute{a} ¹⁾.

Bibliografia obligatorie este reprezentat \acute{a} in c \acute{a} r \acute{t} i ce pot fi citite in limbile care rezult \acute{a} din tabelul nr.11. Aceeasi bibliografie a fost analizat \acute{a} \acute{s} i dup \acute{a} limbile de origine (publica \acute{t} ii originale \acute{s} i traduceri) (tab.nr.12), pe m \acute{a} sur \acute{a} \acute{s} i din punctul de vedere al limbii in care au ap \acute{a} rut ini \acute{t} ial (tab.nr.13).

Analiza structurii bibliografiei obligatorii-c \acute{a} r \acute{t} i dup \acute{a} criteriile limbii in care poate fi citit \acute{a} \acute{s} i limba de origine, eviden \acute{t} iaz \acute{a} urm $\acute{a$ toarele aspecte: 1) Procentul cel mai ridicat il reprezint \acute{a} publica \acute{t} iile in limba rom \acute{a} n \acute{a} (69,99 %). Ponderea celorlalte limbi este exprimat \acute{a} in urm $\acute{a$ toarele procente: limba englez \acute{a} 15,32 %; limba rus \acute{a} 7,18 %; limba maghiar \acute{a} 6,21 %; limba german \acute{a} 0,54 %; limba francez \acute{a} 0,76 %; 2) Traducerile reprezint \acute{a} o bun \acute{a} parte din bibliografia obligatorie - c \acute{a} r \acute{t} i (30,22 %). Men \acute{t} ion \acute{a} m faptul c \acute{a} numai o parte din totalul traducerilor s \acute{i} nt in limba rom \acute{a} n \acute{a} , celelalte fiind publicate in alte limbi; 3) Dup \acute{a} criteriul limbii de origine (tab.nr.13), ponderea cea mai mare,

1) In acest context au fost excluse din bibliografie c \acute{a} r \acute{t} ile folosite ca bibliografie de c \acute{a} d \acute{r} e care predau limbi str \acute{a} ine.

după cărțile în limba română, revine celor din limba rusă (24,82%). Într-un procent apropiat sînt reprezentate și cărțile din limba engleză (23,77 %). Valorile procentuale ale fiecăreia din cele două limbi amintite reprezintă mai mult decît jumătate din cele în limba română și mai mult decît celelalte cărți indicate cu o altă limbă de origine (franceză, maghiară, germană etc.)

În ceea ce privește structura bibliografiei facultative, raportul dintre lucrările originale și traduceri reprezintă, ca și în situația celei obligatorii, peste un sfert din indicațiile bibliografice, 26,80 % (tab. nr.14).

Proporția limbilor în care se poate fi citită este circumscrisă în tabelul 15.

După limba de origine bibliografia facultativă reprezintă o seamă de schimbări față de cea obligatorie. Proporția paginilor lucrărilor originale din limba română este mai scăzută: de la 44,39 % în bibliografia obligatorie la 24,74 % în bibliografia facultativă (tab.nr.16).

În comparație cu anul trecut, structura pe limbi a bibliografiei obligatorii este diferită. A scăzut numărul de pagini indicate în limbile: română cu 716 pagini; franceză cu 1.067 pagini; germană cu 601 pagini. În schimb a crescut numărul paginilor indicate în limbile: engleză cu 4.415 pagini; rusă cu 793 pagini; maghiară cu 357 pagini.

Traducerile continuă să dețină o pondere însemnată, depășind pe cele din anul trecut cu 9 volume și 1.988 pagini.

După limba de origine, numărul de pagini indicate a rămas apropiat de cel din anul trecut la limbile: română, germană, rusă, franceză și maghiară. În schimb, acesta a crescut la limba engleză cu 6.794 pagini.

d. Analiza datelor investigației întreprinse a permis unele constatări și în legătură cu cadrele didactice. Au fost urmărite, mai ales, două aspecte: raportul dintre gradul didactic și bibliografia indicată, precum și raportul dintre vîrsta cadrelor didactice și anul de apariție a materialelor recomandate.

În medie, pe cadru didactic, au fost indicate 2,54 volume și 796,21 pagini de carte la bibliografia obligatorie și 2,98 volume și 1.071,66 pagini de carte la bibliografia facultativă (tab.

nr.17). Pe grade didactice, conferențiarii dau cea mai puțină bibliografie obligatorie și cea mai multă bibliografie facultativă. Ca și în anul trecut, asistenții sînt cei care indică cea ~~mai multă bibliografie obligatorie.~~

În ceea ce privește raportul dintre vîrsta cadrelor didactice și vechimea materialului bibliografic indicat (tab.nr.18), se constată o corelație pozitivă între vîrsta și datarea materialului bibliografic. Pentru categoria de vîrstă sub 40 de ani bibliografia este deci mai nouă decît pentru categoria de 40 ani și peste.

Corelarea bibliografiei recomandate din perioada 1971-1973 cu vîrsta cadrelor didactice (tab.nr.19) arată că, în medie, cea mai multă bibliografie din această perioadă este indicată de cadrele didactice din categoria de vîrstă 30-34 ani (337,60 pagini), în timp ce, cea mai redusă bibliografie din această perioadă au dat-o cadrele didactice de 60 de ani și peste (113,33 pagini).

II. Parametrii care au servit ca temelie pentru etapele următoare ale investigației noastre au fost: a) bibliografia total netă pe ani de studiu; b) fondurile bibliotecii ca titluri, pe ani de apariție, pentru perioada 1966 - 1972; c) numărul titlurilor de reviste și apoi numărul colecțiilor anuale ale acestor titluri, indiferent de numărul volumelor intrate în componența unui an calendaristic; d) numărul de exemplare (cărți și periodice) existente în rețeaua Bibliotecii centrale universitare pentru fiecare titlu recomandat. Pentru cele inexistente aici ne-am adresat Institutului de izotopi stabili; e) lectura studenților de la Facultatea de fizică, în biblioteca facultății, sistematizată pe ani de studiu și cuprinzînd bibliografia recomandată total netă și solicitările în afara cărților recomandate.

Raportînd titlurile existente în biblioteca Facultății de fizică la bibliografia recomandată, se poate constata că, la fel ca în anul precedent, gradul de utilizare a bibliotecii este redus. Bineînțeles, bibliografia recomandată nu trebuie în principiu să țină seamă de fondul bibliotecii și nici nu este direct determinată de creșterea lui. Totuși, remarcăm că în anul precedent, la fondul de 1.679 titluri, apărute între 1966-1971, procentul de utilizare a fost de 15 %.

Acum, la fondul de 2.144 titluri apărute între 1966-1972, procentul de utilizare este de 12,27 % (tab.nr.20). Acest decalaj relativ nu indică de fapt un regres, ci voalează o situație în ~~realitate cu ceva mai bună în anul în curs, față de anul trecut,~~ în privința utilizării fondurilor bibliotecii.

Se remarcă o tendință mai accentuată de actualizare a bibliografiei. Acest fapt rezultă din procentajul recomandărilor din ultimii trei ani: 1970 - 20,85 %; 1971 - 15,44 % și 1972 - 29,63%, pe totalul bibliografiei. Diferența de procentaj față de rezultatele de anul trecut (34,80 % în 1970 și 33,60 % în 1971) se explică, mai ales, prin aceea că bibliografia anului în curs se raportează la un fond mărit al bibliotecii. Însă, în cazul revistelor, la un fond mai ridicat (1485 colecții anuale față de 923), recomandările sînt mai puține (63 studii față de 66).

Confruntînd bibliografia recomandată cu fondul existent în rețeaua Bibliotecii centrale universitare și la Institutul de izotopi stabili, s-a constatat că în aceste biblioteci nu există 39 titluri de cărți, dintre care 8 aparțin bibliografiei obligatorii și 31 celei facultative. Este o situație mai bună decît în anul precedent, cînd lipseau 59 titluri de cărți, dintre care 27 erau recomandate ca bibliografie obligatorie. Această ameliorare se datorează, în mare măsură, cadrelor didactice care s-au orientat mai mult după posibilitățile existente. Ameliorarea respectivă se datorește și activității bibliotecii, care prin transfer de la alte unități și prin achiziții a redus numărul cărților absente din biblioteca Facultății de fizică de la 136 la 62 (dintre acestea 26 sînt cărți recomandate în bibliografia obligatorie și 36 sînt recomandate ca bibliografie facultativă). Prin transferul și achizițiile amintite, deținem în prezent titluri într-un singur exemplar în procentaj de 28,8 % și titluri în peste 10 exemplare în procentaj de 36,7 %. De remarcat însă că în cadrul bibliografiei obligatorii titlurile existente în peste 10 exemplare sînt în procent de 52,9 %, iar titlurile existente într-un singur exemplar aparțin într-o măsură considerabilă bibliografiei facultative, anume 35 %. Dacă analizăm totalul cărților recomandate inexistente la biblioteca Facultății de fizică (adică 39, care nu există nicăieri și

62 care există la alte biblioteci, dar nu la cea a Facultății de fizică), observăm că: a) 30 de titluri fac parte din domenii ca: matematică, pedagogie și limbi străine, care pot fi găsite ~~la bibliotecile specializate;~~ b) 6 titluri formează bibliografia pentru două discipline nou introduse în programa de învățămînt, anume: "desen tehnic" și "programare și sisteme de prelucrare a datelor"; c) 54 de titluri sînt cărți din străinătate, din care 24 există la Institutul de izotopi stabili; d) 11 titluri sînt cărți de fizică în limba română, pentru procurarea cărora se fac demersuri insistente la Serviciul de achiziții. O realizare de care se bucură biblioteca în urma acestei investigații este și catalogul bibliografiei obligatorii și facultative, recomandate studenților de către cadrele didactice. Acesta este alcătuit pe fișe aranjate pe ani de studiu. În cadrul anilor fișele sînt puse pe discipline, iar acestea la rîndul lor sînt împărțite pe cursuri și seminarii. Pe fișele divizionare ale cursurilor și seminariilor este trecut și numele cadrului didactic care a recomandat bibliografia respectivă. Pe lîngă datele bibliografice, fișele mai informează la care bibliotecă se găsește lucrarea respectivă și cota ei. Pe dosul fișei am indicat și numărul de exemplare existente, cu scopul de a putea reglementa circulația cărții în funcție de solicitarea ei. Catalogul este reactualizat la începutul fiecărui semestru. La începutul fiecărui an universitar, înainte de întocmirea bibliografiilor, biblioteca informează cadrele didactice despre publicațiile intrate în bibliotecă în cursul anului respectiv. Listele întocmite în acest scop sînt structurate pe specificul catedrelor, indicînd totodată și numărul exemplarelor existente. III. Unul din elementele dinamice de care biblioteca ține cont în activitatea sa îl constituie lectura studenților. În cadrul acestei investigații, ea ne preocupă sub aspectul onorării de către studenți a bibliografiei obligatorii și facultative. Totodată, prezintă interes și lectura lucrărilor nerecomandate. În anul universitar 1972/1973 circulația cărților a fost mai mare decît în anul precedent. În 1971/1972 au fost consultate 1259 titluri de 19.239 ori, iar în 1972/1973 au fost consultate 1.504 titluri de 22.589 ori. Diferența se datorează lecturii studen-

ților din anul IV care în 1971/1972 au consultat 339 titluri de 3.129 ori, iar acum 519 titluri de 6.628 ori. La ceilalți ani de studiu se observă o ușoară scădere a circulației cărților.

Bibliografia totală solicitată de toți anii de studiu se ridică la procentul de 50,5 % din bibliografia recomandată, ca și în anul trecut (graficul nr.1). La anii II și III procentul de bibliografie obligatorie neconsultată, dar existentă în biblioteca Facultății de fizică, este de 2,4 %, crescând progresiv la anii: I (11,5 %); IV (33,8 %) și V (75 %) (graficul nr.2). Printre cauzele nesolicitării celor 139 de titluri din bibliografia recomandată care se găsesc la biblioteca Facultății de fizică, am putea semnală următoarele: a) proporția decisivă a lucrărilor din această categorie intră în bibliografia facultativă (102 titluri sînt bibliografie facultativă și numai 37 obligatorie); b) ponderea relativ mare a cărților din această grupă o dețin cele scrise în alte limbi (109 titluri sînt în limbi străine și numai 30 sînt în limba română); c) slaba dotare a bibliotecii cu aceste cărți (107 titluri se găsesc în bibliotecă într-un singur exemplar).

În bibliografia recomandată, revistele constituie o grupă aparte ca sursă de informații. Din 63 articole indicate au fost onorate doar 20. Anului IV i s-au recomandat 32 studii, din care au fost solicitate 17, iar anului V i s-au recomandat 18 studii, din care a fost solicitat doar 1.

Din totalul de titluri (cărți) solicitate, lectura nerecomandată deține procentul de 84 %, dar aceste titluri au circulat în medie de 7,4 ori, spre deosebire de bibliografia recomandată care a circulat în medie de 54,5 ori pe titlu (tab.nr.22). O altă problemă care trebuie amintită aici este că bibliografia nerecomandată mai cuprinde și categorii aparte de publicații ca : dicționare, tabele matematice și manuale școlare. Semnalăm și unele anomalii în acest domeniu al lecturii nerecomandate: lucrările de laborator ale unei catedre, depuse la bibliotecă, au fost solicitate de 668 ori; un curs dactilografiat de asemenea depus la bibliotecă de autor, deși nerecomandat, a fost solicitat de 583 ori. Tot în această categorie sînt cuprinse cărțile mențio-

nate în bibliografia recomandată, dar solicitate în alt moment, în alți ani de studiu. Este vorba de un număr de 64 de cărți recomandate în ani superiori și consultate de anii mai mici și de un număr de 163 de cărți recomandate în primii ani de studiu și reluate după aceea.

Am fost nevoiți să încadrăm tot ca bibliografie nerecomandată lectura anului IV în vederea lucrării de diplomă, care nu apare ca anexată unui curs anume, dar este tot recomandată de cadrele didactice prin îndrumarea individuală a fiecărui student. Spre deosebire de anul 1971/1972 când bibliografia nerecomandată a articolelor din reviste a fost foarte puțin solicitată (87 de solicitări), în anul 1972/1973 au fost consultate 274 reviste de 2.272 ori, ceea ce înseamnă 8,3 cereri/volum. Pe ani de studiu, locul întâi îl deține anul IV (cu 151 titluri solicitate de 1.642 ori), apoi anul III (56 titluri de 393 ori), urmat de anul II (35 titluri de 152 ori), anul V (27 titluri de 72 ori) și anul I (5 titluri de 13 ori) (tab.nr.23).

Cum e și firesc, ponderea în studierea revistelor o dețin cele recent editate; aparițiile din 1971-1973 reprezintă 46 %. Urmărind acest criteriu în privința cărților nerecomandate, constatăm că un procent de 55 % îl formează categoria titlurilor solicitate apărute pînă în 1965.

În ceea ce privește limbile în care sînt citite cărțile din bibliografia nerecomandată (tab.nr.26), aflăm că 54,80 % din titluri au fost scrise în limba română, înregistrînd o circulație de 77,29 %. Urmează limba engleză, maghiară, rusă, franceză și germană. Revistele cele mai solicitate sînt cele în limba engleză (49,46 %), la care trebuie adăugat procentul de 10,87 % al revistelor multilingve în care predomină tot engleza; urmează limba maghiară (9,78 %); limba rusă (8,70 %), limba germană (8,15 %); limba română (7,61 %) și limba franceză (5,43 %) (tab. nr.27). Structura pe limbi nu trebuie considerată că ar rezulta numai din preferințele cititorilor. Ea este influențată, în mare măsură, de structura pe limbi a fondurilor pe care biblioteca le pune la dispoziția cititorilor.

În încheiere, considerăm necesar să formulăm următoarea concluzie: bibliografia nerecomandată este subordonată în cea mai

mare, ceea ce este regretabil de fapt, este în afara sferii de interes a discipolilor pe care biblioteca le popularizează ca stare, ultimele cărți științifice ale cadrelor didactice, sau lucrări care primesc un caracter de divertisment. Constatând că, fie din lipsă de timp, fie din lipsă de interes, baza studiului pentru studenți o constituie recomandarea făcută de cadrele didactice, subliniem din nou necesitatea unei cât mai strânse colaborări între cadrele didactice și bibliotecă.

II. ANALIZA BIBLIOGRAFIEI INDICATE DE CADRELE DIDACTICE, A LECTURII STUDENȚILOR ȘI A ACTIVITĂȚII BIBLIOTECII LA FACULTATEA DE CHIMIE ÎN ANUL UNIVERSITAR 1972/73

Având la bază experiența cercetării bibliografiei indicate de cadrele didactice de la Facultatea de fizică¹⁾, am efectuat, în anul universitar 1972/1973, o investigație la Facultatea de chimie, pe baza aceluiași principii și metodologii.

Rezultatele obținute din înregistrarea și prelucrarea datelor oferite de cadrele didactice de la Facultatea de chimie, cu privire la bibliografia obligatorie și facultativă indicată studenților, vor fi prezentate în două etape :

1. În prima etapă, investigația a urmărit, în principal, analiza indicațiilor bibliografice date de cadrele didactice, modul și măsura în care biblioteca noastră acoperă sau nu aceste indicații.
2. În etapa a doua, am analizat lectura studenților de la Facultatea de chimie în raport cu bibliografia obligatorie și facultativă indicată de cadrele didactice.

La fel ca și la cercetarea efectuată la Facultatea de fizică, și la Facultatea de chimie am ținut seama de faptul că bibli-

1) Biblioteca și Universitatea. Studii și lucrări de biblionomie. Cluj, Univ. Babeș-Bolyai. Biblioteca centrală, 1972, p. 51-131.

grafia indicată studenților este: obligatorie și facultativă; formată din cărți și studii (sau articole); cărțile au un statut diferit de cel al studiilor; ea poate fi brută și netă.

În plus, ca un aspect inedit, trebuie menționat faptul că studierea bibliografiei indicate de cadrele didactice și a lecturii studenților, la Facultatea de chimie, s-a făcut separat pe cele două secții: secția chimie și secția fizică-chimie.

Am încercat, în special, să analizăm acele dintre datele obținute, care prezintă interes pentru activitatea noastră de bibliotecă.

a) Calitatea și cantitatea bibliografiei cerute.

Analizând bibliografia obligatorie și cea facultativă pentru toți cei patru ani de studiu, observăm că atât numărul volumelor (cărți) și al studiilor, cât și numărul paginilor este mai mare la bibliografia facultativă. Diferența între bibliografia obligatorie și cea facultativă, în ceea ce privește cărțile, este mai mare la secția chimie, iar în cazul studiilor această diferență este mai mare la secția fizică-chimie. Deși pe total, numărul studiilor de revistă cu caracter obligatoriu este mai mare la secția chimie (37) decât la secția fizică-chimie (7) (după cum rezultă din tabelul nr.1).

După cum se poate vedea în tabelul nr.2, ordinea normală a anilor de studiu (de la I la IV) este acompaniată de ordinea corespunzătoare a cuantumului de bibliografie cerută. Repartizarea bibliografiei pe anii de studiu este, se pare, corespunzătoare posibilităților firești de adaptare a studenților la cerințele învățământului universitar și nevoilor de lectură care cresc de la an la an.

În ceea ce privește numărul studiilor în ansamblul bibliografiei, el este destul de mic. În totalul paginilor de bibliografie, cele ale studiilor reprezintă 0,44 % la secția chimie și 0,22 % la secția fizică-chimie. Creșterea numărului studiilor de la anul I la anul IV, la secția chimie este, credem, firească. (De la 6 studii, totalizând 40 pagini la anul I, la 26 studii, totalizând 318 pagini la anul IV).

Împărțind bibliografia în obligatorie și facultativă, pe anii de studiu (tabelele 3a și 3b), constatăm următoarele:

La secția chimie, cea mai puțină bibliografie obligatorie (cărți) este indicată anului II (cu 2.643 pagini mai puțin decât la anul I). Diferența dintre numărul paginilor indicate la anul I (17.782) și la anul IV (20.735) este de numai 2.953 pagini, iar între anul II (15.139 pagini) și anul III (22.737 pagini) este o diferență de 7.598 pagini. Numărul paginilor la studii crește de la anul II la anul IV, anul I neavând indicate studii ca bibliografie obligatorie.

La secția fizică-chimie, cea mai multă bibliografie obligatorie (cărți) este indicată anului IV (19.275 pagini). Diferența dintre numărul paginilor indicate anului III (13.210) și anului I (12.370) este doar de 840 pagini.

În ce privește bibliografia obligatorie - studii, cele mai multe pagini sînt indicate la anul I (90), cele mai puține la anul IV (12), iar anul III nu are recomandată nici o pagină.

Bibliografia facultativă - cărți la secția chimie, după cum este și firesc, atinge cota maximă pe anul IV (29.663 pagini) și cota minimă la anul I (15.613 pagini). La fel se prezintă situația și la studii.

La secția fizică-chimie însă, cel mai mare număr de pagini indicate ca bibliografie facultativă este la anul III (22.721), cu 2.413 pagini mai mult decât la anul IV. La anul I numărul acestor pagini (18.517) este mai mare decât la anul II (17.269). Diferența între numărul paginilor indicate ca bibliografie anului I și numărul paginilor indicate anului IV este foarte mică (1.791 pagini).

Situația studiilor la această secție se prezintă astfel: anului I îi este recomandată mai multă bibliografie facultativă (105 pagini) decât anului III (12 pagini) și anului IV (15 pagini). Din punct de vedere al statusului cărților, bibliografia obligatorie și cea facultativă sînt reprezentate în tabelul nr.4. La secția chimie, 62.69 % din totalul paginilor din bibliografia obligatorie este reprezentată de manuale și cursuri. La bibliografia facultativă, procentul manualelor și cursurilor este aproximativ egal cu cel al tratatelor și monografiilor și cu cel al îndreptărilor practice. Merită să fie notat faptul că ponderea îndreptărilor practice și a îndrumătoarelor pentru lu-

crări de laborator este mai mare în cadrul bibliografiei facultative (29,93 % pagini) decît în cel al bibliografiei obligatorii (19,48 % pagini).

La secția fizică-chimie, cărțile cu statusul 1, adică manualele și cursurile, dețin o pondere mai mare în cadrul bibliografiei obligatorii decît în cadrul celei facultative (58,06% pagini față de 49,96% pagini). Este, se pare, firească diferența dintre cărțile cu statusul 4 la bibliografia obligatorie și facultativă (13,04 % pagini la bibliografia obligatorie și 25,56 % pagini la bibliografia facultativă).

Situația cărților după status și ani de studiu este redată în tabelele nr.5 și nr.6. Tendința de reprezentare a manualelor și cursurilor în bibliografie urmează un curs descendent; este mai mare pe anul I și mai mică pe anul IV. La secția fizică-chimie, ponderea acestui tip de lucrări în bibliografia obligatorie este următoarea: 63,48 % pe anul I, 58,28 % pe anul II, 56,28 % pe anul III și 50,62 % pe anul IV. În cadrul bibliografiei facultative însă, ponderea manualelor și cursurilor crește de la anul I la anul IV : 46,25 % pe anul I, 51,99 % pe anul II, 50,00 % pe anul III și 51,59 % pe anul IV.

La secția chimie, cel mai mic număr de pagini (manuale și cursuri) din cadrul bibliografiei obligatorii este indicat anului I (57,63 % la anul I, 70,92 % la anul II, 66,37 % la anul III și 59,53 % la anul IV). La bibliografia facultativă, cel mai mare număr de pagini îl întîlnim la anul III.

La ambele secții, numărul paginilor la cărțile cu statusul 4 (tratate, monografii, lucrări de specialitate) crește de la anul I, la anul IV. (De exemplu, la secția chimie - bibliografia facultativă crește de la 1,67 % la anul I, la 38,56 % la anul IV). Și la analiza bibliografiei cerute de cadrele didactice de la Facultatea de chimie a trebuit să ținem seama de existența unor suprapuneri de indicații bibliografice. Diferența dintre bibliografia brută și cea netă (care elimină suprapunerile din cadrul aceleiași discipline) se poate vedea în tabelul nr.7. Ea oglindește faptul că există un mare consens între cadrele didactice de predare și de seminarizare în stabilirea nevoilor de lectură.

b) Avînd în vedere problema deprecierei morale a bibliografiei, în special în domeniile științelor naturii, analiza bibliogra-

fiei s-a făcut și în ceea ce privește datarea ei.

În cuvîntarea ținută la Cluj cu ocazia deschiderii anului universitar 1972-1973 tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția asupra faptului că unele cursuri universitare sînt învechite, influențînd negativ pregătirea studenților pentru a face față nevoilor practicii și însușirii științei contemporane. Și în Hotărîrea Plenarei U.C. al P.C.R. din 18-19 iunie 1973 se spune de asemenea: "Conținutul manualelor și cursurilor este uneori deficitar sub raportul cuprinderii celor mai noi realizări ale științei și tehnicii și aplicării practice a acestora". Cercetarea bibliografiei oferă, se pare, unele semne de depășire de timp a lucrărilor cerute spre a fi studiate de către studenți. Lucrările indicate ca bibliografie obligatorie și facultativă, datate înainte de 1966, reprezintă aproape jumătate din totalul bibliografiei nete: 43,34 % la secția chimie și 45,46 % la secția fizică-chimie (tabelul nr.8). Însă, dacă facem o analiză a bibliografiei obligatorii pe fiecare an din perioada 1966-1973 (tabelul nr.9) constatăm, ca un fapt pozitiv, că mai mult de jumătate revine anilor 1970-1973.

Pe ani de studiu (tabelul nr.10), la secția chimie bibliografia cea mai depășită de timp (pagini de cărți) se constată la anul IV (înainte de 1966 = 41,67 %), urmează anul I (41,27 %), anul III (40,47 %) și anul II (39,58 %). La secția fizică-chimie, bibliografia cea mai depășită de timp este dată anului II (înainte de 1966 = 52,36 %), urmează anul IV (46,93 %), anul III (42,96 %) și anul I (35,99 %).

După cum se poate vedea din cele două tabele (nr.10), în general, cea mai recentă bibliografie s-a indicat la secția chimie, iar pe ani de studiu, bibliografia de acest gen a fost indicată anului I secția fizică-chimie.

c) Un indicator al calității bibliografiei îl reprezintă compoziția ei după limba în care sînt scrise lucrările. În cuvîntarea Cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că "accesul la cuceririle științei și tehnicii contemporane nu este posibil fără stăpînirea a măcar două limbi de circulație universală. Astăzi, fără limba rusă nu te poți descurca într-un șir de probleme tehnice. Fără engleză

de asemenea nu te poți descurca în multe probleme tehnice, la fel în ce privește germană, franceza. Nu întâmplător se predă în școală rusa, franceza, engleza și germana". Analiza materiilor indicate studenților spre studiu scoate în evidență faptul pozitiv că acestea includ lucrări având ca limbă de origine în afară de limba română și alte limbi.

Structura după limbi a bibliografiei cerute studenților de către cadrele didactice se poate vedea din tabelele nr.11, 12, 13 pentru cea obligatorie și 14, 15, 16 pentru cea facultativă. Lucrările în limba română au, cum este și normal, ponderea cea mai mare, atât în bibliografia obligatorie, cât și în cea facultativă. La secția chimie, studenților li s-a indicat să citească în următoarele limbi (pagini - bibliografie obligatorie): română (84,98 %), franceză (7,98 %), engleză (4,15 %), rusă (1,85 %) și germană (1,04 %). La secția fizică-chimie, la aceeași bibliografie, situația este următoarea: română (79,82 %), franceză (8,57%), maghiară (7,90 %), engleză (2,52 %), germană (0,65 %), rusă (0,54%). Situația bibliografiei obligatorii împărțită în lucrări originale și traduceri este ilustrată de tabelul nr.12, iar a bibliografiei facultative de tabelul nr.14. După limba de origine, la bibliografia obligatorie recomandată studenților de la secția chimie ordinea este următoarea: română (67,25 %), rusă (10,88 %), franceză (8,88 %), engleză (6,08 %), germană (1,30 %); la secția fizică-chimie: română (56,61 %), rusă (17,92 %), franceză (8,57%), maghiară (7,48 %), engleză (6,75 %), germană (2,56 %).

În ceea ce privește structura bibliografiei facultative, proporția limbilor în care ea poate fi citită este diferită de cea a bibliografiei obligatorii (tabelul nr.15). La secția chimie, după limba română (62,76 %), urmează limba engleză (19,60 %), apoi limba maghiară (6,17 %), limba germană (4,57 %), limba franceză (4,04 %), limba rusă (2,86 %). La secția fizică-chimie, după limba română (46,29 %) se află limba maghiară (18,14 %), apoi engleză (14,40 %), germană (8,99 %), rusă (7,77 %) și franceză (4,41%). După limba de origine (tabelul nr.16), se remarcă scăderea ponderii paginilor lucrărilor originale în limba română (40,86 % la secția chimie și 29,72 % la secția fizică-chimie); pe locul doi la ambele secții, a trecut limba engleză (20,18 % la secția chimie și 20,78 % la secția fizică-chimie); franceza a trecut pe

ultimul loc la ambele secții (5,41 % la secția chimie și 6,40 % la secția fizică-chimie).

a) Constatările referitoare la cei care indică bibliografia au urmărit două aspecte mai importante: raportul dintre gradul didactic și bibliografia indicată și raportul dintre vârsta cadrelor didactice și anii de apariție a materialelor recomandate. În medie, pe cadru didactic au fost indicate 1,97 volume și 597,81 pagini bibliografie obligatorie și 2,72 volume și 706,97 pagini bibliografie facultativă la secția chimie. La secția fizică-chimie au fost indicate 2,21 volume și 610,20 pagini bibliografie obligatorie și 2,45 volume și 765,19 pagini bibliografie facultativă (tabelul nr.17). Analiza pe grade didactice ne arată că la secția chimie, cea mai puțină bibliografie obligatorie și cea mai multă facultativă este indicată de profesori. Cea mai multă bibliografie obligatorie este dată de asistenți. La secția fizică-chimie, cea mai multă bibliografie obligatorie este dată tot de asistenți, în schimb aici conferențiarii sînt acei care indică cea mai puțină bibliografie obligatorie și cea mai multă facultativă.

Corelînd bibliografia recentă (1971-1973) cu vârsta cadrelor didactice (tabelul nr.19), am putut constata că cea mai multă bibliografie apărută în această perioadă au dat-o cadrele didactice de 45-49 ani și 25-29 ani, la ambele secții. Cea mai puțină bibliografie din această perioadă este dată de cei între 55-59 ani, la ambele secții.

e) Analizînd bibliografia obligatorie și cea facultativă indicată de cadrele didactice în comparație cu fondul de cărți existent în bibliotecă, am ajuns la unele constatări importante pentru munca noastră de bibliotecă.

La secția chimie, 42 volume din bibliografia obligatorie și 110 volume din bibliografia facultativă nu se găsesc la biblioteca Facultății; 29 volume din bibliografia obligatorie și 51 volume din cea facultativă se găsesc în alte biblioteci din rețea (biblioteca centrală, biblioteca Facultății de fizică, bibliotecile secțiilor de pedagogie - psihologie și metodică); 13 volume din bibliografia obligatorie și 59 volume din bibliografia facultativă nu se găsesc în nici una din bibliotecile Universității.

La secția fizică-chimie, această situație se prezintă astfel : 65 volume din bibliografia obligatorie și 106 din bibliografia facultativă nu se găsesc la biblioteca Facultății; 54 volume din bibliografia obligatorie și 74 volume din bibliografia facultativă se găsesc la alte biblioteci din rețea; 11 volume din bibliografia obligatorie și 32 volume din bibliografia facultativă nu se găsesc în nici una din bibliotecile Universității.

Din totalul de cărți intrate în biblioteca Facultății de chimie între anii 1966-1972, sînt indicate ca bibliografie doar 18,88% la secția chimie și 14,92% la secția fizică-chimie (tabelul nr. 20). Ca bibliografie obligatorie, intrările din această perioadă au fost folosite în proporție de 7,86 % la secția chimie și de 6,92 % la secția fizică-chimie, iar ca bibliografie facultativă în proporție de 11,02 % la secția chimie și 8,00 % la secția fizică-chimie.

Analizînd procentul recomandărilor pe fiecare an, între 1966 și 1972, observăm că la secția chimie au fost recomandate cel mai mult intrările din anii 1972 (29,01 %) și 1970 (26,97 %), iar la secția fizică-chimie, cele din anul 1970 (25,66 %) și 1972 (23,32 %).

Gradul de utilizare a revistelor este foarte redus, doar de aproape 6 % la secția chimie și 2 % la secția fizică-chimie.

În perioada 1966-1972 au intrat în bibliotecă 1094 volume de reviste, iar ca bibliografie obligatorie și facultativă, pentru toți anii de studiu, au fost recomandate doar 63 articole la secția chimie și 22 la secția fizică-chimie.

Lectura studenților.

Pe baza buletinelor de cerere completate de studenți la biblioteca Facultății de chimie, am putut face o comparație între bibliografia recomandată de cadrele didactice și lectura studenților. Comparația a fost făcută între lectura studenților și bibliografia total netă, recomandată de cadrele didactice. (Am ajuns la bibliografia total netă în urma eliminării tuturor suprapunerilor, indiferent de disciplină, în cadrul fiecărui an de studiu).

Compararea bibliografiei indicate de cadrele didactice și consultată de studenți cu totalul bibliografiei recomandate a scos în evidență faptul că unele indicații bibliografice nu sînt solicitate deloc de către studenți. Situația bibliografiei recomandate

pe ani de studiu în raport cu lectura studenților este redată în graficul nr.1. Aici se poate vedea:

a) Bibliografia recomandată este solicitată de către studenți într-o proporție de aproximativ 28 % la secția chimie și de 15,5 % la secția fizică-chimie.

b) Proporția indicațiilor bibliografice nesolicitate de studenți, deși ele pot fi găsite la biblioteca de facultate, este de 47,5 % la anul IV, coborînd spre anul I pînă la 32,5 % la secția chimie, și în jur de 40 % la anii II, III, IV și 32 % la anul I la secția fizică-chimie.

c) Situația indicațiilor bibliografice inexistente la biblioteca Facultății de chimie este următoarea: 40,8 % la anul II, 36,3 % la anul I, 30,4 % la anul III și IV pentru secția chimie și 51,7 % la anul I, 44,7 % la anul III, 43,2 % la anul II și 42,6 % la anul IV pentru secția fizică-chimie.

Situația este cu totul alta cînd analizăm solicitările din bibliografia recomandată în ceea ce privește articolele de revistă. La secția chimie, din 63 de recomandări de articole de revistă au fost consultate de către studenți doar 14, cu 2,2 solicitări/titlu. La secția fizică-chimie, în toți cei patru ani de studiu, nu au fost onorate de către studenți nici una din recomandările făcute de cadrele didactice, privind articolele din periodice.

În urma scăderii bibliografiei recomandate din totalul bibliografiei solicitate de studenți, am obținut bibliografia nerecomandată, dar cerută de studenți. Pentru a compara bibliografia nerecomandată cu cea recomandată a fost necesar să o aducem la același numitor (adică să standardizăm bibliografia nerecomandată în ceea ce privește cantitatea și calitatea datelor). În acest sens, pentru fiecare cerere din bibliografia nerecomandată a fost necesar să întocmim câte o fișă de tip A sau B¹⁾. Solicitățile studenților în ceea ce privește bibliografia nerecomandată sînt, ca număr de volume, mai mari decît în cadrul

1) Biblioteca și Universitatea. Studii și lucrări de biblioteconomie. Cluj, Univ. Babeș-Bolyai. Biblioteca centrală universitară, 1972, p.74, 75.

bibliografiei recomandate (419 volume față de 122 la secția chimie și 176 volume față de 59 la secția fizică-chimie). Dar dacă avem în vedere circulația, observăm că numărul de solicitări pentru o carte din bibliografia recomandată este mult mai mare (56,4 solicitări/volum la secția chimie și 23,7 solicitări/volum la secția fizică-chimie), decât cele pentru bibliografia nerecomandată (7,7 solicitări/volum la secția chimie și 5,9 solicitări/volum la secția fizică-chimie) (tabelul nr.22).

Bibliografia solicitată se studenți dar nerecomandată de cadrele didactice, analizată din punctul de vedere al anilor de apariție a publicațiilor, scoate în evidență faptul că: la secția chimie, cele mai multe solicitări au fost, atât ca volume cât și ca circulație, pentru cărți apărute între anii 1966-1970; la secția fizică-chimie, cele mai multe cărți cerute de studenți sînt apărute înainte de 1960, iar ca circulație, cel mai mare număr de solicitări este pentru cărțile apărute între anii 1971-1973 (tabelul nr.23).

Dacă analizăm bibliografia nerecomandată pe ani de studiu, observăm că: la secția chimie, anul I și II solicită cele mai multe cărți datate înainte de 1970, anul IV cărți datate între anii 1961-1963, anul III și anul V cărți datate între anii 1966-1970; la secția fizică-chimie, anii I, II și III solicită cea mai multă bibliografie datată înainte de 1960, iar anul V între anii 1961-1965.

Din punctul de vedere al limbilor în care sînt scrise cărțile din bibliografia nerecomandată, ca și la bibliografia recomandată, la secția chimie, cea mai mare pondere o au cărțile în limbile engleză și rusă, bineînțeles, după cele în limba română. La secția fizică-chimie, ponderea cea mai mare, după cele în limba română, o au cărțile în limbile maghiară și engleză. Circulația cărților în limba română, din acest gen de bibliografie este incomparabil mai mare decât a celor în limbi străine (tabelul nr. 24).

Solicitările din bibliografia nerecomandată în ceea ce privește articolele de revistă se prezintă astfel: la secția chimie, au fost solicitate 222 numere de revistă care au avut o circulație de 31,2 cereri/număr, iar la secția fizică-chimie au fost solicitate 57 numere cu 30,3 cereri/număr (tabelul nr.25).

În cadrul bibliografiei nerecomandate, formată din articole de revistă, cele mai multe solicitări au fost, la ambele secții, pentru reviste apărute între anii 1971-1973 (tabelul nr.26).

Analizând limbile în care sînt scrise articolele de revistă solicitate, observăm că pe primul loc se află limba engleză la ambele secții (atît ca volume cît și ca circulație). Urmează solicitările în limba germană și cele în limbile rusă și română. În comparație cu acestea, solicitările în celelalte limbi sînt mult mai puține, variind între 1 și 3 volume (tabelul nr.27).

THE LIBRARY AND THE STUDENTS' READING

S u m m a r y

The sociological circle of the Cluj-Napoca Central University Library undertook during the 1972-73 academic year a sociological research at the Faculty of Physics, based on an original methodology. Its methodological premises as well as its results were published in the volume "The Library and the University. Studies and papers in librarianship" Cluj, 1972.

The research goes on in the next academic year (1973-1974) and is meanwhile extended to the Faculty of Chemistry. This way, the methodology and the results are checked in a repeated study at the Faculty of Physics and, by extension, at the Faculty of Chemistry.

The research conveys a special attention to individual study with students and consequently to the role of the library in securing the students' reading requirements. By means of its specific instruments, the library can directly influence the formation, development and evolution of the students' reading necessities.

The following items were given a greater importance in the research.

1. The evaluation of the students' reading necessities as they were established by the didactic staff.
 2. The way in which the library can cover the bibliographical indications given to students by the didactic staff.
 3. To what extent the students are reading the bibliography.
- The results obtained as a conclusion of this research may definitely lead to an improvement in didactic and library activity.

БИБЛИОТЕКА И ЧТЕНИЕ СТУДЕНТОВ

Резюме

Социологический кружок Центральной университетской библиотеки Клуш-Напока произвёл социологическое исследование в 1972-1973 учебном году на факультете физики, опираясь на оригинальную методологию. Методологические предпосылки, как и результаты исследования, были опубликованы в труде "Библиотека и университет. Исследования и работы по библиотековедению" Клуш, 1972 г. Далее продолжается исследование в 1973-1974 учебном году как на факультете физики, так и на факультете химии. Таким образом, повторными исследованиями были проверены методология и предыдущие результаты.

Данное исследование обращает особое внимание на индивидуальное чтение студента и на роль, которую оказывает библиотека в удовлетворении запросов читателей-студентов. Используя свои специфические инструменты информации, библиотека может влиять непосредственно на формирование, развитие так и на эволюцию интересов читателей-студентов.

Таким образом, были рассмотрены следующие проблемы:

1. Знакомство с нуждами читательских интересов студентов, установленные преподавательским составом.
2. В какой мере библиотека может удовлетворить библиографические запросы, установленные преподавательским составом.
3. Знать, в какой мере студенты читают указанную библиографию. Результаты анкеты могут способствовать улучшению преподавательской и библиотечной работы.

Finică

Tabelul nr. 1.

Nr. crt.	Felul bibliogr.	Cite cărți			Cite studii		
		Vol.	%	Pag.	Nr.	%	Pag.
1.	Obligatorie	353	46,02	110.673	16	23,88	142
2.	Facultativă	414	53,98	148.960	51	76,12	441
Total		767	100	259.633	67	100	583

Platon
 Tabelul nr. 2.

Nr. Anul ord.	Total					
	Dati			bibliografie		
	Vol.	%	Pag.	%	Nr.	%
1. I	144	18,77	50.892	19,60	-	-
2. II	157	20,47	60.327	23,23	10	14,93
3. III	205	26,73	66.366	25,57	3	4,47
4. IV	224	29,21	71.518	27,54	34	50,75
5. V	37	4,82	10.530	4,06	20	29,85
TOTAL	767	100	259.635	100	67	100
						583
						100

Fișică

Tabelul nr. 3.a.

Nr. crt.	Anul	Bibliografia obligatorie					
		Cărți			Reviste		
		Vol.	%	Pag.	Nr.	%	Pag.
1.	I	80	22,66	24.394	22,04	-	-
2.	II	83	23,51	30.922	27,95	-	-
3.	III	63	17,85	14.592	13,18	-	-
4.	IV	115	32,58	36.274	32,77	14	87,50
5.	V	12	3,40	4.491	4,06	2	12,50
Total		353	100	110.673	100	16	100
						142	100

Fișioară
 Tabelului nr. 3b.

Nr. crt.	Anul	Bibliografia		facultativă		Reviste		
		Vol.	%	Pag.	%	Pag.	%	
1.	I	64	15,46	26.498	17,79	-	-	
2.	II	74	17,87	29.405	19,74	10	19,61	
3.	III	142	34,30	51.774	34,76	3	5,88	
4.	IV	109	26,33	35.244	23,66	20	39,22	
5.	V	25	6,04	6.039	4,05	18	35,29	
Total		414	100	148.960	100	51	100	
							441	100

Fizică

Tabelul nr.4.

Statutul cărții	Bibliografie obligatorie		Bibliografie facultativă	
	Vol.	%	Vol.	%
1. Manuale și cursuri	162	45,89	143	34,54
2. Indreptare practice îndrumătoare pen- tru lucrări de la- borator, culegeri de probleme etc.	82	23,23	46	11,11
3. Lucrări utilizate ca manuale	13	3,68	61	14,73
4. Tratamente, monografii, lucrări de specia- litate	91	25,78	145	35,03
5. Lucrări de docto- rat (nepublicate)	2	0,57	2	0,48
6. Alte cărți (enci- clopeditii, ghiduri bibliografice etc.	3	0,85	17	4,11
Total	353	100	414	100
		110.673		148.960
		100		100

Pistol
 Tabelul nr. 5.

Statutul cărții	Anul I Pag.	Anul II Pag.	Anul III Pag.	Anul IV Pag.	Anul V Pag.
1	73,18	58,69	57,55	46,50	—
2	26,30	20,04	11,88	8,73	—
3	0,34	3,34	7,92	0,27	—
4	0,18	6,45	8,02	44,50	100
5	—	—	14,65	—	—
6	—	11,48	—	—	—
Total	100	100	100	100	100

Fizică

Tabelul nr. 6.

Statusul cărții	Anul I Pag.	Anul II Pag.	Anul III Pag.	Anul IV Pag.	Anul V Pag.
1	70,89	54,36	16,76	28,65	13,25
2	9,49	11,59	3,57	4,80	---
3	1,93	2,31	53,16	9,16	0,48
4	10,56	24,92	20,61	56,31	83,87
5	—	—	0,33	---	2,40
6	7,13	6,82	5,57	1,08	---
Total	100	100	100	100	100

Fișior

Tabelul nr. 7.

Nr. crt.	Felul bibliografiei	Obligatorie cărți		Facultativă cărți
		Pagini	Pagini	
1.	Bibliografie brută	110.673	148.960	
2.	Bibliografie netă	71.527	104.525	
Diferența		39.146	44.435	

Fizică

Tabelul nr. 8.

Nr. crt.	Anii de apariție	Obligatorie		Facultativă					
		Vol. %	Total	Vol. %	Total				
1.	Sub 1960	39	16,59	12.116	16,94	76	25,42	30.977	29,64
2.	1961-1965	72	30,65	19.176	26,81	82	27,42	26.960	25,79
3.	1966-1970	84	35,74	26.115	36,51	101	33,78	36.944	35,34
4.	1971-1973	40	17,02	14.120	19,74	40	13,38	9.644	9,23
Total		235	100	71.527	100	299	100	104.525	100

Fișică
 Tabelul nr. 9.

Nr. crt.	Ani de apariție	Pag.	C ă r ă i		%
			%	Volume	
1.	1966	8.896	22,11	19	15,32
2.	1967	3.269	8,12	15	12,10
3.	1968	1.860	4,62	9	7,26
4.	1969	2.822	7,02	10	8,06
5.	1970	3.268	23,03	31	25,00
6.	1971	4.008	9,96	11	8,87
7.	1972	9.923	24,66	28	22,58
8.	1973	189	0,48	1	0,81
		40.235	100	124	100

Fisică

Tabelul nr. 10.

Nr. crt.	Anii de apariție	Anul I		Anul II		Anul III		Anul IV		Anul V	
		Total pag. cărți	%	Total pag. cărți	%	Total pag. cărți	%	Total pag. cărți	%	Total pag. cărți	%
1.	Sub 1960	8.337	22,23	15.461	37,56	11.295	28,15	7.721	15,46	259	3,59
2.	1961-1965	12.129	32,26	8.210	19,96	8.212	20,46	15.192	30,41	2393	33,15
3.	1966-1970	12.528	33,32	13.570	32,97	14.890	37,10	19.321	38,66	2750	38,09
4.	1971-1973	4.584	12,19	3.913	9,51	5.735	14,29	7.715	15,45	1817	25,17
Total		37.598	100	41.154	100	40.132	100	49.949	100	7219	100

Pizick

Fabelni nr.11.

Nr. ort,	Jimba	%	Volume	%	Pageini
1.	Românã	68,33	151	69,99	43.727
2.	Englezã	13,12	29	15,32	9.569
3.	Rusã	9,05	20	7,18	4.486
4.	Maghiarã	5,88	13	6,21	3.880
5.	Germanã	2,26	5	0,54	338
6.	Francezã	1,36	3	0,76	469
Total		100	221	100	62.469

Fizică

Tabelul nr.12.

Nr. crt.	Felul bibliografiei	1	2	1 %	2 %
1.	Originale	162	43.593	73,30	69,78
2.	Traduceri	59	18.876	26,70	30,22
Total		221	62.469	100	100

Piaziolă

Rebelul nr.13.

Nr. ord.	Bibliografia după limba de origine	Volume	C ă r t i		%
			%	Pagini	
1.	Română	103	46,60	27.729	44,39
2.	Rusă	55	24,89	15.504	24,82
3.	Engleză	40	18,10	14.855	23,77
4.	Franceză	5	2,26	872	1,40
5.	Maghiară	8	3,62	2.129	3,41
6.	Germană	8	3,62	1.035	1,66
7.	Alte	2	0,91	345	0,55
Total		221	100	62.469	100

Fizică

Tabelul nr.14.

Nr. crt.	Total bibliografiei	Volume	%	Pagini	%
1.	Originale	207	74,19	67.974	73,20
2.	Traduceri	72	25,81	24.881	26,80
Total		279	100	92.855	100

Pielok

Tabelei nr.15.

No. ord.	Război	Volume		Pagini	
		Total	%	Total	%
1.	Română	112	40,14	38.734	41,72
2.	Engleză	65	23,30	22.366	24,08
3.	Rusă	50	17,92	14.640	15,77
4.	Francoeză	21	7,53	7.071	7,61
5.	Germană	15	5,38	5.540	5,97
6.	Maghiară	16	5,73	4.504	4,85
Total		279	100	92.855	100

Fiziola

Tabelul nr.16.

Nr. crt.	Limba de origine	Volume		Pagini	
		Total	%	Total	%
1.	Română	70	25,09	22.966	24,74
3.	Rusă	64	22,94	20.209	21,77
2.	Engleză	89	31,90	32.324	34,81
4.	Franceză	25	8,96	7.896	8,50
5.	Germană	18	6,45	5.406	5,82
6.	Maghiară	12	4,30	3.783	4,07
7.	Alte	1	0,36	271	0,29
Total		279	100	92.855	100

22108

Tabelul nr.17.

Nr. Gradul didactic	Nr.	Facultatea obligatorie				Facultatea facultativă				
		Media	Diferența față de media gen.	Media	Diferența față de media gen.	Media	Diferența față de media gen.	Media	Diferența față de media gen.	
1.	Profesor	17	1,94	-0,60	909,52	+113,31	3,35	+0,37	1428,17	+256,51
2.	Conferețiar	11	2,36	-0,18	423,09	-373,12	4,27	+1,29	1545,45	+473,79
3.	Leător - șef lucrări	51	2,87	+0,33	735,27	-69,94	2,59	-0,39	722,98	-348,68
4.	Asistent	56	2,64	+0,10	955,66	+159,45	3,02	+0,04	1244,91	+173,25
5.	Alte categorii	-	-	-	-	-	2,25	-0,73	273,56	-798,10

Fizică

Tabelul nr.18.

Anii de apărțiie Vîrsta	Sub 1965	1965 și peste
Sub 40 de ani	846,23	1032,98
40 de ani și peste	1070,38	776,61

Pizică

Tabelul nr.19.

Nr. crt.	Categoriya de vîrstă a cadrelor didactice	Nr.	Media paginilor indicate din perioada 1971-1973
1.	Sub 25	-	-
2.	25 - 29	29	325,03
3.	30 - 34	35	337,60
4.	35 - 39	26	160,88
5.	40 - 44	31	253,64
6.	45 - 49	12	192,92
7.	50 - 54	-	-
8.	55 - 59	-	-
9.	60 și peste	6	113,33

Fizică

Tabelul nr.20.

Nr. crt.	Anii de apariție a cărților	Cît la sută din intrări sînt date ca bibliografie		Total bibliografie
		Total obligatorii	Total facultativă	
1.	1966	4,31	5,44	9,75
2.	1967	3,48	4,87	8,35
3.	1968	2,55	7,08	9,63
4.	1969	3,06	5,50	8,56
5.	1970	14,69	6,16	20,85
6.	1971	4,47	10,97	15,44
7.	1972	20,74	8,89	29,63
Total		5,74	6,53	12,27

Fișior

Tabelei nr. 21.

Nr. crt.	Nr. de exemplare	Orții din bibliotecă obligatorie	Orții din bibliotecă facultativă
1.	1	44	84
2.	2 - 3	20	45
3.	4 - 5	12	24
4.	6 - 10	20	34
5.	peste 10	108	55
		204	240

Fizică

Tabelul nr.22.

Anul	Bibl. recomandată cerută		Bibl. nerecomandată cerută	
	Volume	Circulație	Volume	Circulație
I	55	2751	124	794
II	66	4063	319	2075
III	64	3965	255	1876
IV	50	2441	469	4187
V	8	18	92	419
	243	13238	1259	9351

Flașoră

Tabelul nr. 23.

Anul	Bibl. recomandată cerută		Bibl. nerecomandată cerută	
	Volume	Circulație	Volume	Circulație
I	-	-	5	13
II	1	1	35	152
III	1	2	56	393
IV	17	81	151	1642
V	1	3	27	72
	20	87	274	2272

Fiziică

Tabelul nr. 24.

Anul	Sub 1960		1961-1965		1966-1970		1971-1973		Total	
	Titluri	Circulație	Titluri	Circulație	Titluri	Circulație	Titluri	Circulație	Titluri	Circulație
I	34,68%	13,10%	20,97%	17,76%	29,03%	15,24%	15,32%	53,90%	100%	100%
	43	104	26	141	36	121	19	428	124	794
II	31,03%	14,70%	27,51%	9,49%	32,29%	19,62%	13,17%	56,19%	100%	100%
	99	305	75	197	103	407	42	1166	319	2075
III	25,49%	12,85%	29,02%	13,54%	31,37%	17,48%	14,12%	56,13%	100%	100%
	65	241	74	254	80	328	36	1053	255	1376
IV	30,07%	23,62%	27,93%	26,58%	31,34%	25,48%	10,66%	24,32%	100%	100%
	141	989	131	1113	147	1067	50	1018	469	4187
V	21,74%	15,75%	25,00%	42,72%	32,61%	27,21%	20,65%	14,32%	100%	100%
	20	66	23	179	30	114	19	60	92	419

Fișele

Tabelul nr.25.

Anul	Sub 1960		1961-1965		1966-1970		1971-1975		Total	Circu- layle
	Fișuri	Circu- layle	Fișuri	Circu- layle	Fișuri	Circu- layle	Fișuri	Circu- layle		
I	-	-	-	-	40,00%	15,38%	60,00%	84,62%	100%	100%
	-	-	-	-	2	2	3	11	5	13
II	5,71%	7,90%	14,29%	5,26%	2,86%	0,66%	77,14%	86,18%	100%	100%
	2	12	5	8	1	1	27	131	35	152
III	10,71%	3,82%	21,43%	13,49%	25,00%	17,30%	42,86%	65,39%	100%	100%
	6	15	12	53	14	68	24	257	56	393
IV	13,24%	7,98%	14,57%	18,09%	28,48%	32,46%	43,71%	41,47%	100%	100%
	20	131	22	297	43	533	66	681	151	1642
V	14,82%	9,72%	22,22%	16,67%	33,33%	47,22%	29,63%	26,39%	100%	100%
	4	7	6	12	9	34	8	19	27	72

Fizică

Tabelul nr. 26.

Nr. crt.	Limba	Titluri	%	Circulație	%
1.	Română	668	54,80	5952	77,29
2.	Rusă	114	9,35	222	2,88
3.	Engleză	153	12,55	467	6,06
4.	Franceză	72	5,91	190	2,47
5.	Germană	64	5,25	215	2,79
6.	Maghiară	146	11,98	653	8,48
7.	Alte	2	0,16	2	0,03
		1219	100,00	7701	100,00

Fișică

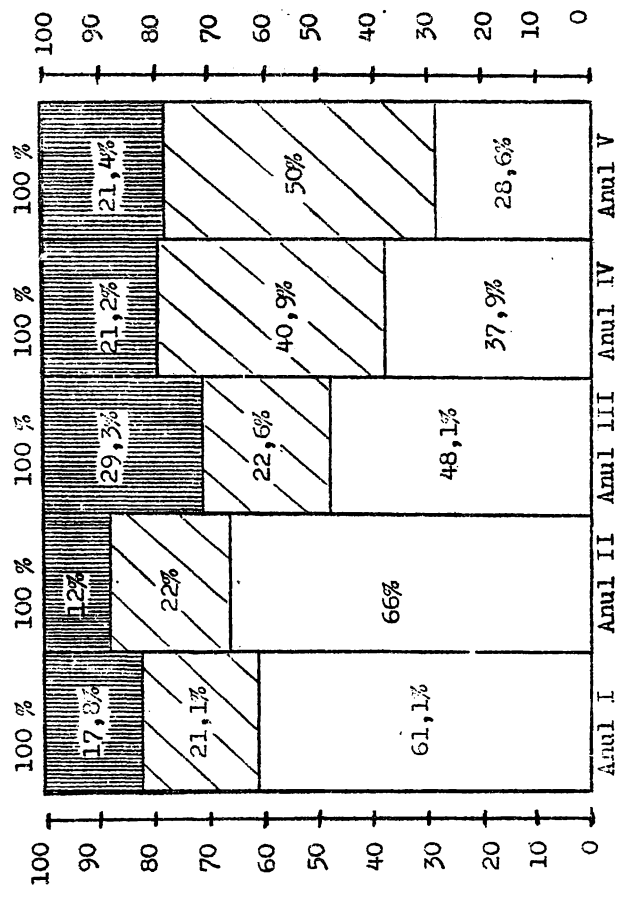
Tabelul nr. 27.

Mr. Crt.	Limba	Titluri	%	Circulație	%
1.	Română	14	7,61	170	7,48
2.	Rusă	16	8,70	256	11,27
3.	Engleză	91	49,46	1040	45,77
4.	Franceză	10	5,43	31	1,36
5.	Germană	15	8,15	116	5,11
6.	Maghiară	18	9,78	526	23,15
7.	E - F - G	9	4,89	38	1,67
8.	E - F - G - Rusă	5	2,72	32	1,41
9.	E-F-G-Rom. - Rusă	3	1,63	12	0,53
10.	E-F-G-Rusă-Sp.	1	0,54	22	0,97
11.	E-F-G-I-Sp.	2	1,09	29	1,28
		184	100,00	2272	100,00

Fizică
Graficul nr.1.

Legendă

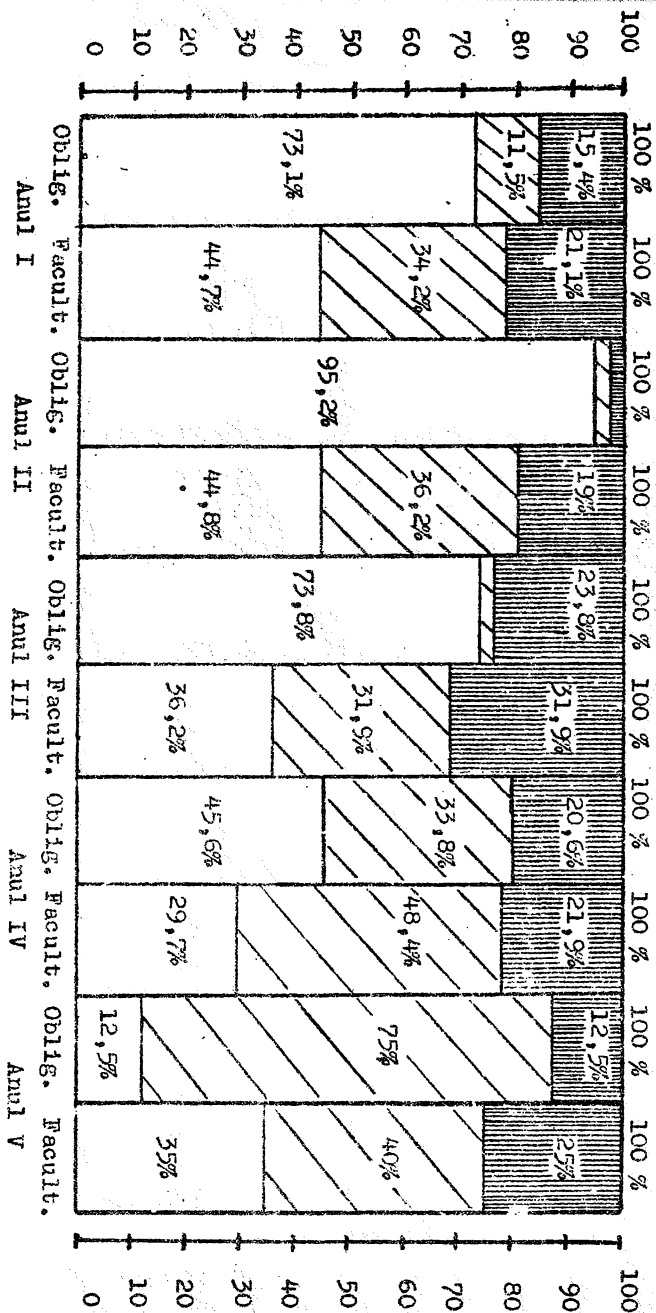
- = Indicații bibliografice solicitate (sau onorate) de studenți
- = Indicații bibliografice nesolicitate de studenți
- = Indicații bibliografice pentru care nu există surse de lectură la biblioteca de facultate

Legenda

□ = Indicații bibliografice Solicitate (sau onorate) de studenți

▨ = Indicații bibliografice nesolicitate de studenți

Gratioul nr.2.

111111111

Chimie

Tabelul nr.1.

Nr. crt.	Felul bibliografiei	Cite cărți		Cite studii	
		Vol.	%	Nr.	%
1.	Obligatorie	278	41,99	37	46,84
2.	Facultativă	384	58,01	42	53,16
Total		662	100	79	100
			183.973		818
			100		100
					327
					491
					60,03

Fiziok - chimie

Tabelul nr.1.

Nr. crt.	Felul bibliografiei	Cîte cărți		Cîte studii					
		Vol.	%	Pag.	%				
1.	Obligatorie	228	47,50	62.851	44,36	7	29,17	120	38,70
2.	Facultativă	252	52,50	78.815	55,64	17	70,83	190	61,30
Total		480	100	141.666	100	24	100	310	100

Chimie

Tabelul nr.2.

Nr. crt.	Anul	Total bibliografie					
		Vol.	%	Pag.	%	Nr.	%
1.	I	103	15,56	33.395	18,15	6	7,59
2.	II	132	19,94	38.642	21,01	10	12,66
3.	III	122	18,43	44.047	23,95	15	18,99
4.	IV	218	32,93	50.398	27,39	26	32,91
5.	V	87	13,14	17.491	9,50	22	27,85
Total		662	100	183.973	100	79	100
							818
							100
							40
							95
							77
							318
							288
							4,89
							11,62
							9,41
							38,87
							35,21

Prilog - chiwle

Tabelul nr.2.

Nr. Ort.	Anul	Total				bibliografie			
		Vol.	%	pag.	%	Nr.	%	pag.	%
1.	I	106	22,08	30.887	21,81	8	33,33	195	62,90
2.	II	92	19,17	35.265	24,89	9	37,50	76	24,52
3.	III	121	25,21	35.931	25,36	2	8,34	12	3,87
4.	IV	161	33,54	39.583	27,94	* 5	20,83	27	8,71
Total		480	100	141.666	100.	24	100	310	100

Chimie

Tabelul nr.3a.

Nr. crt.	Anul	Carti		Pag.		Nr.	Reviste		
		Vol.	%	Pag.	%		P.g.	%	
1.	I	40	14,39	17.782	21,10	-	-	-	
2.	II	63	22,66	15.139	17,96	4	10,81	36	
3.	III	63	22,66	22.737	26,97	12	32,43	51	
4.	IV	79	28,42	20.735	24,60	9	24,33	123	
5.	V	33	11,87	7.898	9,37	12	32,43	117	
Total		278	100	84.291	100	37	100	327	
								100	100

Fișier - chimie
 Tabelul nr.3a.

Mr. orb.	Anul	BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ				REVISTE			
		Vol.	%	pag.	%	Mr.	%	pag.	%
1.	I	43	18,86	12.370	19,68	2	28,57	90	75
2.	II	52	22,81	17.996	28,63	2	28,57	18	15
3.	III	52	22,80	13.210	21,02	-	-	-	-
4.	IV	81	35,53	19.275	30,67	3	42,86	12	10
Total		228	100	62.851	100	7	100	120	100

Chimie
Tabelul nr.3b.

Nr. crt.	Anul	Bibliografia facultativă									
		Cărți					Reviste				
		Vol.	%	Pag.	%	Nr.	%	Pag.	%		
1.	I	63	16,41	15.613	15,66	6	14,28	40	8,15		
2.	II	69	17,97	23.503	23,58	6	14,29	59	12,02		
3.	III	59	15,36	21.310	21,38	3	7,14	26	5,29		
4.	IV	139	36,20	29.663	29,76	17	40,48	195	39,71		
5.	V	54	14,06	9.593	9,62	10	23,81	171	34,83		
Total		384	100	99.682	100	42	100	491	100		

Fixick - obitua
 Tabelul nr. 30.

Nr. Anul Oru.	Bibliografia Oru				Facultativ		Reviste	
	Vol.	%	Pag.	%	Nr.	%	Pag.	%
1. I	63	25	18.517	23,49	6	35,29	105	55,26
2. II	40	15,87	17.269	21,91	7	41,19	58	3
3. III	69	27,38	22.721	28,83	2	11,76	12	6,2
4. IV	80	31,75	20.308	25,77	2	11,76	15	7,8
Total	252	100	78.815	100	17	100	190	100

Planșă - chimie

Tabela nr. 4.

Statusul cărții	Biblioteca obligatorie			Biblioteca facultativă				
	Vol.	%	pag.	Vol.	%	pag.		
1. Manuale și cursuri	111	48,69	36.491	58,06	103	40,87	39.379	49,96
2. Îndreptare practice, îndrumătoare pt. lucrări de laborator, culegeri de probl. etc.	66	28,95	14.141	22,50	41	16,27	15.002	19,03
3. Încercări utilizate ca manuale	11	4,82	2.510	3,99	10	3,97	1.961	2,49
4. Treburile, monografiile lucrări de specialitate	36	15,79	8.196	13,04	84	33,33	20.144	25,56
5. Încercări de doctorat (nepublicate)	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Alte cărți (anotimpuri, ghiduri, bibliografice etc.)	4	1,75	1.513	2,41	14	5,56	2.329	2,96
Total	228	100	62.851	100	252	100	78.815	100

Chimie

Tabelul nr.5.

Statusul cărții	Anul I Pag.	Anul II Pag.	Anul III Pag.	Anul IV Pag.	Anul V Pag.
1.	57,63	70,92	66,37	59,53	30,30
2.	31,37	11,99	16,80	21,14	15,15
3.	-	-	4,52	2,22	-
4.	4,98	14,26	12,31	17,11	54,55
5.	-	-	-	-	-
6.	6,02	2,83	-	-	-
Total	100	100	100	100	100

Planck - chimie
Rebelul nr.5.

Statutul categoriil	Anul I Pag.	Anul II Pag.	Anul III Pag.	Anul IV Pag.
1.	63,48	58,28	56,28	50,62
2.	34,11	6,55	25,19	32,10
3.	1,70	8,16	4,81	1,23
4.	-	25,04	5,62	16,05
5.	-	-	-	-
6.	0,71	1,97	8,10	-
Total	100	100	100	100

Chimie

Tabelul nr.6.

Statutul cărții	Anul I Pag.	Anul II Pag.	Anul III Pag.	Anul IV Pag.	Anul V Pag.
1.	34,65	34,25	39,95	29,05	14,92
2.	54,99	28,67	22,39	29,69	9,78
3.	5,39	-	-	-	-
4.	1,67	25,51	29,36	38,56	71,21
5.	-	-	0,11	-	4,09
6.	3,30	11,57	8,19	2,70	-
Total	100	100	100	100	100

Finisck - ohimle

Tabelul nr.6.

Statutul cãrãii	Anul I Pag.	Anul II Pag.	Anul III Pag.	Anul IV Pag.
1.	46,25	51,99	50,00	51,59
2.	29,68	14,66	19,87	12,12
3.	2,74	3,81	0,88	2,93
4.	11,91	29,21	28,37	31,75
5.	-	-	-	-
6.	9,42	0,33	0,88	1,61
Total	100	100	100	100

Chimie

Tabelul nr.7.

Nr. crt.	Felul bibliografiel	Obligatori		Facultativă	
		Pagini	cărți	Pagini	cărți
1.	Bibliografie brută	84.291		99.682	
2.	Bibliografie netă	62.590		76.165	
Diferență		21.701		23.517	

Finanșe - chimie

Tabelul nr.7.

Nr. ord.	Felul bibliografiei	Obligațiile facultative	
		obligații	pagini
1.	Bibliografie directă	62.951	78.815
2.	Bibliografie netă	52.152	71.326
Diferența		10.699	7.489

Tabelul nr.8.

Nr. crt.	Anii de apariție	Obligatorie				Facultativă			
		Vol.		Pag.		Vol.		Pag.	
		Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
1.	Sub 1960	44	22,22	12.088	19,32	65	21,04	16.644	21,85
2.	1961-1965	36	18,19	7.937	12,68	76	25,24	19.673	25,83
3.	1966-1970	68	34,34	25.411	40,59	107	34,63	23.326	30,63
4.	1971-1973	50	25,25	17.154	27,41	59	19,09	16.522	21,69
Total		198	100	62.590	100	399	100	76.165	100

Titluș - aninșe

Tabela nr. 8.

Nr. crt.	Anii de apariție	ONLATORIE		RECUZITIVĂ			
		Total	Vol. %	Total	Vol. %		
1.	Sub 1960	45	24,32	56	24,67		
2.	1961-1965	36	19,46	51	22,47		
3.	1966-1970	70	37,84	79	34,80		
4.	1971-1973	34	18,38	41	18,06		
Total		185	100	227	100		
						71.326	100

52.152 100

25.523 100

Chimie

Tabelul nr.9.

Nr. crt.	Anii de apariție	Cărti		
		Pag.	%	Volume
1.	1966	8.787	20,64	15
2.	1967	1.874	4,40	11
3.	1968	4.994	11,73	9
4.	1969	4.106	9,65	13
5.	1970	5.650	13,27	20
6.	1971	4.869	11,45	19
7.	1972	11.910	27,98	30
8.	1973	375	0,88	1
		42.565	100	118
				100

Perioadă - chimie

Tabelul nr.9.

Nr. crt.	Ani de apariție	O b j e c t			
		Pag.	%	Volume	%
1.	1966	7.307	23,41	13	12,50
2.	1967	2.876	9,21	15	14,43
3.	1968	2.570	8,23	8	7,69
4.	1969	2.930	9,39	13	12,50
5.	1970	5.871	18,81	21	20,19
6.	1971	1.668	5,34	8	7,69
7.	1972	7.647	24,50	25	24,04
8.	1973	346	1,11	1	0,96
Total		31.215	100	114	100

Chimie
Tabelul nr.10.

Nr. crt.	Ani de aparitie	Anul I		Anul II		Anul III		Anul IV		Anul V	
		Total pag. carti	%	Total pag. carti	%	Total pag. carti	%	Total pag. carti	%	Total pag. carti	%
1.	Sub 1960	7497	26,52	5047	21,71	6872	21,85	6475	16,27	2841	17,78
2.	1961-1965	4171	14,75	4154	17,87	5858	18,62	10110	25,40	3317	20,75
3.	1966-1970	8145	28,81	9496	40,85	11970	38,06	13506	33,93	5620	35,17
4.	1971-1973	8459	29,92	4548	19,57	6754	21,47	9712	24,40	4203	26,30
Total		28272	100	23245	100	31454	100	39803	100	15981	100

Fișică - chimie

Tabelul nr.10.

Nr. crt.	Anii de apariție	Anul I		Anul II		Anul III		Anul IV	
		Total pag. cărți	%	Total pag. cărți	%	Total pag. cărți	%	Total pag. cărți	%
1.	Sub 1960	5.428	20,37	8.485	26,84	5.436	17,39	9.134	26,90
2.	1961-1965	4.162	15,62	8.069	25,52	7.993	25,57	6.800	20,03
3.	1966-1970	12.943	48,58	9.896	31,30	11.618	37,15	12.620	37,17
4.	1971-1973	4.110	15,43	5.167	16,34	6.218	19,89	5.399	15,90
Total		26.643	100	31.617	100	31.265	100	33.953	100

Chimie

Tabelul nr.11.

Nr. crt.	Limba	%	Volume	%	Pagini
1.	Română	82,98	156	84,98	49.150
2.	Engleză	8,51	16	4,15	2.399
3.	Basă	3,72	7	1,85	1.070
4.	Franceză	3,19	6	7,98	4.615
5.	Germană	1,60	3	1,04	604
6.	Meghiară	-	-	-	-
Total		100	188	100	57.838

Fisicã - chimie

Tabelul nr.11.

Nr. sit.	Limba	%	Volume	%	Pagini
1.	Românã	84,58	148	79,82	37.835
2.	Maghiarã	5,71	10	7,90	3.746
3.	Englezã	5,14	9	2,52	1.194
4.	Rusã	2,29	4	0,54	254
5.	Francezã	1,71	3	8,57	4.062
6.	Germanã	0,57	1	0,65	309
Total		100	175	100	47.400

Chimie

Tabelul nr. 12.

Nr. crt.	Felul bibliografiei	1 (vol.)	2 (pag.)	1%	2%
1.	Originale	162	47.561	86,17	82,23
2.	Traduceri	26	10.277	13,83	17,77
Total		188	57.838	100	100

Pisicilor - chimie

Tabelul nr.12.

Nr. ord.	Felul bibliografic	1	2	1%	2%
1.	Originale	141	36.138	80,57	76,25
2.	Traduceri	34	11.262	19,43	23,75
Total		175	47.400	100	100

Tabelul nr.13.

Nr. crt.	Bibliografia după limba de origine	C ă r ă i		Pagini	%
		Volume	%		
1.	Română	151	69,68	38.893	67,25
2.	Rusă	24	12,77	6.295	10,88
3.	Engleză	19	10,11	3.515	6,08
4.	Franceză	7	3,72	5.135	8,88
5.	Germană	4	2,13	754	1,30
6.	Maghiară	-	-	-	-
7.	Alte	3	1,59	3.246	5,61
Total		188	100	57.838	100

Fizică - chimie

Tabelul nr.15.

Nr. crt.	Bibliografia după limba de origine	Volume	O ț r t		Pagini	%
			%	t		
1.	Română	117	66,86	26.832	56,61	
2.	Rusă	30	17,14	8.495	17,92	
3.	Engleză	12	6,86	3.201	6,75	
4.	Franceză	3	1,71	4.062	8,57	
5.	Germană	4	2,29	1.212	2,56	
6.	Maghiară	8	4,57	3.548	7,48	
7.	Alte	1	0,57	50	0,11	
Total		175	100	47.400	100	

Chimie

Tabelul nr.14.

Nr. Cit.	Felul bibliografiei	Volume	%	Pagini	%
1.	Originale	239	81,29	52.092	77,16
2.	Traduceri	55	18,71	15.415	22,84
Total		294	100	67.507	100

Table M - Chemie

Tabellen nr. 14.

Nr. Ord.	Tittel Bibliografisk	Volum	%	Pagina	%
1.	Originals	157	74,06	48.429	77,28
2.	Reproduert	55	25,94	14.239	22,72
Total		212	100	62.668	100

Orisite

Tabelul nr.15.

Nr. ort.	Limba	Volume		Total	Pasini
		Total	%		
1.	Română	163	55,45	42.364	62,76
2.	Engleză	79	26,87	13.230	19,60
3.	Maghiară	16	5,44	4.167	6,17
4.	Germană	14	4,76	3.089	4,57
5.	Rusă	14	4,76	1.930	2,86
6.	Franceză	8	2,72	2.328	4,04
Total		294	100	67.507	100

Fișier - chimie
 Tabelul nr.15.

Nr. crt.	Limba	Volume		Pagini	
		Total	%	Total	%
1.	Polonă	121	57,08	29.010	46,29
2.	Engleză	29	13,68	9.025	14,40
3.	Maghiară	24	11,32	11.368	18,14
4.	Rusă	15	7,07	4.868	7,77
5.	Germană	13	6,13	5.636	8,99
6.	Franceză	10	4,72	2.761	4,41
Total		212	100	62.668	100

Ohimie

Tabelul nr.16.

Nr. crt.	Limba de origine	Volume		Pagini	
		Total	%	Total	%
1.	Română	115	39,12	27.581	40,86
3.	Rusă	46	15,65	12.677	18,79
2.	Engleză	84	28,57	13.624	20,18
6.	Franceză	13	4,42	3.655	5,41
4.	Germană	19	6,46	4.965	7,35
5.	Maghiară	14	4,76	4.074	6,03
7.	Alte	3	1,02	931	1,38
		294	100	67.507	100

Priložak - opisno

Tabelezi br.16.

Br. Linija de opis origine	Volum		Pacijent	
	Total	%	Total	%
1. Romack	30	37,73	18.625	29,72
3. Rusk	32	15,10	8.974	14,32
2. Englesk	38	17,93	13.020	20,78
6. Francusk	16	7,55	4.011	6,40
4. Germank	24	11,32	7.422	11,84
5. Magjarsk	20	9,45	10.485	16,73
7. Altre	2	0,94	131	0,21
Total	212	100	62.668	100

Tabelul nr.17.

Nr. crt.	Gratul didactic	Nr.	Bibliografia obligatorie			Bibliografia facultativă				
			Volume media	Diferența față de media gen.	Volume media	Diferența față de media gen.	Volume media	Diferența față de media gen.		
1.	Professor	23	1,52	-0,45	440,17	-157,64	3,48	+0,76	984,78	+277,81
2.	Conferențiar	24	1,71	-0,26	607,12	+ 9,31	2,37	-),35	408,12	-298,85
3.	Lector - șef de lucrări	53	1,92	-0,05	445,45	-152,36	2,60	-0,12	563,77	-143,20
4.	Asistent	39	2,56	+0,59	922,74	+324,93	2,64	-0,08	927,87	+220,90
5.	Alte categorii	2	-	-	-	-	3	+0,28	585	-121,97

Fizică - chimie

Tabelul nr.17.

Nr. crt.	Gradul didactic	Nr.	Biblioteca obligatorie			Biblioteca facultativă				
			Volume	Diferența față de media gen.	media	Volume	Diferența față de media gen.	media		
1.	Profesor	9	2,11	-0,10	521,00	- 89,20	1,67	- 0,78	665,98	- 99,21
2.	Conferențiar	14	1,93	-0,28	457,28	-152,92	4,00	+ 1,55	1442,42	+677,23
3.	Lector - șef lucrări	49	2,16	-0,05	627,30	+ 17,10	2,43	- 0,02	129,42	- 35,77
4.	Asistent	29	2,62	+0,41	724,89	+114,69	1,96	- 0,49	555,86	-209,33
5.	Alte categorii	2	-	-	-	-	2,50	+0,05	383,00	-382,19

Chimie

Tabulul nr.18.

Anii de aparitie	Sub 1965	1965 si peste
Virsta		
Sub 40 de ani	531,90	836,81
40 de ani si peste	478,50	787,77

fișier - chimie

tabelul nr.18.

Anul de apariție	Sub 1965	1965 și peste
Sub 40 de ani	458,48	783,06
40 de ani și peste	706,44	772,77

Chimie

Tabelul nr.19.

Nr. crt.	Categoria de vîrstă a cadrelor didactice	Nr.	Media paginilor indicate din perioada 1971-1973
1.	Sub 25	-	-
2.	25 - 29	16	435,88
3.	30 - 34	20	206,05
4.	35 - 39	17	319,64
5.	40 - 44	35	243,60
6.	45 - 49	27	556,15
7.	50 - 54	12	336,42
8.	55 - 59	10	154,80
9.	60 și peste	4	375,75

Plata - obtinuta

Tabelul nr.19.

Nr. Categorie de venit si a adreilor de domiciliu	Nr.	Medie paginilor indiduate din perioada 1971-1973
1. Anb 25	-	-
2. 29 - 29	15	289,73
3. 30 - 34	15	178,07
4. 35 - 39	15	240,53
5. 40 - 44	25	201,96
6. 45 - 49	23	388,43
7. 50 - 54	8	249,37
8. 55 - 59	2	0,00
9. 60 si peste	-	-

Chimie

Tabela nr. 20.

Nr. crt.	Anii de apariție a cărților	Cît la cît din lucrări sînt date ca bibl.		
		Total obligatorie	Total facultativă	Total bibliografie
1.	1966	4,76	6,03	10,79
2.	1967	4,55	11,57	16,12
3.	1968	4,55	8,58	13,13
4.	1969	7,30	12,36	19,66
5.	1970	13,16	13,81	26,97
6.	1971	9,05	14,76	23,81
7.	1972	15,54	13,47	29,01
Total		7,86	11,02	18,88

Tabelui nr.20.

Nr. ord.	Anii de aparti- ție a cărților	Cât la sută din întregul sînt date ca bibl.		
		Total obligatorie	Total facultativă	Total bibliografie
1.	1966	4,13	6,35	10,48
2.	1967	6,20	7,44	13,64
3.	1968	4,04	5,56	9,60
4.	1969	7,30	6,74	14,04
5.	1970	13,82	11,84	25,66
6.	1971	3,81	9,52	13,33
7.	1972	12,95	10,36	23,32
Total		6,92	8,00	14,9

Chimie

Tabelul nr.21.

Nr. crt.	Nr. de exemplare	Cărți din bibliotecă obligatorie	Cărți din bibliotecă facultativă
1.	1	25	64
2.	2 - 3	18	48
3.	4 - 5	17	30
4.	6 - 10	33	35
5.	peste 10	76	43

169

220

Fiștor - chinis

Tabela nr. 21.

Nr. crt.	Nr. de exemplare	Cărți din bibliotecă gratuit obligatoriu	Cărți din bibliotecă gratuit facultativ
1.	1	17	47
2.	2 - 3	14	45
3.	4 - 5	21	23
4.	6 - 10	26	32
5.	peste 10	80	34
		158	181

Tabelul nr.22.

Anul...	Bibliotecă de Chimie		Bibliotecă de Fizică		Circulație
	Volume	Circulație	Volume	Circulație	
I.....	24	1804	68	362	
II	20	1450	61	346	
III	22	1504	70	549	
IV	35	2611	127	1552	
V	21	117	93	415	
Total	122	6886	419	3224	

Fizică - chimie

Tabelul nr.22.

Anul	Bibliografie recomandată cerută		Bibliografie nerecomandată cerută	
	Volume	Circulație	Volume	Circulație
I	14	136	18	76
II	11	150	26	109
III	13	176	34	143
IV	21	939	98	715
	59	1401	176	1043

Fizică - chimie

Tabelul nr. 26.

Anul	Sub 1960		1961-1965		1966-1970		1971-1973		Total	
	Titluri	Circulație	Titluri	Circulație	Titluri	Circulație	Titluri	Circulație	Titluri	Circulație
I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	33,33%	12,12%	16,67%	27,27%	16,67%	42,43%	33,33%	18,18%	100%	100%
	2	4	1	9	1	14	2	6	6	33
III	7,69%	35,42%	23,08%	12,50%	30,77%	39,58%	38,46%	12,50%	100%	100%
	1	34	3	12	4	38	5	12	13	96
IV	20,00%	18,07%	21,11%	22,83%	30,00%	39,96%	28,89%	19,14%	100%	100%
	18	289	19	365	27	639	26	306	90	1599

Pizick - chiste

Rabelni nr. 23.

Anul	Sub 1960		1961-1965		1966-1970		1971-1973		Total	
	Mituri	Circ - lepte	Mituri	Circu- lepte	Mituri	Circu- lepte	Mituri	Circu- lepte	Mituri	Circu- lepte
I	55,5%	25,00%	16,67%	14,47%	11,11%	1,9%	16,67%	44,74%	100%	100%
	10	19	3	11	2	12	3	34	18	76
II	34,6%	33,03%	15,38%	43,12%	23,08%	14,68%	26,92%	9,17%	100%	100%
	9	36	4	47	6	16	7	10	26	109
III	29,41%	12,59%	26,47%	24,48%	23,53%	27,97%	20,59%	34,96%	100%	100%
	10	18	9	35	8	40	7	50	34	143
IV	29,59%	17,62%	30,61%	20,70%	25,51%	30,63%	14,29%	31,05%	100%	100%
	29	126	30	148	25	219	14	222	98	715

Chimie

Tabelul nr.24.

Nr. crt.	Limba	Titluri	%	Circulație	%
1.	Română	276	71,32	2049	87,31
2.	Rusă	34	8,79	79	3,41
3.	Engleză	48	12,40	139	5,92
4.	Franceză	3	0,77	25	1,06
5.	Germană	17	4,39	36	1,53
6.	Maghiară	9	2,33	18	0,77
		387	100,00	2346	100,00

Рисок - обиме

Табелуи нр.24.

№. грѣ	Јабоа	Питиурт	%	Опвоулате	%
1.	Ромак	109	67,70	677	79,46
2.	Реш	3	1,86	9	1,06
3.	Енглеак	11	6,83	28	3,29
4.	Франсоак	4	2,49	21	2,46
5.	Герман	4	2,49	25	2,93
6.	Меглар	30	18,63	92	10,80
		161	100,00	852	100,00

Chimie

Tabelul nr. 25.

Anul	Bibliogr. recomandată cerută		Bibliogr. nerecomandată cerută	
	Volume	Circulație	Volume	Circulație
I	-	-	3	11
II	-	-	30	387
III	2	7	53	1454
IV	8	12	93	3663
V	4	12	43	1417
Total	14	31	222	6932

Lista - China

Tabelu nr. 29.

Anul	Bibliografia recomandată cerută	Bibliografia nerecomandată cerută	
Volume	Circulație	Volume	Circulație
I	-	-	-
II	-	3	33
III	-	9	96
IV	-	45	1599
	-	57	1728

Chimie

Tabelul nr. 26.

Anul	1960		1961-1965		1966-1970		1971-1973		Total	
	Titluri	Circu- latie	Titluri	Circu- latie	Titluri	Circu- latie	Titluri	Circu- latie	Titluri	Circu- latie
I	-	-	-	-	-	-	100%	100%	100%	100%
II	13,16%	18,35%	10,53%	23,77%	21,05%	21,71%	55,26%	36,17%	100%	100%
III	5	71	4	92	8	84	21	140	38	387
	18,07%	9,35%	10,84%	17,06%	24,10%	47,52%	46,99%	26,07%	100%	100%
IV	15	136	9	248	20	691	39	379	83	1454
	15,34%	13,46%	16,48%	19,44%	28,41%	38,46%	39,77%	28,64%	100%	100%
	27	493	29	712	50	1409	70	1049	176	3663
V	14,29%	13,90%	19,48%	21,03%	25,97%	38,11%	40,26%	26,96%	100%	100%
	11	197	15	298	20	540	31	382	77	1417

Childe

Tabelul nr. 23.

Anul	Sub 1960		1961-1965		1966-1970		1971-1975		Total	
	Titluri	Circu- lație	Titluri	Circu- lație	Titluri	Circu- lație	Titluri	Circu- lație	Titluri	Circu- lație
I	38,2%	21,8%	19,1%	10,5%	29,4%	61,3%	13,2%	6,3%	100%	100%
	26	79	13	38	20	222	9	23	68	362
II	45,9%	51,4%	22,9%	23,1%	21,3%	17,9%	9,8%	7,5%		
	28	178	14	80	13	62	6	26	61	346
III	21,4%	10,2%	25,7%	17,4%	42,8%	46,6%	10,0%	25,6%		
	15	56	18	96	30	256	7	141	70	549
IV	29,1%	17,3%	33,8%	17,0%	29,1%	46,0%	7,8%	19,6%		
	37	269	43	264	37	714	10	305	127	1552
V	27,9%	24,1%	23,6%	11,5%	35,4%	55,4%	12,9%	8,9%		
	26	100	22	48	33	230	12	37	93	415

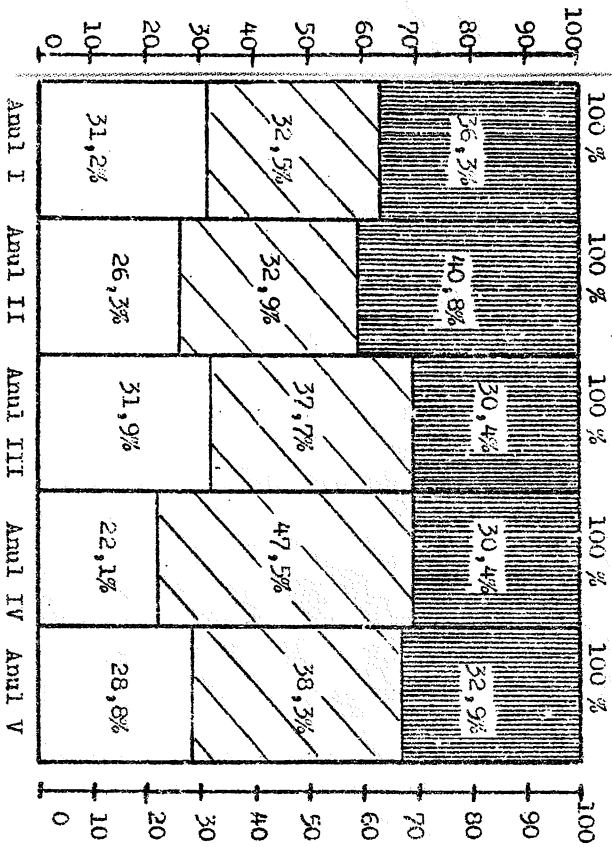
Tabelul nr. 27.

Nr. crt.	Limba	Titluri	%	Circulație	%
1.	Română	47	21,18	258	3,72
2.	Rusă	51	22,97	323	4,66
3.	Engleză	58	26,14	5553	80,12
4.	Franceză	7	3,15	146	2,11
5.	Germană	32	14,41	507	7,31
6.	Maghiară	3	1,35	15	0,22
7.	Alte	4	1,80	12	0,17
8.	R - F	1	0,45	9	0,13
9.	E - F	2	0,90	7	0,10
10.	E - G	2	0,90	18	0,26
11.	E - J	1	0,45	5	0,07
12.	E - F - G	13	5,85	76	1,09
13.	R - E - F - G	1	0,45	3	0,04
		222	100...	6932	100.-

Fișă - chimie

tabelul nr. 27.

Nr. Crt.	Limba	Titluri	%	Circulație	%
1.	Română	7	12,28	27	1,56
2.	Rusă	14	24,57	138	7,99
3.	Engleză	19	33,34	1178	68,17
4.	Franceză	1	1,75	15	0,37
5.	Germană	9	15,79	350	20,25
6.	Maghiară	1	1,75	4	0,25
7.	R - F	2	3,51	5	0,29
8.	R - G	1	1,75	3	0,17
9.	R - J	1	1,75	1	0,06
10.	R - F - G	2	3,51	7	0,41
		57	100,00	1728	100,00

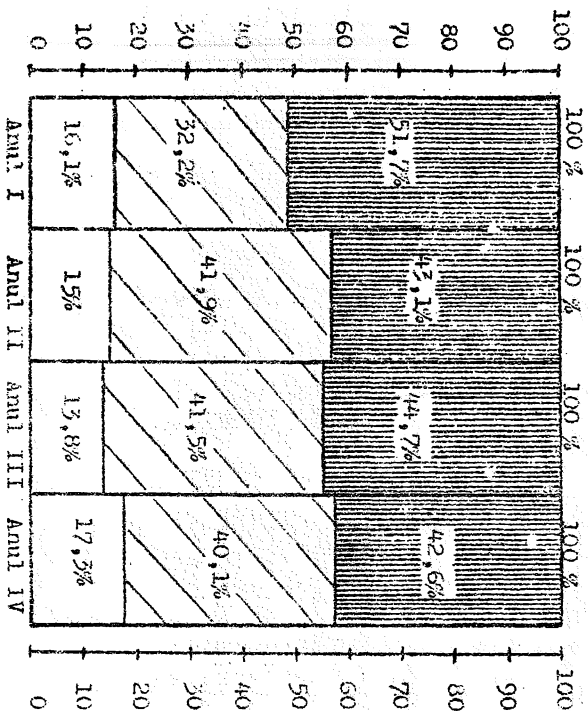
Grafioul nr. 1.

Legenda

□ = Indicații bibliografice solicitate (sau onorate) de studenți

▨ = Indicații bibliografice nesolicitate de studenți

▧ = Indicații bibliografice pentru care nu există surse de lectură la biblioteca de facultate

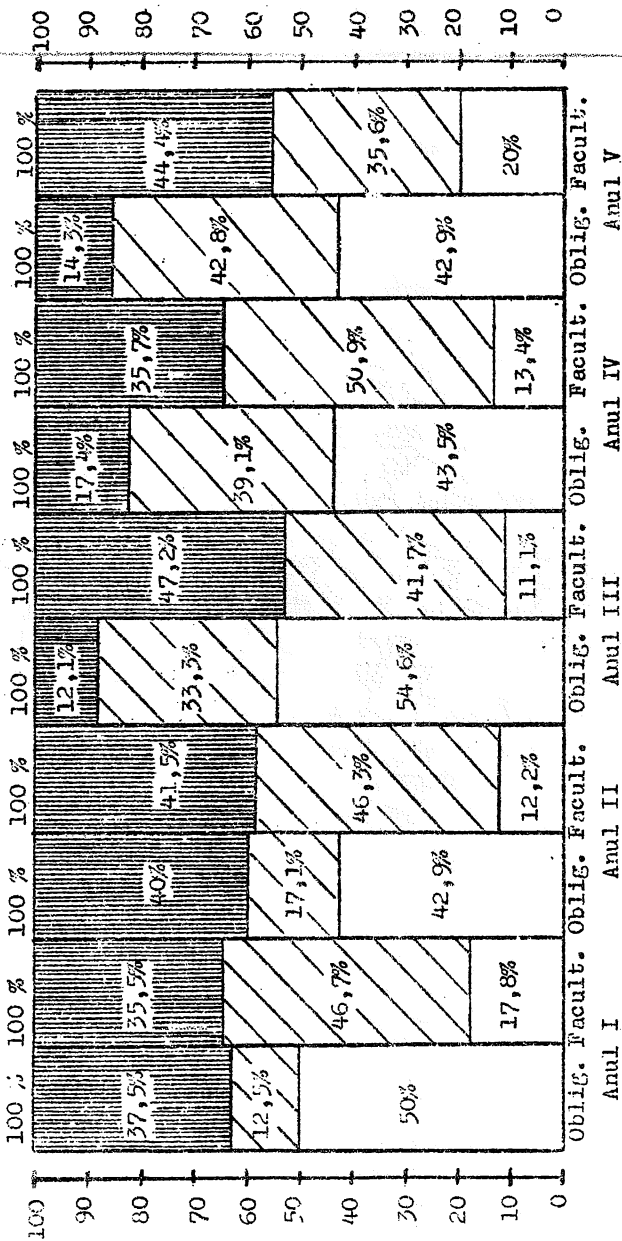

Grafiicul nr. 1.

Legenda

- = Indicații bibliografice solicitate (sau onorate) de studenți
- ▨ = Indicații bibliografice nesolicitate de studenți
- ▧ = Indicații bibliografice pentru care nu există surse de lectură la biblioteca de facultate

Graficul nr. 2

Legenda

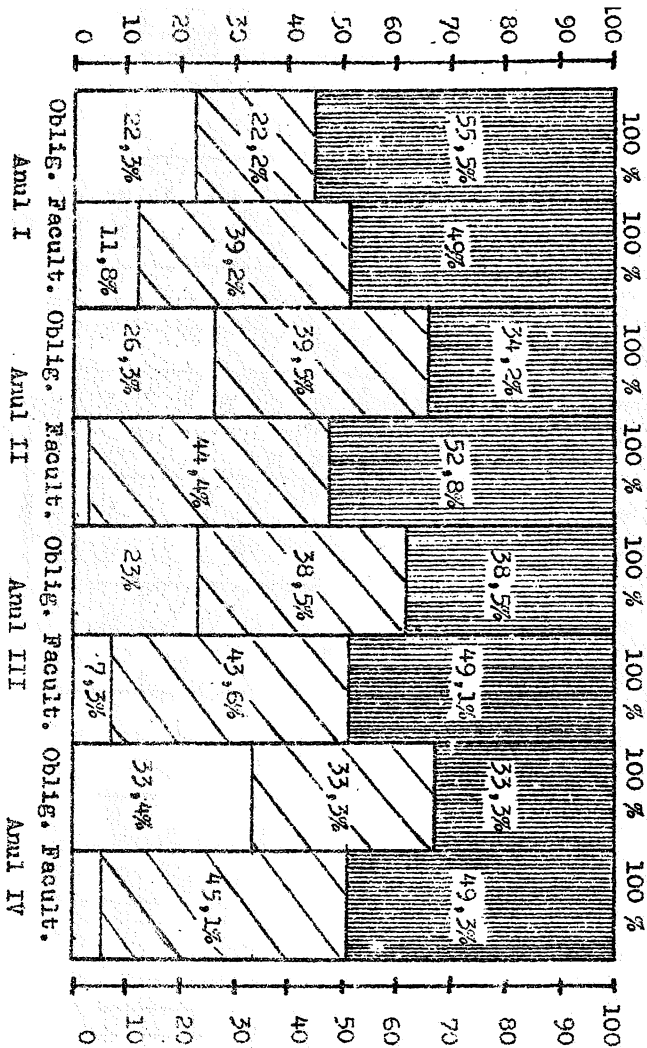
□ = Indicații bibliografice solicitate (sau onorate) de studenți

▨ = Indicații bibliografice nesolicitate de studenți

▩ = Indicații bibliografice pentru care nu există surse de lectură la biblioteca de facultate

Legenda

- = Indicații bibliografice solicitate (sau onorate) de studenți
- = Indicații bibliografice nesolicitate de studenți
- = Indicații bibliografice pentru care există surse lecturâ la biblioteca de facultate

**PREGĂTIREA PROFESIONALĂ LA BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ CLUJ - NAPOCA
(Pregătire - perfecționare)**

GEORGETA FANEA
Bibliograf principal,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

Buna pregătire profesională, permanenta perfecționare a cunoștințelor - consolidarea, îmbogățirea și îmbogățirea lor - este astăzi, în orice sector de activitate, un imperativ atît de categoric, o axiomă chiar, încît importanța ei nu mai necesită sublinieri, cunoscute fiind exigențele tot mai mari impuse de ritmul de dezvoltare al științelor, al societății, în general. Se cunoaște de asemenea faptul că în țara noastră această problemă constituie o preocupare fundamentală a conducerii de stat, unul din obiectivele centrale ale politicii PCR, reglementată fiind chiar prin lege.

Din acest punct de vedere, bibliotecile se găsesc într-o situație oarecum specială, datorită însuși caracterului specific al sarcinilor și activității lor, datorită legăturii strinse și inevitabile cu instituțiile pe care le servesc. De aceea, bibliotecarul trebuie ca, pe lângă cunoștințe de biblioteconomie, să aibă și cunoștințe din alte domenii, sau cel puțin să fie familiarizat cu ele, fiindcă altfel o serie de activități de bibliotecă vor avea de suferit.

De aici derivă una din problemele majore ale pregătirii profesionale a bibliotecarilor, mereu actuală, care a frământat întreaga lume a bibliotecilor, decenii de-a rîndul, dar la care se pare că nici astăzi nu se poate da un răspuns hotărît; este vorba de mult discutata alternativă: bibliotecar sau specialist într-un domeniu? În pregătirea bibliotecarului ponderea trebuie s-o aibă cunoștințele de biblioteconomie sau cele de specialitate? Desigur, idealul ar fi o îmbinare între acestea și, de altfel, tendința actuală, așa cum reiese din literatura de specialitate, este ca formația bibliotecarului să cuprindă 3 categorii de cunoștințe: de specialitate într-un domeniu, de biblioteconomie și de limbi.

În țara noastră problema acută care se pune nu este însă aceea - angajarea bibliotecarilor este reglementată, majoritatea lor fiind absolvenți ai unei instituții de învățământ superior, deci specialiști - ci aceea a însuși pregătirii de bază a bibliotecarului. Problema este acută deoarece, așa cum se știe, nu avem încă o formă organizată și permanentă, cu o concepție cristalizată, a învățământului biblioteconomic, calificarea bibliotecarului făcându-se, de obicei, "la locul de muncă". Aceasta fiind situația, la BCU Cluj-Napoca a existat încă mai de mult preocuparea pentru o bună pregătire profesională a întregului personal de specialitate, care a participat la diferite cursuri (de biblioteconomie, bibliografie, limbi străine), la conferințe, excursii de studii la biblioteci din țară și străinătate; s-au ținut colocvii, s-au dat calificative și s-a ținut o evidență exactă a situației profesionale a fiecărui bibliotecar, cuprinzând: studiile făcute, cursurile urmate în cadrul bibliotecii, gradul de calificare, aptitudinile etc. Toate aceste acțiuni menite să formeze cadre competente și-au avut meritele și rezultatele lor incontestabile; dar n-a existat un învățământ riguros organizat, pe etape care să-și desfășoare activitatea cu regularitate, după un plan conceput în așa fel încât să asigure, din treaptă în treaptă, o linie ascendentă a cunoștințelor teoretice și practice. În afară de aceasta, accentul s-a pus în primul rând pe aspectele practice și mai puțin pe cadrul teoretic al problemelor, pe contextul internațional al lor, pe formarea unei concepții moderne asupra bibliotecii. Abordarea acestor aspecte depindea mai ales de interesul și curiozitatea personală, de dorința de a se informa, de a se dezvolta a fiecăruia. Din asemenea inițiative sporadice, este adevărat, s-au născut o serie de comunicări și articole, realizări care ar fi putut fi mai bogate - și cifric și valoric - dacă ar fi existat mai multă coordonare a lor și un climat mai prielnic.

Un moment hotărâtor în problema care ne preocupă îl constituie apariția Legii nr.2/1971 privind perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste, document fundamental, pe baza căruia diferitele unități își stabilesc reglementările proprii.

Având în vedere această lege, directivele și documentele de par-

tid și tendințele actuale ale biblioteconomiei și documentării, conducerea BCU a format un colectiv care să elaboreze un sistem de învățământ pentru toate categoriile personalului bibliotecii noastre, conceput pe etape fiecare din ele reprezentînd o treaptă superioară.

Într-o primă etapă s-au consultat diferite materiale din țară și străinătate : lucrări teoretice - manualul lui Wilson și Tauber "University Library", "Méthodes d'enseignement de la bibliothéconomie" a Josefei Sabor - programele diferitelor școli de bibliotecari din țările socialiste și capitaliste, mai ales cele din SUA, care au o îndelungată tradiție ș.a.

De la început ne-am dat seama că nu vom putea merge pe linia nici unuia din programele existente, deoarece, pe de o parte acestea sînt în majoritatea lor destinate unor școli de diferite nivele, iar pe de altă parte fiindcă de obicei acestea urmăresc formarea unei categorii anumite de bibliotecari.

Fiind o bibliotecă universitară, deci în situația de a face față unei largi arii de interese, am fost obligați să găsim o soluție adecvată, adaptînd diferite experiențe la situația noastră specifică, așa cum fac în ultimul timp tot mai multe biblioteci universitare. (Wilson-Tauber). Acest "in-service-training" are de altfel avantajul că asigură continuitatea întregului proces, o mai bună stabilire a programului viitor, în funcție de situația dată, de necesități sau de unele imperative care pot surveni pe parcurs.

Dar elaborarea unui asemenea program implică probleme numeroase și dificile. Era necesară mai întîi o clasare a personalului în "începători" și "avansați". Dacă pentru prima categorie, care urmează să primească o orientare generală, să-și însușească elementele de bază, lucrurile sînt mai simple - deoarece în această direcție aveam o tradiție destul de bine conturată - perfecționarea bibliotecarilor mai vechi punea o serie întreagă de probleme, datorită nivelului diferit de pregătire, la care se adaugă activitățile diferite desfășurate de bibliotecari în cursul anilor. Au existat și dificultăți de ordin organizatoric, de pildă, trebuia evitată scoaterea unui număr prea mare de persoane de la locul de muncă, pentru ca să nu se ajungă la dezorganizarea activității bibliotecii. În afară de aceasta trebuie să ținem seama

de relația de interdependență a serviciilor - mai ales în condițiile prelucrării centralizate - precum și de specificul filialelor ceea ce îngreua repartizarea judicioasă a personalului la un curs sau altul, în așa fel încît participarea să corespundă locului de muncă al fiecăruia.

În sfîrșit, ca o ultimă problemă generală este și aceea a necesității de a specializa grupuri mai restrinse de bibliotecari în probleme mai noi - cum ar fi PAD - sau mai de strictă specialitate - paleografie - și de a orienta pe alții în direcțiile mari, noi, din domeniile pe care însăși munca lor îi obligă să le cunoască (clasificatori, bibliografi).

În ce privește însuși conținutul cursurilor, au avut loc și aici numeroase și vii discuții în jurul întrebărilor: ce pondere să aibă aspectele teoretice față de cele practice? cîtă cele istorice și cele actuale? cît de detaliat să fie prezentate? cît de amplă să fie bibliografia recomandată? cum să fie diferențiate temele în funcție de gradul de pregătire? ce metode de învățămînt să aplicăm? care sînt persoanele cele mai potrivite care să conducă cursurile?

În cadrul dezbaterilor îndelungate, ample și animate (la care au participat și șefi de servicii și de sectoare) s-au căutat răspunsuri la toate aceste întrebări, soluții cît mai corespunzătoare. Frămîntările noastre s-au concretizat în redactarea unui program încheiat care, pe lîngă pregătirea bibliotecarilor începători și perfecționarea celor mai vechi, cuprinde și tematici destinate specializării în anumite domenii, așa cum s-a preconizat. Programul, de altfel, poate fi studiat în amănunt în volumul Biblioteca și Universitatea editat de BCU în 1973.

În continuare, vom prezenta pe scurt felul cum am aplicat acest program, referindu-ne mai mult la concepția care stă la baza lui, la concluziile care s-au desprins din experiența noastră și la felul în care considerăm să continuăm această activitate.

Programul urmărește, pe lîngă dobîndirea de cunoștințe teoretice și deprinderi practice, esențiale unei activități eficiente, promovarea a tot ce este nou, cu intenția de a găsi posibilități de aplicabilitate în vederea optimizării procesului muncii, a unei mai bune raționalizări, pentru creșterea eficienței tuturor activităților noastre. Dar, mai ales, urmărește dezvoltarea unor de-

prinderi adecvate de gândire și acțiune, care să permită bibliotecarului să se adapteze situațiilor noi, să-și aplice cunoștințele la situațiile concrete ale unei funcții specifice.

În ceea ce privește metodele, procedeele aplicate, am adoptat, după caz, pe cele mai des utilizate și recomandate : cursuri (expuneri) însoțite de bibliografie, discuții, exerciții practice, stagii, vizite la diverse sectoare, participări la conferințe mai generale; iar ca lucrări scrise : conspectare, cercetări, bibliografice.

Luând în considerare desideratele amintite, am stabilit următoarele 3 forme principale de instruire, anume :

1. inițiere a bibliotecarilor începători
2. perfecționare a bibliotecarilor mai vechi
3. specializare a unor grupuri mici în domenii restrânse

1. Programul de inițiere are ca obiectiv orientarea generală asupra bibliotecii și însușirea teoretică, dar mai ales practică, a elementelor de bază ale biblioteconomiei, bibliografiei și documentării. Programul se extinde pe o perioadă de 14 luni, cu un total de 227 ore, fiind concretizat prin expuneri teoretice (25 ore), aplicații practice - la catalogare și clasificare - (130 ore), stagii - la Serviciul completării și la Serviciul de documentare și bibliografie - (72 ore). La încheierea programului de inițiere, cursanții se prezintă la un colocviu care constă din analiza lucrării bibliografice pe o temă dată, efectuată de fiecare și - bineînțeles - din discutarea bibliografiei conspectate.

Având în vedere că, de obicei, nu se fac angajări în grupuri mai mari, și că nu se organizează un curs pentru 1-2 persoane, se întâmplă să treacă o perioadă de câteva luni, chiar un an, de la angajarea unui bibliotecar până la încadrarea lui în cursul de inițiere. Însă, după părerea noastră, acest fapt nu constituie un impediment, ci dimpotrivă: experiența în bibliotecă a noului angajat, fie ea cât de redusă, contribuie la eficiența cursurilor. (Pentru exemplificare amintim că din cei 36 bibliotecari intrați la BCU din 1971 până azi s-au format grupuri de 12, 7 și 5 persoane. Așa cum a fost conceput și aplicat, programul de inițiere s-a dovedit a fi pe deplin corespunzător scopului urmărit. Se poate afirma că rezultatele sînt bune, chiar foarte bune: absolvenții au

o vedere de ansamblu asupra bibliotecii, cunosc în mare opera-
~~țiunile de bază. Numărul mare de ore afectat exercițiilor practice și stagiilor (202 din 227) contribuie în mare măsură la aceasta; bibliografia recomandată este suficientă, fără a fi prea încărcată, așa încît bagajul de cunoștințe acumulate credem că formează o bază pe care se va putea clădi ulterior. Și poate că nu este prea exagerat să spunem că această categorie de bibliotecari au cunoștințe mai multe și mai ordonate decît unii mai vechi, care nu au beneficiat de o astfel de introducere sistematică în profesia lor, nu au citit din proprie inițiativă sau au uitat cu timpul cele citite, și a căror principală calitate o constituie experiența îndelungată într-unul sau mai multe sectoare de activitate. Pentru aceste motive, credem că acest program se poate aplica și pe viitor, fără modificări în tematică sau în metodologie, însă cu bibliografia ținu-
tă la zi.~~

2. Spre deosebire de programul de inițiere, cu accent pe aplica-
țiile practice, programul de perfecționare vizează improspătarea, aprofundarea și lărgirea cunoștințelor teoretice, cu accent pe informarea despre cele mai recente realizări pe plan mondial legate de specialitatea noastră, pe stimularea unor studii ulterioare, în vederea aplicării unor tehnici moderne de analiză, organizare și regăsire a informațiilor. Se urmărește formarea unei concepții largi despre bibliotecă, fără o diferențiere prea mare, adică formarea unui bibliotecar-specialist pentru un anumit domeniu sau o anumită bibliotecă de facultate.

Temele au fost grupate în 5 capitole, care corespund în parte serviciilor principale ale bibliotecii. Au participat toți șefii de servicii, membrii serviciului direct interesat în grupul respectiv de probleme, bibliotecari din alte servicii și de la bibliotecile de facultăți a căror activitate are contingentă cu problemele în cauză. La această formă de studiu s-a căutat evitarea stilului școlăresc și s-a aplicat metoda expunerilor urmate de discuții. ~~Principalele~~ ~~teme~~ ~~au~~ ~~fost~~ ~~ținute~~ ~~cu~~ ~~precădere~~ ~~de~~ ~~en-~~ ~~gajații~~ ~~bibliotecii,~~ ~~dar~~ ~~și~~ ~~de~~ ~~cadre~~ ~~universitare~~ ~~sau~~ ~~specialiști~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~Universitate~~ ~~și~~ ~~institute~~ ~~de~~ ~~cercetare~~ ~~din~~ ~~Cluj-Napoca.~~ ~~Discuțiile~~ ~~s-au~~ ~~bazat~~ ~~pe~~ ~~bibliografia~~ ~~recomandată,~~ ~~pe~~ ~~cele~~ ~~citite~~ ~~facultativ~~ ~~și~~ ~~pe~~ ~~experiența~~ ~~dobîndită~~ ~~în~~ ~~cadrul~~ ~~activității~~ ~~în~~ ~~bibliotecă.~~ ~~În~~ ~~acest~~ ~~fel,~~ ~~am~~ ~~căutat~~ ~~să~~ ~~realizăm~~ ~~unul~~ ~~din~~

obiectivele ce ni le-am propus: îmbinarea cunoștințelor teoretice cu practica bibliotecară.

3. Cursurile de specializare, au ca obiectiv, așa cum s-a amintit, specializarea unui număr mic de bibliotecari în domenii restrinse dar de mare actualitate și importanță. În acest sens, în biblioteca noastră s-au prevăzut 4 cercuri: a) pentru indexarea coordonată, b) pentru PAD, c) pentru problemele metodologice și tehnice ale sociologiei beneficiarului bibliotecii universitare, și d) cercul de paleografie (chirilică românească și slavă, latină).

Activitatea acestor cercuri nu s-a mărginit doar la audierea unor cursuri și la discuții; s-au efectuat și exerciții practice și lucrări de control. Mai mult: cunoștințele dobândite s-au concretizat chiar în lucrări experimentale. În acest sens, menționăm: - investigația sociologică efectuată la facultățile de fizică și chimie a Universității din Cluj-Napoca privitoare la lectura studenților, investigație care a dus la constatări interesante vizînd însuși procesul de învățămînt; - experimente legate de automatizarea unor activități de bibliotecă; - extinderea metodei indexării coordonate, în cadrul unor catedre de la Facultatea de chimie pentru urmărirea anumitor teme de cercetare a cadrelor didactice; - acțiunea legată de cartea veche: depistarea ei pe tot cuprinsul Transilvaniei, catalogarea cu adnotări largi, descifrarea însemnărilor manuscrise marginale ale cititorilor de odinioară. O mare parte din aceste lucrări experimentale efectuate de membrii cercurilor speciale au fost finalizate prin studii, articole și comunicări.

În paralel cu această activitate, bibliotecarii au urmat diferite alte cursuri, la inițiativa conducerii bibliotecii, organizate de Ministerul Învățămîntului, INID, Institutul Politehnic Cluj-Napoca, Catedra de informatică a Universității din Cluj-Napoca și de Centrul teritorial de calcul Cluj-Napoca.

Ca o completare a formelor de învățămînt amintite, am organizat cursuri de limbi străine (engleză și franceză pentru începători și avansați), cursuri speciale pentru cei din anumite sectoare de activitate (ca lecții pentru gestionari), precum și conferințe prezentate de cadre didactice universitare și alți specialiști, privitoare la dezvoltarea unor științe.

Ca o concluzie generală, putem afirma că la baza programului nostru a stat dorința vie de a-l face util și interesant, de a deschide orizonturi noi, de a schimba ceva, înspre bine, în mentalitatea noastră, de a stimula. În acest sens, considerăm că el reprezintă, fără îndoială un progres față de trecut, chiar dacă nu și-a atins toate obiectivele : a creat însă un climat deosebit de favorabil unor dezvoltări ulterioare. Dar, în ciuda multiplelor strădanii, sintem conștienți că el este perfectibil; și în plus trebuie dezvoltat pentru viitoarele etape. Cum? Este o întrebare-cheie. Problema este complexă, importantă și destul de greu de rezolvat în mod satisfăcător (semnificative sînt multiplele încercări din țara noastră și, de altfel din întreaga lume, care însă nu au dus nici pînă azi la soluții definitive). La ora actuală, BCU se află într-un moment de răscruce, cînd există experiență suficientă pentru a permite unele concluzii și formarea unor păreri, iar pe de altă parte sintem în fața unui drum lung, cel al organizării permanente care ne obligă să gîndim cu deosebită seriozitate la ceea ce avem de făcut în continuare.

Din noianul de probleme pe care ni le-am pus și ni le punem, desprindem cîteva, cele care prezintă interes general; precum și unele concluzii :

I. Alcătuirea unui program de perfecționare - în ciuda imperfecțiunilor inerente primei noastre lucrări de acest gen - reprezintă un pas calitativ superior, prin faptul că din forme ocazionale de învățămînt s-a creat un sistem încheiat pentru diferite nivele.

II. Organizarea judicioasă a cursurilor demonstrează posibilitatea încadrării întregului personal în diferite forme de învățămînt, fără perturbarea activității normale a bibliotecii.

III. Cursurile ținute, confruntarea permanentă și vie a teoriei cu practica noastră, stimulează gîndirea creatoare, interesul pentru perfecționarea metodelor de lucru.

IV. Faptul că perfecționarea și specializarea formează un proces continuu și progresiv impune reexaminarea periodică a programului, atît în ce privește conținutul cit și metodele. În ce ne privește, considerăm că pe viitor va trebui să avem în vedere următoarele :

a) O diferențiere mai atentă a instruirii, o nuanțare și o individualizare a ei, stabilind cât mai judicios temele și grupurile de bibliotecari. În acest scop ar fi nevoie de o evidență detaliată, pe persoane, care să cuprindă cât mai multe date referitoare la pregătirea profesională, și în același timp ar fi necesar să se găsească o metodă de evaluare a gradului de pregătire, de analiză a rezultatelor cursurilor, pentru a se putea urmări progresul realizat de fiecare în parte.

b) Pentru bibliotecarii mai vechi, cei care în trecut nu au urmat cursuri sistematice, trebuie incluse în program cunoștințe privind, pe de o parte, aspectele istorice ale unor probleme, pe de altă parte unele operațiuni (de pildă clasificarea) cu care nu sînt suficient de familiarizați din cauza "specializării" prea mari într-un anumit sector de activitate, inevitabilă de altfel într-o bibliotecă mare.

c) Ca și pînă acum, credem că noul trebuie să ocupe un loc important în programul nostru: probleme și metode moderne de lucru, ținînd seama, în același timp de direcțiile de dezvoltare a bibliotecii.

d) Deoarece instruirea bibliotecarilor necesită și alte cunoștințe decît cele legate de profesia noastră, credem că programele viitoare a bine să cuprindă cursuri care sintetizează noutățile din diferite științe.

În ceea ce privește metodele de învățămînt, considerăm că ele trebuie :

- să fie flexibile, în funcție de modificările viitoare survenite în program.

- să tindă spre stimularea interesului pentru studiul individual
- să contribuie în cât mai mare măsură la efectuarea unor lucrări cu caracter experimental.

Considerăm că merită să facem toate eforturile în direcția cristalizării, atît a unui program de perspectivă, cît mai corespunzător necesităților bibliotecii noastre, cît și a metodelor și formelor de organizare care urmează să fie aplicate, conștienți fiind de faptul că, așa cum afirmă J.E.Sabor, formația profesională a bibliotecarilor pune o problemă a cărei soluționare trebuie plasată în centrul oricărui plan de îmbunătățire și dezvoltare a serviciilor de bibliotecă și că transmiterea, prin cursuri

riile de perfecționare, a cunoștințelor dobândite în munca de cercetare înseamnă, de fapt, pregătirea intelectuală a dezvoltării biblioteconomiei.

PROFESSIONAL EDUCATION AT THE CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY
OF CLUJ - NAPOCA

S u m m a r y

After a short survey of the previous concerns regarding the professional formation of librarians, this paper deals with the present in-training programme drawn up by the Central University Library of Cluj-Napoca (the conception lying at its basis, the manner in which it was applied, the resulting conclusions and some suggestions for the future).

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА В ЦЕНТРАЛЬНОЙ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ
БИБЛИОТЕКЕ ГОРОДА КЛУЖ-НАПОКА

Р е з ю м е

В первой части сообщения дан обзор профессиональной подготовки библиотекарей в прошлом. Затем излагаются новые принципы положенные в настоящую программу профессиональной подготовки библиотекарей в Центральной университетской библиотеке г. Клуж-Напока, разработанную для повышения квалификации разных категорий библиотечных работников, способы применения программы и выводы в связи с её применением и использования её в будущем.

BIBLIOTECA ȘI ÎNVĂȚĂMINTUL. RELAȚIA DINTRE BIBLIOTECĂ, CADRE DIDACTICE ȘI STUDENȚI

GHEORGHE GUTUE
Șef serviciu,
Biblioteca Institutului Agronomic
din Timișoara

Simpozionul care se deschide azi, dedicat unor evenimente deosebite pentru țara noastră - a XXX-a aniversare a Eliberării și cel de al XI-lea Congres al P.C.R., precum și împlinirii a 1850 ani de viață municipală a Clujului - marchează un moment de cinstire a acestor evenimente și formează un cadru prielnic pentru confruntarea unor rezultate dintr-o meserie foarte veche, de mulți invidiată și de puțini apreciată.

Data de naștere a bibliotecii și a meseriei de bibliotecar e greu de stabilit. Oricum, putem afirma că atunci când omul și-a putut fixa gândul în scris, foarte curând a apărut și biblioteca.

În antichitate pe vremea lui Ramses a II-lea, la Teba, și a lui Assurbanipal, la Ninive, existau biblioteci în care se păstrau peste 20.000 de tăblițe de lut.

În secolul VI î.e.n., conducătorul atenian Pisistrate întemeiază o bibliotecă care este cunoscută în istorie ca prima bibliotecă publică; și la Roma ia ființă prima bibliotecă publică în sec. I î.e.n. fondată de poetul Asinius Pollio. Nu putem trece mai departe fără a consemna celebra bibliotecă din Alexandria cu cele 700.000 de cărți pe care a mistuit-o focul în trei rânduri, precum și cele două mari biblioteci din Roma - Palatina și Ulpiana.

În evul mediu cele mai mari biblioteci sînt cele bisericesti și cele regale. Începînd cu sec. XII și XIII se înființează pe lângă universități și primele biblioteci universitare la Paris, Padua și Salamanca. În sec. XIV s-au organizat noi biblioteci pe lângă universitățile din Oxford, Praga, Cracovia, Heidelberg, Köln și Kiev.

În patria noastră cele mai vechi biblioteci au fost înființate

la Sibiu (1300), iar ca primă bibliotecă școlară este cea organizată la Brașov (1545) pe lângă Gimnaziul luteran.

~~Începând cu secolul XV, datorită lui Gutenberg (pe numele lui adevărat Censfleisch), se produce o adevărată revoluție în cultura umană prin introducerea tiparului.~~

Odată cu creșterea exponențială a numărului de informații, bibliotecile încep să se diferențieze apucând căi diferite, în funcție de scopul urmărit. Bibliotecile care folosesc colecțiile în scopuri pedagogice și de educare a maselor au rămas biblioteci publice.

Bibliotecile receptive spre noua lor menire de a răspunde cererilor de informare ale cercetătorilor au devenit biblioteci speciale. Aceste biblioteci speciale s-au dezvoltat după ce au dispus de fondurile necesare și de specialiști în domeniile ce trebuiau acoperite. Într-o poziție intermediară între aceste biblioteci se găsește biblioteca universitară. Ea păstrează unele elemente cu caracter educativ și formativ, precum și aspecte moderne de informare pe domenii, fără a merge prea departe pe această linie, încadrarea numai cu specialiști fiind imposibilă, iar posibilitățile financiare fiind destul de limitate. Informarea la zi a specialiștilor este o problemă dintre cele mai stringente atât pentru beneficiar, cât și pentru cei care asigură transferul de informație de la producător la beneficiar.

Se vorbește azi foarte mult de informatică care s-a constituit ca știință după 1950, strins legată de construcția și înmulțirea calculatoarelor electronice.

Trebuie să facem aici precizare că aceste calculatoare electronice, care țin de știința automatizării, reprezintă în cadrul informaticii doar instrumentul principal de prelucrare automată și fantastic de rapidă a informațiilor.

Asemenea posibilități de automatizare, cu aplicații din cele mai spectaculare în știință și în viața societății, au făcut pe unii specialiști să afirme că civilizația anului 2000 nu ar fi exclus să devină poate civilizația informării. Bazați pe asemenea aparatură: calculatoare electronice, televiziune și alte aparate audio-vizuale, este de crezut că însuși învățământul într-un viitor mai apropiat sau mai în-

depărtat s-ar putea să nu se mai predea la universitate, ci ~~la domiciliu.~~

Desigur că, dacă vom ajunge la un asemenea stadiu, bibliotecile vor suferi mutații serioase în modul de organizare și vehiculare a cărții (sau a înlocuitorului de carte), iar lucrătorul din bibliotecă va desfășura activități pe care aproape nu le bănuim și pentru care vor trebui calificări speciale. În astfel de condiții, ugor ne putem da seama ce dezechilibru ar putea să apară între posibilitățile materiale automatizate și cei chemați să minuiască asemenea aparatură total nepregătiți. Întreaga gamă de materiale și activități ce ar putea fi întâlnite în bibliotecile viitorului ar trebui să constituie obiectul studiilor contemporane.

De aceea, cred că factorii competenți trebuie să arate o înțelegere mai mare pentru pregătirea profesională a personalului care lucrează în bibliotecile universitare, prin școli post liceale pentru bibliotecari și școli superioare pentru bibliografi și documentariști.

În procesul instructiv-educativ al studenților, în informarea și documentarea la zi a cadrelor didactice, în sprijinirea cercetării și a producției, biblioteca universitară este un instrument vital.

Eficiența activității unei biblioteci universitare este determinată, în ultima instanță, de locul pe care îl ocupă beneficiarii în această activitate.

Pentru desfășurarea în condiții optime a procesului de învățământ, biblioteca ține, trebuie să țină, o legătură permanentă cu principalii ei beneficiari, cadre didactice și studenți.

Dar să vedem ce se face în general pentru acești beneficiari, dacă este loc și pentru mai mult și ce perspective se întrezăresc pentru viitor.

Urmărind sarcinile și activitățile pe care le desfășoară bibliotecile universitare, am observat că, în general, există un numitor comun în ceea ce se face și cu oarecare risc să afirmăm și în ceea ce nu se face.

Din dialogul permanent purtat de bibliotecă și cadrele didactice se desprind câteva sarcini precise pentru bibliotecă:

1. Sprrijinirea procesului de învățămînt care se realizează prin planul de achiziție de carte românească și străină, de periodice românești și străine, schimb intern și internațional de publicații. Acest plan de achiziție este prima verigă foarte importantă dintre bibliotecă și domeniul de specialitate și se definește împreună cu cadrele didactice, care cunosc cel mai bine nevoile instructiv - educative ale studenților.

În acest domeniu se realizează o colaborare fructuoasă între cadrele didactice și bibliotecă, prin indicarea de către cadrele didactice de bibliografie obligatorie și facultativă și prin întocmirea de către bibliotecă a fișierului acestei bibliografii pe ani de studii și discipline. Pentru semnarea și regăsirea întregului fond de publicații, existente în bibliotecă, se întocmesc cunoscutele cataloage sistematic și alfabetic.

2. Sprrijinirea cercetării pentru producție. Orice proces de creație are la bază rezultatele valorificate ale tuturor eforturilor acumulate de societate. Activitatea creatoare este legată de informare și documentare. La un om de știință care consacră prea mult timp activității de informare și documentare, începe să scadă activitatea de creație. Cercetătorii fiind copleșiți de explozia informațională, lasă drum liber bibliotecii să se integreze mai deplin în procesul de cercetare prin satisfacerea nevoilor de informare. Depășind stadiul de informare prin cataloage, biblioteca noastră se încadrează în cercetare printr-o informare activă și dinamică. În acest scop întocmește o serie de publicații secundare pe care le distribuie cadrelor didactice și cercetătorilor și anume:

- a) Buletinul de informare bibliografică care semnalează anual cea 12.000 articole din reviste românești și străine.
- b) Cercetări bibliografice tematice la cerere.
- c) Indici bibliografici de reviste (Probleme agricole, Revista de zootehnie și medicină veterinară, Revista de horticultură și viticultură, Știința solului - toate însumând aproximativ 10.000 de referințe).

Tot în folosul cadrelor didactice purtam un larg schimb de

publicații cu străinătatea. Consemnăm că, doar în cursul unui singur an (1973), am primit în cadrul schimbului publicității (reviste, cărți, dizertații și extrase) din vest și est în valoare de 16.398 lei valută.

De asemenea, în cadrul împrumutului internațional, am obținut pentru cadrele didactice publicații din R.F.Germană, Iugoslavia și Ungaria.

În perspectivă credem că ar fi necesar a se stabili mai precis nevoile de informare ale cadrelor didactice, prin discuții directe, prin diferite formulare de sondaj, biblioteca să cunoască amănunțit planul de învățământ și de cercetare, iar cadrele didactice să cunoască probleme de informatică documentară.

Venind în întipinirea nevoilor de informare a cadrelor didactice am reușit în mare măsură să înlăturăm concepția unor profesori care mai credeau că biblioteca este un depozit de cărți, întărindu-le ideea că o școală, oricât de superioară ar fi, după terminarea ei este înlocuită pentru toată viața de bibliotecă.

În ceea ce privește dialogul cu studenții, se ridică probleme mai multe și mai grele - aici nu mai este vorba doar de procurarea unor materiale și punerea lor în circuit în folosul studentului. Biblioteca nu este un depozit de cărți ci o instituție de cultură chemată să joace un rol important în procesul instructiv - educativ al studentului, al viitorului specialist. Biblioteca intervine în acest proces între școală și individ prin intermediul lecturii personale, oferind nu orice informație stocată, ci informații autentice, pertinente, legate de planul de învățământ.

Alături de cadrele didactice, biblioteca este chemată să ajute la dezvoltarea talentelor și să transmită critic valorile spirituale.

Studentul nu trebuie să fie un receptor pasiv al informației, ci un om care studiază activ. Aceasta o face și în măsura în care va ști că în bibliotecă se află specialiști capabili să-l orienteze spre informațiile pertinente.

Bibliotecarul nu trebuie doar să filtreze informația care ajunge la student. El devine responsabil de ghidarea învățării.

rii studentului, dînd, prin contact direct, încurajare și orientare.

Relația dintre bibliotecă și student nu se realizează prin dispoziții și sarcini de tip administrativ, ci trebuie să aibă la bază sugestia, sugerarea, încurajarea, să stimuleze inițiativa independentă și autocînducerea.

În general orice student ajuns în facultate se presupune că are aptitudinile necesare pentru însușirea cunoștințelor ce se predau. Reușita la învățătură depinde în mare măsură acum nu atît de aptitudine, cît de atitudinea față de munca de pregătire. Atitudinea față de muncă ține de educație și aceasta nu se poate realiza pînă cînd profesorul și bibliotecarul lucrează adesea ca unități educaționale separate, fiecare dintre ei făcîndu-și datoria fără prea multă înțelegere față de activitatea celuilalt. Instrucția și educația se pot realiza optim printr-o colaborare strînsă între cadrul didactic - bibliotecă - student.

Pentru aceasta, începînd cu studenții din anul întii, cărora le facem un instructaj la început de an, în tot cursul anului școlar, cu toți anii de studii, ducem o muncă intensă de îndrumare la cataloage, în sala de referințe, prin expoziții de cărți și reviste, expoziții periodice cu teme profesionale și politice, cu reproduceri de artă plastică. De asemenea în afară de fișierul cu bibliografia obligatorie și cea facultativă care stă la dispoziția studenților, îi mai sprijinim prin întocmirea de liste bibliografice necesare la întocmirea referatelor științifice și lucrărilor de diplomă, facem împrumuturi de publicații din alte centre universitare și uneori scurte traduceri de articole din reviste. De asemenea am întocmit un ghid al bibliotecii pentru uzul studenților în care, pe lângă istoricul bibliotecii, se arată ce activități desfășoară biblioteca în folosul cititorilor săi. Tot aici se descrie pe scurt principiul care stă la baza clasificării zecimale universale și a sistemului de indexare coordonată, precum și o listă de cuvinte cu denumirea celor mai uzuale plante agro-horticole în șase limbi. Alte biblioteci din țară desfășoară încă multe alte activități în folosul studentului.

În perspectiva viitorului credem că ar fi necesar să ne îndreptăm atenția spre înființarea de săli cu deservire liberă la raft, unde studentul ar putea singur să-și aleagă publicațiile necesare, prin aceasta reducând și din activitatea bibliotecarului. De asemenea să ne orientăm spre înființarea de săli de documentare cu aparate audio-vizuale, unde studentul ar putea să-și fixeze învățarea prin audierea lecțiilor de curs înregistrate pe benzi de magnetofon, aparate de proiecții cu diapozitive, aparate de citit microfilm, aparate pentru fotocopiere mergând, într-o perspectivă mai îndepărtată, pînă la realizarea unei instalații de televiziune cu circuit închis. Indiferent de mijloacele pe care le vom avea la dispoziție e bine să nu uităm că biblioteca rămîne locul de înlănțuire a tuturor cererilor și a tuturor ofertelor în materie de informare documentară.

LIBRARY AND TEACHING. THE RELATION LIBRARY - TEACHING -
STAFF - STUDENTS

S u m m a r y

The introduction of the paper contains some important data concerning the history of libraries from its very beginnings to the present times. Then there is an exposure of the main tasks the university libraries are endowed with in order to satisfy the needs of the teaching process; a special attention is attributed to the dialogue between library, teaching-staff and students; the paper also suggests some actions, that could possibly lead to an improvement of this relation in the future.

БИБЛИОТЕКА И ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ. СВЯЗЬ БИБЛИОТЕКИ С ПРЕПОДАВАТЕЛЬСКИМ СОСТАВОМ И СТУДЕНТАМИ

Р е з ю м е

В начале этой работы излагается несколько важных данных относительно развития библиотек с древних времён до наших дней. Далее указываются задачи университетской библиотеки в удовлетворении учебных потребностей и излагаются некоторые пункты дискуссий между библиотекой, преподавательским составом и студентами, предлагая и некоторые перспективные задачи.

CONSIDERAȚII ASUPRA TIMPULUI DE LECTURĂ AL ELEVILOR NOȘTRI

ALFRED LAUTERMAN
Director,
Biblioteca centrală pedagogică
din București

SANDU LĂZĂRESCU
Director adjunct,
Biblioteca centrală pedagogică
din București

1. Problemele legate de lectura elevilor merită, fără îndoială, o atenție deosebită din partea cercetărilor noastre. În contextul pedagogiei contemporane, în care cultura noilor generații ar urma să se constituie mai puțin prin transmiterea și unilaterală de la profesor la elev și mai mult prin culegerea informațiilor de către elevul însuși sub îndrumarea profesorului, ar fi desigur indicat să cunoaștem cât mai bine aspectele cantitative și calitative ale procesului lecturii independente în diverse etape din dezvoltarea individului, numai astfel putându-se ajunge la controlarea acestui proces. Ca în multe alte domenii, o cercetare sistematică ar trebui și aici să pornească de la datele cantitative, ele constituind o bază sigură, măsurabilă, pentru construcția oricăror modele calitative ale lecturii elevilor.

2. Aspectele cantitative ale lecturii elevilor, rezumabile în întrebarea "cât trebuie să citească aceștia?", comportă în realitate două laturi diferite: cât timp pot sau trebuie să dedice elevii lecturii independente și care opere pot sau trebuie să citească ei. Este de la sine înțeles că răspunsul la cea de a doua întrebare este condiționat de rezolvarea celei dintâi: dacă vom reuși să determinăm un timp mediu de lectură pentru fiecare treaptă a școlarității și dacă vom dispune totodată și de informații certe despre viteza medie a lecturii la aceste trepte, vom putea calcula și numărul mediu de pagini sau de titluri ce pot fi citite de elevi într-o perioadă oarecare (zi, săptămână, an școlar). Acești trei parametri sau

indicii cantitativi - timp, viteză și număr de pagini sau de titluri - constituie, la rândul lor, cadrul indispensabil pentru elaborarea unei liste orientative a lecturilor ce trebuie să se integreze în cultura generală a absolvenților învățământului obligatoriu și liceal complet. Astfel, de la aspectele cantitative s-ar ajunge la aspectele calitative ale lecturii, la îndrumarea acesteia pe un făgaș care să corespundă finalității generale a învățământului nostru preuniversitar: constituirea unei culturi generale armonioase, în concordanță cu cerințele societății contemporane.

În ceea ce urmează ne vom ocupa de un singur aspect cantitativ dintre cele trei emanate mai sus, și anume de timpul de lectură al elevilor, urmărind să prezentăm cercetările întreprinse până astăzi în această privință și să schișăm liniile pe care ar trebui să se desfășoare studiile viitoare.

3. Din cercetarea literaturii de specialitate pe care o avem la dispoziție rezultă în primul rând că mulți dintre autorii care s-au ocupat de problemă au tratat timpul de lectură diferențiat după vîrsta elevilor cititori. Astfel, de pildă, într-un tratat de igienă școlară apărut în 1965 în R.D.G., G.Karadorf și colaboratorii săi recomandau timpi diferiți în funcție de cele trei cicluri ale școlii politehnice de 10 ani¹⁾. În R.P.Bulgaria, Jecio Atanasov propunea un timp pentru cl.I, altul pentru cl.II-IV și, în sfîrșit, un al treilea pentru cl.V-XI²⁾. La noi în țară, prof. Ion Popescu prescria o oră de lectură pe zi la cl.IV-VII și între 1 1/2 și 2 ore la cl.VII-XI (școala medie de atunci)³⁾. În toate aceste cazuri, timpul de lectură crește în funcție de vîrstă, idee concordantă cu realitatea dezvoltării psihice stadiale a elevilor și deci a evoluției progresive a gustului și deprinderilor de lectură. Deși nu s-au preocupat de această progresivitate, cîșalții cercetători studiați de noi, concentrîndu-și atenția asupra unui singur grup de vîrstă, asupra unor clase apropiate sau chiar asupra unei singure clase, confirmă ideea unor timpi de lectură specifici vîrstelor respective. Astfel I.Stanciu⁴⁾ - reproducînd de fapt datele folosite de cercetătorul maghiar Harsányi István - și Dumitru Francă⁵⁾ s-au ocupat de lectură la elevii cl.IV-VIII și respectiv III-VIII; Leonard Carmichael din S.U.A. (reprodus

de Lakits Pál din R.P.U.), Lakits Pál⁶⁾ el însuși, Kiss Tihamér⁷⁾ tot din R.P.U., iar la noi I. Aluag⁸⁾ și colaboratorii, precum și Iulian Ionag⁹⁾, au studiat timpul dedicat lecturii de către elevii de liceu; în sfârșit Yvonne Hagnauer¹⁰⁾ din Franța, H. Philipp¹¹⁾ din R.D.G., N.F. Kotov¹²⁾ și G. Davidov¹³⁾ din U.R.S.S., Zoe Adhamaj¹⁴⁾ și Mihai Hopulele¹⁵⁾ de la noi s-au mărginit la măsurarea timpului de lectură la un singur sau la două niveluri de clasă.

Din experiența acestor studii anterioare rezultă că investigarea timpului dedicat lecturii trebuie făcută în viitor tot pe stadiile dezvoltării psihice ale elevilor. Dacă prin forța lucrurilor aceste cercetări se desfășoară pe niveluri de clase, există totuși posibilitatea ulterioară a elaborării unor medii ponderate pe diversele trepte de învățământ, mai ales când, ca la noi în țară, treptele respective corespund unor stadii bine definite din dezvoltarea individului, și anume școala primară - copilăriei, gimnaziul - prepubertății și pubertății și liceul - adolescenței.

4. O a doua observație care se impune din studierea literaturii de specialitate se referă la diferențele dintre timpul zilnic de lectură reținut de diverși autori. Aceste diferențe se manifestă la toate nivelurile sistemului școlar. Astfel, la cl. a III-a cifrele variază de la 30 de minute în tratatul de igienă școlară al lui G. Karsdorf la 1³⁰ oră în studiul lui Jecio Atanasov. Pentru cl. V-VI, diferența este între 51 minute la N.F. Kotov și 2 ore la Jecio Atanasov. În sfârșit, pentru ultimele trei clase (respectiv ani II-IV de liceu), timpul de lectură oscilează între 43 de minute la Kiss și 2 ore la Atanasov și Karsdorf. O primă inferență de bun simț constă în ideea că aceste deosebiri substanțiale între aprecierile diferiților autori sînt rezultatul altor deosebiri, de programe școlare, de sarcini pentru acasă ale elevilor și deci de timp disponibil pentru lectură în diversele sisteme naționale de învățământ. Într-adevăr, dacă facem abstracție de literatură străină în materie, constatăm că distanțele din aprecierea timpului de lectură se reduc uneori aproape la jumătate, ca de pildă pentru învățământul liceal unde ele variază între 1 oră la G. Beldescu¹⁶⁾ și 1⁴⁰ oră la Iulian Ionag (deci o distanță națională de numai 40 de minute față de cea

internațională de 76 de minute). Printr-o a doua inferență aceste deosebiri naționale ar putea fi puse pe seama epocilor diferite în care s-au produs aprecierile, cu alte cuvinte a modificărilor de programă, descongesterii sau dimpotrivă supraîncărcării orarului de viață al elevului, în perioadele în care au intervenit studiile discutate. Astfel, în exemplul de mai sus, nu e lipsit de semnificație faptul că lucrarea prof. G. Beldeanu a apărut în 1962, iar articolul prof. Ionaș în 1973. Din aceste două surse de diferențe - să le spunem geografice și istorice - putem trage concluzia că determinarea timpului de lectură al elevilor este în funcție de condițiile naționale ale școlii și de etapele evoluției acesteia.

5. Dintre materialele apărute în țara noastră sînt unele care se referă la forme și tipuri speciale de învățămînt. Astfel, I. Aluș și colaboratorii au studiat timpul dedicat lecturii de către elevii unui liceu seral, iar Zoe Adămuț pe acela al elevilor unei școli tehnice comerciale. În primul caz, diferențele față de liceul de zi apar - cum era și normal - destul de substanțiale: numai 40 de minute de lectură zilnică pentru seraliștii față de minimum de 1 oră al colegilor lor de la zi, acordat de G. Beldescu. În schimb, în cazul elevilor de școală tehnică investigați de Zoe Adămuț media de 1³² oră se plasează în interiorul cifrelor fixate de alți autori pentru liceele teoretice. Cu toate acestea, ni se pare indicat ca investigațiile viitoare în materie să se aplice tuturor formelor și tipurilor de învățămînt, pentru a se verifica dacă variațiile de programă și psihologia specifică fiecărui gen de pregătire din întreaga gamă asigurată de statul nostru produc sau nu diferențe semnificative în ceea ce privește timpul de lectură.

6. O a treia observație dedusă din trecerea în revistă a contribuțiilor la problema timpului de lectură se referă la concepția lor metodologică. Majoritatea autorilor - Lazits Pál, Yvonne Hagnauer, H. Philipp, N.F. Kotov, G. Davidov și colaboratorii, Kiss Tihamér peste notare, precum și I. Aluș și colaboratorii, Zoe Adămuț, Mihai Hopulele, Iulian Ionaș și Stela Predescu¹⁷⁾ la noi - își bazează aprecierile pe rezultatele unor anchete întreprinse asupra elevilor. Dimpotrivă, alți autori - ca Jecio Atanasov,

G. Beldescu, I. Stanciu, Ion Popescu și Dumitru Trancă - pornesc de la necesitățile de lectură, cu alte cuvinte de la niște cerinte culturale ale diverselor niveluri de școlaritate, pentru a stabili o medie a cât trebuie și pot să citească elevii la fiecare din aceste niveluri. O altă categorie de cercetători o constituie igienistii școlari, care încearcă să determine cât e sănătos să dedice elevii, din timpul lor liber, activității de lectură; din păcate, majoritatea lucrărilor de acest fel - de la aceea apărută sub redacția prof. S. E. Sovietov și tradusă la noi în 1955, până la manualul prof. Andrei Antal din 1973¹⁸⁾ - nu tratează diferențiat timpul de lectură, ci la un loc cu alte activități, de cu totul altă natură (jocuri, plimbări etc.), la alegerea elevului. Numai manualul prof. G. Karsdorf pe care l-am mai citat individualizează lectura ca stare în bugetul total de timp liber.

Se pune întrebarea dacă aceste trei metodologii distincte desemnează aceeași noțiune. Metoda anchetei încearcă să determine timpul pe care elevii unui eșantion reprezentativ îl cheltuiesc efectiv pentru lectură și să generalizeze apoi rezultatele asupra întregii categorii reprezentate de acel eșantion. Am putea denumi această noțiune, după metodologia determinării ei, timp statistic de lectură. Ea descrie o realitate practică - cât pot elevii, în gospodărirea propriului lor timp liber, să dedice lecturii, în concurență cu alte preocupări. Cea de-a doua metodă, aceea a calculării timpului pe care trebuie să-l cheltuiască elevul pentru a-și însuși o cultură considerată necesară, se bazează pe prescrierea explicită sau măcar implicită a unui asemenea program cultural. Este vorba deci de timpul ideal de lectură, noțiune care nu descrie o realitate practică, ci prescrie realizarea unor norme culturale, atingerea unui ideal de cultură. În sfârșit, igienistii școlari, care se preocupă de dezvoltarea armonioasă a întregului organism al elevului, procedează la determinarea unui orar zilnic în care activitățile fizice și cele intelectuale alternează conform unui ritm de natură biologică; timpul de lectură stabilit de ei - când o fac - are tot caracter de prescripție, dar de prescripție igienică și de aceea ar trebui denumit timp igienic de lectură. Din nefericire, în momentul de față nu există suficiente cercetări care să ateste respectarea orarului igienic al activităților școlare și extrașcolare de

către autorii programelor noastre de învățămînt și mai ales de
către profesorii din școli și de către familiile elevilor. Atîta
timp cît asemenea cercetări nu vor fi întreprinse și atîta timp
cît, pe baza lor, organele de conducere a învățămîntului nu vor
lua măsuri pentru respectarea unui regim igienic de muncă al e-
levilor noștri, orice supraîncercare se va reflecta asupra tim-
pului statistic de lectură, diminuînd astfel una din sursele de
educație cele mai necesare nu numai în cadrul societății, dar
și pentru viața socială postșcolară.

Timp statistic, timp ideal și timp igienic, iată deci trei no-
țiuni de proveniență metodologică diferită, reprezentînd optici
diferite care însă trebuie să concure toate la stabilirea unui
singur timp global, cît mai apropiat de condițiile fiecăreia
dintre ele. Într-adevăr, întru cît nu se poate face abstracție
nici de cerințele igienice, nici de cele culturale, nici de rea-
litățile statistice ale folosirii timpului liber, determinarea
finală a unui timp rezervat lecturii trebuie să fie rezultatul
unor concesi reciproc dintre cele trei metode. El ar trebui
să fie superior realității statistice pentru a o stimula, dar
nu într-atît încît să nu poată fi respectat; poate ar fi infe-
rior idealului cultural, dar nu într-atît încît să-l compro-
mită; și în orice caz ar urma să fie compensat de alte activi-
tăți libere, de natură să întrețină condiția fizică a organia-
mului.

7. În cadrul acestor cercetări ar trebui să intervină o serie de
alte discriminări, dintre care numai unele - și poate nu în măs-
sură satisfăcătoare - au fost avute în vedere în literatura tre-
cută în revistă. Este în primul rînd vorba de mediul sociogeo-
grafic - urban sau rural - în care trăiesc elevii, condiție cu
serioase repercusiuni asupra motivației și posibilităților de
lectură și astfel a timpului statistic dedicat acestuia. În al
doilea rînd, ar fi interesant de stabilit dacă timpul statistic
variază în funcție de sexul elevilor; asemenea diferențe au fost
constatate în S.U.A. de Leonard Carmichael și la noi de Mihai
Hopulele.

8. În sfîrșit, o ultimă observație se referă la dimensiunea
eșantioanelor folosite în studiile statistice întreprinse pînă

acum la noi. Zos Adămuț își întemeiază concluziile pe ancheta-rea a 20 de elevi, Mihai Hopulele a interogat o singură clasă, Ionaș Iulian 100 de elevi, iar I. Aluș și colaboratorii săi - ~~224 elevi~~. Cu excepție ultimului dintre aceste studii, celelalte nu au beneficiat, după părerea noastră, de o bază statistică de natură a permite niște generalizări convingătoare. Pentru viitor, eșantioanele folosite în anchetele de acest fel ar trebui să se ridice în mod constant la nivelul sutelor pentru fiecare categorie determinată după distincțiile menționate în cursul prezentei comunicări (nivelul școlarității, forma și tipul de învățământ, mediul rural și urban, sexul subiecților etc.).

9. Nu am urmărit în comunicarea de față decît să supunem unui examen critic literatura de care dispunem în problema timpului de lectură al elevilor, încercînd să extragem din această tre-cere în revistă cîteva repere pentru eventualele studii ulterioare. Aceste repere pot fi acum sintetizate după cum urmează:

I. Timpul de lectură al elevilor variază de la țară la țară și de la o etapă la alta, în funcție de concepția despre obiectivele, sistemul și conținutul învățămîntului, și ca atare nu putem recurge, decît cu titlu pur orientativ, la cercetările străine sau chiar la cele naționale mai vechi. Este necesară deci întreprinderea periodică a unor cercetări naționale care să țină seama de condițiile și obiectivele date ale învățămîntului nostru în etapa respectivă.

II. Aceste cercetări trebuie să țină seama de diversele niveluri de învățămînt, de tipurile și formele școlarității, de mediul social-geografic și de sexul elevilor.

III. Anchetele ce se vor întreprinde vor trebui să se aplice unor eșantioane semnificative din punct de vedere statistic, respectiv de ordinul sutelor de subiecți pentru fiecare din categoriile rezultînd din interferența distincțiilor de la punctul precedent.

IV. Cercetările de determinare a timpului de lectură urmează să se desfășoare într-o primă fază pe cele trei săi menționate mai sus, ducînd la stabilirea corespunzătoare a unor timpi statistici, timpi ideali și timpi igienici, după care, într-o a doua fază, interdisciplinară, să se procedeze la fixarea

timp globali, de preferință prin metoda delphi, aptă să reducă mai ușor dispersia opiniilor. În ipoteza în care nu se pot produce asemenea timp globali, lucrul ar trebui să dea de gândit organelor de conducere a învățămîntului, care ar urma să procedeze la o revizuire a programelor școlare în vederea descongestionării acestora. Este în fond sarcina conducerii învățămîntului să stabilească ponderea pe care trebuie să-o capete lectura în raport cu metodele magistrale de transmitere a informațiilor în cadrul procesului instructiv-educativ modern și orice cercetări ulterioare trebuie să pornească de la o asemenea comandă socială precisă.

Oricum, un calcul științific al timpului de lectură ar putea contribui la fixarea sarcinilor cantitative de lectură ale elevilor noștri și astfel s-ar crea condițiile pentru asigurarea unui echilibru între diversele tipuri de literatură care urmează să constituie cultura extracolară a tineretului, pentru controlul și îndrumarea acestei culturi, pentru o mai judicioasă aprovizionare a bibliotecilor școlare. De aceea, socotim că cercetările propuse aici ar trebui să înceapă neîntârziat din inițiativa Ministerului Educației și Învățămîntului și cu concursul inspectoratelor școlare județene.

N O T E

1. KARSDORF, G. ș.a. Schulhygiene. Berlin, Volk und Wissen, 1965, p.291.
2. ATANASOV, JEGIC. Knigata i deteto. Sofia, Narodna Pros-
veta, 1963, p.125.
3. POPESCU, ION. Lectura elevilor. București, Editura didac-
tică și pedagogică, 1963, p.98.
4. STANCIU, ILIE. Copii și tineri cititori. București, CSCA -
Consiliul așezămintelor culturale, 1963, p.25-27.
5. TRANCĂ, DUMITRU. Biblioteca copiilor noștri. București,
Editura didactică și pedagogică, 1969, p.35-36, 78-81.

6. LAKITS PÁL. Középiskolásaink és az irodalom. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962, p.18.
7. KISS TIHAMÉR. Mit olvasnak szabad idejükben a gimnazisták? In: Magyar Pedagógia, Budapest, nr.3, 1973, p.223.
8. ALUAŞ, I. ş.a. Bugetul de timp liber al elevilor liceelor serale. In: Revista de pedagogie, nr.12, 1968, p.41.
9. IONAŞ, IULIAN. Ce, cât şi cum citesc liceenii. In: Tribuna şcolii, nr.78, 1973, p.5.
10. HAGNAUER, Yvonne. Les loisirs et les jeunes. In: Cahiers pédagogiques, Lyon, nr.40, 1963, p.25.
11. PHILIPP, H. Analyse des Wochen-Zeitsbudgets von dreizehnjährigen Schulkindern unter besonderer Berücksichtigung der Freizeit. In: Ärztliche Jugendkunde, Leipzig, nr.7-8, 1967, p.322, 329, 333. Un rezumat în limba română al acestui articol a apărut sub titlul: Bugetul de timp al elevilor de 13 ani. In: Gazeta învăţământului, nr.964, 11 nov. 1968, p.4.
12. KOTOV, N.F. Gluboko izučat' bjudžet vneuročnogo vremeni učaščihşja. In: Sovetskaja pedagogika, Moskva, nr.5, 1968, p.57.
13. DAVYDOV, G. ş.a. Bjudžet vremeni učaščihşja. In: Narodnoe obrazovanie, Moskva, nr.7, 1968, p.86.
14. ADĂMUŢ, ZOE. Bugetul de timp al elevilor din şcoala comercială. In: Revista de pedagogie, nr.1, 1968, p.91.
15. HOPULELE, MIHAI. Cum îşi gospodăresc elevii timpul. In: Gazeta învăţământului, nr.1028, 6 febr. 1970, p.3.
16. BELDESCU, G. Studiul literaturii în afara clasei. In: Probleme metodice ale predării literaturii. Bucureşti, Editura de stat didactică şi pedagogică, 1962, p.407. Autorul recomandă 1/2 - 1 oră de lectură pe zi, dar cum această recomandare se adresează elevilor din cl.V-XII am presupus că în clasele liceale este valabilă limita maximă.
17. PREDESCU, STELA ş.a. Raid-anchetă. Supraîncărcarea în bloc. In: Tribuna şcolii, nr.119, 1973, p.7.
18. Igiene şcolară. Sub red.prof. S.E.Sovetov. Bucureşti, Editura medicală, 1955, p.192, 194 şi 323; Zdravotnicka hlediska v práci školy. Praha, SPN, 1964, p.80;

WILGOCKA-OKOŃ, BARBARA. Organizacja pracy i odpoczynku ucznia. Warszawa, PZWS, 1964, p.79;

ANTROPOVA, M.V. Osnovy gigheny učaščinsja. Moskva, Prosveščenie, 1971, p.107.

ANTAL, ANDREI. Ighena școlară. Teoria și practica promovării sănătății copiilor. București, Editura medicală, 1973, p.262-263.

19. BAZAC, DUMITRU. Orizontul lecturii adolescenților. În: C. Schifirneț, D.Bazac: Adolescenții și cultura. Opțiuni pentru teatru și lectură. București, Editura Academiei R.S.R., 1974, p.99-188.

20. VASILESCU, ANTON. Timpul liber al elevului adolescent. București, Editura didactică și pedagogică, 1974.

SOME CONSIDERATIONS ON THE READING-TIME OF OUR PUPILS

S u m m a r y

Following the investigations undertaken in our country and abroad as to the share of the reading-time in the time budget of pupils it results that the concept of "reading-time" can be attributed three distinct acceptations in conformity with the methodology used to determine the amount of time meant for reading. Thus the (1) statistic time expresses the very reality of using time for reading; (2) the ideal time is closely connected with the acquirement of a certain cultural standard; (3) the hygienic time refers to the medical recommendations meant to secure, in the frame of a continually varying program, the harmonious development of the pupil's organism.

This clear distinction will hopefully determine a more precise orientation of the researches in the future and consequently a better turning into account of the obtained results. As to the fixation of the reading time with our pupils, it should represent a synthesis of the above-mentioned three methodologies; one can easily realise that without pertinent researches on their bases, no positive results are to be achieved.

НАБЛЮДЕНИЯ НАД ВРЕМЕНЕМ ЧТЕНИЯ УЧЕНИКОВ

Р е з ю м е

Из анализа исследований в нашей стране и за рубежом, что касается времени, которое использует ученик в своё свободное время, вытекает что термин " время чтения " используется в трёх разных смыслах в связи с введением методологии для определения времени чтения. Так, статистическое время чтения отражает реальное время, используемое учеником; идеальное время чтения имеет ввиду определённый культурный уровень подготовки ученика а гигиеническое время устанавливается медицинскими нормами, которые обеспечиваются при применении многообразной программы, помогающей нормальному развитию организма школьника. Надеемся, что это разграничение поможет в будущем для точной ориентировки исследователей и лучшему использованию их результатов. То, что касается вопросов конкретного чтения учеников, можно сделать обобщение этих трёх методов, построенных на научной основе, при конкретном использовании их.

**STRUCTURA FONDURILOR DE PUBLICAȚII ȘI UTILIZAREA
BIBLIOTECII ȘCOLARE**

SANDU IĂZĂRESCU
Director adjunct,
Biblioteca centrală pedagogică
din București

MIHAI PETRESCU
Metodist principal,
Serviciul bibliotecii din Ministerul
Educației și Învățămîntului

SANDU DUMITRU
Metodist principal,
Serviciul bibliotecii din Ministerul
Educației și Învățămîntului

La sfîrșitul anului școlar 1972-1973, am întreprins un studiu privind aprovizionarea cu carte a școlilor și folosirea bibliotecilor școlare. Cu sprijinul Bibliotecii centrale universitare din Cluj-Napoca și al Laboratorului de sociologie de la Universitatea "Babeș-Bolyai" - instituții care au experiență în probleme de sociologia lecturii - am alcătuit chestionarul de anchetă pe elementele necesare analizei.

După verificarea în două școli din București (Școala generală nr.3 și Liceul "D.Petrescu") și definitivarea lui, chestionarul a fost lansat și completat, în perioada mai-august 1973, la 23 de școli.¹⁾ Unitățile cărora li s-a distribuit chestionarul au fost alese de comun acord cu inspectoratele școlare județene,

- 1) Unitățile școlare cuprinse în anchetă sînt: județul Cluj: (1) Liceul "Emil Racoviță" din Cluj, (2) Liceul industrial energetic din Cluj, (3) Școala generală din Apahida; județul Sălaj: (4) Liceul nr.1 de cultură generală din Zalău, (5) Liceul pedagogic din Zalău, (6) Școala generală din Simmihaiu-Almașului; județul Satu-Mare: (7) Liceul "Mihai Eminescu" din Satu-Mare, (8) Grupul școlar "Unio" din Satu-Mare, (9) Școala generală de 10 ani din Lîvada; județul Ialomița: (10) Liceul de cultură generală din Slobozia, (11) Liceul pedagogic din Slobozia, (12) Liceul nr.2 din Călărași, (13) Școala generală nr.7 din Fetești; județul Prahova: (14) Liceul nr.2 din Ploiești, (15) Liceul "N.Îorga" din Vălenii de Munte, (16) Centru școlar de chimie din Ploiești, (17) Școala generală nr.8 din Ploiești; județul Botoșani: (18) Liceul de cultură generală nr.1 din Dorohoi, (19) Grupul școlar comercial din Boto-

astfel încît să reprezinte principalele tipuri de școli (~~școala generală, liceu, școala tehnică profesională~~) și nivelul mediu specific județului respectiv, în ceea ce privește problemele chestionate.

Completarea chestionarelor s-a făcut pe răspunderea directorilor de școli și a bibliotecarilor școlari.

Din prelucrarea datelor statistice și a răspunsurilor la aceste chestionare, s-au desprins câteva constatări care au făcut obiectul și al unei informări prezentate în 1973 Ministerului Educației și Învățămîntului. În cele ce urmează ne vom ocupa numai de concluziile privind structura fondurilor (colecțiilor) de publicații și folosirea bibliotecilor școlare.

1. Fondurile de publicații și compoziția lor

1.1. Fondul de cărți (titluri) existent în fiecare din școlile cuprinse în anchetă, raportat la numărul total al elevilor din școlile respective, permite distingerea a 4 clase statistice de bibliotecă școlare;

a) biblioteci cu peste 10 titluri de cărți pe fiecare elev, categorie în care sînt incluse 5 licee și un grup școlar profesional: Liceul "Dragoș Vodă" din Cîmpulung-Moldovenesc (17,7 titluri pe elev), Liceul de cultură generală nr.1 din Dorohoi (11,7), Grupul școlar comercial Botoșani (10,7), Liceul "N.Iorga" din Văleni (10,4), Liceul "E.Racoviță" din Cluj (10,1) și Liceul de cultură generală nr.1 din Zalău (10,1);

b) biblioteci cu între 8 și 10 titluri pe fiecare elev, categorie din care fac parte 2 licee și o școală generală: Liceul "M.Eminescu" din Satu-Mare (9,5), Liceul nr.2 din Călărași (9,2) și Școala generală nr.1 din Darabani (9,0);

c) biblioteci cu între 5 și 8 titluri pe fiecare elev, categorie în care se încadrează un liceu de specialitate și 3 școli generale: Școala generală din Sînmihail-Almașului (7,7), Liceul energetic din Cluj (6,4), Școala generală din Apahida (6,0) și Școala generală din Livada (5,1);

șani, (20) Școala generală nr.1 din Darabani; județul Suceava : (21) Școala generală nr.1 din Suceava, (22) Grupul școlar profesional-tehnic din Suceava, (23) Liceul "Dragoș Vodă" din Cîmpulung-Moldovenesc.

d) biblioteci cu sub 5 titluri pe fiecare elev, categorie în care se întâlnesc 3 licee, 3 școli generale și 3 grupuri școlare profesionale: Liceul de cultură generală din Slobozia (3,9), Școala generală nr.7 din Fetești (3,8), Liceul pedagogic din Zalău (3,6), Liceul pedagogic din Slobozia (3,2) Grupul școlar "Unio" din Satu-Mare (3,1), Centrul școlar de chimie Ploiești (3,0), Școala generală nr.8 din Ploiești (2,6), Grupul școlar profesional-tehnic din Suceva (2,4) și Școala generală nr.1 din Suceava (2,4). Unele din școlile incluse în această categorie și-au cheltuit fondurile achiziționând nu multe titluri, ci multe volume (sau exemplare) din aceste titluri, după cum rezultă din discrepanța dintre nr. de titluri/elev și nr. de volume/elev; astfel la Liceul pedagogic din Slobozia, unde există numai 3,2 titluri pe fiecare elev, se înregistrează 17,7 volume pe fiecare elev; de asemenea, la Liceul pedagogic din Zalău (3,2 față de 16,0), la Liceul de cultură generală din Slobozia (3,9 față de 17,9) etc.

1.2. În ceea ce privește compoziția fondurilor pe categorii de literatură, se constată în primul rând predominanța cărților cu caracter beletristic. În această privință, din răspunsurile la chestionare se detașează 3 clase statistice de biblioteci școlare:

a) biblioteci cu peste 80% volume de literatură beletristică (inclusiv cea pentru copii), categoria compusă din 2 școli generale (nr.7 din Fetesti cu 95,7% și din Livada cu 93,3%), un liceu pedagogic (din Slobozia cu 83,78%) și un grup școlar profesional (din Suceava cu 86,6%);

b) biblioteci cu între 60 și 80% volume de literatură beletristică (inclusiv cea pentru copii), categorie în care se încadrează 4 școli generale (nr.8 din Ploiești cu 77,8%, nr.1 din Suceava cu 73,3%, din Apahida cu 73,1% și din Sînmihailu-Almașului cu 72,0%), 9 licee (nr.1 din Zalău cu 74%, "N.Iorga" din Vălenii de Munte cu 75,2%, nr.2 din Ploiești cu 72,9%, nr.2 din Călărași cu 72,3%, "M.Eminescu" din Satu-Mare cu 68,9%, "E.Racoviță" din Cluj cu 68,8%, pedagogic din Zalău cu 66,7%, de cultură generală din Slobozia cu 64,55%, și "Dragoș Vodă" din Cîmpulung-Moldovenesc cu 63,1%), precum și 2 grupuri școlare profesionale (comercial din Botoșani cu 67,9% și de chimie din Ploiești cu 58,4%);

c) biblioteci cu între 40 și 60% volume de literatură beletristică (inclusiv literatura pentru copii), categorie din care face parte o școală generală (din Darabani cu 47,0%), 2 licee (nr.1 de cultură generală din Dorohoi cu 59,8% și energetic din Cluj cu 58,0%) și un grup școlar profesional ("Unio" din Satu-Mare cu 44,8%).

În schimb literatura științifică este slab reprezentată în bibliotecile școlare chestionate. Valoarea maximă pe care o atinge acest tip de literatură este de 24%, și, în chip ciudat, tocmai la o școală generală (nr.1 din Darabani). În general, în bibliotecile liceale cartea științifică este reprezentată într-o proporție variind între maximum 9,3% (Liceul "M.Eminescu" din Satu-Mare) și minimum 2,7% (Liceul "E.Racoviță" din Cluj și nr.2 din Ploiești), cu mențiunea că 7 din cele 12 licee anchetate se plasează la acest capitol sub valoarea de 5%. În grupurile școlare profesionale, proporția maximă este atinsă la "Unio" Satu-Mare (4,8%), iar cea minimă la Centrul școlar comercial din Botoșani (1,1%). În școlile generale, cu excepția celei din Darabani, proporția maximă este de 6% (la Apahida), dar valorile minime coboară sub 1 (0,37 la Livada și 0,76 la Fetești).

Literatura tehnică și agrotehnică este complet absentă în trei școli care sînt toate plasate în mediul urban și nu au profil tehnic (Liceul "E.Racoviță" din Cluj, Liceul nr.1 de cultură generală din Zalău și Grupul școlar comercial din Botoșani). Totuși desfășurarea programului de practică productivă, ca și necesitățile informării și orientării profesionale, ar impune și la aceste școli prezența unui minim de cărți tehnice. Proporțiile cele mai ridicate de literatură tehnică se întîlnesc în școlile profesionale sau specializate (Grupul școlar "Unio" din Satu-Mare cu 16,4%, Centrul școlar de chimie din Ploiești cu 9,3%, Liceul industrial energetic din Cluj cu 6,8%, Grupul profesional-tehnic din Suceava cu 5,2%) și, de asemenea, la Școala generală nr.1 din Darabani (11,2%). Proporțiile cele mai scăzute se constată la Liceul pedagogic din Zalău (0,3%), Școala generală nr.7 din Fetești (0,4%), Liceul pedagogic din Slobozia (0,8%) și Liceul nr.2 din Călărași (0,9%).

Fără a pune în discuție valoarea educativă a literaturii beletristice, proporția ei ridicată în bibliotecile școlare de diferite

grade pune problema reglementării sistemului de completare a colecțiilor. Dacă pentru ciclul primar, cartea literară trebuie să dețină un procent masiv în fondul bibliotecii școlare, după cum este normal și recomandă și UNESCO, acest procent trebuie să se diminueze pe măsura progresării către ani superiori de studiu ai învățământului general și secundar.

Pentru fundamentarea științifică a proporției celei mai potrivite dintre diferitele tipuri de literatură, ca mijloc de orientare a achizițiilor în bibliotecile școlare, este oportun să se întreprindă un studiu documentat care, pornind de la caracteristicile de vârstă ale elevilor, precum și de la obiectivele, planurile și programele de învățământ, să stabilească un echilibru între diversele preocupări de lectură ale elevilor, în funcție de gradul și tipul de învățământ.

În același timp este necesar să se realizeze un studiu privitor la valoarea științifică și didactică a cărților existente în bibliotecile școlare, întrucât o structură echilibrată a fondurilor exprimată statistic nu reflectă utilitatea întregului fond de carte. Bibliotecile posedă cărți perimate: fie de interes științific depășit, fie de autori nesemnificativi, fie lipsite de calități literare. Situația se explică prin faptul că unele biblioteci s-au constituit prin donații de carte, inutile pentru școală, altele pentru a avea conform normativelor vechi, numărul de volume necesar încadrării unui bibliotecar, fie au transferat de la diverse biblioteci lucrări inutilizabile de donatori, fie au cumpărat masiv broșuri și cărți disponibile la colectură. Un plan de măsuri de selecție a cărților din bibliotecile școlare după criteriul valorii și utilizării lor în școală ar trebui să constituie obiectivul studiului propus.

2. Folosirea bibliotecilor școlare

2.1. Un prim indice semnificativ pentru gradul de folosire a bibliotecii școlare este raportul dintre numărul de elevi înscriși în bibliotecă (cititori) și numărul total al elevilor din școală. Se poate considera ca satisfăcător un indice de minimum 75% cititori activi din ansamblul elevilor școlii. În această situație se află 13 din cele 23 biblioteci școlare chestionate, în marea lor majoritate licee (pedagogic din Slobozia cu 99,5%, nr.1 de cultură generală din Zelău cu 99,2%, nr.2 din Călărași cu 98,9%, nr.2

din Ploiești cu 97,8%, nr.1 de cultură generală din Dorohoi cu 97,8%, "M.Eminescu" din Satu-Mare cu 97,1%, "E.Racoviță" din Cluj cu 92,8%, "~~Dragoș Vodă~~" din Cîmpulung Moldovenesc cu 84,9%, pedagogic din Zalău cu 83,5%, "N.Iorga" din Vălenii de Munte cu 77,2% și de cultură generală din Slobozia cu 76,4%), două grupuri școlare profesionale (comercial din Botoșani cu 100% și tehnic din Suceava cu 93,9%), precum și o școală generală (din Darabani cu 100%).

Alte 9 școli însă nu reușesc să atragă la bibliotecă nici măcar 70% din elevii școlii. În această categorie se încadrează un singur liceu (industrial energetic din Cluj cu 43,6%), două grupuri școlare profesionale (de chimie din Ploiești cu 42,1% și "Unio" din Satu-Mare cu 59,1%) și 6 școli generale (din Livada cu numai 21,3%, nr.7 din Fetești cu 41,8%, nr.8 din Ploiești cu 44,1%, din Apahida cu 45,9%, din Sîmihaiu-Almașului cu 60,6% și nr.1 din Suceava cu 67,2%).

2.2. Un al doilea indice de folosire a bibliotecii îl constituie raportul dintre numărul de cărți (titluri) citite și numărul de cărți (titluri) existente în fondurile bibliotecii. Avînd în vedere funcționalitatea bibliotecilor școlare, care nu constă în a colecționa publicații susceptibile de o eventuală solicitare, oricît de puțin frecventă ar fi ea, ci de a pune la dispoziția elevilor cărți de un interes stringent și imediat pentru educația lor, în principiu ar trebui ca circulația fondului de cărți al bibliotecii să se apropie cît mai mult de 100%. Din acest unghi de vedere se constă însă că numai 7 biblioteci școlare fac să circule într-o proporție convenabilă (peste 70%) fondul lor de cărți: bibliotecile de la 4 licee (de cultură generală și pedagogic din Zalău, "M.Eminescu" din Satu-Mare și "~~Dragoș Vodă~~" din Cîmpulung-Moldovenesc) și bibliotecile de la 3 școli generale (din Darabani, nr.8 din Ploiești și din Apahida). Restul de 7 licee înregistrează procente variînd între un minim de 20-21% (industrial energetic din Cluj și nr.2 din Călărași) și un maximum de 49% (pedagogic din Slobozia), iar cele 4 școli generale rămase se situează între un minim de 10,3% (la școala din Livada) și un maximum de 32,4% (la școala nr.1 din Suceava). La grupurile școlare profesionale, cel mai mic procent este de 13% (profesional-tehnic din Suceava), iar cel

mai mare de 51,3% (la "Unio" din Satu-Mare).

2.3. La fel de semnificativ este și raportul dintre numărul de cărți (volume) citite și numărul de elevi-cititori într-un an școlar (1972-73), cu alte cuvinte numărul mediu de volume consultate de fiecare cititor. Spre deosebire de indicele precedent, care arată cât de extensivă este consultarea bibliotecii, noul indice constată cât de intensivă este această consultare, raportată pe cap de cititor. Se remarcă astfel că pe ansamblul celor 10 licee anchetate numărul mediu de volume citite de fiecare elev - cititor este de 17,4, cu un maximum de 29,6 atins la Liceul "Dragoș-Vodă" din Cimpulung-Moldovenesc și cu un minimum de 10,8, înfățișat la Liceul industrial energetic din Cluj. Pe ansamblul celor 7 școli generale anchetate, media volumelor citite este de 7,2 volume pe elev-cititor, cu o variație între 9,1 la Școala generală nr.1 din Darabani și 5,4 la Școala generală din Livada. În sfârșit, pe ansamblul grupurilor școlare profesionale, media este de 10,6, rezultat al unei dispersii între 13,9 volume la Grupul școlar profesional din Botogani și 9,4 la Grupul școlar profesional-tehnic din Suceava.

Remarcăm, de altfel, că cifrele referitoare aici la licee nu corespund întotdeauna nivelului obișnuit de vîrstă a elevilor din aceste unități școlare, întrucît 6 din liceele anchetate cuprind și clasele I-VIII ale școlii generale.

2.4. Gradul de folosire a bibliotecii școlare și interesele de lectură ale elevilor se constată și din analiza desfășurată în profunzime, mai întâi, pe categorii de literatură. La problema cîte din cărțile (titlurile) diferitelor tipuri de literatură din bibliotecă au fost consultate efectiv de elevi într-un an școlar, cifrele prezentate în răspunsurile la chestionar (pentru anul școlar 1972/73) dovedesc o circulație aproape integrală a cărților beletristice, mai ales în școlile generale, unde procentele de consultare a acestui tip de literatură se situează între un maxim de 97% (la Școala generală din Apahida) și un minimum de 76,7% (la Școala generală nr.8 din Ploiești). Și la licee procentul apare favorabil, el situîndu-se în jur de 70%, cu un minimum de 58,0% (la Liceul nr.1 din Dorohoi) și un maximum de 90,4% (la Liceul "E.Racoviță" din Cluj, care are însă și clase de școală generală). La Liceul industrial-energe-

tie din Cluj și la 2 din grupurile școlare profesionale circulația cărților beletristice este sensibil mai redusă (40,4% la Liceul industrial energetic, 46,9% la centrul școlar de chimie din Floiești și 21,6% la Grupul școlar "Unio" din Satu-Mare), ceea ce pare normal dat fiind caracterul specializat al formării asigurate în aceste școli; mai surprinzătoare sînt cifrele ridicate de la alte 2 școli profesionale (83,9% la Grupul profesional-tehnic din Suceava și 65,8% la Grupul profesional comercial din Botoșani).

Circulația cărților cu caracter științific se dovedește mult mai redusă. Valcrite maxime se constată, cum era de așteptat, în licee: 50% la Liceul "M. Eminescu" din Satu-Mare, 27,5% la Liceul industrial energetic din Cluj, 18% la Liceul de cultură generală nr.1 din Dorohoi, 16,8% la Liceul "Dragoș-Vodă" din Cîmpulung-Moldovenesc și 13,1% la Liceul nr.2 din Floiești. Cele mai scăzute procente se întîlnesc la școlile generale, unde uneori coboară sub 1 (0,8% la Școala generală din Apehida și 0,9% la Școala generală nr.1 din Darabani).

Această disproporție dintre circulația largă a beletristicii și circulația destul de restrînsă a literaturii științifice se datorește atît unor cauze care țin de activitatea bibliotecii școlare și sînt expuse mai jos (pct.2.5), cît și producției editoriale, orientată cu preponderență către beletristică și carte științifică de strictă specialitate. Lipsa cărților de popularizare științifică, de introducere în diferitele domenii ale cunoașterii și activității umane, absența enciclopediilor pe nivele de vîrstă și înțelegere și a altor lucrări de informare științifică determină scăderea interesului pentru biblioteca școlară mai ales la licee, unde disciplinele științifice ocupă în planul de învățămînt o pondere ridicată.

2.5. O a doua modalitate de analiză în profunzime a gradului de consultare a bibliotecii școlare constă în numărul mediu de cărți (volume) citite într-un an școlar de elevii diferitelor grade și cicluri de învățămînt, respectiv clasele I-IV, clasele V-X și anii I-IV liceu (potrivit diviziunilor din chestionarul dat). Surprinzător de ridicat este indicele obținut la clasele I-IV, el fiind de 9,3 volume anual de fiecare elev cititor, cu un maximum de 23,1 la clasele I-IV elementare de la Liceul "N. Iorga"

din Vălenii de Munte și un minimum de 0,3 la Școala generală din Sîmnicului-Almașului. La clasele V-X, media scade la 7,8 volume pe elev-cititor, cu o variație între 18,2 la clasele V-VIII de la Liceul "N.Iorga" din Vălenii de Munte și 1,7 la Școala generală din Sîmnicului-Almașului. În sfîrșit, la anii I-IV liceu (cu care au fost asimilate și școlile profesionale) numărul mediu este de 9,7 volume pe elev, cu un maximum de 20,1 la Liceul "M.Eminescu" din Satu-Mare și un minimum de 0,8 la Liceul pedagogic din Slobozia.

Fiind bazată pe răspunsurile școlilor la un chestionar-tip cu caracter statistic, ancheta nu și-a propus și nici nu putea să analizeze cauzele folosirii nesatisfăcătoare a unora dintre bibliotecile școlare studiate. Însă în această privință, coroborînd datele analizei cu constatările de teren, reiese că cele mai multe dificultăți provin în principal din următoarele pricini:

a) absența sălii de lectură în școli și chiar a unui spațiu special destinat bibliotecii școlare; b) lipsa de interes a personalului didactic pentru biblioteca școlii în care funcționează; c) insuficienta pregătire a bibliotecarului școlar în ceea ce privește metodele de stimulare a intereselor de lectură ale elevilor; d) fondul inadecvat de publicații acumulat în decursul timpului. Acționîndu-se asupra acestor factori, s-ar ajunge cu siguranță la îmbunătățirea folosirii bibliotecilor școlare.

Prima cauză nu poate fi înlăturată, decît dacă, în primul rînd, se introduc în proiectele-tip de construcții de școli, și spații speciale (inclusiv sala de lectură) pentru bibliotecă. Pe de altă parte, este necesar să se prevadă, în spațiile existente, în școli, o încăpere pentru bibliotecă, corespunzătoare atît în ceea ce privește capacitatea de depozitare și sala de lectură, cît și în ceea ce privește condițiile de iluminat, de acces, de liniște.

A doua cauză poate fi remediată printr-o programare susținută în rîndul personalului didactic a ideii integrării muncii de bibliotecă în procesul instructiv-educativ, idee modernă, legată de metoda descoperirii și a problematizării, și care ar merita să facă obiectul unor lecții speciale în cadrul cursurilor de perfecționare a personalului didactic. S-ar putea ajunge astfel la extinderea sistemului de pregătire a elevului prin lecturi obliga-

torii și suplimentare, de la o singură materie, cum se practică astăzi (limba română), la cit mai multe alte materii.

O soluție pentru a treia deficiență semnalată ar consta în reciclarea sistematică, la un interval fix de timp, a tuturor bibliotecarilor școlari, acordându-se atenție, în cadrul acestor cursuri, nu numai operațiilor tehnice de biblioteconomie, dar și metodelor de cunoaștere, stimulare și îndrumare a intereselor de lectură ale elevilor, precum și căilor de integrare a studiului din bibliotecă în procesul instructiv-educativ.

În sfârșit, s-ar impune o revizuire a fondurilor inactive de publicații din bibliotecile școlare, urmată de epurarea titlurilor depășite și de cedarea, către alte biblioteci din sistemul învățământului, a celor ce nu pot fi folosite la nivelurile de vîrstă din școlile respective, precum și a exemplarelor supranumerare. Aceste măsuri ar corespunde mai bine și rolului pedagogic pe care trebuie să-l exercite biblioteca în școală, în sensul îndrumării lecturii și al dezvoltării deprinderilor de studiu ale elevilor.

THE STRUCTURE OF PUBLICATION STOCKS AND THE USE OF SCHOOL LIBRARIES

S u m m a r y

In a study requested by the Ministry of Education in 1973 and which concerns the supply with books of the libraries belonging to general, secondary and professional schools in both rural and urban medium and the use of these libraries, we have revealed some conclusions as to the structure and use of the library holdings in school libraries. It has been stated thus that the majority of the questioned libraries possess less than 10 books for a pupil and the stocks are predominantly made up of literary works. On the other hand, as to the use of the questioned libraries, they have about 75% active readers from the pupils of the school. There are finally some suggestions meant to increase the pedagogical role of school libraries.

СТРУКТУРА КНИЖНЫХ ФОНДОВ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ШКОЛЬНЫХ БИБЛИОТЕК

Резюме

В постановлении, сделанном в 1973 году Министерством воспитания и образования в связи с обеспечением книгами начальных школ, лицеев, технико-профессиональных школ городов и деревень и использования библиотек этих школ, было сделано несколько выводов относительно структуры и использования школьных библиотек. Таким образом констатировалось, что большинство анкетированных школьных библиотек имеют в своём распоряжении меньше десяти названий книг на одного ученика и в основном беллетристику. Что касается использования школьных библиотек отмечается тот факт, что больше половины анкетированных библиотек имеют минимум 75% активных читателей из всех учеников школы. Одновременно дается предложения повышения педагогической роли школьных библиотек.

NECESITATEA PREGĂTIRII CITITORILOR ÎN VEDEREA UNEI ~~BUNE FOLOSIRI A BIBLIOTECILOR~~

CORNELIA MĂȚĂ
Bibliograf principal,
Biblioteca centrală universitară
din Iași

Epoca noastră se caracterizează printr-o producție editorială uriașă, care pune în fața cercetătorului probleme dificile atunci când încearcă să se orienteze singur. De aceea, i se pun la dispoziție instrumente de informare și documentare perfecționate continuu, prin munca unei întregi bresle de slujitori ai cărții.

Paradoxul la care asistăm este acela că însoțind dezvoltarea vertiginoasă a științei și implicit creșterea prodigioasă a numărului de tipărituri ridică obstacole tot mai multe în calea propriei ei valorificări. Cercetătorii nu se mai pot informa îndeajuns în multiplele domenii de activitate. De aceea bibliotecile, deținătoare ale tezaurului cultural al omenirii, sînt datoare față de fenomenul amintit nu numai să rezolve problemele imediate ale înmagazinării și prelucrării într-un ritm adecvat a producției de tipar, dar, mai ales, să asigure informarea rapidă a publicului. Această necesitate este atât de stringentă în momentul de față, încît balanța aprecierii valorii unei biblioteci înclină astăzi mai mult spre aptitudinea ei de difuzare a informațiilor, decît spre cantitatea de materiale pe care o conține.

În privința muncii de cercetare științifică, avalanșa mondială de publicații exclude posibilitatea creației științifice izolate, oricît de dotat cu calități intelectuale ar fi un individ. Nu se pot face cercetări în nici un domeniu al științei și tehnicii, fără a cunoaște în toate amănunțele ce au lucrat alții în același domeniu și la ce rezultate au ajuns.

Savanți, cercetători științifici, cadre didactice, care lucrează în diferite domenii de activitate, au nevoie de bibliotecari, de acei "neguțători de lumină" cum îi numea sugestiv filozoful englez Francis Bacon. Aceștia pun la dispoziția creației știin-

șifice totalitatea documentelor necesare cercetării, de pe întreg cuprinsul globului, sistematizate, clasificate potrivit legăturii lor interne cu domeniul cercetării respective, pentru a evita rătăcirile pe drumuri fără ieșire sau inutilitatea efortului depus, pentru a descoperi un adevăr deja cunoscut în altă parte a lumii.

Toate aceste cerințe fac ca biblioteca și mai ales biblioteca de învățământ superior să devină locul cel mai important pentru cultivarea maselor, pentru informarea și documentarea științifică. Biblioteca este necesară cercurilor largi ale publicului care se cultivă și pe care ea îl călăuzește, biblioteca este auxiliarul de preț și indispensabil al învățământului superior și al cercetării științifice. Fondul, organizarea și realizările unei biblioteci sînt puse în slujba informării și documentării.

Realizarea unor intervale cît mai reduse între toate fazele activității științifice, evitarea paralelismelor, adoptarea de soluții optime, desfășurarea investigațiilor pe cele mai scurte căi sînt toate legate de procesul de cunoaștere a publicațiilor existente într-o bibliotecă, de folosirea lor judicioasă, de procesul de informare și documentare.

Necesitatea inițierii și formării cititorilor, în vederea folosirii bibliotecilor și a centrelor de documentare, este de mai mulți ani o problemă la ordinea zilei. Federația internațională de documentare are în centrul preocupărilor sale această problemă, fiind dezbătută și la Congresele internaționale organizate la Washington în 1965, la Tokio în 1967 sau la Buenos-Aires în 1970. În 1970 se ținea, în Anglia, cel de-al 4-lea Congres trienal al Asociației internaționale a bibliotecilor universitare tehnologice, care avea ca temă "Inițierea celui ce folosește biblioteca". Același subiect este dezbătut la Roma în 1971, la Conferința internațională a Institutului național italian al informării, organizată în colaborare cu F.I.D. În 1972, Direcția bibliotecilor și a lecturii publice din Franța a întreprins o anchetă la bibliotecile universitare franceze privind inițiativele luate de acestea în vederea inițierii cititorilor. Concluziile anchetei au constituit tematica unui seminar organizat la Bordeaux, cu care prilej s-au

făcut constatări surprinzătoare. Profesorii universitari care au acceptat să răspundă, au mărturisit că ei de cele mai multe ori nu știu să întocmească o bibliografie, nici să redacteze corect o fișă de catalog. În ciuda acestui fapt, ei se considerau foarte bine sau bine informați din colecțiile bibliotecilor orașului în care lucrează.

Bibliotecarii știu foarte bine că bibliotecile conțin uneori o cantitate restrinsă de documente pentru anumite domenii de activitate, dar sînt convinși că cele existente într-o cantitate mai mare sau mai mică nu sînt suficient folosite. Se naște întrebarea: cum se explică folosirea incompletă a colecțiilor unei biblioteci?

La aceasta se opun greutatea de ordin general, care provin din însăși natura cititorului, care nu știe să se orienteze suficient într-o bibliotecă, să selecteze judicios materialele care îl interesează. Numărul lucrărilor, care apar într-un domeniu sau altul de activitate, depășește cu mult capacitatea de lectură a unui om dornic să le consulte. Îndeplinirea sarcinii cercetătorului de a fi la zi cu informația de specialitate devine o problemă complicată.

Utilizarea insuficientă a colecțiilor existente se explică prin ignorarea surselor de informare, modul de folosire a acestora, prin necunoașterea avantajelor pe care le oferă informarea.

Pe lângă acestea, sistemul de învățămînt, face să existe greutatea de ordin special. Pentru studentul care intră la Universitate, documentarea este aproape întotdeauna o noțiune nouă. Din primul moment studentul gîndește că profesorul său știe tot ce trebuie în domeniul specialității sale și că în fond biblioteca are menirea să păstreze documentele care sînt în întregime cunoscute de dascălii lor. Bineînțeles că în formarea sa ca persoană care se folosește de biblioteci, cadrul didactic a urmat aceeași cale. Se crede adesea că inteligența ajunge să folosești documentarea, să descoperi informațiile. Chiar în Anglia, țara unde bibliotecile sînt bine organizate și mai numeroase decît în alte țări, o anchetă întreprinsă în 23 de Universități diferite a scos în evidență faptul că, numai 37% din studenți știau că există un serviciu al materia-

lelor referative, 14% îl foloseau, 25% nu știau că există un catalog pe materii în biblioteca lor, iar 40% nu știau că există un serviciu de împrumut interbibliotecar. Cu toate că în Anglia, problema inițierii în folosirea bibliotecii și a documentării se face încă din 1948, s-a constatat recent că 28% din persoanele chestionate întâmpină greutăți în munca lor de cercetare, prin necunoașterea tuturor publicațiilor din domeniul de activitate care îi interesează.

De aceea, ne întărim convingerea că faptul documentar nu se apreste atunci când s-a editat o bibliografie, sau s-a constituit un fișier manual sau automatizat. Mai trebuie ca informația să parvină tuturor celor cărora le-ar putea fi utilă și deci să existe preocuparea inițierii celui ce se folosește de bibliotecă. Se impune o educație documentară a tuturor utilizatorilor bibliotecii, care trebuie să înțeleagă că este în interesul lor să se informeze.

Fără îndoială, condiția cea mai importantă și necesară a valorificării colecțiilor este dorința de informare a cititorilor. Interesul poate fi stimulat printr-o publicitate organizată privind activitatea bibliotecilor și a serviciilor de documentare.

S-au făcut și se fac eforturi pretutindeni pentru inițierea celor ce frecventează bibliotecile. F.I.D. a publicat o lucrare intitulată: A Guide to the world' training facilities in documentation and information work (Ghid universal al înlesnirilor inițierii în munca de documentare și informare). Ghidul are două ediții, una apărută în 1965 și alta în 1969. Compararea celor două ediții arată că țările și instituțiile care se ocupa de inițierea cititorilor sînt din ce în ce mai numeroase, că această inițiere este legată de învățămîntul superior și mai rar de învățămîntul mediu.

Lucrarea citată ne permite reliefaarea citorva exemple:

În Franța, măsurile luate pentru inițierea studenților sînt multiple și variate, adaptate la fiecare specialitate în parte. Sînt editate broșuri, ghiduri în care sînt prezentate bibliotecile de specialitate cu toate sursele de informare pe care le conțin. Cursurile de inițiere a cititorilor sînt organizate la toate formele de învățămînt superior, un exemplu de bună funcțio-

nare este acel al secției de medicină și farmacie de la Biblioteca universitară din Clermond-Ferrand. Aici, inițierea cititorilor se face în mai multe etape. De un real folos sînt lucrările care se pun la dispoziția studenților începători, privind felul cum trebuie să lucreze și să folosească o bibliotecă, biblioteca fiind dotată cu o sală specială pentru practica bibliografică a celor inițiați;

În Elveția, Italia, R.F.G., cursurile au o desfășurare pe toată durata școlarizării în universități și institute și se adresează nu numai studenților, dar tuturor celor ce folosesc comentarea;

În R.D.Germană, bibliotecile universitare sînt integrate total în sistemul de educație. Bibliotecarii participă la soluționarea diferitelor probleme, începînd cu editarea manualelor și terminînd cu introducerea metodologiei în toate etapele sistemului educativ. Pe lângă strădania obișnuită de a le furniza studenților toată literatura de specialitate, necesară studiilor lor, de a le pune la dispoziție, în sălile de lectură, manuale, tratate, lucrări referative, biblioteca desfășoară o muncă educativă susținută, integrată în sistemul de învățămînt universitar. Aceasta are drept scop inițierea în metodologia muncii științifice, inițiere predată de personalul științific al bibliotecii. Bibliotecarii folosesc pentru formarea cititorilor: metode verbale (expuneri, prezentări, vizite comentate), metode scrise (ghiduri, planuri de bibliotecă), metode audio-vizuale (expoziții, filme);

În U.R.S.S. s-a plecat de la premiza că o bună cunoaștere a documentării este necesară fiecărui domeniu de cercetare și este indispensabilă pentru asimilarea multiplelor cunoștințe acumulate de generațiile precedente. La Universitatea de stat din Moscova a fost înființată pentru prima dată în anul școlar 1963/1964 o catedră de informare științifică. Studenții de la fizică, chimie, geologie, științe naturale urmează un curs constituit din trei etape: 1. surse de informare științifică; 2. tehnicile și metodele de informare; 3. utilizarea informării.

În momentul de față inițierea cititorilor se face în mai multe institute de învățămînt superior, la Leningrad, Tallin, Kuibîșev, Riga etc.

În Polonia, toate universitățile, școlile centrale, institutele și cursuri obligatorii pentru studenți și cercetători. Învățământul este asigurat de bibliotecile universitare și se face în ~~toți anii de studiu~~. Studenții anului I urmează 2-3 ore de curs de biblioteconomie cu lecții și lucrări practice. În anii III și IV sînt consacrate documentării științifice, 8-10 ore.

În Africa de Sud, Universitatea și "Consiliul african de sud pentru cercetarea științifică și industrială" au organizat cursuri de documentare pentru studenți, tehnicieni și cercetători.

În S.U.A., pe lângă multiplele forme de inițiere integrate în învățământul universitar și mediu, se mai organizează cursuri care se adresează oamenilor de știință și tehnicienilor, specialiștilor în științele sociale și educatorilor. La sfîrșitul fiecărui curs, participanții prezintă observații privind îmbunătățirea ulterioară a lecțiilor. Cursul pune accentul pe metodele care permit utilizarea cît mai eficientă a surselor de informare, pe cunoașterea generală a serviciilor de documentare, pentru înțelegerea tehnicilor moderne cum ar fi aplicarea ordinaatoarelor în tratarea informării.

După această succintă trecere în revistă a citorva țări, putem conchide că ceea ce este comun cursurilor, organizate în vederea inițierii cititorilor în folosirea bibliotecii și a documentării, este obligativitatea frecvenței și integrarea într-o formă de învățămînt sau cercetare. Cursurile se țin, de cele mai multe ori, la 2 nivele: cel al studenților și cel al cercetătorilor, iar expunerile teoretice sînt urmate de lucrări practice. Durata acestor cursuri variază potrivit cu disciplinele și institutele care le organizează. Fiecare curs se desfășoară în două sau trei etape.

În prima etapă se predau probleme privind organizarea muncii în bibliotecă, clasificarea zecimală, despre bibliografie și utilitatea ei, evaluarea unei cărți, diferitele modalități de a obține o informație.

În cea de a doua etapă, lecțiile se referă la introducerea în metodologia subiectelor de specialitate. Din acest moment, studenții devin cunoscătorii surselor de informații tipărite, a bibliografiei proprii lor specialități.

În a treia etapă - cursuri organizate numai în anumite țări se insistă asupra metodelor și tehnicii muncii științifice. În țările unde se organizează această pregătire, marile direcții ale programului de studiu aplicate în institutele de învățământ superior corespund schemei lui Weisenberger. După Weisenberger, programul formării celor ce folosesc biblioteca și documentarea se desfășoară după următoarea tematică:

1. Necesitatea informării în contextul actual al revoluției științifice și tehnice, care se face simțită în lume și în țara respectivă;
2. Caracteristicile generale, importanța și felurile surselor de informare;
3. Organizarea sistemului de documentare și a rețelei de biblioteci din țară și străinătate;
4. Instrumentele de depistare a informației (cataloge, bibliografii, periodice, lucrări referative);
5. Sisteme de clasificare;
6. Aplicarea tehnicii moderne în tratarea și depistarea informațiilor (mecanizarea și automatizarea);
7. Diverse tipuri de muncă documentară;
8. Tendințele principale ale evoluției activității de documentare și informare.

Măsurile luate în diverse țări în problema inițierii cititorilor, realizările obținute, precum și greutățile pe care le constatăm în activitatea noastră zilnică ne demonstrează că o asemenea preocupare este realmente necesară. În acest context, credem că ar merita să fie luată în considerație, ca o problemă care necesită o rezolvare concretă, organizarea și la noi în țară a unor asemenea cursuri.

Necesitatea unei pregătiri la nivel universitar a fost arătată în presa noastră de către specialiști, dar traducerea în practică a acestui deziderat s-a făcut izolat și insuficient pentru stadiul actual al revoluției tehnico-științifice : La București I.C.D.T. organizează un curs de inițiere în folosirea documentării, curs care durează 5 zile și este frecventat de cercetătorii institutelor științifice și ale laboratoarelor tehnice. Temele studiate sînt: necesitatea documentării tehnice

și științifice în cercetarea aplicată, metodele individuale de informare și documentare utilizate de cercetători, clasificarea zecimală universală, clasificarea brevetelor etc.;

~~La Iași, în anii școlarii trecuți, Biblioteca centrală universitară a încercat organizarea unui curs de inițiere pentru studenții Facultății de filologie. Dat fiind faptul că nu a existat o preocupare organizată cu un program și plan bine precizat, după prezentarea surselor de informare, întocmirea unei bibliografii de specialitate, cursul a fost abandonat.~~

Învățînd din experiența celorlalte țări, care organizează multiple și variate cursuri de pregătire a cititorilor și raportat la posibilitățile noastre, credem că putem schița unele propuneri care ar putea constitui o bază de discuție pentru definirea formelor pe care ar putea să le ia aceste cursuri.

Din noianul de cunoștințe, profesorul comunică studentului numai fapte esențiale, legi, metode de gândire, tehnici de cercetare, noțiuni de interes formativ și creator. Restul este lăsat asimilării prin mijloacele studentului însuși. Iată de ce ni se pare că introducerea inițierii în folosirea bibliotecii, în tehnica documentării științifice, ca disciplină obligatorie în învățămîntul superior, ar fi o măsură indispensabilă pentru îmbunătățirea pregătirii universitare în țara noastră. Concepem aceasta ca un obiect care să se predea în semestrul I al anului I. La acest curs să se predea noțiuni de biblioteconomie cu lecții și lucrări practice (clasificarea zecimală, cataloage), surse de informare, întocmirea unei bibliografii, organizarea documentării științifice, metodele de documentare în munca de cercetare științifică. Aceste cursuri să fie obligatorii, iar numărul de ore afectat să fie în funcție de necesitățile specialității în cauză, să se finalizeze cu o lucrare bibliografică de specialitate.

Aceasta îi va da posibilitate studentului ca pe parcursul celorlalți ani de studiu căutarea materialelor recomandate la cursuri și seminarii și întregirea lor să fie facilitată de cunoașterea tuturor surselor de informare. În pregul absolvirii, cînd studentul face efortul final de întocmire a lucrării de diplomă, test al capacității sale de informare, prelucrare critică, el trebuie să fie înzestrat cu cunoștințe privind tehnica documentării. Lucrarea de diplomă va oglindi și capacitatea de documen-

tare, apreciindu-se dacă studentul a știut să depisteze literatura subiectului tratat, dacă a consultat efectiv lucrările citate, cum le-a folosit, cum le-a sistematizat în bibliografia tezei sale. Se știe de altfel că pentru unele grupe de studenți de la Facultățile de istorie și filologie, care efectuează practica de vară în bibliotecile centrale universitare sau filiale, inițierea în folosirea bibliotecii, în cunoașterea surselor de informare, se realizează parțial. Această inițiere este necesară pentru toate grupele de studenți de la aceste facultăți și în aceeași măsură pentru studenții facultăților tehnice, medicină, fizică, chimie etc.

Se impune, de asemenea, cunoașterea și vizitarea bibliotecilor și a centrelor de documentare existente în orașul respectiv, să li se pună la dispoziție ghiduri de biblioteci din alte orașe. Util ar fi și introducerea unor lecții privind activitatea de documentare științifică din alte țări.

În rezolvarea acestei probleme, dificil de soluționat din lipsă de spațiu și uneori de personal, trebuie să se aibă în vedere scopul final al acestei activități.

Un alt procedeu ar fi acela în care decanatele facultăților în colaborare cu Biblioteca, universitară ar organiza, pe baza unui program bine stabilit și a unei riguroase planificări, cursuri de inițiere în cunoașterea bibliotecii și a documentării, pentru studenții anului I. La începutul fiecărui an școlar, bibliotecarii să facă expuneri privind biblioteca (istoric, organizare), cataloagele și felurile lor, întocmirea unei bibliografii. Se va insista asupra surselor de informare, în funcție de specialitatea studenților.

Să constituie o obligativitate, pentru toți studenții, cunoașterea bibliotecii și a tuturor surselor de informare. Acest aspect, credem, este mai ușor de realizat dar de mare importanță pentru pregătirea ulterioară a studenților.

Pe bună dreptate, se recunoaște astăzi că eficiența, rentabilitatea activității științifice, este direct condiționată de timpul în care se efectuează. Pentru societate nu este indiferent dacă o idee se finalizează într-o lună, un an sau cinci, căci aceasta limitează sau accelerează progresul. În rezolvarea problemelor complexe ale inițierii și formării cititorilor, trebuie să se aibă în vedere permanent, interesele majore ale cercetării științifice,

importanța cunoașterii surselor de informare pentru toate domeniile de activitate și pe care bibliotecile științifice sînt chemate să le servească continuu.

Pentru că toată această activitate este făcută de bibliotecari, aș încheia cu o caracterizare făcută acestora, de istoricul francez Lucien Febvre: "Bibliotecarul este în general obișnuit cu ingratitudea celor care îi sînt obligați, dar lui îi ajunge să știe că munca sa este utilă și că generează muncă, atunci el este răsplătit".

B I B L I O G R A F I E

1. APOSTOL, PAVEL. Eficiența social-economică și factorul om în perfecționarea învățămîntului superior. În: Revista învățămîntului superior, nr.10, 1967, p.5-20.
2. AVRAMESCU, Aurel. Principii orientative în documentarea personală a tînărului cercetător. În: Revista învățămîntului superior, nr.10, 1967, p.79-81.
3. DAUMAS, ALBAN. Comment préparer les lecteurs à mieux utiliser les bibliothèques. La formation des utilisateurs. În: Bulletin des bibliothèques de France, volume 19, nr.4, 1974, p.213-228.
4. IONESCU, IULIANA. Inițierea studenților în folosirea bibliotecii. În: Revista bibliotecilor, nr.1, 1967, p.33-34.
5. LĂZĂRESCU, GEORGETA. Informatica documentară și învățămîntul superior. În: Forum - revista învățămîntului superior, nr.5, 1969, p.33-43.
6. PIROG, WOJCIECH. La formation des utilisateurs de la documentation et de l'information. În: Bulletin de l'UNESCO à l'intention des bibliothèques, nr.5, 1970, p.294-298.

THE NECESSITY OF PREPARING THE READERS FOR A BETTER USE OF THE LIBRARY

Summary

The necessity of initiation and formation of the readers so that they could use library and information centers' stocks has been considered a problem of extreme topicality. This is confirmed by the fact that F.I.D. has organized some international meetings concerning the initiation of readers in library use; the problem in discussion has also been largely tackled on the occasion of international congresses. This preoccupation has its explanation in the incomplete use of the library stocks, in the ignorance of information sources and the advantages they offer.

The most important and necessary condition for the turning into account of the stocks is to respond the reader's requests of information; in this context, libraries all around the world are engaged in a large action for initiation.

"A Guide to the world's training facilities in documentation and information work" published by F.I.D. offers valuable information about the results obtained in other countries concerning this problem.

On the basis of concrete data we may conclude that readers initiation is closely linked with high teaching and more scarcely to the secondary one. The lectures are held on two stages: that of the students and the other of scientific researchers. Theoretical explanations are necessarily followed by practical applications.

The topics discussed range from library organization, decimal classification, bibliography and its utility to the introduction to the methodology of various specialities, methods of scientific work.

In the end the paper emphasizes the stringent necessity of organizing such initiation lectures in our country; the most efficient ways must be sought to achieve the students' complete knowledge of the library and its sources of information.

НЕОБХОДИМОСТЬ ПОДГОТОВКИ ЧИТАТЕЛЕЙ ДЛЯ РАЦИОНАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БИБЛИОТЕК

Резюме

Одной из актуальных проблем библиотек и центров документации за последние несколько лет является проблема знакомства читателей с библиотекой и формирование их запросов. Это одна из постоянных задач Международной Федерации по доку-

ментации, которая на всех конгрессах и международных конференциях обсуждала тему знакомства читателей с библиотекой.

~~Эта проблема является актуальной ввиду неполного использования библиотечных ресурсов, и изолированности информационных источников, незнания важности информации для удовлетворения читательских запросов.~~

Самым главным условием является проблема раскрытия ценностей коллекций и информация читателей о их существовании. Делались и делаются усилия в ознакомлении с библиотекой всех посетителей.

ИФД опубликовала работу: "A Guide to the world's training facilities in documentation and information work", которая дает возможность познакомиться с мерами и достижениями в этой области в различных странах.

На основе существующих данных можно сделать следующее заключение, что ознакомление читателей с библиотекой проводится в рамках высшего образования и реже в рамках среднего образования. Курсы проводятся на двух этапах: студенты и научные работники; за теоретическими лекциями следуют практические занятия.

Тематика реферата затрагивает вопросы организации библиотек, десятичной классификации, библиографии и её применения, введение в методологию предметизации специальностей, методы научной работы.

Одной из важнейших мер по подготовке читателей в нашей стране, является создание курсов.

Необходимо разыскать самые подходящие формы для организации курсов, но так, чтобы в обязательном порядке провести ознакомление студентов с библиотекой и источниками информации.

**PROFILURI DE BENEFICIARI LA BIBLIOTECA CENTRALĂ
A UNIVERSITĂȚII DIN BRAȘOV**

Dr. ing. AUREL NEGRUȚIU
Director,
Biblioteca centrală universitară
din Brașov

Ing. DOINA TOMA
Șef serviciu,
Biblioteca centrală universitară
din Brașov

Ing. MARIA ABĂITĂNCEI
Bibliograf principal,
Biblioteca centrală universitară
din Brașov

În prezent se recunoaște unanim că aspectul profesional și eficiența activității de informare nu depind numai de organizarea sistemului informațional, de componența fondului și de calificarea documentariștilor, ci și de către beneficiari - oameni de știință, cercetători și studenți -, de arta de a găsi și folosi cunoștințe acumulate pe baza realizărilor generațiilor precedente.

Problemele ridicate de categoria de "beneficiari ai informării" - sînt multiple și sînt numeroase materialele care tratează despre categoriile de beneficiari, instruirea acestora etc.

Pentru a-și putea îndeplini rolul activ de informare și educare, unitățile de documentare trebuie să se orienteze potrivit principiului fundamental care are în vedere analiza beneficiarului.

Funcționarea oricărui sistem de informare este determinată, în primul rînd, de cerințele de informare ale beneficiarilor azi, obiectivul informării fiind asigurarea informațiilor pertinente, într-o formă accesibilă acestora.

Dintre toate sectoarele de activitate învățămîntul superior este cel care absoarbe numărul cel mai mare de informații, fiind și cel mai complex în ceea ce privește cerințele de informare, pentru că azi, mai mult ca oricînd, școala este considerată ca o instituție fundamentală pentru existența

socială, pentru progresul și prosperitatea unei națiuni.

~~Cunoașterea beneficiarilor pe care îi deservește, a graa-~~
părilor, profilului, intereselor și tendințelor lor de dezvoltare reprezintă cheia succesului oricărui sistem de informare și documentare dintr-o bibliotecă.

Pentru a face față cerințelor procesului de învățămînt într-un institut de învățămînt superior sînt necesare o multitudine de mijloace de informare, cu atît mai mult cu cît informarea, pentru a fi bine realizată cere adaptarea la fiecare nivel de beneficiari în parte.

În cele ce urmează vom căuta să prezentăm profilul beneficiarilor Bibliotecii Centrale a Universității din Brașov și felul în care se răspunde cerințelor de informare ale acestora. Provenită dintr-un institut politehnic și unul pedagogic, Universitatea din Brașov are un puternic caracter tehnic, prin prezența Facultății de Mecanică, de tehnologia construcțiilor de mașini, de silvicultură și exploatarea forestieră, de industria lemnului, precum și a Facultății de științe ale naturii cu profil de matematică-fizică-chimie și muzică.

Specificul acestor facultăți, al materialelor de predare și nevoilor procesului de învățămînt s-au reflectat fidel în structura fondului bibliotecii după cum urmează:

Total fonduri	Tehnică	Ideologie	Mat.-fiz.	Chimie	Științe nat.	Arte muz.	Div.
100 %	32%	24%	13,5%	2,5%	3,3%	1,7%	23%

În componența fondului bibliotecii, alături de cursuri, manuale, tratate, se află un important volum de colecții speciale format din xerocopii, microfилme, diapozitive, traduceri, cercetări bibliografice, fotocopii, hărți, albume, filme, discuri, ca și colecțiile de periodice abonate sau primite prin schimb de Biblioteca Centrală.

Tot acest material documentar înmagazinat sub diferite forme în depozitele bibliotecii, împreună cu serviciile prestate de personalul bibliotecii, stau la dispoziția beneficiarilor noștri, care le solicită în funcție de necesități, interes, grad de cunoaștere a fondului și a mijloacelor de informare.

beneficiarii unei biblioteci de învățământ superior acoperă întreaga gamă de categorii posibile de la studenți, la cercetători, cadre didactice, până la specialiștii de cea mai înaltă calificare.

Prin mijloacele pe care le deține, o bibliotecă poate condiționa formarea, dezvoltarea sau determinarea nevoilor de lectură ale beneficiarilor săi.

La ora actuală nu se mai poate aștepta până când biblioteca și beneficiarul vor simți o atracție reciprocă. Biblioteca trebuie să trezească interesul beneficiarilor săi, să le impună acestora, în flux continuu, noutățile de ultimă oră, prin metodele cele mai adecvate.

Beneficiarii Bibliotecii sînt:

- studenții
- cadrele didactice și cercetători din Universitate
- cercetătorii și cadrele tehnice din afara Universității
- personalul tehnic-administrativ din Universitate
- beneficiarii din alte țări.

Întrucît este cunoscut faptul că studenții sînt beneficiarii principali ai unei biblioteci de învățământ superior, atenția noastră a fost îndreptată mai mult asupra acestora.

Neceșitățile informaționale ale studenților rezultă în principal din programa analitică de studii, precum și din faptul că interesul lor este dobîndirea și acumularea de cunoștințe cuprinse în cursurile predate de cadrele didactice.

Și în prezent, studenții consideră drept surse esențiale de informare cursurile, manualele, monografiile și, din cînd în cînd, unele reviste, recurgînd rareori la alte surse. Interesul lor crește în ultimii ani de studii, atunci cînd se pregătesc proiectele de diplomă, studenții utilizînd surse mult mai variate de informare.

Pentru cunoșterea acestora, personalul bibliotecii trebuie să le facă cunoscute metodele lor de regăsire, să-i familiarizeze cu modul de organizare a activității bibliotecii și cu regulile de utilizare a fondului pe care biblioteca îl pune la dispoziție.

Ideea de a da beneficiarilor o pregătire documentară încă din perioada studenției nu este nouă. Încă din 1880, Justin Winsor, bibliotecar la Universitatea Harvard, sublinia că ar

fi bine ca studenții să se familiarizeze cu aparatul bibliografic.

Mai târziu, în 1902, președintele Universității din Chicago își exprima dorința de a avea bibliotecari care să se ocupe și de îndrumarea utilizării cataloagelor, nu numai de întocmirea acestora.

Cunoscând toate acestea, colectivul Bibliotecii Universității din Brașov și-a îndreptat atenția spre studenții anului I, cărora viața universitară le oferă multe noutăți, în toate domeniile.

În acest sens s-a creat o tradiție ca la început de an universitar să li se expună studenților din anul I, pe secții, modul de organizare și funcționare a bibliotecii, noțiuni de clasificare și catalogare, componența fondului și modalitățile de împrumut ca și serviciile și publicațiile elaborate de bibliotecă, puse la dispoziția lor.

Întrucât necesitățile de informare devin mai complexe, pe măsură ce studenții parcurg anii de studii, am considerat că este necesar să continuăm instruirea lor sub diferite forme.

Acestea s-au concretizat prin discuții libere și directe purtate cu studenții, în jurul materialelor elaborate de secția de documentare, expuse periodic la îndemna lor. Materialele supuse atenției studenților, prezentate de către un bibliograf, reușesc să atragă tot mai mult interesul acestora, creștându-se posibilitatea de a veni în contact direct cu ele, de a le analiza și de a se convinge de utilitatea lor. Aceste expoziții de materiale documentare constituie un bun prilej pentru bibliograf de a da studenților explicații amănunțite asupra conținutului și utilității acestora, asupra serviciilor pe care biblioteca le poate oferi.

La inițiativa bibliotecii și cu sprijinul UASCR din Universitate s-a reușit atragerea unui însemnat număr de studenți la prestarea de muncă patriotică în bibliotecă.

Programul de muncă patriotică a fost întocmit de reprezentanții studenților, în conformitate cu necesitățile bibliotecii, iar prezența la locul de muncă a fost asistată în permanență. Obiectivele realizate de studenți au constat în gruparea și ordonarea fișelor din catalogul sistematic, în organizarea de-

pozitului de publicații, în întocmirea cercetărilor bibliografice și alte lucrări.

Pe măsura prezentării grupelor de studenți, acestora li sa expunea, de către personalul de specialitate al bibliotecii, tehnica de execuție a fiecărei operații, iar activitatea studenților era asistată și îndrumată în permanență de acesta, care verifica, în final, calitatea lucrării întocmite.

În perioada desfășurării muncii patriotice s-a observat o evoluție a atitudinii studenților de la neîncredere, neatenție și lipsă de interes, la o atitudine de responsabilitate față de o activitate devenită înțeleasă pentru ei, convingându-se în final de multitudinea și complexitatea muncii de bibliotecă. Considerăm că această acțiune a atins două obiective importante: un ajutor imediat dat bibliotecii și mai presus de aceasta o metodă nemijlocită de educare prin muncă a beneficiarului student, a introducerii acestuia direct în tainele muncii de bibliotecă.

Aceleași obiective s-au urmărit și cu ocazia practicii de vară a studenților de la facultățile umanistice de la diferite centre universitare din țară.

Dedicată în principal studenților, publicațiile "Ghidul bibliotecii centrale" și "Bibliografia disciplinelor din planul de învățământ" vin în sprijinul acestora, prima prezentând detaliat modul de funcționare a bibliotecii, iar a doua facilitându-le calea spre obținerea rapidă a bibliografiei obligatorii și facultative recomandate de tov. profesori la orele de curs. În decursul anilor, publicațiile de mai sus și-au îmbunătățit conținutul urmărind să satisfacă cât mai deplin cerințele beneficiarilor constituind în același timp mijloace de inițiere a lor în activitatea unei biblioteci.

Din sondajele întreprinse în vederea stabilirii gradului de consultare a bibliografiei indicate, a reieșit că studenții apelează în cea mai mare parte la manuale, cursuri, îndrumare și doar 15% consultă reviste de specialitate, deși este cunoscut faptul că articolul din revistă prezintă ultimele noutăți în materie.

Revistele de specialitate sînt consultate de studenții din anii IV-V în proporție de 90%, din totalul studenților ce frec-

ventează secția de periodice. Îmbucurător este faptul că un număr tot mai mare de studenți apelează la revistele referative de specialitate.

Analizând pe domenii frecvența studenților la secția de periodice a bibliotecii, se observă că ponderea cea mai mare a solicitărilor o deține domeniul "Construcții de mașini", unde se știe că informațiile sînt valabile pentru o perioadă mai scurtă de timp, față de silvicultură, unde învechirea materialului se produce mai lent.

Secția de periodice este organizată pe baza accesului liber la raft, cu gruparea publicațiilor pe domenii, sistem ce a dus la creșterea indicelui de circulație a colecțiilor, precum și la sporirea capacității de orientare a cititorului în fondurile bibliotecii ca și în selecționarea acestora.

Studenții din ultimii ani de studii, ajunși la o maturizare în gîndirea tehnică, convingi de necesitatea unei documentări sistematice, îndrumați de cadrele didactice conducători de proiect, apelează tot mai frecvent la serviciile secției de informare-documentare, prin solicitări de îndrumări metodologice, traduceri de texte.

S-a realizat astfel acea receptivitate a beneficiarului față de evoluția firească a acestor mijloace de informare, factor hotărîtor în promovarea noului de către cadrele didactice în concepțiile profesionale ale studenților. În continuare trebuie trezit în așa măsură interesul pentru informare și nouitate, încît acesta să se transforme în necesitate.

Cadrele didactice și cercetătorii din Universitate, o altă mare categorie de beneficiari ai informării, care pe lângă activitatea didactică, desfășoară și o bogată activitate de cercetare științifică, apelează la serviciile bibliotecii prin împrumut de publicații primare, care pînă acum cîțiva ani dețineau ponderea solicitărilor, ajungînd ca în prezent să se solicite tot mai mult informațiile secundare și îndrumările metodologice.

Asupra acestora din urmă ne vom opri mai mult.

Din dorința de a satisface cît mai fidel solicitările și exigențele cadrelor didactice, furnizăm informații de specialitate atît prin forma "Informare curentă", prin trimiterea periodică de fișe documentare la catedre, cît și prin întocui-

rea de cercetări bibliografice retrospective.

Tematica cercetărilor bibliografice este grefată pe planul de cercetare științifică completată cu solicitări ale cadrelor didactice, necesare pentru: actualizarea cursului, bibliografiei, proiectele de an și de diplomă ale studenților etc. Pentru temele rămase deschise pe perioade mai lungi, furnizăm continuu noutățile apărute pe tema dată. Datele se furnizează dactilografiate pe format de fige, astfel încît cadrul didactic își poate întocmi un fișier pe problemele urmărite. Sistemul acesta a fost apreciat de cadrele didactice și calificat deosebit de util muncii lor.

De altfel afluența tot mai mare a cadrelor didactice la bibliotecă, solicitarea de servicii, informații sau fie chiar și numai discuții privitoare la îmbunătățirea sistemului de lucru, denotă apropierea dintre beneficiarii cadre didactice și sistemul de informare, care constituie de fapt dorința lucrătorilor din bibliotecă și, în final, cheia succesului și aprecierii muncii de informare.

Alături de cercetări bibliografice, traduceri, reproduceri, imprumut, biblioteca sprijină procesul de învățămînt, prin executarea și proiectarea de filme didactice și diapozitive, ceea ce constituie o cale spre modernizarea metodelor de predare. Prelegerile profesorilor sînt însoțite deseori de proiecții de astfel de filme, produse în laboratorul bibliotecii, sau procurate de la diferite centre de documentare din țară.

Biblioteca are intenția de a pune la punct, cît de curînd, și un laborator audio-vizual. Ca mijloace vizuale de educare a beneficiarilor s-au executat scheme și grafice, care atrag atenția prin colorit și prezentare și care relevă mijloacele de informare a beneficiarilor, cît și felul în care are loc transferul de informații la biblioteca noastră.

Pentru informarea conducerii Universității cu probleme de organizare a învățămîntului superior s-au urmărit și selecționat materialele pe temă apărute în toate publicațiile de specialitate intrate în bibliotecă ordonate într-un buletin de informare - probleme de învățămînt, care la ora actuală se continuă sub formă de catalog.

Cercetătorii și cadrele tehnice din afara Universității apelea-

să la serviciile bibliotecii prin împrumutare de materiale primare și prin solicitări de documentații, necesare rezolvării unor probleme de producție.

Relațiile cu acești beneficiari sînt de natură să ne facă cunoscute preocupările și cerințele producției, realizîndu-se astfel și pe această cale apropierea dintre învățămînt-cercetare-producție.

O categorie aparte de beneficiari sînt cei din țările cu care avem relații de schimb internațional, cărora le trimitem publicațiile elaborate de bibliotecă, pentru care primim numeroase materiale informative. Acestea le trimitem alături de Buletinul științific al Universității, Buletinul bibliografic, Bibliografia lucrărilor publicate de cadrele didactice din Universitate ș.s.

Dezvoltarea impetuoasă a învățămîntului și a activității de cercetare științifică au condus la o creștere a exigenței beneficiarilor pentru dobîndirea unei documentații cît mai complete și adecvate, la sporirea eficienței bibliotecii.

Atît problema cunoașterii depline a beneficiarului, cît și problema eficienței unei bibliotecii, este greu să se exprime în cifre absolute. Acest lucru se reflectă în obținerea unor apropieri între beneficiar și bibliotecă, în cîștigarea încrederii acestora față de serviciile puse la dispoziție de lucrătorii bibliotecii.

La Biblioteca centrală a Universității din Brașov s-au parcurs pași importanți în această direcție, ajungîndu-se ca un număr tot mai mare de studenți să aplece la bibliotecă și să se descurce singuri în cataloage, lucru destul de rar întîlnit în anii precedenți.

Pe de altă parte atitudinea și discuțiile purtate cu cadrele didactice din Universitate ne îndreptășesc să concluzionăm că s-a creat un climat de încredere și colaborare între dîșii și bibliotecă, pe cale de lărgire și perfecționare, atît de necesar desfășurării în condiții optime a activității noastre.

Strădanțiile colectivului Bibliotecii centrale a Universității din Brașov se îndreaptă în continuare spre pregătirea beneficiarilor, deoarece așa cum s-a reliefat la Congresul internațional de documentare de La Buenos-Aires din 1970, numai un beneficiar informat poate fi satisfăcut în mod inteligent.

B I B L I O G R A F I E

1. Pregătirea beneficiarilor informării documentare. În: Probl. de inf. doc., nr.7, 1971.
2. ATANASIU, PIA. Aspecte semnificative ale informației universitare. Biblioteca universitară - laborator de muncă intelectuală, București, 23-25 nov. 1972, p.217.
3. Biblioteca și lectura studenților - studiu sociologic la B.C.U. Cluj. În: Biblioteca universitară - laborator de muncă intelectuală, București, 23-25 nov.1972, p.393.
4. IOAN, IRINA și ANDREI VERESS. Modificări calitative intervenite în lectura cititorilor studenți. În: Biblioteca universitară - laborator de muncă intelectuală, București, 23-25 nov. 1972, p.449.

TYPES OF BENEFICIARY AT THE BRASOV CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

S u m m a r y

After stressing the importance of studying the problems raised by the beneficiary in a high teaching library, some aspects of solicitations, exigences and their way of solving are made.

It is also underlined that the constant preoccupation for the acquisition of new information and the satisfying of the students' and didactic staff's needs should constitute the main task of the library. Finally there is a presentation of the methods used in the Brasov Central University Library.

КАТЕГОРИИ ЧИТАТЕЛЕЙ ЦЕНТРАЛЬНОЙ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ Г.
БРАШОВ

Р е з ю м е

Подчёркивается важность читательских запросов библиотеки высшего учебного заведения, указывая некоторые стороны этих запросов, требований и пути их разрешения. Отмечается необходимость информации в работе с читателями: преподавательский состав и студенты. Предлагаются конкретные методы работы, применяемые в Центральной университетской библиотеке г. Брашов.

ACȚIUNI PENTRU PERFECTIONAREA PREGĂTIRII CADRELOR ȘI INTRODUCEREA UNOR INSTRUMENTE NOI DE LUCRU, ÎN SCOPUL ÎMBUNĂȚIRII MUNCII, ÎN BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE CONSTRUCȚII BUCUREȘTI

ALEXANDRINA PETRESCU
Bibliograf principal,
Biblioteca Institutului de construcții
din București

Odată cu înființarea Institutului de construcții din București - urmare directă a reformei învățământului din anul 1948 - s-a trecut și la realizarea unei biblioteci proprii în scopul sprijinirii procesului de învățământ și al cercetării științifice.

Începutul a fost greu, în primul an realizându-se doar un fond de 1.050 cărți tehnice. Dar, datorită concursului ereditiv și permanent acordat de stat și unor donații importante făcute de Biblioteca Institutului politehnic București și de unele din cadrele noastre didactice, se realizează, numai după 10 ani de existență, un fond de 177.220 volume.

Paralel cu dezvoltarea institutului (care, pornind cu două secții în 1948 funcționează astăzi cu cinci facultăți pentru ingineri și cinci pentru subingineri, cu un total de 14 secții) și biblioteca își extinde activitatea creștându-și o rețea de biblioteci formată din 4 filiale cu 11 unități de bibliotecă, conducere unică și un fond de peste 420.000 publicații.

S-au obținut rezultate frumoase, biblioteca fiind la ora actuală un factor de bază în susținerea muncii politico - cultural - educative și științific - profesionale în institutul nostru.

Aceste rezultate s-au reliefat atât prin servirea propriuzisă a beneficiarilor studenți și cadre didactice la sălile de lectură și depozitele respective, cât și prin tipărirea cursurilor, tezelor de doctorat, bibliografiei disciplinelor din planul de învățământ, a listei cărților noi intrate în bibliotecă, a buletinului bibliografic și altele, în cadrul atelier-

relor noastre de reprografie.

De asemenea sînt elaborate cu regularitate bibliografiile ~~deschise solicitate de catadre la inceputul fiecărui an uni-~~
versitar.

Și factorul principal în realizarea acestor esențiale obiective rămîne desigur, acel modest și harnic slujitor al acestor nuclee de cultură, care este bibliotecarul.

Din vremuri străvechi el a rînduit cu dragoste cărțile, le-a sorbit conținutul, le-a îngrijit și a învățat cum să împărtășească și altora bogăția cuprinsă în ele.

Adevăratul bibliotecar a fost și rămîne un prieten al semenilor săi, un bun psiholog, un om de cultură și de suflet.

Și cu atît mai mult se impun aceste calități bibliotecarilor care lucrează în bibliotecile universitare, pentru că aici se plămădește cadrul didactic universitar și cercetătorul de rînd.

Aici se cîștigă deprinderea de a lucra singur, aici se întipărește în mintea lîmpede și avidă de noi cunoștințe a studentului imaginea lumii lui viitoare.

Și în această muncă de formare a tînrului specialist, după cadrele didactice respective, un rol de frunte îi revine bibliotecarului.

De aceea, acesta trebuie să aibă o pregătire profesională temeinică, să cunoască perfect specificul institutului în care lucrează, să fi aprofundat cu competență disciplinele studiate aici și să fie un bun cunoscător și înțelegător prieten al tineretului.

Mergînd pe această cale și urmînd linia trasată de Documentele de Partid în ceea ce privește îmbunătățirea activității cultural-educative și politico-ideologice, ca și pe cele referitoare la "perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste" și în biblioteca noastră s-au luat măsuri pentru transpunerea în fapt a directivelor respective.

S-a avut și se are în vedere ca bibliotecarii să aibă pe lîngă studiile medii sau studiile superioare obligatorii și studiile de specialitate ca: școli de biblioteconomie, școli sau cursuri de calificare efectuate în cadrul Ministerului Învă-

țământului sau Institutul național de informare și documentare tehnică și, mai ales, cursuri de perfecționare la locul de muncă în cadrul acțiunii generale de reciclare.

Astfel, în cursul anilor 1972-1973 și 1973-1974 s-au ținut cu regularitate aceste cursuri, în primul an organizat pe servicii, iar în anul 1973-1974 pe întreaga unitate.

În cadrul serviciilor s-au ținut prelegeri care au marcat răspunderile și sarcinile care reveneau fiecărui salariat în parte. Apoi s-au ținut lecții care reînprospătau cunoștințele de biblioteconomie necesare serviciului respectiv, făcându-se completări la zi. Tot pe servicii s-au ținut lecții cu caracter de seminar în cursul cărora s-a dovedit însușirea cunoștințelor de către salariați, făcându-se și unele clarificări și precizări de probleme și noțiuni.

În cursul anului 1973-1974 s-a continuat această activitate, lărgindu-se sfera de acțiune și anume: s-a considerat că este necesar ca toți salariații bibliotecii să cunoască munca celorlalți, cât mai aprofundat cu putință și să capete cât mai largi cunoștințe în domeniul biblioteconomiei.

De aceea lecțiile de reciclare s-au ținut lunar, pe întreaga unitate. Au fost tratate probleme de interes general și de actualitate ca:

- Biblioteca, element esențial în descoperirea noului.
- Termeni noi în biblioteconomie, informare și documentare.
- Integrarea bibliotecii în munca ideologică-politică și cultural-educativă.
- Conceptul de modernizare al bibliotecilor, încercări de adaptare în biblioteca noastră.
- Biblioteca viitorului.
- Publicațiile periodice sursă importantă de completare a fondurilor bibliotecii.
- Modificări survenite în clasificarea zecimală universală.
- Cataloage speciale existente în bibliotecă.

Un alt punct de vedere care a fost luat în considerare în acest an în cadrul lecțiilor de reciclare a fost acela de a se proceda în așa fel, încât să li se dea bibliotecarilor posibilitatea de a cunoaște cât mai temeinic specificul învățământului teoretic din institutul nostru prin aprofundarea conținutului

disciplinelor din planul de învățămînt predate în acest institut.

În consecință, au fost elaborate o serie de prelegeri înscrise în tematica generală "Noțiuni de cunoștințe tehnice legate de profilul institutului" prezentînd pe scurt disciplinele generale predate în institutul nostru și pe facultăți, disciplinele specifice fiecărei facultăți în parte.

Dintre disciplinele generale au fost tratate:

Economia construcțiilor; Mecanica construcțiilor cu statica, stabilitatea, dinamica construcțiilor și rezistența materialelor; Materiale de construcții, inclusiv betonul (armat, precomprimat, lianți, mortare, sticlă, ceramică, lemn, metal etc.); Geotehnică și fundații cu tehnologia construirii lor; Tehnologia construcțiilor și a prefabricatelor; Teoria arhitecturii și sistematizarea.

Pe facultăți:

Facultatea de construcții civile și industriale:

Construcții după material (metalice, de beton, de lemn etc.); Construcții după folosință; civile, industriale, agricole, speciale etc.

Facultatea de drumuri și poduri, Căi ferate și Geodezie: Drumuri (după: destinație, material, administrație); Poduri (după: durată, destinație, caracteristicile traseului, posibilitățile de deplasare a tablierelor, material); Căi ferate (după: poziția față de nivelul terenului, modul de fixare al șinelor, relieful terenului, lungimea ecartamentului etc.); Tunnuri; Geodezie (cu: topografie, astronomie geodezică, fotogrametrie și cartografie).

Facultatea de hidrotehnică: Mecanica fluidelor; Hidraulică; Hidrologie; Economia apelor; Construcții hidrotehnice; Baraje; Uzine hidroelectrice; Regularizări de râuri; Căi navigabile; Porturi; Alimentări cu apă; Canalizări; Epurarea apelor uzate; Hidroameliorații.

Facultatea de instalații: Termotehnică, mașini și aparate termice; Electrotehnică și instalații electrice; Automatizări; Instalații de încălzire; Instalații de ventilare și condiționarea aerului; Instalații frigorifice; Instalații de alimentare cu apă, canalizare și de gaze în clădiri.

Facultatea de mașini și utilaje pentru construcții: Teoria mecanismelor și a mașinilor; Organe de mașini; Tehnologia mecanică, Metalurgia fizică.

Un alt aspect al muncii de reciclare a fost prezentat de aceste scurte lucrări, ținute de reprezentantele fiecărei filiale, relatînd desfășurarea activității și metodele folosite în biblioteca din care făceau parte. Acest schimb de experiență a dus la discuții aprinse și concluzii pozitive.

Și la atelierelor de reprografia s-au ținut lecții de reciclare, fiecare colectiv străduindu-se să aducă elemente noi în desfășurarea muncii, sau întreținerea mașinilor. S-au dus discuții în legătură cu unele procedee alegîndu-se metodele optime de lucru pentru fiecare atelier și ținînd seama de necesitatea economiei de materiale.

Pe linia realizării unor instrumente noi de lucru, care să vină în sprijinul beneficiarilor, s-au introdus în cadrul sălii de lectură, cadre didactice, o serie de bibliorafturi, organizate pe țări și care conțin indexurile celor mai solicitate reviste din țara respectivă. Aceste indexuri sînt scoase din ultimul număr al revistei (sau primul număr al anului următor) și introduse în biblioraftul țării respective în ordinea alfabetică a revistelor. În felul acesta cititorul interesat găsește imediat semnalarea materialului care-l interesează, fără a fi nevoit să răsfoiască zeci de reviste în acest scop. De asemenea se fișează, din Buletinul oficial p.I-a, problemele de interes general și cele legate de profilul institutului, realizîndu-se astfel un catalog foarte solicitat atît de cadrele didactice și studenți, cît și de personalul administrativ. Fișele catalogului conțin, așezate în ordine alfabetică, semnalări de: Decrete, Hotărîri, Instrucțiuni, Legi, Ordine, Regulamente etc., și datele Buletinului oficial în care au apărut.

În ultimul an s-a mai realizat un catalog tematic, conținînd semnalări de traduceri de articole de revistă din Caietele de documentare selectivă și Buletinele de informare tehnică (partea Activității din străinătate). Acest catalog ușurează munca beneficiarului (cadru didactic și student) în cercetarea materialelor de documentare selectivă pentru o anumită temă.

Sala de lectură, cadre didactice, a fost reorganizată după sistemul raftului liber, acesta conținând publicațiile din ultimii cinci ani. Tot în incinta acestei săli funcționează și un raft liber cu ultimele publicații intrate în bibliotecă, periodice și cărți.

În același timp vitrina cu noutăți din holul bibliotecii centrale reliefează cititorilor noile apariții de cărți, cursuri și manuale. Acest tip de vitrină stă la dispoziția beneficiarilor și la fiecare din cele patru filiale.

În cursul anului 1973 în munca bibliografică de prelucrare, înmagazinare și regăsire a informațiilor, procedeul tradițional de lucru (fișier tematic pe facultăți și discipline) a fost înlocuit prin metoda indexării coordonate, aplicate la toate documentele, articole de revistă și cărți.

S-a folosit sistemul fișelor unitare cu selecție manuală, păstrându-se repartitia materialelor pe facultăți și indexându-le după noul sistem, începând cu anul 1972.

În ultimele luni, după apariția tezaurului național politematic I.N.I.D., s-au făcut verificări și adaptări ale listelor de termeni și ale schemelor cu săgeți elaborate de noi, la acest tezaur autorizat, în vederea unei unificări naționale.

În ceea ce privește bibliografia de recomandare pentru studenți organizată pe discipline și ani de studii; conținutul ei a fost mult îmbunătățit prin punerea în vedetă a bibliografiei pentru științele sociale și prin recomandarea separată a materialelor de specialitate pentru facultățile de ingineri și subingineri. Și în ceea ce privește cataloagele bibliotecii s-a mers pe linia creării unor instrumente noi de lucru în funcție de cerințele cititorilor, a diferitelor servicii din institut și chiar a bibliotecarilor.

Astfel s-a trecut la alcătuirea unor cataloage speciale dintre care semnalăm:

- catalogul de colecții care conține lucrări științifice elaborate de unele institute de învățământ superior sau institute de cercetare, aranjate pe țări, în interiorul țărilor în ordinea alfabetică a institutelor respective și în cadrul institutelor pe probleme.

- catalogul de congrese, conferințe, simpozioane și colocvii

care cuprinde atât fișele cu materialele congreselor respective în ansamblul lor, cât și fișele izolate ale diferitelor referate prezentate la aceste congrese. Regăsirea unui material în catalogul respectiv este ușurată de faptul că fișele sînt grupate pe domenii, iar în cadrul acestora strict alfabetic.

- catalogul tuturor tezelor de doctorat existente în bibliotecă alcătuit din trei tipuri de dizertații: lucrări ale cadrelor didactice susținute în Institutul de construcții, lucrări susținute în străinătate și lucrări de autori străini primite de noi prin schimb documentar.

- catalogul lucrărilor multiplicat în atelierul nostru de reprografie, catalogul lucrărilor cadrelor didactice din institut și mai ales fototeca (însușind aspecte multiple ale muncii studenților și cadrelor didactice) constituie un real sprijin în munca de fiecare zi a bibliotecarilor noștri.

În sala de referințe, unde se află toate cataloagele bibliotecii centrale, este afișat un index alfabetic pe clasificări și o serie de indicatoare în scopul informării cititorilor și a ușurării orientării lor în folosirea acestor principale instrumente pentru regăsirea documentelor.

Și acum cîteva din rezultatele obținute în urma acțiunilor relatate mai sus:

- prelegerile cu subiecte generale din domeniul biblioteconomiei au dus la lărgirea orizontului cultural de specialitate a bibliotecarilor noștri, la discuții interesante de profil și la dorința de a fi mereu la curent cu tot ce este nou în această direcție.

- aprofundînd conținutul disciplinelor predate în institut bibliotecarul are posibilitatea de a recomanda studentului mult mai multe materiale legate de disciplina respectivă și mai ales recomandate cu competența celui care cunoaște, în mare, problemele în cauză.

- prin schimbul de experiență interbibliotecar s-a ajuns la adaptarea celor mai bune metode de lucru și la unificarea folosirii lor pe întreaga bibliotecă.

- lecțiile ținute în atelierul de reprografie au dus la cunoașterea muncii fizicăruia dintre muncitori și la o mai justă apreciere a acesteia de către toate colectivele bibliotecii.

prin introducerea unor instrumente noi de lucru (cataloge, indexuri, indicatoare), atât servirea beneficiarilor (studenți, cadre didactice, salariați tehnico-administrativi), cât și orientarea lor directă în bibliotecă a devenit mai rapidă.

datorită introducerii indexării coordonate în munca bibliografică, s-a ajuns la elaborarea bibliografiilor deschise într-un timp mult mai scurt, cu materiale mai multe, răspunzând direct și în profunzime la subiect.

Bineînțeles că este departe de noi gândul că am realizat lucruri mari.

Dimpotrivă, chiar simțea conștiinței de faptul că rezultatele obținute puteau fi și mai bune dacă am fi insistat mai mult asupra aplicării imediate în practică a lecțiilor teoretice efectuate în cadrul reciclării. O vom face în viitor. De asemenea vom căuta să ne însușim, să învățăm cât mai mult din realizările și experiențele dumneavoastră, ale colegilor noștri de muncă din întreaga țară.

În același timp, credem că ar fi bine dacă ni s-ar da și nouă posibilitatea, sub aspect material, de a ne moderniza și noi biblioteca (mă refer la mecanizarea sistemelor de lucru și la o cât mai modestă automatizare). Știu că aceste realizări impun fonduri, impun dezvoltarea bibliotecilor pe plan național. Și, de aceea, trăind într-o perioadă de mari dezvoltări pe atâtea planuri, îndrăznesc să pun și eu întrebarea, ca și o colegă a noastră de la Brașov în lucrarea ținută acolo la Sesiunea de comunicări științifice din luna februarie 1974 : "Cum dezvoltăm laboratoarele, de ce să nu dezvoltăm și bibliotecile?"

Și eu aș adăuga: Oare nu sînt bibliotecile adevărate laboratoare pentru formarea omului de știință, a omului de cultură, a omului politic, a cetățeanului întreg, care poartă pe umerii săi destinele țării lor?

Ba da. Din toate aprecierile, din toate calificările și definițiile celor mai competente foruri de cultură și politice făcute la adresa bibliotecilor reiese limpede acest lucru. Biblioteca are un rol preponderent în acumularea, dar mai cu seamă în transmiterea acelei neprețuite bogății, pe care, de milenii, o stăpînește cartea.

Să ne străduim deci, de la mic pînă la mare, să ridicăm cît mai sus prestigiul bibliotecilor din țara noastră, posibilitățile lor de dezvoltare, înzestrindu-le cu bibliotecari de înaltă calificare profesională și cu cea mai valoroasă ținută morală.

ACTIONS MEANT TO PERFECT THE TRAINING OF PERSONNEL AND THE PROMOTING OF NEW WORKING INSTRUMENTS FOR IMPROVING ACTIVITY AT THE BUCAREST INSTITUTE FOR CONSTRUCTION (BUILDING) LIBRARY

S u m m a r y

After presenting some significant data from the evolution of the library, the paper reveals some aspects concerning the continual instruction of personnel performed here and its results as well as some new working instruments introduced in this library meant to perfect the training of the staff and to improve work, at large.

Thus:

- there have been elaborated some new instruments of work and information;
- biblioshelves displayed according to countries and including the indexes of the most solicited foreign reviews.
- the achievement of the free shelf system for the last 5 years.
- introduction of coordinate indexation in bibliographical work.
- card index of some problems from the Official Gazette.
- subject card index for translations.
- card index for doctor's theses extant in the library.

ПРОЦЕССЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ И ВВЕДЕНИЕ НОВЫХ ВИДОВ БИБЛИОТЕЧНОЙ ТЕХНИКИ В ЦЕЛЯХ УЛУЧШЕНИЯ РАБОТЫ В БИБЛИОТЕКЕ СТРОИТЕЛЬНОГО ИНСТИТУТА Г. БУХАРЕСТ

Р е з ю м е

Используя некоторые данные при создании и развитии библиотеки настоящее сообщение отражает виды работы по усовершенствованию библиотечной техники, введенной в этой библиотеке и помощи подготовке кадров и улучшению труда.

Перечисляются и описываются некоторые новые вопросы библиотечной техники:

- папки по странам (библиограф), содержащие указатели используемых иностранных журналов, пользующихся наибольшим спросом;
- организация фонда с открытым доступом включающего литературу за последние пять лет;
- введение координатного индексирования в библиографической работе;
- картотека Официального Бюллетеня;
- тематическая картотека переводов;
- картотека коллекции научных работ;
- картотека диссертаций, находящихся в библиотеке.

**CUNOAȘTEREA ȘI UTILIZAREA DE CĂTRE STUDENȚI A MIJLOACELOR DE
INFORMARE ALE BIBLIOTECII UNIVERSITARE (REZULTATELE ANCHETEI
EFECTUATE LA BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ CLUJ - NAPOCA)**

ANDREI VERESS

Director adjunet,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

IRINA IOAN

Șef serviciu,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

ILEANA RĂCZ

Bibliotecar principal,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

Viața contemporană se caracterizează, între altele, și prin tendința de perfecționare continuă, de modernizare, de asigurare a unei eficiențe maxime în toate sectoarele de activitate. În sectorul învățământ-cultură, bibliotecile din rețeaua învățământului, prin mijloacele lor specifice, se aliniază tot mai hotărât acestei necesități a contemporaneității. Pe linia tendințelor de perfecționare, Biblioteca centrală universitară din Cluj-Napoca, alături de alte biblioteci de învățământ superior din țară, și-a lărgit și diversificat cercetările biblioteconomice întreprinse, orientându-le spre integrarea organică în viața universitară.

Una din direcțiile cercetării a fost studiarea complexă a fenomenului lecturii, preocupare care la B.C.U., are deja o anumită tradiție. Astfel, colectivul de statistică al bibliotecii urmărește de mai mulți ani problema lecturii beneficiarului. Un alt colectiv de bibliotecari, membri ai cercului de sociologie, a studiat - sub îndrumarea Laboratorului de sociologie al Universității - nevoile de lectură ale studenților, stabilite de cadrele didactice prin bibliografia obligatorie și facultativă, modal și măsura în care studenții onorează prin lectură indicațiile bibliografice ale cadrelor didactice. Investigația a fost efectuată la Facultatea de fizică și extinsă apoi la Facultatea de chimie. Un alt grup de

studii s-a referit la utilizarea sălii de referințe și la alte aspecte ale fenomenului lecturii.

~~Comunicarea de față prezintă rezultatele unei recente investigații statistic-sociologice, care a urmărit determinarea gradului de cunoaștere și de utilizare de către studenți a mijloacelor și instrumentelor de informare de care dispune B.C.U. Cluj-Napoca. Studiul a fost întreprins cu scopul de a verifica utilitatea sistemului diferențiat de mijloace de informare create în ultima perioadă la B.C.U. Cluj-Napoca, respectiv de a stabili în continuare formele de diversificare a mijloacelor de informare, cunoscut fiind faptul că aceste mijloace servesc dezideratele studiului său individual, pregătirea lucrărilor de seminar sau de diplomă și introducerea lui în munca de cercetare științifică.~~

Studiul și-a propus să urmărească aceste aspecte la beneficiarul student, deoarece el reprezintă 70,0% din totalul cititorilor noștri, deci constituie categoria cu cea mai mare pondere în bibliotecă.

Spre a găsi răspuns la problemele pe care ne-am propus să le studiem, ne-am folosit de metoda anchetării pe bază de chestionare. Pentru ca răspunsurile să fie cât mai obiective, cât mai reale, s-au avut în vedere trei aspecte de ordin metodologic: mărimea eșantionului anchetat, momentul "critic", deci timpul când să se efectueze ancheta, și modul de întocmire a chestionarelor.

În ceea ce privește primul aspect - nefiind posibilă cuprinderea tuturor cititorilor studenți - trebuia stabilit numărul celor care urmau să fie anchetați. În cazul nostru s-a apreciat ca reprezentativ numărul de 700 de subiecți, ceea ce înseamnă 49,5% din numărul studenților care frecventează zilnic sălile de lectură ale bibliotecii, proporție corespunzătoare pentru obținerea răspunsurilor cât mai caracteristice întregii mase de cititori studenți. Facem această precizare bazându-ne pe faptul că, la metoda reprezentativă, un eșantion de proporția cuprinsă între 30-50% permite caracterizarea întregii colectivități cu posibilitate minimă de erori. Pentru a asigura cuprinderea în eșantionul de anchetă a studenților de la toate facultățile, din toți anii de studii,

de ambele sexe, s-a procedat la completarea chestionarelor în aceeași zi, concomitent în toate sălile de lectură - generale și specializate - de la Biblioteca centrală. Menționăm și faptul că în ziua efectuării anchetei au fost prezenți în sălile de lectură de la B.C.U. și 68 de studenți de la alte institute de învățămînt superior din Cluj-Napoca, fiind astfel reprezentată în proporție corespunzătoare și această categorie. Alegerea momentului "critic", a timpului cînd să se completeze chestionarele, a constituit o altă problemă. Trebuia aleasă o perioadă "normală", deci să nu fie nici sesiune de examene sau preesiune, dar nici perioadă de "relăche". De asemenea, în cadrul săptămîinii, ancheta urma să fie efectuată în una din zilele în care biblioteca funcționează cu orar complet. Ținînd cont de aceste elemente, s-a stabilit ca moment de anchetare o zi de la începutul lunii mai, respectiv ziua de joi, cînd toate bibliotecile din rețea funcționează cu program de lucru obișnuit, (7 - 20,30).

La întocmirea chestionarului am avut în vedere să fie formulate atîtea întrebări, încît răspunsurile date să caracterizeze principalele aspecte urmărite prin studiul nostru și anume:

- În ce măsură se cunosc de către studenți mijloacele și instrumentele de informare ale bibliotecii?
- Dacă se cunosc, în ce măsură sînt utilizate?
- Observații și propuneri din partea studenților privind calitatea informării bibliografice.
- Aprecieri ale studenților privind relația bibliotecar-cititor în activitatea de informare.

Pentru a obține datele cu privire la categoriile de probleme amintite, precum și pentru a putea grupa răspunsurile date de studenți, pe facultăți, ani de studii, sex și vîrstă, au fost formulate 32 de întrebări. Dintre acestea 23 se referă la probleme de fond, 6 la datele personale ale subiecților anchetați (facultate, an de studii, sex, vîrstă), iar 3 la propuneri.

Chestionarele au fost anonime și depuse, după completare, la un punct dinainte stabilit, fără ca bibliotecarul să aibă posibilitatea de a identifica studentul anchetat. Studenții au avut cunoștință de caracterul anonim al anchetei din cele

citeva rînduri adresate lor pe prima pagină a chestionarului.

Odată cu întrebările au fost formulate și răspunsurile posibile (cu excepția celor care solicitau propuneri), astfel încît studentul să poată răspunde operativ, numai prin semnul "x" în pătratul corespunzător variantei pentru care optează. În felul acesta completarea unui chestionar a durat în medie 15-20 minute.

Cu cîteva zile înaintea anchetei s-a efectuat o preanchetă. Această condiție metodologică importantă s-a realizat cu un eșantion de 20 studenți, care, fără nici o explicație suplimentară, urmau să completeze toate rubricile cuprinse în chestionar. Preancheta a fost necesară pentru a ne da seama dacă întrebările, respectiv răspunsurile posibile au fost clar formulate, astfel încît să fie înțelese exact de studenți. După controlul chestionarelor, la data stabilită, s-a trecut la difuzarea, respectiv la completarea de către studenți a celor 700 de chestionare. După completare, 67 dintre acestea au fost anulate fiind incomplete și au rămas valabile 633. Prelucrarea chestionarelor în vederea analizării datelor obținute s-a făcut cu colectivul de statistică de la B.O.U. Datele furnizate de către studenți au fost centralizate după diferite criterii, rezultatele fiind cuprinse în 621 tabele analitice și centralizatoare. Din acest imens material statistic încercăm să prezentăm în continuare - în limita spațiului de care dispunem - unele aspecte mai semnificative ale anchetei întreprinse. La prima întrebare, care cerea să se răspundă cu ce scop au venit studenții în ziua anchetei la bibliotecă, s-a putut constata că 26,3% au solicitat informații ori au căutat surse bibliografice. Din acest procent solicitările de informații sînt mai puține (4,1%); majoritatea au căutat surse bibliografice. Restul studenților (73,7%) au studiat în sălile de lectură, respectiv au venit la bibliotecă pentru a împrumuta cărți.

La întrebarea în ce măsură solicită ajutorul bibliotecarului pentru informații bibliografice, 69,7% au răspuns că apelează la acest ajutor, 24,8% nu au avut nevoie de asistență bibliografică și 5,5% n-au găsit să se pot adresa bibliotecarului pentru informații.

Cu privire la felul informațiilor solicitate, din răspunsuri rezultă că ele au fost aproape în proporții egale pentru bibliografia obligatorie, pentru alte lucrări de specialitate, nerecomandate de cadrele didactice în bibliografie, (această categorie avînd totuși cea mai mare proporție), cit și pentru lucrări de alt profil decît specialitatea.

Numeroase solicitări de informații au fost formulate la diferite puncte ale bibliotecii. Astfel, 37,3% la bibliotecarul de serviciu din sala de referințe, 23,8% la punctul de informații din sala cataloagelor, 17,3% la sala de reviste, 9,2% la secția de împrumut și 12,4% în alte secții ale bibliotecii.

Aceasta înseamnă că informarea bibliografică a studenților nu se face numai la sala de referințe, că la toate secțiile din centrală se cer diferite categorii de informații curente.

Ca atare, va trebui și în continuare să se acorde aceeași atenție asistenței bibliografice a studenților în toate sectoarele și secțiile B.C.U., sala de referințe singură neputînd satisface toate necesitățile de informare ale cititorului student, dar rămîind punctul principal unde se obțin informații bibliografice de profunzime.

La întrebarea cum află studenții despre existența unor lucrări de specialitate, 47,8% au răspuns că se informează din lectură personală (note bibliografice, recenzii etc.), 43,2% din diferitele surse bibliografice existente la Biblioteca centrală și 9,0% cu ajutorul bibliotecarului de serviciu de la diferitele puncte de informare ale bibliotecii.

Obținerea informațiilor de către studenți la bibliotecă se realizează, în primul rînd, prin intermediul cataloagelor tradiționale și anume: 53,1% utilizează numai cataloagele alfabetică, 37,6% alfabetică și sistematice, respectiv un procent restrîns de 9,3% nu folosește aceste cataloage. În afara cataloagelor generale, mai bine de jumătate dintre studenții anchetatîi (60,9%) apelează și la cataloagele speciale ale bibliotecii. Dintre acestea ponderea cea mai mare o deține catalogul tematic al articolelor de specialitate din domeniul științelor umaniste, precum și fișierul documentelor de partid și de stat.

Cerînd studenților să arate dacă întîmpină sau nu dificultăți în utilizarea cataloagelor generale și speciale, majoritatea (71,5%) au răspuns că nu, în schimb 16,8% au afirmat că au

greutăți în folosirea cataloagelor, din care aproape o treime ~~la cele alfabetice, majoritatea însă la cataloagala pe materii~~ (52,3%) și la cele speciale (17,9%). Un număr destul de mare de studenți (11,7%) n-au răspuns la această întrebare. Credem că și pe aceștia îi putem considera în categoria acelor care au anumite greutăți în utilizarea cataloagelor, chiar dacă n-au declarat acest lucru:

Un grup de cinci întrebări solicită răspunsuri cu privire la folosirea altor surse de informare decât cataloagele generale (enciclopedii, repertorii colective etc.). Proporția studenților care utilizează asemenea surse este mai redusă, totuși ei le cunosc și le folosesc.

Astfel, enciclopediile sînt consultate de 18,7% dintre studenți bibliografiile din țară și străinătate de 20,6%, buletinele referative de 31,6%. Procentele ne arată clar în ce direcție trebuie făcută o mai susținută popularizare a mijloacelor de informare.

Am făcut precizarea de mai sus, cu atât mai mult cu cît la următoarea întrebare: "Prin ce mijloace ați luat cunoștință de serviciile pe care le oferă biblioteca?" s-au obținut următoarele răspunsuri: 25,2% din Ghidul studentului, respectiv cu ocazia vizitelor organizate la început de an în bibliotecă, 21,7% din informațiile primite la diferitele puncte de informare și mai bine de jumătate, 53,1% se informează de la colegi sau pe alte căi.

Întrebînd în ce măsură se cunosc și se utilizează de către studenți publicațiile bibliografice editate de B.C.U. Cluj-Napoca, 23,5% au răspuns că nu știu de existența unor asemenea surse, 23,5% le cunosc dar nu le folosesc, iar mai mult de jumătate dintre studenți (53,0%) le cunosc și le utilizează.

Din cele 11 serii de publicații proprii enumerate în chestionar, mai frecvent consultate sînt acelea care dau informația curentă de specialitate (Referințe critice, Indicele revistei "Studia" etc.) și în mai mică măsură - firească, de altfel - acele lucrări care cuprind cercetări retrospective.

Din analiza acestor date mai semnificative ale materialului foarte bogat obținut rezultă și direcțiile asupra cărora trebuie să insistăm în continuare pentru îmbunătățirea asistenței bi-

bliografice.

Astfel:

- sporirea activității de îndrumare și informare a studenților ~~din anii inferiori, în toate secțiile și sălile de lectură ale bibliotecii;~~
- diversificarea formelor de popularizare a mijloacelor de informare existente în bibliotecă, cu accent deosebit pe cataloagele speciale și publicațiile editate de bibliotecă;
- dezvoltarea în continuare a mijloacelor de informare generale și speciale, adecvate cerințelor actuale ale învățământului superior.

La aceste precizări cu caracter mai general putem adăuga și un număr mare de propuneri și sugestii formulate de studenți. Chestionarul cerind observații sau propuneri în legătură cu activitatea de informare bibliografică, un număr de 175 de studenți au formulat o serie de păreri concrete și sugestii deloc neglijabile.

Grupînd propunerile pe cîteva categorii, rezultă că un număr destul de mare dintre ele se referă la îmbogățirea fondului de publicații în diferitele sectoare ale bibliotecii, la sporirea numărului de exemplare pentru anumite titluri, la îmbogățirea unor fonduri din sălile specializate și cu alte lucrări din bibliografia obligatorie și facultativă etc.

O altă grupă de propuneri se referă la sălile de lectură de la unitatea centrală, venind cu sugestii de simplificare, de operativizare, de propagandă mai susținută pentru sălile specializate și chiar propuneri pentru un control mai riguros în sălile cu raft liber. Altele se referă la cataloagele bibliotecii, solicitînd în unele săli de lectură mai multe cataloage, cataloage sistematice mai accesibile, sau chiar sugestii de înființare a unor cataloage speciale în sălile cu acces liber la raft. Sînt interesante de asemenea sugestiile în legătură cu ghidurile bibliografice și lucrările de informare editate de B.C.U., propunînd totodată o propagandă mai largă pentru aceste lucrări. Studenții din anul I și chiar cei din anul II solicită îndrumări mai sistematice încă de la începutul anului universitar cu privire la posibilitățile de informare pe care le oferă biblioteca. Se propune de asemenea introducerea unor forme mai dife-

rențiate de propagare a noutății științifice intrate atât la centrală cât și la facultăți.

~~O ultimă categorie de sugestii - am spune "diverse" - propune un număr mai mare de afișe indicatoare, inclusiv planul general al sălilor de lectură, modificări de orar pentru unele secții, schimbarea mai frecventă a lucrărilor din vitrinele cu "cărți noi", formulind chiar și dorințe de simplificare, de eliminare a unor formalități birocratice etc.~~

Un aspect aparte, dar strins legat de tematica studiului nostru, îl constituie relația cititor-bibliotecar în general și asistența bibliografică în special. Doream să știm cum este apreciat de cititorul student bibliotecarul, colaborator direct al lui în bibliotecă, cu atât mai mult cu cât la B.C.U. Cluj-Napoca nu s-au făcut în ultimii ani asemenea anchete de opinie și, după câte știm, nici la alte biblioteci de învățământ superior din țară.

Pentru a obține un asemenea răspuns, s-a formulat un grupaj de întrebări care cerea studentului să aprecieze calitatea și promptitudinea asistenței bibliografice și, în general, comportarea bibliotecarului față de el.

Iată răspunsurile:

Dintre cei 633 de studenți anchetati, 68,2% au apreciat ca utilă (46,7%) sau foarte utilă (21,5%) activitatea bibliotecarilor noștri și numai 20 de studenți (3,2%) au considerat-o ca nesatisfăcătoare din punct de vedere calitativ. Dintre studenții chestionați, 28,6% nu au răspuns la întrebare, în majoritate fiind cei din anul I și II, care, credem, n-au avut încă păreri formate din acest punct de vedere.

În ce privește promptitudinea bibliotecarului, chestionarul cerea studenților să opteze pentru unul din răspunsurile indicate: operativ, foarte operativ și lent. Din totalul studenților chestionați, au optat pentru operativ 46,3% și foarte operativ 20,1%, iar 5,7% au considerat lentă intervenția bibliotecarului. Această critică a fost făcută mai ales de studenții din anii superiori (III-V). 27,9% din studenți nu au răspuns la întrebare, și de astă dată cei din anii I și II.

O altă întrebare cerea să se aprecieze de către cititorul student comportarea în general a bibliotecarului la care se adresează pentru informații bibliografice. Pentru a primi răspun-

suri unitare, exprimabile și în cifre, la o asemenea întrebare subiectivă, chestionarul avea formulate următoarele răspunsuri posibile: binevoitor, foarte binevoitor, indiferent, parcă deranjat, nervos.

Rezultatele au fost următoarele:

Marea majoritate a studenților (83,5%) au apreciat atitudinea bibliotecarilor, ca binevoitoare (59,1%) sau chiar foarte binevoitoare (28,4%). Ultimele trei calificative, cele critice, au fost date numai de 3,3%, din care 2,4% au constatat indiferență, 0,6% au constatat plictiseală la bibliotecarul de serviciu, alegând răspunsul "parcă deranjat" și 0,3% din studenții chestionați nu au răspuns la această întrebare, majoritatea fiind tot din anii I și II.

Nu este lipsit de interes faptul că din cei 175, respectiv 183 de studenți care n-au dat răspunsuri la primele două întrebări, cele privind calitatea și promptitudinea ajutorului primit din partea bibliotecarului, la a treia întrebare un procent de peste 50% au răspuns considerând atitudinea bibliotecarului ca binevoitoare sau foarte binevoitoare.

Pe baza acestor opinii ale cititorilor studenți putem califica în general - și, să recunoaștem, cu satisfacție - ca "bună" calitatea asistenței bibliografice acordate de bibliotecarii noștri, la fel și atitudinea lor față de cititori. Deși proporția observațiilor critice este mică, existența lor în sine ne obligă la eliminarea în întregime a cauzelor care generează asemenea aprecieri. Pe de altă parte, va trebui să fim și mai atenți în relațiile cu cititorul-student, astfel încât proporția calificativului "foarte bine" acordat de examinatorul obiectiv și tot mai exigent al activității noastre, de student, să înregistreze o creștere simțitoare.

În încheierea comunicării noastre, în loc de concluzii, precizăm că rezultatele pe care le-am prezentat sînt - așa cum am semnalat de la început - numai spicuirii, pe care le-am considerat concludente însă. Bineînțeles, numărul mare de tabele rezultate din prelucrarea datelor ne permite să aprofundăm în continuare analiza aspectelor prezentate (aceleași, dar pe facultăți, ani de studii, sex, pe săli de lectură sau puncte de informare etc.). Nu am făcut-o acum fiindcă depășește cu mult

limitile spațiului rezervat unei comunicări.

Cu privire la chestionar mai trebuie să menționăm că printre întrebări sînt și cîteva referitoare la lectura cititorului student și la unele categorii de servicii oferite de bibliotecă - probleme care nu au intrat în tematica comunicării de față.

Considerînd utile asemenea anchete de opinii, sîntem convingși că este necesar ca peste un an sau doi să o reluăm pe a noastră la lîngă constatările pe care le vom face, vom putea urmări atunci și dinamica fenomenelor.

Pe de altă parte, ar fi binevenită extinderea unor asemenea investigații și asupra altor categorii de beneficiari, respectiv și asupra unor sectoare și activități neanchetate pînă în prezent.

THE KNOWLEDGE AND USE BY THE STUDENTS OF THE INFORMATION
MEANS OF A UNIVERSITY LIBRARY (THE RESULTS OF THE INVESTI-
GATION CARRIED OUT AT THE CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY OF
CLUJ - NAPOCA)

S u m m a r y

The paper presents the methodology and results of a sociological investigation carried out at the Central University Library of Cluj-Napoca with the aim of estimating the degree of knowledge and use by the students of the information means available in the library.

Based on the obtained data and on the subjects' proposals, the library was able to establish the directions which must be followed in order to improve the bibliographical assistance. At the same time, the students were asked to estimate also the librarians' activity which - as we know - is a first attempt of this kind in our country. The resulted conclusions allowed operative measures in this direction. The questionnaire used in the investigation is presented in annex.

**ЗНАНИЕ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТУДЕНТАМИ-ЧИТАТЕЛЯМИ ИНСТРУМЕНТОВ
НАУЧНОЙ ИНФОРМАЦИИ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ. (РЕЗУЛЬТАТЫ
АНКЕТЫ, ПРОВЕДЕННОЙ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ
Г. КЛУЖ-НАПОКА).**

Р е з ю м е

Работа излагает методологию и результаты социологической анкеты мнений читателей, проведенной в Центральной университетской библиотеке с целью оценки степени знания и использования студентами средств информации, которыми располагает библиотека. На основе данных анкеты и предложений студентов, смогли установить линию, для улучшения библиографической помощи и сделали ряд выводов, касаясь знакомства с запросами читателей. Ссылаясь на этот пункт, было предложено студентам изложить свои мнения, касаясь работы библиотечарей. Сделанные выводы дали возможность принять оперативные меры в этом направлении. Эта была одной из первых анкет подобного рода, проведенной в нашей стране. В приложении дан использованный вопросник этого исследования.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ DIN CLUJ-NAPOCA

ANCHETĂ DE OPINIE

Stimate tovarăşe student,

Datele şi opiniile pe care Vi le cerem sînt necesare în vederea îmbunătăţirii activităţii bibliotecii noastre, în general, şi, în special, a muncii de informare bibliografică.

Avînd în vedere aceste obiective, Vă rugăm să răspundeţi cu atenţie şi sinceritate la întrebările care urmează. Bineînţeles, Dvs. studenţii veţi fi acei care, în ultimă instanţă, veţi beneficia de pe urma rezultatelor acestei anchete de opinie. Răspunsurile Dvs. au un caracter anonim.

Vă mulţumim pentru colaborare

1. Cu ce scop sau scopuri aţi venit azi la Biblioteca Centrală Universitară ?

- Să studiaţi în sălile de lectură
- Să împrumutaţi sau să restituiţi cărţi
- Pentru a solicita informaţii bibliografice (oral)
- Pentru a căuta (individual) surse bibliografice

(Puneţi un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situaţiei Dvs.)

2. Ce publicaţii (cărţi şi reviste) studiaţi azi în bibliotecă ?

- Bibliografia obligatorie şi facultativă recomandată de cadrele didactice
- Alte lucrări de specialitate nerecomandate de cadrele didactice
- Lucrări cu alt profil decît cel de specialitate (cultură generală, literatură, artă etc.)

(Puneţi un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situaţiei Dvs.)

3. Ce cărți împrumutați mai frecvent de la bibliotecă ?

- Bibliografie obligatorie și facultativă recomandată de cadrele didactice
- Alte lucrări de specialitate nerecomandate de cadrele didactice
- Lucrări cu alt profil decât cel de specialitate (cultură generală, beletristică, artă etc.)
- Nu împrumut cărți de la bibliotecă

(Puneți un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situației Dv.)

4. Prin intermediul Secției de împrumut interbibliotecar al bibliotecii ați solicitat vreă publicație care nu se află în fondurile bibliotecii noastre ?

- DA
- NU
- Nu am știut că există o asemenea posibilitate

(Alegeți o singură variantă de răspuns, utilizând același semn x)

5. Ați solicitat ajutorul personalului bibliotecii pentru a obține informații bibliografice ?

- DA
- NU
- Nu știu că există o asemenea posibilitate

(Alegeți o singură variantă de răspuns, utilizând același semn x)

6. În cazul în care l-ați solicitat, acest ajutor a fost sub raport calitativ :

- Util
- Foarte util
- Nesatisfăcător

(Alegeți o singură variantă de răspuns, utilizând același semn x)

7. În cazul în care l-ați solicitat, acest ajutor a fost sub raportul promptitudinii :

- Operativ
- Foarte operativ
- Lent

(Alegeți o singură variantă de răspuns, utilizând același semn x)

8. În ce puncte ale bibliotecii ați solicitat mai des ajutor în obținerea de informații bibliografice de la personalul nostru?

- Bibliotecarul de serviciu din Sala de referințe
- ~~Bibliotecarul de serviciu de la ghișeu din Sala cataloagelor~~
- Bibliotecarul de serviciu din Sala de lectură a revistelor
- Bibliotecarul de serviciu de la Secția de împrumut
- De la personalul bibliotecii aflat în alte puncte ale bibliotecii

(Alegeți cel mult două variante de răspuns, utilizând același semn x)

9. Cum se comportă, în general, personalul bibliotecii căruia îi solicitați informații bibliografice ?

- Binevoitor
- Foarte binevoitor
- Indiferent
- Parcă dăranjat
- Nervos

(Alegeți o singură variantă de răspuns, utilizând același semn x)

10. În afară de recomandările cadrelor didactice cum aflați de existența unor lucrări de specialitate care Vă interesează?

- Din literatura Dvs. (note bibliografice, recenzii etc.)
- Din diferitele surse bibliografice existente la Biblioteca Centrală (cataloage, bibliografii, buletine de semnalare și referative, prospecte de edituri etc.)
- Prin indicațiile bibliografului de serviciu de la punctele de informare ale bibliotecii

(Puneți un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situației Dvs.)

11. Care dintre cataloagele bibliotecii le utilizați mai frecvent?

- Alfabetic
- Pe materii (bazat pe clasificarea zecimală universală)
- Alfabetic + pe materii
- Nu folosesc asemenea cataloage

(Alegeți o singură variantă de răspuns, utilizând același semn x)

12. Consultați și alte cataloage ale bibliotecii? Care anume :

- Catalogul tematic al articolelor din revistele de specialitate, organizat în ordinea alfabetică a problemelor, pentru domeniile: filozofie-sociologie; științe economice; literatură

- Documente de partid și de stat, probleme de politică economică, învățământ (colecția de decupări din presă)
- Colecția prospectelor de edituri
- Cataloge de incunabule, carte vechi, albume de artă, manuscrise etc.
- Catalogele fondului de periodice (alfabetic, tematic, geografic, calendare, anuare universitare și școlare)
- Nu folosesc asemenea cataloage

(Puneți un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situației Dv.)

13. Ați întâmpinat vreo dificultate în utilizarea cataloagelor ?

- NU
- DA, la cele :
 - Alfabetice
 - Pe materii
 - Alte

(Alegeți o singură variantă de răspuns, utilizând același semn x și specificați în pătratele din partea dreaptă tipul de cataloage la care ați întâmpinat cele mai mari dificultăți)

14. Pe lângă cataloagele enumerate mai sus folosiți și alte surse pentru informarea Dvs., existente la B.C.U., și care anume ?

- Enciclopedii universale sau de specialitate (indicați câteva titluri)
- Bibliografii de specialitate (publicate) (menționați câteva titluri pe care le utilizați mai frecvent)
- Bibliografia națională R.S.R. cu cele două serii :
 - a) Cărți. Albume. Hărți
 - b) Articole din publicații periodice și seriale
- Bibliografii naționale curente din diferite țări (indicați câteva titluri pe care le-ați consultat)
- Nu folosesc asemenea surse de informare

(Puneți un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situației Dv.)

15. Folosiți buletinele de semnalare și referative, existente în bibliotecă, editate de centre de informare din țară, și care anume ?

- ~~Buletine de informare științifică, reviste de referate, Colecția: Progrese. Direcții. Tendințe (elaborate de Centrul de informare și documentare în științele sociale și politice - C.I.D.S.P.)~~
- Buletinele, caietele de informare și culegerile tematice (elaborate de Centrul de informare și documentare al învățământului - C.I.D.I.)
- Diferite sinteze documentare și cercetări bibliografice editate de Institutul de documentare tehnică (I.D.T.)
- Nu folosesc asemenea surse

(Puneți un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situației Dv.)

16. Cunoașteți buletine de semnalare și referative editate de centre de informare din străinătate ?

- DA
(indicați câteva titluri)
- NU

(Alegeți o singură variantă de răspuns, utilizând același semn x)

17. Folosiți repertoriile colective pentru cărți și periodice străine intrate în țară, și care anume ?

- Cărți străine intrate în bibliotecile din România
- Repertoriul periodicelor străine din R.S.R.
- Nu folosesc asemenea surse

(Puneți un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situației Dv.)

18. Prin ce mijloace ați luat cunoștință de serviciile ce Vi le oferă biblioteca ?

- Ghidul studentului în bibliotecă
- Vizite în cadrul "Zilelor deschise" la B.C.U.
- Informații solicitate la diferite puncte de informare ale bibliotecii
- Informare din partea colegilor
- Alte mijloace

(Puneți un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situației Dv.)

19. V-ați folosit vreodată de indicatoarele privind amplasarea și destinația diferitelor săli de la B.C.U.? Le considerați suficiente și bine amplasate ?

DA

NU

Nu știu de existența lor

(Alegeți o singură variantă de răspuns,utilizând același semn x)

20. Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca editează o serie de publicații bibliografice. Pe care dintre ele le-ați consultat ?

Referințe critice - istorie și critică literară (1966 - 1971)

Referințe critice - estetică și teorie literară (1966 - 1970)

Indicele revistei Transilvania (1895 - 1946)

Indicele revistei Familia (1865 - 1906)

Indicele revistei Studia (1956 - 1970)

Catalogul colectiv al revistelor științifice străine intrate în bibliotecile din Cluj (1945 - 1962)

Prognoza în știință și învățămînt

Conducerea științifică a vieții sociale

Bibliografia manualelor, cursurilor și tratatelor universitare apărute în R.S.România (1968 - 1969)

Indicele revistei Tribuna Cluj

Teorii și curente literare contemporane

Deși cunosc că există asemenea surse, nu le-am folosi

Nu cunosc că există asemenea surse

(Puneți un x în pătratul sau pătratele corespunzătoare răspunsurilor adecvate situației Dv.)

21. Ce categorii de publicații există în Sala de referințe a Bibliotecii centrale universitare ?

Reviste de specialitate

Presa centrală

Beletristică

Enciclopedii, dicționare, buletine de semnalare etc.

Cărți străine de specialitate

Nu știu

(Alegeți o singură variantă de răspuns,utilizând același semn x)

25. Institutul de învățămînt superior

- Universitate
- Institutul Politehnic
- Institutul Medico-Farmaceutic
- Institutul Agronomic
- Conservator
- Arte plastice

(Alegeți o singură variantă de răspuns
utilizînd același semn x)

26. Facultatea

27. Secția

28. Anul
- I
 - II
 - III
 - IV
 - V

Am terminat facultatea demult și acum îmi pre-
gătesc lucrarea de stat

(Alegeți o singură variantă de răspuns
utilizînd același semn x)

29. Sexul

- Feminin
- Masculin

30. Vîrsta

- Sub 20 de ani
- 21 ani
- 22 ani
- 23 ani
- 24 ani
- 25 ani
- Peste 25 de ani

31. Care este părerea Dvs. în acest an universitar ați studiat în bibliotecă :

- 1. Mult mai mult decât în anul universitar trecut
- 2. Mai mult decât în anul universitar trecut
- 3. La fel ca în anul universitar trecut
- 4. Mai puțin ca în anul universitar trecut
- 5. Mult mai puțin decât în anul universitar trecut

32. Dacă ați ales variantele : 1, 2, 4 sau 5, Vă rugăm să ne spuneți cum explicați acest fapt ?

.....

.....

.....

.....

ADAPTAREA BIBLIOTECII LA CERINȚELE VIITORULUI

ing. LIVIU VORONCA
Director,
Biblioteca Institutului politehnic
din București

Trecerea în proporții de masă la automatizarea producției și activităților sociale, are urmări cu totul remarcabile, care vor crea omului o nouă situație în lume. Automatizarea, baza materială indispensabilă comunismului, va face posibil un belșug de produse relativ ușor realizabil, o reducere considerabilă a timpului de muncă, o schimbare structurală a profilurilor profesionale, în condițiile intensificării exploziei informaționale.

Se știe că universul informațional, ca și universul fizic este într-o continuă expansiune. După ultimele statistici publicate de UNESCO rezultă că într-un an se tipăresc în întreaga lume peste 500.000 cărți, într-un tiraj de 5.000.000 exemplare și peste 1.000.000 articole, pentru care se consumă peste 20.000.000 t. de hirtie.

Informația științifică și tehnică crește atât de vertiginos, încât într-un deceniu zestrea de cunoștințe se va dubla sau tripla după aliura unei curbe exponențiale.

De altfel această creștere a început încă de la apariția omului, știind că prima explozie informațională s-a înregistrat cu crearea limbajului articulat, a doua cu invenția scrisului, a treia cu apariția tiparului, iar a patra, cea actuală, cu amplificarea mijloacelor automatizate de prelucrare a informațiilor.

Fiecare din precedentele explozii informaționale a însumat pentru omenire un mare pas înainte. Este probabil că actualul pas va fi cel mai important din cele cunoscute, deschizând omenirii posibilități neașteptat de mari.

Pornind de la această constatare, Erich Jantsch, în "Prognoza tehnologică", a stabilit că din totalitatea omenilor de știință care au trăit vreodată, 90% sînt contemporanii noștri, adică 5.000.000 de savanți creează știință în zilele noastre,

apreciind că în anul 2000 numărul lor se va ridica la 25.000.000. Aceasta înseamnă că în următorii 10-20 ani se va elabora tot atât cât s-a înfăptuit de la Copernic și Newton încoaace.

Cifrele caracteristice exploziei informaționale actuale sînt nu numai edificatoare, ci și înspăimîntătoare, deoarece spre exemplu pentru a citi 36.000 de cărți care apar într-o țară medie, ar fi necesar un ritm de 100 cărți pe zi, ceea ce practic este imposibil. În aceste condiții, apare evident, că, prin mijloacele tradiționale de care dispune biblioteca, producția actuală anuală de cunoștințe științifice nu mai poate fi clasată, stocată și folosită cu eficiență.

Creșterea complexității proceselor și fenomenelor social-economice din societatea contemporană au condus inevitabil la o creștere a cerințelor de informare. Dacă numai în cîteva decenii în urmă nevoile de informare puteau fi satisfăcute relativ ușor, pe baza unui număr redus de surse de informare, în prezent explozia informațională, consecință firească a revoluției tehnico-științifice contemporane, face cu totul insuficiente modalitățile clasice de informare, datorită volumului imens de date care trebuie culese, transmise și prelucrate.

Este totuși bine de precizat că în plină explozie demografică și informațională, René Maheu, în lucrarea sa intitulată "Civilizația universului, inventar al viitorului", consideră cartea prin excelență o unealtă de lucru individuală, indispensabilă omului, iar instrumentul informațional ca un tovarăș fidel al căutării documentului în tezaurul colectiv de cunoștințe și înțelepciune pe care ni le-au lăsat moștenire generațiile trecute.

În domeniile informaticii, ca și în altele, René Maheu constată o cumplită inegalitate între națiunile lumii industriale și țările din lumea a treia. UNESCO a fost nevoită să stabilească un minim de mijloace de informare pe care trebuie să le aibă o țară la 100 locuitori: 10 exemplare de ziare, 5 aparate de radio, 2 locuri la cinema și 2 aparate de televiziune. S-a ajuns la concluzia că în Africa, Asia și America Latină există aproximativ o sută de state și teritorii unde

nici unul din cele patru mijloace de informare (presă, radio, cinematograf și televiziune) nu ating nici minimul necesar. În aceste țări se grupează o populație de peste două miliarde de locuitori, adică 66% din populația globului - ceea ce reprezintă o cifră impresionantă. Este deci necesar ca și în continuare să se depună eforturi deosebite pentru ridicarea nivelului de "informare efectivă" a tuturor popoarelor, măsură care figurează cu justete și în "Drepturile omului" legisferată de ONU. Aceasta înseamnă că activitatea de documentare informațională va crește, se va dezvolta și se va difuza cu timpul în toată lumea, fiind un imperativ al tuturor țărilor și în special al celor aflate în curs de dezvoltare, care într-un timp relativ scurt vor încerca să recupereze neajunsurile trecutului, ceea ce face ca și curba exponențială a universului informațional să se afle într-o continuă ascensiune.

Înfățișând succint, în secvențele anterioare aspecte ale actualei explozii informaționale, în cele ce urmează s-a încercat a se schița aspecte ale dezvoltării activității de biblioteconomie, văzute prin prisma uriașului volum de informații și de a deduce unele tendințe în raport de prognoza unui viitor, care n-ar mai trebui considerat chiar așa de îndepărtat. Revoluția științifică și tehnică a creat necesitatea, ca cercetarea viitorului ca știință, care să permită investigarea viitorului omenirii, să devină o realitate în epoca noastră. Orientarea către viitor a gândirii moderne este o consecință a revoluției științifice și tehnice. Implicațiile acestei concepții sînt profunde. O lungă perioadă de timp legătura trecut-prezent a fost mult mai puternică decît legătura prezent - viitor. Se spunea că omenirea trăia "cu fața spre trecut". Acțiunea se cere așezată pe realitate, pe un teren solid de certitudine și de fapte. Viitorul nu mai poate servi drept bază de cunoaștere în același sens. La apropierea lui, reflexele gândirii tradiționale reacționează ca în fața unui adevărat șoc, scrie Alvin Toffler. Pericolul "nesocotirii" viitorului este tot atît de grav ca și pericolul "obsesiei" viitorului, pericol de care numai cercetarea științifică a viitorului îl poate îndepărta.

Cercetarea, respectiv prospectarea viitorului și căutarea căilor pentru influențarea direcției de dezvoltare sînt ridicată în zilele noastre la rangul activităților de mare răspundere socială în toate domeniile de activitate.

În legătură cu prospectarea viitorului, Siegel afirmă că informația a devenit un "material" economic și tehnologic de bază, comparabil cu energia și materia. Selectarea și conservarea informațiilor despre viitorologie se realizează în centre speciale de documentare în problemele viitorului. Un astfel de rol îl are biblioteca viitorului din California, care trebuie să colecteze și să selecteze articole originale și fotocopii consacrate viitorului din domeniile tehnice, economice, politice și sociale, să le organizeze în fișiere spre a fi regăsite ulterior cu ajutorul calculatoarelor electronice.

Omul viitorului va trebui pregătit încă de pe băncile școlii ca să se poată folosi de noul univers informațional creat de cele mai spectaculoase schimbări în domeniul științei și tehnicii. Omul va avea acces la elementele constitutive ale actului de meditație sau de creație informațională, într-un timp mai scurt și în condiții de răgaz superioare oricărei epoci anterioare.

În acest scop va fi necesară o perfecționare a școlii viitorului.

Cea mai importantă revoluție după cea științifică și tehnică, ce se va produce pînă la sfîrșitul secolului nostru va fi cea din domeniul educației și învățămîntului, arată M. Ma. ița în "Cronica anului 2000". Accentul se va deplasa de la cantitatea de informație la programul de sistematizare a informației. Randamentul creierului va fi măsurat nu după volumul de date pe care le-a înmagazinat, ci după programul care va dicta selecția, regăsirea sau folosirea promptă a informației.

Procesul instructiv-educativ al viitorului va da tineretului studios considerabil mai puține cunoștințe decît cel de astăzi. Le va oferi în schimb pe cele esențiale, într-o formă de mare sistematizare și de perfectă organizare, - o contribuție în realizarea acestui deziderat revenind și bibliotecii.

Se va urmări activizarea studenților prin problematizarea conținutului predat, prin referate și dispute, învățarea prin cercetare sau descoperire, expunere cu oponent, dezvoltarea spiritului de colaborare prin învățare în grupe. Se vor introduce noi forme de organizare a învățaturii ca instruirea programată, folosirea mașinilor de învățare, introducerea în lecții a expunerii lor cu videofonul, utilizarea frecventă a calculatoarelor electronice. Se vede că în aceste condiții procesul instructiv-educativ va deveni un proces eminentemente informațional și cibernetic, susceptibil de a fi optimizat, - și aceasta constituie probabil un aspect fundamental al viitorului școlii.

Desenatorii "Universității viitorului" Jantsch, Lindeton, Piaget ș.a. consideră că viitorul unei instituții de învățământ superior se judecă și în raport de tratarea informației pentru noile ramuri interdisciplinare, precizând în acest sens că un rol deosebit îi revine bibliotecii. Într-o bibliotecă specializată cercetătorul își epuizează repede sursele documentare în comparație cu biblioteca universitară care va deveni un centru adecvat uriașei revărsări informaționale. Acest avantaj va fi creat în bibliotecile viitorului prin legarea lor de centrele de calcul electronic, având astfel posibilitatea de a asigura regăsirea precisă și în minimum de timp a informației.

Se vede limpede că în cadrul activității de prospectare a viitorului, biblioteca își va adapta organic activitatea de cea a calculatoarelor, aceasta fiind una din esențialele trăsături ale bibliotecii viitorului. Date fiind consecințele exploziei informaționale, pentru a se selecta informațiile esențiale, este necesar de a se dispune de mijloace tot mai puternice de prelucrare a datelor, linie pe care se înscriu actualele calculatoare electronice rapide, capabile de a efectua zeci de milioane de operații pe secundă.

În rezolvarea unor probleme mai complicate, adesea timpul disponibil pentru obținerea informațiilor necesare spre a lua o decizie este mai mic decât timpul necesar pentru obținerea datelor ce asigură luarea unei decizii juste. Este necesar ca scopul propus să fie atins în minimum de timp, fără de

pierdere de vreme, cu cît mai puțînă cheltuială și cu cît mai mare certitudine de reușită. Calculatoarele electronice au rezolvat această problemă, fiind capabile să simuleze comportamentul individului, adică să achiziționeze, să prelucraze, să înmagazineze toate datele necesare și pe această bază să alcătuiască un program de acțiune, luînd deciziile corespunzătoare în funcție de rezultatele obținute.

Nici o unealtă nu s-a dezvoltat în istoria omenirii cu rapiditatea calculatoarelor. După 20 de ani, ele sînt produse în cea de a patra generație: tuburi electrice, tranzistori, circuite integrate și acum module cu circuite integrate pe scară largă.

Calculatorul, care caracterizează actualul secol, fiind alimentat cu elementele de bază, efectuează o vastă aris de operații în toate domeniile de activitate. Marea inovație nu constă numai în aparatura centrală de prelucrare a datelor, ci și în cea periferică care înregistrează rezultatele și care prezintă o importanță deosebită în viitoarea activitate biblioteconomică.

Calculatorul este cuvîntul cel mai des folosit, fiind pe drept cuvînt considerat ca un instrument de asistare a gândirii umane. Această mașină, capabilă să fărmiteze semnalele pînă la particula "da" sau "nu" și să le reconstituie din nou în limbajul dorit, supunîndu-le calculului programat, intră în toate sectoarele vieții, muncii și cercetării. El întrece în răspîndire și influență orice mașină, fiind înzestrat cu o viteză mare de lucru, cu eficiență în precizia răspunsurilor și spre deosebire de creierul omenesc, nu necesită odihnă.

Calculatorul este util pentru prelucrarea datelor care presupun operații repetative, cum e cazul bibliotecilor, realizînd foarte rapid aceste operații și dînd răspunsuri precise.

Calculatorul va înregistra totalitatea inventarelor de bunuri și va ține evidența globală a activității umane, devenind astfel un centru fidel de înmagazinare a cunoștințelor omenești. Cărțile, manuscrisele, documentele vor fi depozitate, cunoștințele vor fi clasificate, traduse și apoi în-

registrate, pentru a putea fi regăsite, la cerere, după o scurtă comandă.

Calculatorul, pe lângă efectuarea de calcul, poate citi cartele perforate sau alți purtători de informație, sorta, selecta, intercala, identifica datele și imprima rezultatele. Aceasta se datorează memoriei calculatorului, care permite memorizarea datelor, devenind în acest fel disponibile pentru analize ulterioare.

Din punct de vedere constructiv, calculatoarele electronice au parcurs până acuma trei generații, a patra fiind în curs.

Din generația a treia fac parte calculatoarele actuale, ale căror componente sînt alcătuite din circuite microminiaturizate sau integrate, și care au memorie din ferite - peliculă - sau monolit - asigurînd o capacitate a memoriei pînă la cîteva milioane de caractere. Pe de altă parte calculatoarele actuale au o viteză al cărui ciclu este de ordinul microsecundei; aceasta înseamnă că poate să aibă acces la memorie de milioane ori pe secundă (efectuează cîteva milioane de adunări pe secundă). De exemplu memoria calculatorului FELIX C-256 are un timp de acces de 950 ns ($1 \text{ ns} = 1 \text{ nanosecundă} = 10^{-9} \text{ s}$). Pe baza celor arătate se poate afirma că scurtarea timpului de circulație a informațiilor documentare, reprezintă o necesitate obiectivă a epocii contemporane.

Ca urmare, biblioteca își pierde treptat tradiționalul ei rol static, de intermediar între fondul științific și beneficiarii acestuia, devenind un centru dinamic de informare prin transmiterea eficientă a răspunsului și prin organizarea consumului de informații științifice. Pe drept cuvînt se poate spune că bibliotecii viitorului îi revine sarcina de a accelera circulația informațiilor documentare și prin aceasta de a contribui chiar la progresul tehnic.

Din cele expuse se desprinde că viitorul se conturează să fie al bibliotecilor folosind calculatoare, singurele mașini echipate cu memorii capabile să înmagazineze cantități impresionante de informații, pe care să le exploreze în viitor cu viteze deosebit de mari. Aceasta va necesita schimbarea structurii și apoi adaptarea concepțiilor și produselor tradiționale ale bibliotecilor, în sensul apropierii tot mai strînse de cen-

trele de calcul existente în incinta sau în apropierea instituțiilor de învățământ superior.

Această concluzie presupune însă și o pregătire profesională ~~deosebită a bibliotecarilor în direcția cunoașterii și asimilării~~ cunoștințelor privind sistemele automatizate de prelucrare, înmagazinare și regăsire a informațiilor documentare.

Pentru a introduce prelucrarea automată a datelor în bibliotecă e nevoie de specialiști cu o dublă pregătire. Acești specialiști trebuie să cunoască pe de o parte în cele mai bune condiții domeniile activităților de biblioteconomie, metodele de organizare și conducere specifică bibliotecii, iar pe de altă parte trebuie să cunoască bine posibilitățile și modul de utilizare a echipamentului de calcul pe care îl vor utiliza.

În acest scop se consideră ca în pregătirea de viitor al bibliotecarilor să se țină cont de următoarele recomandări:

- să se acorde respectiva importanță prelucrării automate a datelor
- să se familiarizeze cu cele mai cunoscute și utilizate elemente din domeniul calculatoarelor
- să cunoască câteva instrucțiuni de operare elementară la calculatoarele electronice existente
- să efectueze un stagiu de practică la unul din centrele de calcul existente în apropierea instituției de învățământ superior.

Tehnica prelucrării datelor se învață de către nespecialiști ca și înțelesul, pas cu pas spune McCarthy în lucrarea sa de bază intitulată "Sisteme integrate de prelucrare a datelor".

Este știut că un proiect complex al unei aplicații de prelucrare a datelor nu se poate nici măcar concepe fără a cunoaște foarte bine posibilitățile sistemului de calcul cu care se va realiza aplicația. Tot atât de adevărat este și faptul că numai cu cunoștințe de strictă specialitate despre calculatoarele electronice, oricât de aprofundate ar fi ele, realizarea unei aplicații de prelucrare a datelor într-un domeniu de activitate, cum ar fi cel de biblioteconomie, devine imposibil. În realitate asemenea aplicații se realizează de echipe mixte și activitatea se încheie, în cazurile în care există interes pentru prelucrarea datelor, cu faptul că specialistul din domeniul respectiv, în cazul nostru din biblioteconomie, începe să studieze

și să se perfecționeze cu timpul în cunoașterea și manevrarea operațiunilor la calculatoarele electronice.

S-a insistat mai mult asupra acestei precizări deoarece în etapa actuală, la noi în țară se desfășoară o vastă activitate de introducere a prelucrării automate a datelor, în primul rând în economie și producție, urmînd ca în a doua etapă să se introducă și în celelalte domenii de activitate, printre care s-ar putea număra și bibliotecile de învățămînt superior.

Este bine de precizat că activitatea de prelucrare a datelor în cadrul unui centru de calcul, avînd de manevrat un mare număr de programe, va necesita înființarea unei biblioteci specializate.

În activitatea de programare se ajunge repede la situația în care programatorul trebuie să lucreze cu un volum mare de cartele sursă sau cu alți suportți de informații. Sînt inevitabile situațiile care necesită schimbarea unor segmente sursă, reeditarea unor modele compilate etc. și care necesită manevra spre exemplu a unor cutii de cartelă. Pe lîngă aspectul psihic, manevrarea greoaie duce și la mărirea timpului de punere la punct a sistemului.

Folosind proprietățile suporturilor magnetice, la calculatoarele moderne au apărut sisteme care permit păstrarea și gestionarea simplă a programelor sau a părților componente ale acestora, numite biblioteci.

Apare astfel o nouă noțiune, cea de bibliotecă a sistemului, care în final reprezintă o colecție de programe, segmente sau module, în diferite formate și organizată pe suport magnetic. Scopul acestor biblioteci este de a minui mai simplu atît programele sistemului cît și programele unui utilizator, iar pentru această nouă activitate de biblioteconomie apare necesitatea pregătirii unor noi specialiști.

În concluzie, este util de subliniat că în viitor efortul perfecționării activității bibliotecilor trebuie să fie orientat spre cunoașterea și aplicarea treptată a metodelor de prelucrare automată a datelor și că pentru realizarea acestui scop trebuie pus un deosebit accent pe elementul uman din biblioteci, căruia trebuie să i se asigure din timp toate condițiile necesare unei pregătiri corespunzătoare.

Pentru omul care trăiește în socialism, orientarea către viitor

este foarte naturală, deoarece socialismul a transformat anticiparea într-o metodă curentă a practicii sociale. În socialism problema prognozei viitorului este legată de căutarea căilor optime de dezvoltare a științei și tehnicii în interesul statului și al întregului popor. În acest sens se cere optimizată și activitatea de viitor a bibliotecilor de învățământ superior care trebuie să devină pentru tineretul nostru studios adevărate centre complexe de organizare, prelucrare și valorificare automată a documentației cultural-științifice.

B I B L I O G R A F I E

1. BULL, HONEYWELL ș.a. Instruire în programare. București, Editura tehnică, 1973, 446 p.
2. ARSAC, JACQUES. Informatică. București, Editura enciclopedică română, 1973, 262 p.
3. JANTSCH, ERICH. Prognoza tehnologică. București, Editura științifică, 1972, 434 p.
4. MCCARTHY. Sisteme integrate de prelucrarea datelor. București, Editura tehnică, 1969, 565 p.
5. MAHEU, RENÉ. Civilizația universului. Inventar al viitorului. București, Editura științifică, 1968, 294 p.
6. TOFFLER, ALVIN. Șocol viitorului. București, Editura politică, 1973, 514 p.
7. MALIȚA, MIRCEA. Cronica anului 2000. București, Editura politică, 1969, 284 p.
8. APOSTOL, PAVEL. Omul anului 2000. Iași, Junimea, 1972, 159 p.
9. MUNTEANU, EMIL. Utilizarea calculatoarelor în prelucrarea datelor. Cluj, Editura Dacia, 1974, 190 p. (vol.1), 271 p. (vol.2).

THE ADAPTATION OF THE LIBRARY TO THE NEEDS OF THE FUTURE

S u m m a r y

In the context of the evident informational explosion of our times, the paper tries to sketch some aspects concerning the future evolution of the higher education libraries. In succession, a considerable attention is given to the importance of using electronic computers in library work and to the necessity of adapting the libraries of the future to the system of automatic processing of data. The paper also suggests some criteria that could lie at the basis of future preparing of the specialists working in the automatized libraries and calculus centers.

ПРИМЕНЕНИЕ БИБЛИОТЕКИ К ЗАПРОСАМ БУДУЩЕГО

Р е з ю м е

Сообщение пытается показать некоторые проблемы будущего развития библиотек высшего образования в условиях современного информационного взрыва. Затем подчеркивается важность использования электронно-вычислительных машин и необходимость приспособления к системам автоматической переработки данных в будущем.

Отмечаются некоторые нормы, которые должны лечь в основу будущей подготовки специалистов по автоматизации библиотек и вычислительных центров.

DISCUȚII. CONCLUZII

LIVIU VORONCA, director, Biblioteca Institutului politehnic din București, constată cu satisfacție nivelul științific ridicat al lucrărilor prezentate, remarcând, în mod deosebit, două dintre ele, care i-au stîrnit mai mult interesul: "Investigațiile sociologice efectuate de Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca" și "Pregătirea profesională la Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca". Pe marginea celei din urmă, prezentată de G. Fanea, menționează că Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca este un puternic centru de pregătire profesională a bibliotecarilor și recomandă ca, prin intermediul Ministerului Educației și Învățămîntului, lecțiile ținute la Cluj-Napoca să fie tipărite și difuzate diferitelor biblioteci, ținînd loc de manual.

GHEORGHE GUTUS, director, Biblioteca Institutului agronomic din Timișoara, este de părere că Simpozionul a prilejuit un schimb fructuos de opinii, atîngîndu-și pe deplin scopul. În urma expunerilor ascultate, reține două sarcini importante: calificarea și specializarea bibliotecarilor și înființarea unor săli de lectură cu acces liber la raft.

Își exprimă mulțumirea că participarea la acest Simpozion i-a dat posibilitatea să viziteze Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca, o bibliotecă model.

LILIANA BĂNCILĂ, șef serviciu, Biblioteca centrală universitară din București, scoate în evidență importanța anchetelor sociologice efectuate la Cluj-Napoca și sugerează extinderea acestora, cu ajutorul Ministerului Educației și Învățămîntului, și la alte instituții, folosind drept model chestionarele alcătuite cu foarte multă grijă de cercul de sociologie din Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca. Cere tipărirea lucrărilor Simpozionului, care, după opinia vorbitoarei, reprezintă un adevărat manual de biblioteconomie.

Mulțumeste Bibliotecii centrale universitare din Cluj-Napoca pentru organizarea acestui Simpozion deosebit de interesant instructiv.

GEORGETA BĂCALĂ, bibliotecar, Liceul "Ady-Șincai" Cluj-Napoca, în numele bibliotecarilor școlari, transmite mulțumiri organizatorilor acestui Simpozion, care a deschis drumuri noi și pentru bibliotecarii de la școli, mai ales prin lucrările prezentate în urma anchetelor întreprinse sub conducerea tovarășului Mihai Petrescu. Remarcând diferența mare în repartiția sumelor, pentru diferitele școli, destinate achiziționării cărților, cere introducerea unui barem, în această privință.

A găsit deosebit de interesante comunicările prezentate de tovarășele I. Băncilă și C. Măță și își exprimă dorința de a vedea lucrările prezentate la Simpozion sub formă de carte.

SANDU LAZĂRESCU, director adjunct, Biblioteca centrală pedagogică din București, menționează că normativele pentru finanțarea bibliotecilor școlare se află la ora actuală în fază de studiu. Precizează însă că și pînă acum a existat un barem pentru finanțarea lor, dar sumele aveau doar un caracter de recomandare și nu au fost obligatorii. Acesta este motivul nerespectării lui. Din raportul Inspectoratului școlar al județului Cluj, de pildă, reiese, că pentru dotarea bibliotecilor școlare s-a alocat o sumă considerabilă, care însă nu este repartizată în mod uniform între diferitele școli. Una din preocupările Comisiei pentru bibliotecă va fi controlul repartizării sumelor alocate.

În ceea ce privește ținuta Simpozionului, observă cu satisfacție, că cine a asistat în ultimii zece ani la diferite manifestări bibliotecare similare a putut constata cum lucrările acestui Simpozion nu s-au limitat la aspecte tehnice, ci au fost abordate probleme majore, analizate prin cercetări și investigații, soldându-se cu studii aprofundate. Simpozionul din Cluj-Napoca este deschizător de drumuri nu numai din punct de vedere metodologic, ci și prin faptul că rezultatele cercetărilor întreprinse oferă soluții de îmbunătățire a muncii. Cifrele relevate și concluziile la care s-a ajuns, prin analiza diferitelor probleme, sînt folosite ca date pentru actul decizional al organelor de conducere.

Vorbitorul consideră că atât lucrările prezentate, cât și organizarea Simpozionului pot fi luate ca model pentru toate bibliotecile din țară.

IOSIF BALOGH, redactor la revista *Îndrumătorul cultural*, își manifestă mulțumirea că, la o asemenea reuniune de nivel superior, au fost invitați și bibliotecarii de la bibliotecile școlare și propune ca subiect pentru un viitor Simpozion formarea cititorului, care ar dezvălui aspectele motivării cititului și diferitele atitudini față de studiu ale studenților și elevilor.

În continuare, sugerează că acea forță, pe care o reprezintă bibliotecile universitare prin fondurile lor, prin organizarea lor pe baze științifice, prin personalul lor de înaltă calificare, să fie folosită mai mult pentru ridicarea celorlalte biblioteci, ca cele școlare și ale căminelor culturale, unde - la ora actuală - situația este deosebit de grea. La această situație, în mare măsură, contribuie și faptul că mulți bibliotecari din aceste categorii nu-și cunosc îndeajuns profesia.

Având în vedere că, nici până acum, nu există o legislație pentru reglementarea activității bibliotecilor școlare și comunale - belevă vorbitorul - în aceste sectoare se manifestă o mare dezordine: unele biblioteci sînt închise, altele mutate sau restructurate conform unor interese de altă natură, sumele pentru achiziționarea cărților se fixează pe plan local, în mod arbitrar, după posibilități etc. Aceste condiții contribuie la explicarea faptului de ce elevii din provincie și mai ales de la țară, în general, au o pregătire inferioară față de cei din centrele culturale.

În continuare, propune ca Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca, cu sprijinul Ministerului Educației și Învățămîntului, să editeze un manual pentru bibliotecari, folosindu-se și de comunicările valoroase susținute la Simpozionul de față.

ALFRED LAUTERMAN, director, Biblioteca centrală pedagogică din București, consideră că Simpozionul a fost o manifestare științifică de certă valoare, iar prin varietatea temelor abordate s-a reușit să se cuprindă cele mai esențiale laturi ale activității

ții noastre. La aceasta se adaugă câștigul extraordinar dobândit prin faptul că la Simpozion au fost prezenți bibliotecarii de diferite categorii.

În continuare, și-a manifestat admirația față de lucrările cu caracter sociologic prezentate de bibliotecarii de la Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca, care deschid noi orizonturi de cercetare. Prin investigațiile sociologice și cele de altă natură care concură la o cunoaștere mai bună a cerințelor beneficiarilor, trebuie, în final, să ajungem la o atitudine unitară în ceea ce privește contribuția noastră la pregătirea elevilor, studenților, dar și în practica noastră profesională. În ceea ce privește pregătirea bibliotecarilor, se resimte lipsa unui manual care ne-ar ghida spre o biblioteconomie unitară. Mulțumește conducerii Bibliotecii centrale universitare Cluj-Napoca pentru că i-a făcut posibilă participarea la acest Simpozion.

MIHAI PETRESCU, metodist principal, Serviciul Bibliotecii din Ministerul Educației și Învățământului, socotește că Simpozionul de față prezintă un progres uriaș față de ultima consfătuire ținută la Brașov. În ceea ce privește nivelul științific al Simpozionului, după opinia domniei sale, acesta n-a fost mai prejos decât cele atinse de multe reuniuni asemănătoare organizate pe plan internațional, fapt pentru care putem fi mândri. Din lucrările expuse la Simpozion relevă două aspecte majore :

- importanța studiului asupra cerințelor beneficiarilor. Experiența Bibliotecii centrale universitare Cluj-Napoca demonstrează rezultatele fructuoase ale colaborării strânse între Biblioteca universitară și catedra de sociologie a Universității;
- necesitatea urgentă de a lua măsuri pentru pregătirea profesională a bibliotecarilor. În acest sens, atrage atenția că oricât de folositoare ar fi manualele de biblioteconomie, care ar urma să se întocmească după sugestiile multor participanți la Simpozion, ele nu pot substitui consultarea bibliografiei de bază. Exemplifică această afirmație printr-un curs de perfecționare la care, din cei 105 cursanți, 90% nu au citit bibliografia recomandată.

În continuare, face referiri la câteva probleme nerezolvate încă: nu s-a editat un clasicator CZU, deși 7000 de unități l-au so-

licitat, nu este o ordine și nici o unitate de vederi și de acțiune în completarea colecțiilor bibliotecilor școlare; nu s-a ajuns la o metodă unitară și eficientă în ceea ce privește inițierea elevilor și studenților în tehnica muncii intelectuale etc.

Președintele Secției a III-a sugerează organizarea de noi simpozioane, ca forme eficace de schimb de opinii. În acest context, propune ca materialul Simpozionului de față să fie editat sub formă de volum, în tiraj mare, ca să ajungă în fiecare bibliotecă din țară, dar în același timp și la organele care au contingentă sau competență în activitatea bibliotecilor, și pe masa de lucru a directorilor de școli și a inspectorilor școlari, constituind un prilej de meditație asupra rolului pe care îl pot avea bibliotecile bine organizate și dotate în pregătirea tinerii generații.

În încheiere, aduce omagiu organizatorilor acestui Simpozion și mulțumește pentru primirea caldă de care a beneficiat la Cluj-Napoca.

LUCRĂRILE SECȚIEI A IV-a

VALORIFICAREA FONDURILOR DE PUBLICAȚII ALE BIBLIOTECILOR
DE ÎNVĂȚĂMÎNT. CONTRIBUȚII LA ISTORIA CĂRȚII, TIPARULUI
SI BIBLIOTECILOR

PREZIDIUL:

PREȘEDINTE:

Conf. univ. dr. CONSTANTIN NUȚU,
director al B.C.U. București

MEMBRI:

EUGENIA TATOMIRESCU,
director al Bibliotecii Universității
din Craiova

ONISIM FILIPOIU,
director al Bibliotecii I.M.F.
Cluj-Napoca

LUCRĂRI ALE LUI MISZTÓTFALUSI KIS MIKLÓS ÎN BIBLIOTECA
UNIVERSITARĂ DIN CLUJ-NAPOCA

IULIA BĂLINT
Bibliotecar principal,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

La aniversarea celor 1850 de ani de existență a străvechiului centru cultural care este municipiul Cluj-Napoca, trebuie să ne aducem aminte de Misztótfalusi Kis Miklós, figură de seamă a istoriei cărții și tiparului. E un fapt recunoscut azi pe plan internațional, că Misztótfalusi Kis Miklós este unul din cei mai mari artiști ai tiparului, entuziast luptător pentru răspândirea culturii.

Urmărindu-i cariera și scrierile, putem cunoaște o etapă esențială a luptei care s-a dus pentru cauza cărții, pentru cultura scrisă în țara noastră, în convingerea că, prin forța literelor, mase tot mai largi se vor împărtăși de binefacerile culturii. Fiecare fapt al lui, fiecare cuvânt scris reflectă credința fanatică în capacitatea de transformare a omului și societății în forța pe care o are scrisul, litera tipărită, cartea. Atît ar fi suficient în sine pentru a justifica interesul nostru, al celor ce sîntem cu toții slujitori ai cărții, ai literelor. Dincolo de acest fapt însă, el a trăit și a luptat mai bine de 40 ani la Cluj, unde și-a dus lupta inegală împotriva inapoiatilor feudali și tot aici a închis ochii pentru totdeauna la vîrsta de abia 52 de ani.

Biblioteca universitară din Cluj se află în posesia multor lucrări ale acestui artist tipograf, unele dintre ele fiind chiar unicate. Scopul acestei modeste lucrări este de a constitui un omagiu adus memoriei lui Misztótfalusi Kis Miklós de a reprezenta rezultatele ultimelor cercetări cu privire la el, precum și câteva din publicațiile lui existente la Biblioteca univarsitară.

S-a născut în anul 1650 în satul Tăuți-Măgheraș, de lângă Baia Mare. Aici și-a început studiile, apoi, după cîteva ani petrecuți la Schola Rivulina din Baia Mare, le continuă la

Colegiul de la Aiud între anii 1666-1677. În acest deceniu cit a stat la Aiud, s-a conturat personalitatea lui Misztótfalusi Kis Miklós, la fel concepția și programul său de viață. A făcut o călătorie de studii în Olanda, pe care însă a considerat-o deja drept un serviciu pe care voia să-l aducă patriei și ridicării ei culturale. El trebuia să rezolve aici o sarcină culturală de mare însemnătate, amintă vreme de peste un deceniu din lipsă de bani, anume să ducă la bun sfârșit, în Olanda, cetate medievală a tiparului, o reeditare a bibliei în limba maghiară. Din cauze stadiului înapoiat în care se afla tiparul, nu se putea gândi la publicarea ei în patrie. În afară de studiile teologice și supravegherea lucrărilor de tipărire a bibliei, Misztótfalusi avea intenția de a urmări îndeaproape acest domeniu de activitate, spre a-și pune apoi cunoștințele în serviciul îmbunătățirii tiparului din Transilvania.

A sosit la Amsterdam în octombrie 1680 și s-a angajat ucenic la cea mai vestită tipografie, aceea a familiei Blauw. Într-o jumătate de an a învățat meseria, dar a învățat în același timp să toarne și să graveze litere, pentru acestea din urmă dovedind aptitudini deosebite. În scurtă vreme și-a depășit măștrii, a obținut numeroase comenzi și s-a decis ca din acești bani să realizeze suma necesară tipăririi bibliei. Nu a fost posibil acest lucru decât renunțând la studiile universitare și optând definitiv pentru meseria de tipograf pe care nu numai că și-a însușit-o, dar a devenit un artist al ei. Prin eforturi uriașe, prin muncă și abnegație a reușit până în iunie 1685 să realizeze singur ceea ce decenii de-a rândul n-a reușit întreaga biserică reformată din Transilvania: biblia în limba maghiară era gata. Pe cheltuielile lui exclusiv, într-o minunată ediție, a tipărit biblia în 4200 de exemplare, și în tot atâtea exemplare cartea de psalmi. În fondurile bibliotecii noastre se păstrează două exemplare din această lucrare. În anul 1909 a ajuns în posesia BCU din Cluj un exemplar al bibliei tipărite la Amsterdam, care nu are foaia de titlu cu gravura din 1685 a celorlalte exemplare ci un text cules și datat 1683. Textul bibliilor, caracterele tiparului, filigrana hîrtiei este identică, numai foaia de titlu

diferă, fiind probabil o încercare, o variantă mai timpurie. Biblioteca noastră deține deci cea mai veche tipăritură a lui Misztótfalusi datată cu doi ani mai devreme decât exemplarele altor biblioteci.

Trebuie să precizăm că în timpul tipăririi Tótfalusi și-a dat seama că ediții precedente ale bibliei conțina numeroase greșeli. Pe de o parte, traducerea nu era desăvârșită, iar pe de altă parte greșelile de tipar s-au înmulțit și cu ocazia diferitelor reeditări. Biserica afirma cu hotărâre că biblia este sacrosanctă, intangibilă, perfectă considerând drept intervenție necompetentă pînă și corectarea greșelilor de traducere sau de tipar. Pe Misztótfalusi l-a acuzat de modificarea arbitrară a textului. Biserica a vrut să împiedice cu orice preț apariția bibliei necenzurate de ea.

Misztótfalusi era convins că biblia lui va dezarma orice opoziție. Avea încredere în calitățile intrinsece și extrinsece ale lucrării sale, credea în el însuși, în valabilitatea intențiilor sale și în valoarea muncii sale. Căci în cîțiva ani, străin fiind, a ajuns cel dintîi gravor de litere al Olandei, bucurîndu-se de mare prestigiu în acest centru tipografic al lumii. Era cel mai căutat gravor al vremii: în anii 1686-1689 avea comenzi din Polonia, Suedia, Germania, Armenia, Anglia, Italia și Gruzia pentru care executa litere latine, grecești ebraice, germane, siriene, samaritene, copte, armenesti și gruzine.

E un fapt dovedit azi de cercetătorii istoriei literelor că așa numitele caractere Janson, care sînt folosite și în zilele noastre în tipăriturile cele mai pretențioase editate în limba engleză, sînt creația marelui transilvănean, că tipul de litere cunoscute sub denumirea "two-line English Italick" provin tot de la el, că pe speciemenle tipografiei Universității din Oxford se găsesc literele lui, că în secolul al XVIII-lea literele lui armenesti, subțiri și elegante ajung în tipografia San Lazzaro din Veneția și vreme de două secole cu ele s-au tipărit cele mai frumoase cărți în această limbă.

Exemplele s-ar putea spori, căci în cartea sa, publicată în 1972, Hajman György a adunat cu minuțiozitate și exigență științifică rezultatele celor mai recente cercetări. În con-

cluzie, cred că ar fi suficient să spunem că cercetătorii istoriei tiparului cum ar fi: Harry Carter, Johnson și alții au stabilit că realizările olandeze din sec. XVII-lea în arta tiparului au dat avânt întregii dezvoltări moderne pe acest plan. Cea mai importantă constatare a noilor cercetări pe plan internațional, este tocmai faptul că printre novatorii tiparului un loc de seamă îi revine transilvăneanului Misztótfalusi Kis Miklós, creatorul unei nobile variante în șirul antiqua și cursiva olandeză.

Precursoarii caracterelor tipografice moderne sînt deci tipurile de tranziție olandeze. Misztótfalusi are un rol hotărîtor în crearea acestui tip, ceea ce înseamnă că el este cel mai de seamă creator al caracterelor tipografice moderne. Dar nu numai atât. În baza unor afirmații din corespondența lui, credem că pe Misztótfalusi trebuie să-l fi preocupat și fixarea literelor culese și o variantă oarecare a stereotipiei. Din păcate nu ne-a rămas descrierea tehnică a procedurii, sau în orice caz nu a ieșit la iveală pînă acum. Fără îndoială însă, el voia să reducă prețul tiparului în Transilvania printr-un procedeu modern care presupunea aplicarea stereotipiei. Cercetările cu privire la începuturile stereotipiei - care, după cîte știm, continuă în baza datelor publicate de profesorul Jakó - pot dovedi mai mult în acest sens.

Dar să-i urmărim viața în continuare. În anii petrecuți la Amsterdam s-a ridicat pe o asemenea treaptă în arta tipografiei și a gravurii de litere, încît marele prinț al Toscanei îi cere nu numai să execute litere pentru tipografia sa din Florențe, dar chiar să amenajeze personal atelierul și să-i instruiască pe tipografi - asta într-o țară cîndva cu tipar-nițe de prim rang.

Literele le-a executat, dar la Florența nu s-a dus. Avea credința că trebuie să valorifice în folosul țării sale tot ceea ce Olanda burgheză îi oferea ca știință și bunuri materiale, că trebuie să-și concentreze toate forțele pentru ridicarea culturală a poporului său, să tipărească ieftin cărți bune, să-și învețe poporul să scrie și să citească spre a-i înlesni astfel însușirea de cunoștințe. Pentru aceasta s-a pregătit în anii petrecuți la Alud, împreună cu colegii, profesorii și

cțiva nobili progresiști. La Amsterdam a urmărit în mod conștient ca prin activitatea tipografică să răspîndească în sinul poporului său scrisul și cunoștințele științifice. Cînd a simțit că dispune și de o bază materială suficientă pentru a se întoarce în țară, și-a investit tot avutul în cărți, în instalații tipografice și a pornit spre Transilvania. Avea la această dată, în 1690, 12.000 de cărți - în majoritate propriile lui tipărituri - și litere suficiente pentru mai multe tipografii. Din centrul tipografic european Misztótfalusí a adus sub formă de experiență și mijloace de muncă tot ceea ce ar fi permis modernizarea activității tipografice în țară. Pentru tiparul transilvănean din epoca feudalismului nu s-a mai ivit o asemenea împrejurare favorabilă recuperării întîrzierilor.

Din păcate, pe cei ce dețineau puterea nu-i mai interesa cu adevărat ceea ce Misztótfalusí voia să înfăptuiască prin strădania de o viață. El însă nu era omul care să dea înapoi din fața greutăților, dimpotrivă, sarcinile dificile au fost întotdeauna stimulative pentru el. Confruntarea cu realitățile feudalismului transilvănean, iar mai apoi ciocnirile l-au făcut însă să-și dea seama de realitate.

Pentru a avea o imagine a acestei realități e suficient să facem o comparație. Cu zece ani în urmă, în 1680, Misztótfalusí, tînăr sărac și fără experiență în ale tiparului, teolog în străinătate, reușește la Amsterdam în 4 ani și jumătate să învețe meseria și să realizeze prin forțe proprii condițiile materiale necesare pentru tipărirea bibliei în 4200 exemplare și în tot atîtea cartea de psalmi, să graveze și să toarne litere pentru această lucrare. Cu zece ani mai tîrziu, în 1690, celebrul graver și tipograf - deși a fost silit să-și lase la o parte din cărți și instalații la Lipsce sau alte orașe europene - sosește în țară cu cărți și instalații considerabile față de condițiile locale și în propria sa țară trebuie să treacă 4 ani pentru ca prima carte să iasă din tipografia lui.

De acum încolo publică însă succesiv o serie întreagă de cărți .

Conform bibliografiei lui Szabó K. între anii 1667-1693 apar

în Transilvania 86 de cărți în limba maghiară. Din tipografia lui Misztótfalusi au ieșit în primii 5 ani, deci între 1694-1698 51 de publicații maghiare. Intenția lui era să aperească numărul cărților, reducându-le totodată prețul conform unui plan bine stabilit. O largă accesibilitate voia să le asigure prin limbă vie și ortografie nouă, unitară. Publicând pe cheltuiială proprie lucrarea lui Szőnyi Nagy István intitulată Magyar iskola (Școală maghiară) și difuzind-o gratuit, urmărea tot eliberarea poporului său din "negura analfabetismului". Ca sarcină de prim ordin a considerat aprovizionarea învățămîntului cu manuale bune. În afară de lucrări teologice și de limba latină, publică cărți de matematică, precum și un mic dicționar trilingv (latin-german-maghiar) al lui Comenius, care reprezintă primul document al predării limbilor străine cu metode noi, de largă circulație în Transilvania. Spre deosebire de tipografiile mai vechi, el nu s-a mulțumit însă să retipărească publicații anterioare pline de greșeli, ci s-a străduit, fără a-și precupeți eforturile să le "plivească" de "păcate". După satisfacerea nevoilor de carte ale bisericii reformate și ale învățămîntului, Misztótfalusi a început să tipărească lucrări necesare pentru administrație și viața publică a vremii. Astfel, în 1695, apare Compilatae Constitutiones, în 1696 Approbatæ Constitutiones iar în 1698 Decretum Latino Hungaricum al lui Werbőczy.

Misztótfalusi a considerat că în afară de instrucția școlară are o importanță deosebită și pregătirea societății pentru sarcinile care o așteaptă. În acest scop a tipărit volamul lui Păpai Páriz, Pax Aulæ (1696). A încercat de asemenea să lărgescă sfera tradițională de lectură a publicului. În tipografia lui (poate chiar în traducerea lui) a apărut în 1694 prima carte în limba maghiară despre America. S-a angajat și la împămintenirea și popularizarea unor noi ramuri de știință. Prin publicarea lucrării lui Păpai Páriz, Ars Heraldica sau a Genealogiei lui Mikola László a pus bazele unor noi studii în istoriografia Transilvaniei. Tot de numele lui se leagă apariția, în 1698, a primei publicații cu caractere ebraice, precum și modernizarea predării limbii ebraice prin tipărirea unor lucrări ale profesorului Kaposi Sámuel.

O grijă deosebită a avut pentru apariția publicațiilor laice. A publicat cartea lui Haller János, Hármas História, care se bucura de o largă popularitate. Biblioteca noastră păstrează un exemplar din ediția princeps. Din tipografia lui au ieșit și lucrări de popularizare a științei, ca de exemplu Par Corporis a lui Pápai Páris, o carte de medicină pentru oamenii simpli. În măsura posibilităților, Misztótfalusi urmărea să pună la dispoziția cititorilor cărți cu tematică variată. S-a constatat că prin numărul mare de cărți laice pe care le scoate, atelierul său din Cluj este mult superior celorlalte tipografii maghiare din secolul al XVII-lea. Dar, deosebirea de celelalte nu constă numai în acest fapt. Condițiile vitrege din Transilvania (lipsă permanentă de hârtie, cerneală de calitate proastă, dificultăți de procurare a uneltelor) l-au împiedicat să aibă rezultatele din Olanda; și totuși, a ridicat tiparul transilvănean la un nivel pe care nu-l atinsese niciodată. Nota modernă a tipografiei lui Kis Miklós se relevă și în aspectul exterior al publicațiilor sale, la care găsim indici, tablă de materii bine structurată, locul și anul apariției, precum și numele lui.

Nu e deloc greu să ne imaginăm cât ar fi putut crea acest minunat tipograf dacă ar fi fost sprijinit, ajutat; sau chiar neajutat, să fi fost lăsat să lucreze. Dar n-a fost lăsat. În cele din urmă și-a dat seama că în ciuda oricăror eforturi nu-și poate realiza planurile.

Reacțiunea bisericească nu-și încetează lupta împotriva lui; dimpotrivă, o amplifică, oăci acest "tipograf savant" a cucerit să corecteze manuscrisele unor preoți de mare prestigiu. Din nou este atacată și biblia lui în care făcuse "corecturi necompetente" la vremea sa.

În final, Tótfalusi își apără poziția într-o carte. Publică în 1697 lucrarea lui în limba latină Apologia Bibliorum, în care apare și scrisoarea adresată în 1684 episcopului Tófens pe care o completează acum cu lista greșelilor și cu argumentări ortografice.

Dar Apologia r-a convins și n-a dezarmat pe adversar, dimpotrivă, i-a îndrăjit și mai mult. Tot în 1697 apare o altă carte a lui Tótfalusi, Siralmas panasá (Tristă plângere) în

care descrie marele incendiu care a pustiit Clujul în mai 1697. El impută mai marilor oraşului desfrul, venalitatea, trădările lor, vărsările de sânge, invidia, intrigile.

Îi acuză de împilarea săracilor, de frustrare a văduvelor, de nedreptatea justiţiei care poate fi mituită. Din păcate, biblioteca noastră nu posedă acest document poetic şi fidel al Clujului din secolul al XVII-lea.

Este uşor de imaginat reacţia atotputernicilor laici şi clerici, precum şi faptul că de acum încolo încearcă prin toate mijloacele să-l desfiinţeze material şi moral.

Tótfalusi a recurs iarăşi la arma scrisului, se apără dar şi atacă în acelaşi timp. Dat fiind că adversarii încearcă să aţite opinia publică împotriva lui, el simte nevoia să-i prezinte în adevărata lor lumină în faţa poporului, cerînd protecţia poporului împotriva lor. Cînd pune din nou mîna pe condei, în 1698, scrie deja în limba maghiară. Şi astfel s-a născut cea mai dramatică scriere în literatura veche maghiară, Mentség al lui Tótfalusi.

El enunţă o serie întregă de fapte, cuprinzîndu-le în 39 de puncte. Prezintă activitatea, luptele unei vieţi întregi, dă în vileag toate atacurile reacţiunii, la care răspunde prin argumente puternice, relevînd astfel lupta pe care a dus-o pentru cauza cărţii, a culturii.

Nădăjduieşte că această carte îi va da satisfacţie, dar trebuie să constate că puterea dominantă îi opune întreaga sa forţă, căci Misztótfalusi îl acuzase şi pe Bánffy György, guvernatorul numit de împărat şi întreaga reacţiune se aliază împotriva lui.

La Aiud - oraşul elanurilor lui tinereşti, al viselor înaripate şi al pregătirilor febrile, de unde a pornit să lucreze pentru poporul lui spre a-l ridica - s-a intrunit în consiliu biserica triumfătoare. Apoi i s-a comunicat hotărîrea preoţilor - pentru care a realizat din nimic numai prin munca lui 4200 de biblîi aurite şi tot atîtea cărţi de psalmi - acolo a fost nevoit să le ceară iertare, să-şi retragă acuzaţiile "neîntemeiate". Nu s-au mulţumit însă cu atât: conform sentinţei, toate exemplarele din Mentség trebuiau arse, iar afirmaţiile retrase public printr-o nouă scriere.

Omni coplesit de povara loviturii, n-a avut forta necesara sa refuze executarea sentintei.

Dar n-a avut forta suficienta nici pentru viaa. Un an mai tirziu dupa o hemoragie cerebrala, paralizia ii leaga de pat, dar ii ramine deplina luciditate pentru a-si vedea tipografia ajungind la nivelul celorlalte. Chiar in conditiile date a continuat insa sa lucreze. In 1702, anul mortii lui, au mai iesit carti din atelierul lui tipografic.

In incheiere mentionam ca, dupa ultimele cercetari, se cunosc pina azi cinci tiparituri Totfalusi de la Amsterdam si leo de la Cluj. Dintre care mai exista, respectiv sint accesibile in biblioteci sau colectii particulare, 90.

Opt tiparituri nu sint descrise in literatura de specialitate, exista doar referiri la ele in Menteseg, fara a se indica exact titlul si anul aparitiei. Din restul de 57, trei nu mai existau nici in secolul trecut - Szabó Károly le prezinta in baza insemnarilor din literatura de specialitate. Din anul 1944 nu mai exista patru tiparituri.

Mai bine de o treime din publicatiile lui Totfalusi reprezinta o mare valoare, nu numai ca documente ale istoriei tiparului, ci si prin raritatea lor. Biblioteka noastra se poate mandri cu 51 din cele 90 de titluri existente pina azi. Dintre acestea 9 sint unicate.

Contemporanii lui, deasupra carera s-a ridicat prin geniul sau, au mers atat de departe in ura lor, incit i-au nimicit lucrarile. In biblioteka noastra se pastreaza acel exemplar din rarissimal Menteseg in care e insemnare manuscrisa explică de ce anume este atat de rara cartea. Stim ca reactiunea feudala nu s-a murginit sa arda aceasta lucrare. Același soarta a avut-o și Apologia, Siralmas panasaz și Calendarul pe anul 1697, ba a fost mutilat și discursul funebra despre Totfalusi. Posteritatea i-a dat satisfactie. Cercetatorii din țara și-au adus omagiul prin două lucrări și reeditări ale scrierilor sale: în 1954 Editura Științifică de la București a editat cartea lui E. Tordai: Misztotfalusi Kis Miklós.

In acest an avem bucuria de a ține in mână exigenta lucrare a profesorului S. Jakó publicată la Editura Kriterion, Erdélyi Fenix.

Biblioteca centrală Universitară din Cluj-Napoca, careia Miszttófalusi i-a lăsat o moștenire atât de bogată este în măsură să păstreze pentru os bibliofilii și cercetătorii secolelor următoare să poată omagia memorie acestei personalități proeminente a culturii universale.

THE WORKS OF MISZTTÓFALUSI KIS MIKLÓS IN THE CLUJ-NAPOCA
CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Summary

Miszttófalusi Kis Miklós is a remarkable representative of book history and printing. Only some years of activity passed and he became the first letter-engraver of the Netherlands enjoying, in that wellknown typographical center of the world, a constant reputation. The Janson figures created by the Transylvanian master are used even today, mainly in the most sophisticated English prints; he also introduced "the two-line English italics". Miszttófalusi lived and worked for more than 10 years in our city. The Cluj-Napoca Central University Library is thus in possession of many of this famous printer's works, some of them being even uniques.

РАБОТЫ МИШТОФАЛУСИ КИИ МИКЛОША, НАХОДЯЩИЕСЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ
УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ Г. КЛУЖ-НАПОКА

Резюме

Мисзтофалуши Киш Миклош является выдающейся фигурой в истории книжного и печатного дела. В течении нескольких лет стал первым гравёром букв в Голландии, держа престиж в этом мировом центре печатного дела. Шрифты Янсона, используемые и в настоящее время в самых крупных центрах печатных изданий на английском языке, являются творением трансильванского мастера, а тип букв известных под названием "the two-line English italics". Мисзтофалуши Киш и работал больше десяти лет в нашем городе. Центральная университетская библиотека г. Клуж-Напока, имеет многочисленные работы этого художника печатного дела, некоторые из них являются единственными в своём роде.

BIBLIOTECILE SOCIETĂȚILOR STUDENȚILOR ROMÂNI DIN CLUJ
(până la 1918)

NICOLAE BOCSAN
Bibliograf,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

Parte integrantă a mișcării naționale a românilor transilvăneni, mișcarea culturală a îmbrăcat o serie de forme specifice necesităților românești și aliniată pe coordonatele tradiționale ale mișcării culturale transilvănene, a cărei direcție are ca obiectiv ridicarea culturală a românilor, premisă necesară emancipării economice și social-politice. Efortul acțiunii culturale urmărește constituirea unor așezăminte și instituții capabile să asigure cultivarea limbii, literaturii, istoriei naționale, promovarea culturii naționale în general, pentru întărirea și dezvoltarea conștiinței naționale. Pentru realizarea acestui țel, generația cărturarilor ardeleni din a doua jumătate a secolului al XIX-lea asociază acestor instituții și societăți, în plus față de etapele anterioare ale istoriei culturale ardeleni, tendințe și valențe politice, sau mai precis formele pe care le îmbracă mișcarea culturală cu o eficacitate politică.¹

În această atmosferă se înscrie activitatea societăților culturale ale elevilor și studenților de la gimnazii, licee, institute teologice sau universitățile din imperiu. În studiul de față ne-am propus să urmărim bibliotecile societăților de acest fel din Cluj, care, la fel celorlalte din imperiu, au avut un rol deosebit în răspîndirea literaturii române, în dezvoltarea deprinderilor de lectură, în însușirea corectă a limbii, în organizarea vieții culturale în ansamblu, fiind primele forme de organizare în masă a educației naționale românești.²

Prin anii 1840-1841, la liceul piarist din Cluj se înființează prima societate de lectură a studenților români din localitate, condusă de Alexandru Bohățiel. Din ea făceau parte, printre alții, Avram Iancu, Al. Papiu-Ilarian, Constantin Roman, Eremia Verzeș, Aron Pummul, Nicolae Popeș. Redacta foaia manuscrisă "Diorile pentru minte și inimă". Din biblioteca ei cea mai studiată carte era Istoria lui Petru Maior, magistrul și patronul spiritual al generației pașoptiste. Una din căile de aprovizionare

cu cărți venea din București, dirijată de Laurian prin intermediul lui Bariț. "Din broșurile latinești³ trimite. 25 la Cluj... ca să dea studenților români din clasele umănitoare și din cele mai înalte"⁴ serie în 1846 Laurian lui Bariț. În anii 1846-1847, acesta din urmă primește scrisori din partea membrilor societății, în care este rugat să trimită în continuare foile în mod gratuit.⁵

După revoluția din 1848, timp de trei decenii, intelectualitatea românească și tineretul studios de la gimnaziul romano catolic au dus o luptă permanentă pentru continuarea tradițiilor inaugurate aici, pentru reînființarea unei societăți de lectură sau a unei casine. Ca o încununare a acestor eforturi, în 1861 ia ființă Societatea română de lectură din Cluj, în frunte cu protopopul Ioan Fekete Negruțiu. Scopul ei era "cultivarea în limba maternă, perfecționarea în literatura română... și contribuirea la învățarea literaturii prin elaborate proprii".

Unul din mijloacele pentru atingerea acestui scop consta în "adunarea unei biblioteci mai cu seamă din produse literare române, apoi germane, maghiare și alte produse, precum și romane literare scopului corespunzătoare"⁶. Societatea la care ne-am referit mai sus s-a încetățenit în istoria urbei de pe Someș, sub numele de Casina română din Cluj. Ea nu a activat cu rosturile unei societăți literare, cum vor fi multe mai târziu, ci s-a limitat a asigura un cadru favorabil manifestărilor culturale ale românilor din Cluj și împrejurimi, oferindu-le local, fonduri, o bibliotecă pentru diferitele acțiuni ce le organizau. Ea a asigurat și cadrul, condițiile, pentru manifestarea societăților literare studențești (sau de lectură) ale tineretului studios român din oraș. În acest sens statutele ei precizau clar că "studenții români din clasele superioare ale gimnasiilor din Clusiu sunt ca atare membrii ai societății a se privi"⁷. Dintre animatorii ei amintim pe Ladislau Vajda Popp, Jacob Bologa, Alexandru Bohățiel, Ilie Măcelariu, Victor Pipos, Grigore Silași, Gavrilă Pop, protopopul Rogescu și alții.

În acest cadru favorabil pe care îl asigură inteligența română din Cluj își vor desfășura activitatea societățile literare ale tineretului studios din Cluj. Ne vom referi îndeosebi la societatea de lectură de la gimnaziul romano-catolic și la "Iulia", societatea studenților români de la Universitatea din Cluj.

La liceul piarist, activitatea studenților români se desfășoară în jurul catedrei de limbă și literatură română, unde au predat pe rînd I. Fekete Negruțiu, Gavrilă Pop și protopopul Roșescu. Tinerii români de la acest gimnaziu organizează o societate secretă cu numele "Sătean", condusă de Iuliu Coroianu, care avea o parolă - Sătean.⁸ În același timp aici activează cu deosebit succes, o lungă perioadă de timp și "societatea de lectură a Junimii studioase de la gimnaziul romano-catolic", despre ale cărei începuturi nu avem date precise. Știm doar că în anul 1866/1867 aceasta este reorganizată, alegînd un comitet format din Ioan Pamfilie, Iuliu Coroianu, Francisc Hossu ș.a. Ședințele ei erau consacrate în întregime unor acțiuni cu caracter cultural, din care nu lipseau recitățile, conferințele pe teme culturale, critica producțiilor literare proprii, audițiile de muzică patriotică românească. La întrunirile săptămînale ale studenților români participau fruntașii comunității române din Cluj, Ladislau Vasile Popp, Jacob Bologna, Ilie Măcelariu, Pavel Vasici, Popovici Barcianu, juristii Racolția, Vasile Ranta-Buticescu ș.a. A fost condusă pe rînd de Gavrilă Pop și Ioan Pamfilie, parohii locali ai celor două confesiuni românești. Membrii ei, oscilînd între 35-55 în întreaga perioadă de existență⁹, s-au remarcat mai tîrziu în activitatea Iuliei, a altor societăți culturale studențești (Petru Maior, România Jună), sau ale inteligenței transilvănene, înrolîndu-se în luptele naționale sau în activitatea de culturalizare desfășurată de așezămintele culturale ale românilor din imperiu. Remarcăm dintre ei pe Petru Dulfu, Victor Poruțiu, Ioan Ramonțiai, Gabriel Pipoș, Gavrilă Tripon, T. Mihali, Petru Cupșia, Cassiu Maniu, I. Baciu, V. Podoabă, Gavrilă Tarția, Aurel Ciușe, Aurel Stoica, Isidor Moldovan. Propunîndu-și "înaintarea în cultură și cultivarea limbii", societatea și-a organizat o bibliotecă "căci înaintarea în cultură numai prin cetitul cărților se poate dobîndi"¹⁰, - spunea unul din rapoatele anuale ale bibliotecarului, rămas în manuscris, și a redactat foaia literară "Speranța", difuzată în manuscris, așa cum au circulat "Rosa cu ghîmpi", "Philomela" și toate celelalte reviste manuscrise ale elevilor și studenților români.

După cum mărturisea programul ei, biblioteca a fost unul din instrumentele principale pentru realizarea programului cultural, în slujba idealului național, pentru dezvoltarea conștiinței naționale. Raportul bibliotecarului din anul 1875 scoate în evidență

efortul conducerii societății pentru organizarea și dezvoltarea bibliotecii. Achizițiile bibliotecii s-au bazat "în exclusivitate pe donațiile membrilor ei", dintre care cea mai mare se înregistrează în 1867, când este reorganizată și societatea, când se ridică la 81 de cărți.¹¹ În total în 1876 biblioteca număra 257 de cărți, care vor spori în anul următor la 302. Este cea mai mare bibliotecă românească a Clujului până la 1900. Dintre fruntașii locali au făcut donații parohul Gr. Chifa, Ioan Pamfilie, Ladislau Vajda, cantorul Mureșan, juristii V. Rantabuticescu, Mariașiu, chirurgul N. Racoțița, Grigore Silag' protopopul Gavrilă Pop. Dintre studenți au donat cărți Fr. Hossu, Aurel Poruțiu, Petru Dulfu, I. Ilieșiu, I. Baciu ș.a. În sfârșit o parte au fost procurate prin intermediul societății diletanților "teatrali", organizată de studenții români de la același gimnaziu, ale cărei turnee și spectacole prin Transilvania și la Cluj s-au bucurat de un larg auditoriu, fiind un strălucit mijloc de propagandă al repertoriului dramatic național.¹² Prin intermediul ei au fost procurate cărți direct din București, iar la desființarea acestora 25 de piese au trecut în patrimoniul societății.¹³

Bibliotecarii societății au fost preocupați aproape exclusiv de îmbogățirea și păstrarea fondului existent, fără a se preocupa de organizarea ei după criterii științifice. Cu excepția unei clasificări tematice, efectuată în ultimii ani de existență, pe câteva teme mari - A. Poesii și Opuri teatrale; B. Novele și Romane; C. Biografii, Istorii, Geografii, Gramatice; D. Cărți diverse, Reviste; E. Cărți în limbi străine; F. Manuscrise - nu cunoaștem alte preocupări de biblioteconomie. Este firesc, întrucât preocuparea principală a societății și deci și a bibliotecii a fost afirmarea culturii române și a spiritului național, biblioteca fiind un instrument subsidiar acestui țel, cărui i se consacră întregul efort științific și cultural.

Sub acest aspect conținutul bibliotecii ni se pare extrem de interesant pentru a urmări tendințele de afirmare ale culturii și spiritului românesc într-o epocă dominată de tentativele autorităților de deznaționalizare, în care orice acțiune de afirmare a spiritului național era înăbușită sub pretextul că sînt agitații politice împotriva dualismului. În acest cadru, meritele societății și rolul social-național al bibliotecii sînt

cu mult mai mari decît pare, după o banală înşiruire de date. Cărţile româneşti din bibliotecă, care formează cea mai mare parte a ei, aparţin în întregime generaţiei romantice, naivă uneori în formele de exprimare, aplicată cu precădere spre literatura istorică şi cea populară. Cultivarea virtuţilor trecutului istoric şi ale spiritualităţii poporului român sînt temele fundamentale ale scrierilor cu caracter beletristic din bibliotecă. Studenţii gimnazişti şi le asociază într-o epocă cînd conştiinţa naţională se clădea şi se hrănea cu asemenea opuri. Tocmai aceste scrieri romantice au răspuns momentului, au satisfăcut gustul publicului cititor în plină ascensiune a conştiinţei naţionale. O remarcă în plus facem pentru lucrările dramatice a căror prezenţă bogată în bibliotecă se justifică prin existenţa societăţii diletanţilor teatrali şi a propagandei făcută de "Familia" şi "Societatea pentru constituirea unui fond de teatru român", care accentuează rolul teatrului ca mijloc de educaţie naţională, deschizînd un larg credit repertoriului naţional, uneori cu prea multă largheţe în defavoarea esteticului şi valorii literare. Sîntem apoi în perioada în care Teatrul Naţional îşi cristalizează repertoriul românesc, cînd se încurajează producţiile dramatice româneşti originale.

Din literatura română sînt prezenţi cu scrieri: Atanasie Marienescu, cu piesa Petru Rareş şi Culegerea de poezii populare; C. Arista cu piesa "Printul român"; Andrei Mureşan, cu ediţia de la Sibiu a Poeziilor (1862); Ion Codru Drăguşanu cu "Peregrinul transilvan", Sibiu, 1865, şi "Cîntarea României"; Iosif Vulcan cu volumele de Poezii, Novele, Panteonul românesc, junismistul Ion Pop Florantin, cu volumul de Cîntece voiniceşti; Birlad, 1870, Triumful amorului de W. W. von Goethe, V. R. Rusu cu Suspinele silvelor, Constantia Dunca, cu Martira Animei, Bolintineanu, cu volumele Poezii din tinereţe şi piesa Ştefan-vodă, Al. Pelimon, cu Faptele eroilor, 1857, Iustin Popfin, cu volumul Poezie şi proză, Ion Bădescu cu volumul de Poezii, piesele lui Mihalescu, drama Tribunalul a lui Ioan Lapedatu, bănăţeanul Petru Lupulov cu Spiritul familiar şi Ecaterina I; moldoveanul Gheorghe Tăutu cu volumul de Poezii din 1862, G. Sion, Poezii, V. Maniu cu Orfelinii, Negruzzi cu Musa de la Bărduşeni, Matei Mîllo cu Baba Hârca. Printre studenţii şi elevii români din Transilvania, sau imperiu s-a creat un adevărat cult pentru bardul de la Mirceşti.¹⁴ La Cluj acest cult a fost la fel de puternic şi s-a materializat în extraor-

dinara audiență pe care au avut-o scrierile poetului în lumea ~~tinerilor studenți de la liceele locale, înscriindu-l în toate~~ programele manifestărilor cu caracter cultural.¹⁵ În biblioteca societății este prezent cu Poezii populare ale românilor, Lăpitorile satelor, Păcală și Tindală, Floria și Florica, Cetatea Neamțului, Drum de fier. Catalogele mai târzii ale bibliotecii aduc în plus volume de C. Negruzzi, Foesii, Teatru, T. V. Păcățian, Flori de toamnă, poeziile bănățeanului Grozescu, traducerea lui P. Dulfu după Euripide, Amelia sau victima amorului de V. Maniu, Caragiale cu Surdul, Kotzebue, traducerea Reginei lui Lamartine de Loe Tesio, muvele străine de T. Maiorescu și multe altele pe care spațiul restrâns nu ne permite să le mai înfățișăm. Din literatura universală, în afara traducerilor amintite mai sus, am remarcat pe Goethe, Schiller, Schlegel, Rochefoucauld, Byron, Al. Dumas și bineînțeles, literatura maghiară.

Literatura istorică este reprezentată de G. Missail, cu Epoca lui Vasile Lupul, Istoria românilor sub Mihai vodă Viteazul a lui Bălcescu, Istoria rebelului român-rus-turc de N. D. Popescu, traducerea lui Ioan Antonelli după Titus Livius, Istoria Daciei antice a lui Samoilă Pop, Geografia și istoria lui I. Cr. Meșetă, Culegerea de documente istorice despre starea politică și ierarhică a românilor ardeleni, Viena, 1850, manualele de istorie și geografie ale lui I. Rusu după Pütz, manualele lui I. M. Moldovan, Georgiu Lazăr și școala română de G. Sion, Disertație istorico-critică despre originea românilor de V. Maniu; traducerea cărții lui Regnault, Istoria politică și socială a principatelor dunărene de Ioan Fătu, Istoria românilor din Dacia Superioară de Al. Pașcu, Petru Bod, M. A. Canini, Studii istorice asupra originii națiunii române.

Remarcăm în continuare manualele dascălilor transilvăneni Ioan Rusu, Gavril Munteanu, Visarion Roman, At. Marienescu, de istorie, geografie sau gramatică, o bogată literatură cu conținut pedagogic, pe teme de morală, o serie de volume cu conținut religios, dicționare, (dintre care poezii ale lui Bob și Bălășescu), antologii cu caracter didactic, unele din scrierile clasicii antici și bineînțeles periodice românești, dintre care reținem Familia, Transilvania, Amicul școlii, Amicul poporului, Sezătoarea, Literatorul, Revista socială, Calendarul umoristului (Iosif Vulcan), Calendarele lui Visarion Roman și G. Bariț ș.a.

Dincolo de această varietate stufoasă pe care o înfățișează conținutul bibliotecii, mergînd pe urmele tradiției enciclopediste ardeleno și explicabilă prin maniera ad-hoc în care s-au făcut achizițiile - exclusiv prin donații - ca și prin orientarea spre popularizare și educație națională, pe care i-au conferit-o membrii societății, rămîne valoroasă și interesantă prin cantitatea de carte românească pe care o aduce în Clujul anilor dualismului, prin interesul permanent manifestat față de scrierile apărute în România și prin ideea de unitate cu care a îmbrițigat literatura și istoria națională într-o viziune general românească.

Alături de aceste considerații, biblioteca oferă un argument în plus în sprijinul difuzării ideilor junimiste în Transilvania, prin prezența, este adevărat încă sporadică, dar existentă, a unor scrieri aparținînd junimiștilor sau simpatizanților acestora. Deși această receptare a junimismului nu a cunoscut proporțiile înfîlinate la celelalte societăți literare studentești ale românilor din imperiu - România jună, Petru Maior,¹⁶ dată fiind și prezența în fruntea mișcării culturale române din Cluj a lui Grigore Silași, "cel din urmă latinist ardelean bine înzestrat", cum îl denumea Breazu, și adversar recunoscut al noii direcții literare și a partizanilor ei din Ardeal, prezența scrierilor lui Maiorescu, I. Pop Florantin, Alecsandri și a altor simpatizanți junimiști într-una din ultimele citadele ale latinismului este de natură să remarce mutațiile care se produc în spiritualitatea clujeană în urma înfrîuririlor ce vin de peste Carpați. În 1870, Societatea română de lectură din Cluj (Casina) a primit, împreună cu celelalte societăți românești de acest fel din imperiu, donația de cărți școlare pe care Kogălniceanu o face școlilor și societăților literare ale studenților și elevilor. Gregoriu Chifa, bibliotecarul societății, mulțumește printr-o scrisoare lui Bariț și-i trimite, la 9 februarie 1870, adeverința prin care dovedește primirea darului făcut de frații de peste munți, pentru îmbunătățirea conținutului învățămîntului în limba română.¹⁷

La sfîrșitul secolului trecut și la începutul celui următor, numărul studenților români de la gimnaziu scade, ca urmare și a desființării catedrei de limbă română,¹⁸ societatea își încetează existența, biblioteca ei răspîndindu-se odată cu membrii.

V. Podoabă salvează o parte, pe care o depune la Casină, de unde apoi o preia Societatea soldaților.¹⁹ Cataloagele care s-au întocmit cu acest prilej nu mai cuprind decât 184 de cărți, confirmând afirmația lui V. Podoabă despre dispariția a numeroase cărți. În plus acestea conțin titluri pe care catalogul din 1875/76 nu le avea, achiziționate de societate pînă la data desființării ei și acea organizare pe teme de care vorbeam mai sus. La capitolul Manuscrise, acesta cuprinde arhiva societății studenților de la gimnaziu, cîteva producții literare ale membrilor ei, rămase manuscrise, și foaia manuscrisă redactată de societate - "Speranța".

Vreme de cîteva decenii a fost un focar de cultură românească, un strălucit mijloc de cultivare a sentimentului național. Cea mai cunoscută dintre societățile clujene a fost "Iulia", societatea de lectură a studenților români de la Universitate, creată în 1872/73, cu statutele aprobate abia în 1876, a cărei activitate s-a încadrat strălucit în mișcarea studenților români din imperiu completînd la un nivel superior activitatea societății de la gimnaziu, adăugînd un caracter politic mai pronunțat activităților culturale pe care le-a întreprins.

Scopul ei era "progresarea junilor români de la Universitatea clujeană în cultură preste tot, cultivarea limbii și a literaturii române și "a-și extinde razele încălzitoare, după putință peste întreg publicul român, din Cluj și dimprejur."

Legăturile ei cu România sînt mult mai strînse, iar activitatea pe care o desfășoară de anvergură cu mult mai mare decît a societății de la gimnaziu. Din ea făceau parte, printre alții, Grigore Silași, Petre Dulfu, Aurel Isac, Iuliu Coroianu, Ioan Fipoș, Al. Sterea Suluțiu, Samuel Poruțiu, Nicolae Hossu, Teodor Mihali, protagoniști, mai tîrziu, ai mișcării culturale și politice românești. Activitatea ei se desfășura mai ales în întîlnirile săptămînale, consacrate literaturii, muzicii, expunerilor și conferințelor pe teme științifice și prin serate anuale, cu o participare mai largă, la care poeziile și cîntecele lui Alecsandri și Andrei Mureșanu dețineau capul de afiș. Într-o perioadă cînd spectacolele în limba română la Cluj erau foarte rare, aceste serate au fost strălucite prilejuri de afirmare a spiritului național. Așa au fost comemorările zilei de 3/15 mai, organizate în fiecare an, întrunirea de simpatie și solidaritate

cu România, organizată cu prilejul dobândirii independenței naționale a statului român, din programul cărora reținem: "La România liberă și independentă", de P.Dulfu, "Cîntecul gîntei latine" și "Deșteaptă-te române".²¹

De la începuturile ei Societatea Iulia și-a organizat o bibliotecă, concepută a fi " unul dintre factorii cei mai puternici și mai necesari pentru orice societate ce are de scopu prosperarea membrilor ei în cultura intelectuală", "tezaurul cel mai prețios pentru orice individ ce năzuiește a prospera, a înainta în știință, este piatra fundamentală pe care se reazemă întreg edificiul cultural, izvorul nesecat ce duce la perfecționarea minții și a inimei"²⁰. Din aceste motive membri ei sînt de acord că societatea " nu pote exista fără bibliotecă". Cuvintele de mai sus aparțin Raportului societății pe anii 1877/78 și 1878/79, cînd se constată și starea "primitivă" a bibliotecii ei, care nu corespunde cerințelor și în același timp se menționează " ce mare lipsă are societatea Iulia de una bibliotecă corespunzătoare, de una bibliotecă românească".

Și în cazul ei, principalul mijloc de îmbogățire a colecțiilor l-au constituit donațiile, unicul de fapt pînă la 1878/79, cînd abia poate să-și constituie un fond de achiziții.

Primește donații din România, de la regele Carol I, I. Bianu, A. Odobescu, din Transilvania, de la Bariț, Gr. Silași, F. Erote și, bineînțeles, de la mulți intelectuali clujeni și membrii ai ei. Este în schimburi de corespondență, rapoarte anuale, publicații și invitații la manifestări cu societățile Petru Maior, România jună, Societatea studenților de la facultatea de medicină din București, Arboroasa din Cernăuți.

La înființarea ei oficială în 1876 biblioteca număra abia 54 opere, toate donate. La sfîrșitul anului 1878 se înregistrează 84 opere în 88 de tomuri și 28 de broșuri, iar la sfîrșitul anului 1883 avea 212 cărți în 242 volume și 55 de broșuri. Cabinețul de lectură, în același an era prevăzut cu 25 foi periodice. Primea gratuit, de la redacțiile respective, Gazeta Transilvaniei, Observatorul, Economul, Fonia scolastică, Convorbiri literare, Igiena și Școala, Gura satului, Femeia română, Gazeta medico-chirurgicală, Perdaful, Le journal de Bucharest, Musiker Kurier din Viena, Transilvania, Albina, Federațiunea, Familia, Trompeta Carpaților, Cocoșul Roșu, România liberă, Amicul Familiei, așa

cum și celelalte societăți de lectură studențești primeau gratuit publicații periodice din România și Transilvania, și se bucurau de spații largi în paginile lor.

În același timp, Librăria Scsec, din proprie inițiativă, a redus prețul la cărțile cumpărate de societate cu 25%.

Din păcate nu s-a păstrat catalogul bibliotecii acestei societăți, motiv pentru care nu se poate reconstitui conținutul acesteia, decât fragmentar, pe baza informațiilor din rapoartele anuale. Chiar și aceste puține date indică un nivel cu mult superior bibliotecii de la gimnaziul catolic, pe care-l putem exemplifica, printre altele, cu prezența lui Guizot, "Istoria civilizațiunii în Europa, tradusă de Barozzi, Maiorescu, "Critice", Hașdeu, "Istoria critică", Alecsandri cu ediția de "Opere complete", Bolintineanu cu "Traianida", Frolo ș.a. Deși are în fruntea ei pe același Grigore Silași, ea a constituit un mijloc cu mult mai serios decât societatea de la gimnaziu de a face cunoscut junimismul în Cluj, acțiune în care prezența "Convorbirilor", a "Criticelelor" lui Maiorescu, sau a "Istoriei civilizațiunii în Europa", a lui Guizot, care a influențat formația istorică a pleiadei de istorici de la Convorbiri - Xenopol, Panu etc. sînt semnificative pentru orientarea societății spre zonele spiritului critic.

În decembrie 1884, din ordinul ministrului Tisza, societatea Iulia este desființată pentru caracterul ei național, prilej cu care primarul Haller i se ordonă să "cuprindă cărțile antipatriotice, aflătoare în bibliotecă... și să facă...pe lângă alăturarea catalogului bibliotecii raport detaliat".

Sarcinile celor două societăți sînt preluate în continuare de Casina română, pentru că în 1905 Telegraful român²² menționează îmbogățirea bibliotecii "societății de lectură din Cluj" cu 126 volume, dar tot în același an ia naștere Agentura Astei pentru o donație de 250 coroane de la basarabeanul Vasile Stroescu,²³ același care cu un an înainte donase 12000 coroane societății Petru Maior. Tot în 1913 noua societate studențească clujeană face un apel mișcător²⁴ către Comitetul central al Astei pentru edificarea internatului Petran, care urma să devină sediul societății. Între punctele memoriului înaintat cu acest prilej, unul exprimă necesitatea înființării unei biblioteci corespunzătoare, care să satisfacă trebuințele culturale ale universitarilor, lipsiți de posibilitatea de a frecventa o școală superioară

românească. Ca bază pentru formarea noii biblioteci propune biblioteca Agențiunii, ce se ridică atunci la 700-800 volume fiind cea mai mare bibliotecă românească a Clujului până la unire, și care putea fi repede mărită la nivelul dorit. Mai bine dotată material, bucurându-se de sprijinul direct al Astei, noua societate a preluat și a continuat tradițiile acțiunii culturale studențești, întrerupte în ultimii ani ai secolului trecut, desfășurând o bogată activitate în paginile periodicelor românești, încurajând talentele și continuând opera de culturalizare a înaintașilor.

Societățile tinerimii studioase clujene și bibliotecile lor au constituit străluciți factori de afirmare națională, au fost câteva decenii focare de cultură pentru populația românească a Clujului, înscriind o pagină luminoasă în lupta studenților români pentru desăvârșirea unificării statului național român.

N O T E

1. CURTICĂ PEANU, V. Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918. București, Editura științifică, 1968, p.9.
2. Ibidem, p.23.
3. Este vorba de traducerea latinească Brevis conspectus historiae Romanorum a broșurii românești Scurtă privire asupra istoriei românilor. București, 1846.
4. Barit George și contemporanii săi. Vol.1. București, Editura Minerva, 1973, p.198.
5. Cluj - pagini de istorie revoluționară. Cluj, 1971, p.11-12.
6. Statutele Societății române de lectură din Clusiu, în "Foaie pentru minte, inimă și literatură", 1860, nr.37, p.287-288.
7. Ibidem, p.288.
8. HOSSU LONKIN, FR. Amintiri din viața mea (mss), în Colecția de Manuscrise a BCU Cluj.
9. Vezi "Catalogul societății de lectură a junimei studioase de la gimnaziul romano-catholic din Clusiu 1880/81 ... 1884/85" și "Catalogul societății de lectură a junimei studioase de la Arhygimnaziulu romano catolic din Cluj pe anul 1885/86... 1892/93", în Colecția de documente

a BCU Cluj.

10. "Protocolul cărților societății de lectură a Junimei studiose române din Clusiu", în Colecția de documente a BCU. (În continuare " Protocolul cărților...")
11. Donațiile se eșalonează în felul următor: 1 în 1864, 2 în 1866, 81 în 1867, 15 în 1868, 42 în 1869, 42 în 1870, 17 în 1871, 13 în 1872, 2 în 1873, 18 în 1874, 40 în 1875, 14 în 1876 și 25 de piese ale fostei societăți a diletanților de teatru, la care se adaugă 2 cumpărături în 1875 și 4 în 1876.
12. Pentru activitatea acestei societăți vezi I.Pervain, Societatea diletanților "teatrali" din Cluj (1870-1875), în "Studia Philologia", fasc.1, 1962, p.38-71.
13. Vezi "Protocolul cărților..." la anul 1876.
14. Vezi I.Breazu, Vasile Alecsandri și Andrei Bărseanu, în Studii de literatură română și comparată, vol.I, Cluj, Dacia, 1970, p.257 și următoarele.
15. Același Fr.Hossu, în Amintiri, Caietul IV, p.49 și urm., își amintește că la una din ședințele săptămânale ale societății de la gimnaziu, pe când era în clasa VII, a recitat Sentinela română, învățată după Lepturariul lui Pummul, dezlănțuind entuziasmul asistenței.
16. Pentru difuzarea ideilor junimiste în Transilvania și rolul acestor societăți literare studentești vezi I.Breazu, Pătrunderea ideilor junimiste în Transilvania, în Studii de literatură română și comparată, I, p.203-254.
17. Scrisoarea lui Gr.Chifa către Bariț la BAR, ms.rom.981, f.97^r-98^r, în data 9 febr., iar adeverința, cu aceeași dată, ms.rom.981, f.100.
18. Cavrilă Pop, Chifa și Roșescu sînt menționați în Aruarele liceului pînă în această perioadă ca profesori extraordinari.
19. Vezi V.Podocabă, Prima societate teatrală română ambulantă în Transilvania, în "Revista ilustrată", 4, 1901, nr.115, p.119.
20. Raportul ... pe anii 1877/78 și 1878/79, Gherla, 1880, p.15.
21. Pentru activitatea societății "Iulia" vezi E.Glodariu, Din activitatea societății "Iulia" a studenților români la Cluj, în "Acta Musei Napocensis", 5, 1968, p.239-248.

22. "Telegraful român", 1905, nr. 23, p. 94. Cf. I. Muşlea, Contribuţiuni la cunoaşterea bibliotecilor româneşti ale oraşelor din Transilvania, Cluj, Cartea românească, 1935, p. 14.
23. Transilvania, 1913, p. 93. Cf. I. Muşlea, op. cit., p. 14.
24. Păstrat în manuscris la BCU Cluj, Datează din 24 mai 1913.

THE LIBRARIES OF THE STUDENTS' ASSOCIATIONS IN CLUJ UNTIL 1918

S u m m a r y

The paper briefly evokes the aims and role of the reading societies in the framework of the Rumanian cultural movement in Transylvania insisting on their libraries which represented an efficient means in the cultural activity performed by the Rumanian youth. The society of the Roman-Catholic Gymnasium, the Iulia society and then the Astra Agency for the young students in Cluj represented propaganda centers for national culture, highly contributing to the promotion and affirmation of the Rumanian national conscience. They also played an important part in the diffusion of the "Junimist" ideas in Transylvania; it was their merit to introduce with it the literature of critical spirit in the Rumanian culture of Transylvania.

БИБЛИОТЕКИ РУМЫНСКИХ СТУДЕНЧЕСКИХ ОБЩЕСТВ Г. КЛУЖ (до 1918 г.)

Р е з ю м е

Работа кратко представляет роль читательских обществ в румынском культурном движении Трансильвании; останавливаясь на библиотеках этих обществ которые представляли собой связывающее звено в культурном движении, развёрнутом румынской молодёжью. Общество римско-католической гимназии, общество Юлия, затем Агентура Астра для университетской молодёжи г. Клуж были центрами пропаганды национальной культуры, внесли значительный вклад в проявлении румынской национальной сознательности. Одновременно они оправдывали своё значение в проповедовании идей общества "Юнимеа" в Трансильвании, являясь одним из многочисленных пунктов, по которым критический дух литературы проникает в румынскую культуру Трансильвании.

GĂSPĂR HELTAI ȘI ÎNCEPUTURILE TIPARULUI ÎN CLUJ

CAROL BORNATH

Bibliograf principal,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

În aceste zile se împlinesc patru veacuri de la moartea lui Gaspar Heltai, reprezentant de frunte al reformei și al umanismului țirău din Transilvania, considerat ca cel mai de seamă prozator al literaturii maghiare din acel timp, de numele cărui se leagă totodată și înființarea primei tiparnițe în orașul Cluj. A fost o personalitate reprezentativă a epocii sale: într-o singură persoană predicator, scriitor și tipograf, împreună cu scriitorii reformei s-a așezat în fruntea inițierii problemelor progresului și cu munca sa de editor a cîștigat mari merite în istoria culturii transilvănene.

Gaspar Heltai se trage dintr-o familie săsească din Ardeal. Locul și timpul nașterii sale nu-l știm cu siguranță. Deducînd după numele său s-a născut probabil în împrejurimile Sibiului, în localitatea Cisnădie (în germană Heltau), pe la începutul veacului al XVI-lea. Asupra tinereții sale nu prea avem date. Primele decenii ale vieții sale coincideau cu perioada marilor frămîntări sociale și spirituale, pregătind răsturnarea feudalismului. Aceste evenimente critice și decisive - după cum reiese din operele sale de mai târziu - au exercitat o mare influență asupra gândirii sale.

"Este clar că - scrie Engels -, în asemenea condiții /biserice reprezentînd suprema chintesență și consfințire a dominației feudale existente/, toate atacurile îndreptate feudalismului în general, și înainte de toate împotriva bisericii, toate doctrinele revoluționare - sociale și politice - trebuiau să fie în același timp și cu precădere erezii teologice. Pentru ca relațiile sociale existente să poată fi atacate, era necesar ca ele să fie despuiate de aureola lor sacră". Tot Engels califică reforma lui Luther și a lui Calvin drept revoluția nr. 1 a burghezii.

Heltai era probabil către mijlocul vîrstei sale, cînd a făcut

cunoștință cu învățăturile reformei. În Transilvania s-au preluat de timpuriu și rînd pe rînd toate variantele reformei.

Bineînțeles că mișcarea inițiată de Martin Luther în 1517 la Wittenberg, cu scopul de a reforma biserica, deschidea și aici o nouă fază în lupta antifeudală îmbrăcată în haină religioasă. Programele diferitelor curente au fost însă adaptate realităților social-economice de aici, și, ca urmare, au suferit importante schimbări. În primul rînd așa zisele orășe săsești au acceptat învățăturile lui Luther. Heltai, la începutul carierei sale ecleziastice, s-a alăturat la acest curent luteran, participînd la sinodul care s-a ținut la 1542 în Brașov. Aici s-a discutat și s-a primit regulamentul pentru biserica săsească luterană, redactat de către Ioan Honterus, care urmărea stăvilirea curentelor protestante mai radicale. La acest sinod Heltai a fost însărcinat să ducă regulamentul elaborat la Wittenberg, ca să-l prezinte lui Luther și lui Melanchton. Acest regulament a fost primit cu multă satisfacție de către Melanchton care l-a și tipărit.

După îndeplinirea misiunii sale Heltai nu s-a întors imediat acasă, ci s-a înscris la universitatea de la Wittenberg. Pe lângă aprofundarea cunoștințelor sale teologice, aici a luat cunoștință de acele colecții de povești, pe care le-a folosit mai tîrziu drept bază la întocmirea fabulelor sale. Nu este exclus că tot aici să fi învățat elementele tipăririi cărților.

Reîntors de la Wittenberg în anul 1544 Heltai a ajuns la Cluj și aici a fost ales parohul sașilor luterani. Zadarnic l-au invitat la Bistrița (1548), la Brașov și la Cașovia (1557), el a rămas pînă la sfîrșitul vieții la Cluj.

Viața frămîntată și în plină ascensiune a acestui oraș a avut - fără îndoială - înflorire și asupra dezvoltării spirituale a lui Heltai. Deși pe tărîm bisericesc avea raporturi strînse cu sașii, totuși, în anii care au urmat, el a fost în activitatea sa de tipograf, cît și în cea scriitoarească, s-a apropiat de cultura maghiară; chiar și în concepția sa despre lume s-a putut remarca o schimbare în direcția progresului. Dovada apropierei sale către orășenii-mestegugari o constituie și prima sa operă cu caracter laic "Dialogul" (Dialogus, 1552), cu titlu complet "Dialog despre urmările periculoase ale be-

ției și ale îmbuibării". Heltai a scris Dialogul său fiind influențat de opera lui Sebastian Franck intitulată Von dem grewlichen Laster der Drunkenhait (Despre îngrozitorul viciu al beției), prelucrând textul original, pe alocuri traducându-l. Sub învelișul învățăturilor morale ale cărții se înșiruie foarte importante probleme sociale. Heltai, orășeanul conștient, prezintă o imagine fidelă asupra Transilvaniei veacului al XVI-lea, despre diferitele clase și pături sociale, despre felul de a trăi a oamenilor, moravurile lor; în același timp constată că luxul prădalnic, cheltuielile inutile împiedică agonisirea averii și astfel dezvoltarea burgheziei orășenești. Povestirea lui ușoară, stilul viguros, atitudinea curajoasă alături de orășenime și de masele asuprite, au asigurat cărților lui un cerc larg de cititori. Cu toate că până la capătul vieții se considera ca aparținând naționalității săsești, și a predicat numai în limba germană și numai sașilor, ca scriitor și tipograf s-a orientat spre publicul cititor maghiar.

Alături de școli, procesul culturalizării a fost ajutat și de tipografia, al căror număr a crescut simțitor în acest timp, în Transilvania. Pe lângă cele cunoscute de mai înainte (la Sibiu și Brașov), acum se înființează altele noi, la Cluj (a lui Hoffgreff - Heltai, în 1550), la Oradea, la Alba-Iulia (în 1567, cu Rafael Hoffhalter ca tipograf), la Abrud, a diaconului Coresi și altele la Brașov, la Orăștie. Marea invenție tehnică fu acum pusă în slujba literaturii în limba poporului și în slujba răspîndirii noilor idei ale reformei. Tipografia Hoffgreff - Heltai a fost o întreprindere independentă, cei doi proprietari dispuneau complet liberi asupra ei. Bazele tipografiei la Cluj au fost puse de către Georg Hoffgreff, de naționalitate săsească, originar din Cluj, cu studii în străinătate la Wittemberg, pe care fără îndoială Heltai l-a invitat la Cluj, creîndu-i aici posibilități de afirmare. La început Hoffgreff a încercat să-și conducă singur atelierul. Dar chiar după apariția primei tipărituri: Ritvs explorandae veritatis, s-a văzut că planurile sale de editor au fost greșite. Atunci, asociindu-se la această întreprindere și Heltai, probabil au și încheiat contractul conform căruia tipografia a devenit proprietate comună a amîn-

durora. La afirgitul lui 1552 sau la inceputul anului următor părțile s-au certat, după care Heltai a condus singur un an tiparnița. În 1553 Hoffgreff reușește să o recuștîge, rămîind în stăpînire până la moarte (1559). Dealtmîntori Hoffgreff a fost nu numai primul proprietar de tipografie al Clujului, ci și primul librar al orașului, stabilind legături cu cunoscutul editor de la Wittenberg, Christoph Schramm. Astfel, de acum înainte, tipografia a trecut definitiv în proprietatea lui Heltai, devenind în scurt timp centrul cel mai productiv al editurii de cărți maghiare. Prin tiparul său a jucat un rol important în uniformizarea ortografiei maghiare. Unele principii de bază ale acesteia s-au menținut pînă astăzi, fiind stabilite de Heltai.

Heltai a pus bazele tipografiei sale, precum și independența sa spirituală prin o serie de inițiative economice. În timpul domniei lui Ioan Sigismund, la Cluj s-au manifestat semnele propășirii și ale prosperității și în privința rînduieșilor interne ale orașului. În acest timp a fost construit canalul care aducea apa Someșului în oraș; au fost clădite baia comunală, moara de hirtie, precum și dughenele din jurul bisericii mari din piața centrală. Toate acestea sînt legate de numele lui Heltai, care prin activitățile sale rentabile a devenit unul din bogătașii orașului. Într-un timp se ocupa și cu fabricarea berei. Din punctul de vedere al tipografiei sale, un pas important a însemnat înființarea unei mori de hirtie pe malul Someșului (1564), care furniza tiparniței materialul de lucru necesar. Înainte vreme Heltai folosea hirtia produsă la Brașov. Interesele sale l-au îndemnat pe Heltai să editeze cărți care se vindeau mai ușor și contribuiau la creșterea numărului cititorilor. Paralel cu activitatea intensă pe care a desfășurat-o diaconul Coresi la Brașov, tipografia lui Heltai a tipărit, între 1559 și 1574, 30 de cărți în limba maghiară, 29 de cărți în limba latină, două în germană, una în greacă și română (Cîntece bisericesti), cu frumoase gravuri în lemn. Prima operă a lui Heltai, care este totodată și prima țipăritură în limba maghiară la Cluj, a fost Catechismvs minor (1550, numai titlul cărții este în latină). De altfel ea reprezintă prima tălmăcire a catehismului mic al lui Luther în maghiară. În ceea ce privește caracterul publicațiilor, desigur primul

loc îl ocupă operele cu caracter religios, majoritatea fiind traduse de către Heltai din germană sau latină; între acestea, desigur, cea mai importantă este traducerea Bibliei. Începând cu anul 1551 împreună cu câțiva colaboratori a tradus - cu excepția câtorva cărți - întreaga Biblie. Este de prisos să mai subliniem că reforma considera Biblia ca principalul izvor autentic al ideilor religioase, din acest motiv foloseau citațiile biblice ca argumente principale.

Unele traduceri au fost prefațate sau dedicate de el, acestea oglindind în mod vizibil concepțiile sale sociale. Astfel în dedicația traducerii Testamentului Nou condamnă păcatele domnilor și le pune în vedere pedepsirea lor de către Dumnezeu, dar în același timp subliniază stabilitatea orânduirii sociale și predestinarea divină a principilor.

Trecerile lui Heltai de la o religie la alta - chiar dacă au fost întârziate în timp - oglindesc fidel dezvoltarea caracteristică a reformei în Transilvania. Noile învățături s-au răspândit și s-au consolidat atât de repede, încât în anul 1551 a luat ființă primul compromis religios din Europa; dieta de la Turda a acordat libertatea cultului pentru luterani, apoi în anul următor dreptul de a ocupa o funcție publică a fost separat de apartenența confesională. Dieta ținută tot la Turda în 1557 a confirmat din nou această libertate atât pentru catolici, cât și pentru luterani, iar religia evanghelică (luterană) "a acceptat-o", cu alte cuvinte a recunoscut-o ca o confesiune de stat (recepta religio).

Dezvoltarea reformei în Transilvania nu s-a oprit nici la hotărârile dietei de la Turda. Curentul elvețian (sacramentarian), inițiat de Ulrich Zwingli, cu toate că avea multe trăsături comune cu luteranismul, se deosebea de acesta în probleme fundamentale teologice și sociale, situându-se pe o poziție mai avansată. Deja spre mijlocul deceniului al șaselea s-a ivit curentul sacramentarian, pe care Francisc Dávid, cel mai de seamă teoretician al reformei din Transilvania, l-a dus la biruință. În anul 1559 s-a alăturat acestui curent, trăgând după sine întreaga preoțime de la Cluj, printre ei și pe Gaspar Heltai, care de altfel fusese prieten intim cu Francisc Dávid.

Abia a învins sacramentariismul (în anul 1564 a fost recunoscut

în mod legal) Francisc Dávid în stăruința sa de a scruta adevărul s-a îndreptat spre noi învățături. Astfel a ajuns la ideile lui Miguel Servet, care a respins dogma trinității, considerându-l pe Hristos om și nu Dumnezeu. În decursul aprig lupte pe care au purtat-o variantele progresiste ale reformei cu cele moderate, progresul social era reprezentat de antitrinitarism (unitarianism), centrul lui fiind Clujul, unde contradicțiile de clasă în sinul orăgenimii erau mai ascuțite. Acest curent cu caracter radical a întreținut legături și cu aripa populară a reformei, ultima prezentându-se în primul rând în mișcările țărănești. Dar deosebirea esențială dintre învățăturile lui Francisc Dávid și reforma populară consta din aceea că Dávid aștepta remedierea mizeriilor sociale de la intervenția dumnezeiască, în același timp reforma populară vroia să-și realizeze țelul prin activitatea revoluționară a maseilor.

Influența lui Dávid, flacăra talentului său de predicator l-au atras și pe Ioan Sigismund în așa măsură încât acesta a și aderat la acest curent. Principele a reușit să obțină de către dieta din 1568 ținută la Turda acceptarea principiului libertății cultelor, ceea ce a fost considerată cu toate îngrădirile puse - drept o cucerire nemaiauzită în Europa.

Deceniul al șaptelea al sec. al XVI-lea în viața lui Heltai însemnează perioada frământărilor și ezitărilor. N-a știut să-l urmeze îndată pe Francisc Dávid în negarea sacramentarismului și în primirea antitrinitarismului. În urma șovăielilor petrecute în concepția sa despre lume s-a retras ca predicator și nici la solicitările repetate ale consiliului orăgenesec nu s-a urcat pe amvon. În calitate de editor și scriitor s-a ocupat de opere, în care nu era nevoie să ia vreo poziție hotărâtă în problemele religioase. Astfel în anul 1565 a editat din marea lucrare istorică a lui Antonio Bonfini partea referitoare la regele Matia Corvinul (Historia incltyti Matthiae Hunnyadis). În fine, în perioada aceasta (1566) a apărut cea mai importantă creație a activității scriitoricești a lui Heltai, colecția de povești intitulată "O sută de fabule" (Száz fabula). De fapt este prelucrarea, după texte germane ale lui Steinhöwel-Brant, a fabulelor lui Esop. Redate sub forma unor scurte povestiri în proză (unele sînt chiar povestiri originale, inde-

pendente de fabulele asopiene), aceste creații au fost puse în slujba învățăturilor morale și sociale ale reformei, tendențiozitatea lor fiind și mai pregnant subliniată de titlul pe care autorul îl anexează la finele povestirilor. Povestea a noșzeci și noua: Despre un nobil și dracul a apărut nu demult și în românește (Antologia literaturii maghiare. Vol.1. pp. 227-234).

În anul 1568, Heltai, împreună cu populația Clujului a trecut la legea antitrinitariană. După declararea libertății cultelor Heltai participă din nou la dezbaterile problemelor religioase. În 1570 scrie lucrarea intitulată "Háld" (Plasa), în care demască cruzimile inchiziției spaniole. Heltai a tradus în limba maghiară opera scrisă în latină a autorului spaniol protestant Reginaldus Gonsalvius Montanus la îndemnul lui Ioan Sigismund, editând-o pe spezele principelui. Cartea - întocmai ca cele anterioare - nu este o simplă traducere, ci o prelucrare liberă. Din cuvintele sale se simte compasiune și revoltă când vorbește de suferințele victimelor, atacând cu dispreț și ură pe chinătorii lor.

"Háld" este un act de acuzare scris într-un limbaj pasionant contra papei și clericalismului. Creația cea din urmă cu caracter religios a lui Heltai, fără îndoială aparține lecturilor celor mai interesante ale epocii sale.

Atunci mișcarea antitrinitarienilor și-a atins culmea. Dar în curând, în anul 1571 a murit Ioan Sigismund și urmașul său, Ștefan Báthori, care era un fervent catolic, a procedat cu mână forte la stăvilirea curentului, considerat fiind prea primejdios, și la anihilarea principială a acestuia. Perseverent în ideile sale, Francisc Dévid și-a sfârșit viața în temnița din cetatea Devei (1579).

Ordinul de cenzură emis sever după urcarea pe tron a lui Ștefan Báthori s-a îndreptat îndeosebi împotriva tipografiei unitariene a lui Heltai. După această emitere Heltai, pe de o parte forțat, s-a mărginit la editarea unor publicații laice, mai cu seamă a povestirilor cu caracter popular și a cîntecelor istorice. În anul 1574 a întocmit o colecție de cîntece istorice din cele mai preferate contemporane, sub titlul Cancionale, adică carte de cîntece (Cancionale, az az historiai énekes könyv). În acest Cancionale unul din autori, Matia Nagybán-csai a prelucrat în întregime istoria lui Ioan de Hunedoara.

Poemul a fost transcris și corectat în parte de către Heltai, corespunzător vederilor sale, completându-l cu istoria romanțată a originii și timpului vitejului Iancu.

În acești ani bătrânul Heltai, istovit atât fiziceste cât și spiritualmente, a lucrat puțin săbavă. Tot în 1574 a început să tipărească ultima sa operă: Cronică despre întâmplările uncurilor (Chronica az magyaroknak dolgairol), dar nu a mai apucat apariția acesteia. În partea a doua a acestui an a izbucnit o epidemie de ciumă foarte violentă la Cluj, care i-a căsut victimă și Heltai. Nu cunoaștem data exactă a morții sale, atât doar că spre sfârșitul verii lui 1574 nu a mai trăit. Cronicile transilvănene din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, scrise în limbile germană și maghiară s-au adresat unor cercuri mai largi de cititori, un asemenea rol având mai ales sus amintita "Cronică maghiară" a lui Heltai. Această cronică e în cea mai mare parte o prelucrare, de popularizare, în limba maghiară a operei în limba latină a lui Bonfini, cu descrierea evenimentelor din Transilvania și cu informații asupra Moldovei și Țării Românești până la lupta de la Mohács din 1526. Partea originală o constituie îndeosebi înregistrarea legendelor despre originea lui Iancu de Hunedoara. În această primă cronică în limba maghiară se amintește despre originea romană a poporului român, care apare sub acest nume (románusok). "Înainte de venirea goților și hunilor și ocuparea de către ei a Țării Ardealului, în țară locuiau romanii, de la care au rămas (mag-maradtanak) românii în păduri și munți, pe care și astăzi îi numesc românii." Opera lui Heltai nu a dispărut odată cu moartea lui. Cronică maghiară a apărut în editarea văduvei sale (1575), care a continuat și după atenuarea situației unitarienilor, editând îndeosebi cărți cu caracter laic. După moartea văduvei lui Heltai (1582) la conducerea atelierului a urmat fiul ei: Gaspar Heltai iun.; trecând apoi moștenitorilor pe linia femeiască, tipografia și-a încetat activitatea în anul 1660, mai ales, din cauza uzării literelor. Firește, se poate pune în trebură: ce legături au existat între Heltai, respectiv tipografia lui, și viața culturală românească de atunci? În această problemă ne referim doar la trei exemple.

1. Un ciudat amestec al învățturii reformate, cu păstrarea dogmei și a ritualului ortodox, care se poate observa într-o tipăritură coresiană din jurul anului 1567: Tilcul evangheliilor, urmată de anexa sa, Molitvenic românesc. De exemplu, în Molitvenic, slujba cununiei și a botezului sînt traduse după Agenda luterană în limba maghiară a lui Heltai (Cluj, 1559), dar traducătorul a suprimat unele pasaje și a introdus în schimb, din slavonă, unele rugăciuni ortodoxe, și, ceea ce este mai important, Simbolul credinței bisericii ortodoxe.

2. Cunoscut în istoria literaturii românești sub numele de "fragmentul Todorescu", acesta cuprinde cîntece bisericești (și anume zece cîntări din psalmi), versificate, traduse din maghiară. Cartea este prima tipăritură în românește cu litere latine, dar în ortografie maghiară, ieșită de sub teascurile tipografiei Heltai între anii 1564-1586.

3. Se știe, că în cadrul activității literare din secolul al XVI-lea un loc deosebit a fost ocupat de Palia de la Orăștie (1582), cea dintîia încercare de tîlmăcire în limba română a Vechiului Testament. Rod al propagandei calvine, Palia a fost tradusă nu "din limba iudevească, grecească și sîrbească pre limbă românească", cum se spune în prefață, ci dintr-un izvor maghiar, căruia i s-a adăugat altul latin. Modelul maghiar este Pentateucul (A Biblianac első része) lui Heltai din anul 1551, iar cel latin este o ediție corectată a Vulgatei. De asemenea, în multe cazuri nu se poate nega prezența unui model slavon.

Traducerea după textul maghiar s-a făcut ad litteram, păstrîndu-se întocmai topica originalului.

În sfîrșit, dacă vom arunca o privire fugară asupra tipografiilor care au funcționat în cursul veacului al XVI-lea pe teritoriul principatului transilvănean, în ce privește numărul publicațiilor pe primul loc se găsește Clujul, cu 208 publicații. Urmează Brașovul cu 119, Sibiuul cu 39, Alba-Iulia cu 25, Oradea cu 10, iar Abrudul, Sebeșul Săsesc (Sebeș Alba) și Orăștie cu 1 tipăritură.

Numărul operelor scrise, traduse sau redactate de Heltai depășește cifra de 20, din acestea cele trei biblioteci ale Academiei din Cluj păstrează numeroase exemplare; iar în colec-

fiile Bibliotecii centrale universitare (inclusiv și Aiudul)
se găesc 11 lucrări ale sale în 13 exemplare.

GASPAR HELTAI AND THE BEGINNINGS OF PRINTING IN CLUJ

S u m m a r y

Gasper Heltai (born at the beginning of the 16th century - d. 1574), a prominent representative of the Transylvanian Reform and late humanism, is considered as the most important prose writer of the Hungarian literature of that period; his name is also attached to the first printing workshop of Cluj (1550). His personality reflects the most characteristic features of his age: he embodied the preacher, the writer and the printer. As a Reform writer he placed himself as a promoter of progress, and as printer he acquired valuable merits in the history of Transilvanian culture.

ГАСПАР ГЕЛТАЙ И НАЧАЛО ПЕЧАТНОГО ДЕЛА В КЛУЖЕ

Р е з ю м е

Гаспар Гелтай (начало XVI-го века, год смерти 1574), один из передовых представителей Реформы и позднего гуманизма в Трансильвании, считается одним из крупных прозаиков венгерской литературы данной эпохи, с именем которого связано также создание первой типографии в Клуже (1550г.). Он был типичным представителем своей эпохи, являясь одновременно проповедником, писателем и печатником. Вместе с писателями направления Реформы был в первых рядах прогрессивных идей, и благодаря своим заслуг в печатном деле вошел в историю трансильванской культуры.

DESTINUL EDITORIAL AL RECEPTĂRII OPEREI LUI SLAVICI.
PREMISE ȘI REPERE DIN EXPERIENȚA ELABORĂRII MONOGRA-
FIEI BIOBIBLIOGRAFICE A SCRITORULUI 1)

TEOFIL BUGNARIU
Biblioteca centrală universitară
Cluj-Napoca

I

Literat de largă și îndelungată audiență; memorialist de ascuțită observație; profesor din vocație și organizator al unei inițiative didactice inedite și unice la timpul său în istoria învățămîntului românesc; autor de scrieri istorice și pedagogice, de manuale școlare, de studii de limbă și de gramatică, de filozofie și estetică, de etică și de sociologie, - Slavici nu a fost un martor neutru și de cabinet al timpului său, nu s-a aplecat numai asupra eului propriu lămurindu-se pe sine însuși, ci, ca ziarist de opinii, purtîndu-și cu un curaj impresionant răspunderea "scrisei" sale și susținîndu-și cu sacrificii convingerile; ca întemeietor și îndrumător de publicații prestigioase și combative, el a reprezentat o conștiință cetățenească activă, sensibilă la nedreptate, la abuz și la neomenie, expunîndu-se pentru idei și credințe social-politice - apropiate nu odată de lupta mișcării muncitorești - pe care le-a slujit cu adevărat pasiune, înfruntînd neîncredințat asaltul adversităților personale pe care le-a stîrnit, luîndu-și riscul de a fi persecutat și umilit, pus pe lista celor indezirabili, lovit și supus privațiunilor împreună cu familia sa.

Corespondența cu contemporanii, manuscrisele și jurnalul intim; vasta activitate ziaristică a lui Slavici, care, după cum s-a remarcat pe bună dreptate, asemeni cu cea a lui Eminescu, reprezintă pe planul cugetării politice o culme egală

1) Teofil Bugnariu, Ioan Domga, Dimitrie Vata -
maniu: Ioan Slavici 1848-1925. Bibliografie. București
Editura Enciclopedică Română, 1973, 515 p.

aceleia atinse de unul în poezie și de altul în proză; amintirile membrilor familiei și informațiile transmise acestora; documentele intrate în fonduri publice, precum și cele deținute de particulari; convecbirile păstrate în memoria prietenilor sau raportate de alții, lămuresc, alături de numeroasele mărturii ce a publicat el însuși, temeiul bibliografic, de memorialistică transfigurată, al multora din creațiile sale literare, descoperă esențele care s-au imprimat neșters în ființa sa morală și intelectuală, luminează universul său interior și evoluția personalității sale artistice. Ele prezintă interes deosebit și pentru restituirea corectă, științifică și autentică a textelor sale. Slavici student, funcționar, ziarist, profesor, editor, prefăcător, corespondent etc., completează și explică pe scriitorul Slavici și totodată contribuie la integrarea imaginii omului și operei sale - ca loc și sens - în cadrul sintezei spiritualității românești din epocă.

*

Socotit "cel mai capabil scriitor al Junimii" încă înainte de apariția primului său volum de "Novele din popor", prin dimensiunile și varietatea scrisului său de peste o jumătate de secol în peisajul literaturii românești, la coborîrea în mormînt Slavici avea să fie văzut drept "virf de stîncă în diademul Carpaților noștri sufletești, printre nouri și printre alte culmi, care se numesc Eminescu, Alecsandri, Maiorescu, Coșbuc, Caragiale". 1)

Cît a fost în viață, criticii mari ai maturității sale artistice - cu excepția lui N. Iorga - l-au neglijat sau l-au ignorat. După cum se știe, Titu Maiorescu deși i-a intuit, cel dintîi destinul de mare scriitor, nu i-a consacrat nicăieri o pagină întreagă de apreciere sau de analiză, rezervîndu-i loc doar între așchile mențiunilor aruncate în focul luptei pentru impunerea și susținerea "direcțiunii noi", sau în cuprinsul laconic al corespondenței și în "însemnările zilnice" din jurnalul său. Dobrogeanu-Gherea nici nu l-a amintit, Eugen Lovinescu, negînd valoarea literară a scrisului din ultimii ani ai lui Slavici, vorbea de publicistica lui "arhaică deși recentă" ca de o producție literară de care "ne despart

cincizeci de ani de evoluție estetică a limbii și a stilului."2)
Întrebarea care s-a pus la moartea scriitorului, dacă opera sa
va mai fi citită de generațiile viitoare - dată fiind și aminti-
rea publică, tulburător de aptopiată încă, a procesului "trădă-
rii" pentru care fusese osîndit - părea să-și găsească aparen-
țele unei justificări.

Primul volum de Novele din popor, apărut în 1881 la Sococ, a
așteptat 12 ani pentru a fi retipărit la aceeași editură, ca
volumul I al ediției de Nuvele în două volume din 1892-1896.
Acestui stagiou i s-au adăugat apoi alți 15 ani pentru ediția
"Minerva" din 1907; încă 8 pentru ediția a2-a la aceeași edi-
tură, din 1915; și alți încă 6 pentru ediția "Cartea românească"
pornită în 1921 cu ediția a3-a pentru vol.I și a 2-a pentru
vol.II (în continuarea celor de la "Minerva"). Ediția de Nuvele
a "Cărții românești" a atins astfel pînă în 1947: 8 ediții la
vol. I, 7 la vol.II; 5 la vol.III. (întîi apărută în 1923);
cite una, apărute postum, din vol. IV (1926), V și VI (1927).
Mara, publicată integral în 1894 în revista "Vatra", a apărut
în volum abia în 1906 la editura "Luceafărul" din Budapesta,
așteptîndu-și pînă în 1913 ediția de la "Minerva" și apoi pe
cea de la "Cartea românească" în 1925.

Volumul I de Povesti, tipărit în 1908 la "Minerva", n-a mai
fost reeditat ca atare pînă în 1921 la "Cartea românească",
adăugîndu-i-se în 1923 și vol.II. Se mai cunoaște tot acolo
o ediție a 2-a din 1924 la vol.I, precum și alte 4 ediții
apărute între anii 1926-1947.

Aceiași destin l-au avut și celelalte lucrări literare ale lui
Slavici, apărute, cu puține excepții, de obicei în cîte o sin-
gură ediție.

Din 1952 cînd, ca întîiul rod al acțiunii de restituire prin
valorificarea și asumarea critică a moștenirii trecutului li-
terar, apar la "Editura de stat pentru literatură și artă",
sub titlul Opere: un volum de "Nuvele" și "Mara", și pînă în
anul 1971 inclusiv (date cu care se încheie cercetarea noastră),
opera literară și memorialistică a lui Slavici prezintă un
grafic editorial în continuă ascensiune. El cuprinde pe lin-
gă întreaga gamă a titlurilor de opere și de volume conea-
crate prin tradiția editorială, alte numeroase culegeri de

nuvele și de povești, grupate sub titlurile cîte unei singure bucăți sau a unei formule convenționale (ca: Zina zorilor, Doi feți cu stea în frunte, Moara cu noroc, Florița din codru și alte povești, Pagini alese, Păcală în satul lui, Baba Ilea Taichii, Ioanea Mamei etc.), precum și un volum postum, în parte inedit, de Teatru, iar ca încununare - sub îngrijirea unui colectiv - o ediție critică de Opere, cu note, variante și glosar, a cărei tipărire, în curs, a ajuns la vol. VII. În scurtul interval - de 20 ani - au fost publicate din opera literară a lui Slavici, în limba română: 41 ediții în 55 volume; în limba germană: 6 ediții (în 6 volume) de nuvele și de povești; în limba ungară: Mara în 2 ediții (1956, 1967) și alte 10 ediții (cu 10 volume) de nuvele și de povești; în limba srbă: Mara și un volum de Opere alese; totalizînd astfel 61 de ediții cu 75 volume.

Față de aritmetica săracă și îndoielnică a edițiilor cu tiraje "record" - totuși, în cel mai bun caz, de maximum 3000-4000 de exemplare - din perioada de prosperitate a "Cărții românești" spre pildă, cunoscută ca cea mai importantă editură a României între anii 1920-1945, tirajele obținute azi, realizate de edituri de stat și cuprinse în evidența unor acte oficiale supuse controlului public, reprezintă salturi în lanț de progresiune geometrică. În condițiile orînduirii socialiste și ale revoluției culturale așezate la temelile ei, edițiile operelor literare ale lui Slavici și ale celorlalți fruntași ai scrisului românesc apar în multe zeci de mii și chiar sute de mii de exemplare. Ajung aici, pentru ilustrare, cîteva exemple: în perioada 1956-1967 șase ediții din Mara au însumat peste 250.000 de exemplare; trei ediții de Nuvele, apărute între 1958-1965 în Biblioteca pentru toți - peste 150.000; două volume de povești, Păcală în satul lui (1968) și Spaima Zmeilor (1969) - peste 245.000. Tiraje remarcabile au atins scrierile lui Slavici și în traduceri apărute în limbile naționalităților conlocuitoare.

Opera scriitorului a ieșit biruitoare din proba confruntării cu timpul. Întrebarea pusă la moartea lui Slavici,

în privința audienței viitoare a literaturii sale în succesiunea generațiilor de cititori, și-a primit răspunsul concludent.

El a izvorât și s-a impus spontan, din puternica vitalitate a concepției artistice și a capacității de a restitui lumea în realitatea ei prin imagini și prin cuvinte; din forța combustiei interioare perpetue a elementelor de construcție; din multiplele și mereu înnoitele valențe de absorbție, de contact și de transmitere, încărcate de tensiunea înaltă a unui umanism vibrant și generos, cuprinse toate acestea, împreună și fiecare în parte, în mesajul artistic rămas deschis interpretărilor, cu substraturi și implicații autobiografice latente, adesea insesizabile, dar totuși prezente, ale autorului "Mare". Surprinzând, prin mijlocirea artei sale, în trăsături și imagini de revădit, autenticitatea particularului nostru în cadrul generalului omenesc, Slavici rămâne statornic printre contemporanii permanenței românești.

*

O întie încercare de sinteză asupra lui Slavici, schițată în 1930 de Scarlat Struțeanu, precedată și urmată de valoroase studii de interpretare, de istorie și de exegeză literară, semnate, printre numeroși alții, de: N. Iorga, G. Călinescu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Ion Breazu, Olimpiu Boitog, Bazil Munteanu, Ovidiu Papadima, I. D. Bălan, Iosif Pervain, Ion Oarcășu; apoi monografiile ca cea a lui Pompiliu Marcea, premiată de Academia R.S.R., și cea a lui Dimitrie Vatamaniuc (din care au apărut două volume: "I. Slavici și lumea prin care a trecut" și "Ioan Slavici. Opera literară") - constituie împreună cu ediția critică de "Opere", urnită din loc după o regretabilă întârziere, noi baze de pornire pentru continuarea cercetării scriitorului și omului Slavici, precum și a destinului operei sale.

În acest context, o bibliografie cuprinzătoare, ca o lucrare de largă investigație cu profil științific propriu și în același timp ca un instrument de lucru capabil să promoveze exegeza operei integrale a lui Slavici, năzuind exhaustiv -

vitătea în privința datelor scrisului său și încercând punerea la dispoziția cercetării, prin colectarea și organizarea într-un singur corp a tot ceea ce reprezintă sau poate reprezenta interes informativ, sursă documentară, element biografic, aspect nou de interpretare, confluență spirituală și artistică, din ceea ce s-a scris despre Slavici, ca rezultat al muncii citorva generații de comentatori și cercetători, se impunea cu necesitate, ca o cerință pe deplin justificată.

*

Deprins din casa părintească cu îndrumarea "spre lucrare necurmată", Slavici a scris cu celebra și neobosită sa "pană de gîscă" timp de peste cinci decenii, lăsînd posterității imaginea complexă, cu fețe multiple sub aspectul preocupărilor, a unui cronicar autentic al lumii prin care a trecut. Pe marginea biografiei și operei sale literare și publicistice se pot schița multe din liniile caracteristice unei epoci întregi. Om de întinsă cultură, gînditor politic la fel de mare ca literat și memorialist, Slavici a scris enorm de mult. Despre el s-a scris - contemporan sau retrospectiv - de asemenea enorm de mult, în sensul receptării sau contestării operei literare, a acceptării, combaterii sau judecării tezelor și părerilor publicistice sale cu caracter militant. Personalitate capabilă să se detașeze din context, un scriitor de dimensiunile lui Slavici solicită cercetarea critică în toate detaliile și sub toate aspectele sale de manifestare.

Desigur, biografia autentică, expresia fundamentală a personalității oricărui artist, se cuprinde în lucrările sale. Un scriitor își are domiciliul stabil în ceea ce a scris, trăind în conștiința publică - în primul rînd - prin opera sa. Dar opera nu este rodul unei inspirații străine de implicațiile și împrejurările vieții scriitorului. Biografia lumii create și cea a condiției umane proprii scriitorului se întrepătrund. Lumea ficțiunii are rădăcini adînci în evenimentele și preocupările, în ideile și aspirațiile deschise sau ascunse ale omului, în izvoarele și conținutul formației sale ideologice și estetice, în particularitățile experienței sale de viață.

Ele constituie elemente care dau putința lecturii mai precise a operei și deci a înțelegerii ei.

~~Insemnătatea dată elementelor biografice, luată în acest înțeles larg, nu înseamnă neglijarea analizei estetice, ci sprijinirea ei prin deschiderea de perspective noi, cum sînt cele consemnate în lucrările de exegeză publicate în anii din urmă. Stetoscopul cercetării de azi, la o ascultare atentă, pare a detecta în adîncuri, așa cum lesă să se întrevadă unele încercări recente de interpretare inedită, sesizînd și explorînd substraturi și zone obscure, semnificații de psihologie abisală, neobservate pînă acum, în "Mare", în "Pădureanca" sau în "Moara cu noroc", conferindu-i lui Slavici surprinzătoare latențe de "Scriitor nebănuît de modern"²⁾.~~

Cunoscut de generațiile noi numai dintr-un număr redus de lucrări literare - cele mai realizate artistic și cu un rulaj mare - cititorul de azi este limitat la o imagine incomplet conturată a lui Slavici.

Lipsește din mijloacele de cunoaștere directă, prin lectură, mai ales prezența publicisticii lui Slavici, vasta lui activitate ziaristică, de care nu s-a despărțit din tinerețile studenției pînă la ultimul an al vieții. Organicitatea acesteia, reprezentînd aplicarea practică a gîndirii lui Slavici zi de zi la problemele vieții curente a timpului său, susținută de un registru larg de idei și de cunoștințe multilaterale, însoțită de sentimentul responsabilității urmărilor scrisului său de educație cetățenească, explică didacticismul pronunțat al unei considerabile părți din opera literară ce ne-a lăsat, ascensiunea treptată, ajunșă cu timpul precumpănitoare, a moralistului asupra scriitorului, precum și nediscocierea profilului său estetic de cel etic.

Deplina înțelegere a scriitorului nu poate fi realizată fără aprofundarea și selectarea a ceea ce reprezintă esențial și caracteristic, contribuție nouă, răsunset în epocă din toate aceste surse de cunoaștere, din tot ce a scris el însuși și din ce s-a scris despre el. În acest sens, pentru pătrunderea în cuprinsul gîndirii ce a animat o activitate scriitoricească și culturală de dimensiunile aceleia a lui Slavici, înlesnirea unui contact operativ cu ea a cititorului de azi cu exigențe

în continuă creștere, cât și asigurarea acoperirii documentare necesare studiului și cercetării din ce în ce mai extinse, nu pot fi satisfăcute de rigiditatea unei obișnuite bibliografii-inventar de titluri.

Clasic al literaturii noastre - încă pe când era în viață - Slavici e studiat azi la catedre universitare, în teze de doctorat, în comunicări la sesiuni științifice, în lucrări de diplomă, în studii critice parțiale sau de ansamblu, în școli. Programă de istoria literaturii române la facultățile de limbă și literatură română, urmărind dezvoltarea culturii noastre privită sub unghiul realizării și promovării unei juste reconsiderări critice, indică în mod concret, pe lângă cercetarea literaturii propriu-zise a lui Slavici, studiul izvoarelor formației sale ideologice și estetice, cel al valorii documentare a lucrărilor memorialistice pentru definirea concepției sale politice, artistice și etice, trimițând direct la publicistica sa de la "Timpul", "Tribuna" și "Vatra", la corespondența cu contemporanii, la scrierile pedagogice, la lucrări care nu au fost încă reeditate, ca "Închisorile mele", "Din bătrâni" etc.

II

Pusă ca problemă de profesorul Ion Breazu, strălucit comentator al operei lui Slavici, reluată apoi în discuție cu profesorul I. Pervain, ca parte integrantă dintr-un plan editorial și științific mai larg, ideea biobibliografiei Slavici a prins consistență și s-a concretizat printr-un colectiv constituit din doi bibliografi clujeni și un istoric literar de la București, în deplin acord între ei privind structura organizatorică a lucrării, obiectivele și metodele de lucru. Ea are la bază ca viziune bibliografică, pe lângă cunoștințele teoretice de specialitate, sinteza experienței acumulate profesional la două mari biblioteci de larg profil științific (Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca și Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei R.S.R.), precum și la un centru național de informare și documentare în științele sociale (Teoria și isto-

ria literaturii și artei), prin practica satisfacerii informațiilor curente și consultațiilor bibliografice adâncite, solicitate de cercetători, de cadre didactice, de studenți și de alte numeroase categorii de specialiști și de cititori cu cerințe la nivelul contemporaneității.

Rod al multor ani de cercetare, lucrarea năzuiește să răspundă prin structură, prin arie și orizont informațional, prin fixarea cât mai multor repere pentru valorificarea fondului de idei, postulatelor unei cunoașteri aprofundate a lui Slavici, urmărind concentrarea cititorilor cu conținutul condensat al întregii sale activități și a ecurilor ei pînă în zilele noastre. Realizarea acestui contact de orientare rapidă privind identificarea și regăsirea informației, de detectare a legăturilor și întrepătrunderilor, a asocierilor și sugestiilor, prezintă interes nu numai pentru istoricii literari și pentru critici, pentru filologi și profesori de limbă și literatură română din toate treptele de învățămînt, sau pentru studenți și elevi. Literatura reprezintă o stare superioară a conștiinței umane. Bibliografiile de istorie literară, și în special bibliografiile personale ale scriitorilor, nu sînt numai lucrări de semnalare, ci implinesc, sub anumite aspecte, și rostul unor cărți de lectură, făcînd servicii nu numai predării istoriei literaturii și cercetării în domeniul ei, dar și unor cercuri mai largi de cititori. O astfel de lucrare, dacă ar fi făcută numai pentru specialiști, consultată doar de ei și rămînînd inaccesibilă - din cauze de ermetism profesional - pentru cititorul obișnuit, cu orizont cultural contemporan, ar diminua funcția socială a scrisului, îngustîndu-și totodată și propria sa funcțiune.

Din elementele obișnuite ale descrierii bibliografice singur titlul are legătură cu conținutul (și adeseori nici el), celelalte servind numai regăsirii informației. În domeniile umanistice și îndeosebi în cel literar, practica redactării titlului la modalitatea generalității e departe de a asigura cerințele informării exhaustive și de a transforma în substanță utilă cunoașterii întreaga informație cuprinsă în texte. E fapt constatată că și celor mai perfecte sisteme de regăsire a informațiilor, bazate pe folosirea titlurilor, le scapă pînă la 20 % din caracteristicile interne de conținut.

constituia de fapt obiectivele procesului de cercetare și, prin urmare, scopul lucrării bibliografice.

În ceea ce a scris Slavici și mai cu seamă în publicistica lui, amănunțat relevant al gândirii, referirile sale la oameni și fapte, comentariile, informațiile și observațiile semnificative nu sînt ușor de găsit, știut fiind că multe din ele sînt ca îngropate în publicații neafiate la îndemînă sau greu de obținut. Faptul trebuie să rețină atenția, mai ales în urma deplasării actuale a centrului de greutate a muncii bibliografice de la carte la articol de revistă și de ziar, cu drumul de acces mult mai anevoios. Situația explică de altfel și redescoperirile unor cercetători nevizitați, drept "inedite", scrisori și articole de ale lui Slavici publicate o dată. Adunarea materialului bibliografic din această lucrare a solicitat investigații în numeroase biblioteci, muzee și arhive, deplasări în diferite localități sau corespondență cu diverse instituții și persoane, fondurile de periodice prezentînd, prin însăși natura lor, goluri, pierderi și degradări mult mai mari decît cărțile. Ajunge de amintit în această privință că nu cunoaștem în prezent decît o singură bibliotecă publică din țară, în care există colecția completă a "Familiei" lui Ioan Vulcan. Această problemă o pune depistarea și comunicarea informațiilor din ceea ce s-a scris despre Slavici, deci a realizării legăturii care trebuie să existe între cercetătorii actuali, cît și între ei și predecesorii lor de specialitate, în sensul tradiției definite de Tudor Vianu ca "influența muncii culturale anterioare asupra celei prezente".

Un aspect important în năzuința spre exhaustivitate a lucrării a fost identificarea materialelor publicate de Slavici fără semnătură. Numărul covârșitor al acestora este dat, cum e și firesc, de prodigioasa activitate ziaristică a scriitorului. În general, atribuirea paternității pentru aceste materiale a fost ajutată prin compararea cu manuscrisele existente, prin informații și indicații contemporane sau retrospective date de Slavici însuși și de alții în cuprinsul unor asintiri sau al discuțiilor polemice pe care le-au stîrnit în epocă, și uneori chiar prin locul ocupat de ele în ziarele conduse de Slavici (de ex. o bună parte din editorialele "Tribuna"). Numeroase

atribuiri s-au făcut pe criteriul individualității scrisului și a ideilor, precum și a unor formulări, apropieri, preocupări comune și alte legături sesizabile dintre articolele desemnate și materialele apărute sub semnătură.

Întreagă gama considerațiilor schițate în cele precedente, și în primul rând cerința contactului cu gândirea lui Slavici, a impus cu necesitate, în redactarea notițelor bibliografice, utilizarea adnotării cu caracter de concisă comunicare referativă. Tot ceea ce s-a socotit a fi util ca informație a fost reformat, adunat, selectat și pus în lumină cu grijă ca mijlocul realizat pentru transferul cunoștințelor să nu devină, prin exces de zel, un conglomerat în care esențialul să fie copleșit de inutilități. Fiecare notiță bibliografică, și în consecință bibliografia în totalitatea ei, este produsul studiului direct, prin disecție, al surselor reprezentând documentele primare purtătoare de informații. În puținele cazuri unde nu a fost văzut materialul și descrierea s-a făcut pe baza unei surse secundare (de ex. traduceri semnalate în "Index translationum"), faptul a fost menționat. Metoda, aplicată cu consecvență, înlătură și îndreaptă numeroase inexactități și judecăți eronate și legătură cu Slavici, generate cele mai multe de superficialitate sau de ignorare, și restabilește adevărul denaturat prin transmiterea și preluarea lor automată, fără control științific, din comentator în comentator. Regretabil e că unele din ele, surprinzând bună-credința cercetărilor mai recente, s-au infiltrat pînă și în lucrări dintre cele mai răspîndite și mai apreciate.

Încadrarea notițelor bibliografice într-o structură generală logică și consecventă pentru regăsirea operativă a informației, a fost orientată după domeniile preocupărilor de bază din activitatea lui Slavici și după etapele și împrejurările principale ale vieții sale. Ea este reflectată schematic în sumarul lucrării. În cadrul profilului organizatoric rezultat din studiul materialului, referințele sînt grupate pe teme formulate în titlurile capitolelor și subcapitolelor. Ele se întrepătrund și se completează reciproc, notițele bibliografice fiind încadrate la tema de care se apropie mai mult prin conținut și unde căutarea informațiilor pe care le poartă este mai probabilă. Practica adnotării concentrate și încadrarea tematică conferă lucrării o

certă coerență și cursivitate în lectură.

Pentru semnalarea relațiilor interioare de conținut între notițele bibliografice se fac trimiteri directe prin: (văzi nr...).

Legătura generală din textul bibliografic este asigurată de funcțiunea de cheie a indicilor alfabetici ai operei și corespondenței; a celor de nume, de societăți literare, asociații culturale și organizații politice și prin trimiteri amănunțite la numărul de ordine al pozițiilor.

Partea întâi a lucrării, bibliografia o p e r e i lui Slavici, grupează și descrie volumele și edițiile apărute în limba română între anii 1881-1971 și, individualizate pe titluri, inserate în ordinea apariției lor în capitole și subcapitole separate, materialele de beletristică și memorialistică, cele de istorie, de limbă, de pedagogie, activitatea ziaristică, traducerea etc.

Prezentarea cronologică a circulației fiecărei bucăți literare urmărită - cu puține abateri - în timpul vieții lui Slavici, relevă preferințele manifestate de cititori în cuprinsul operei, preferințe susceptibile, la rândul lor, să dea sugestii și perspective moderne în judecarea scriitorului.

Având cea mai mare audiență în epocă, "Popa Tandu" - intruparea omului în luptă cu o întreagă lume, inclusiv cu sine însuși, dar în care "omul nu s-a dat biruit" - s-ar părea că a fost înțeles ca o prefigurare vizionară, într-un viitor socotit posibil, a omului zilelor noastre, eliberat de ignoranță și exploatare, capabil să transforme nu numai propria sa mentalitate dar să modifice prin voința și munca sa chiar și natura. Semnificația fundamentală dată de Slavici eroului nuvelei sale se întilnește și are puncte de contact cu concepția clasei muncitoare despre lume și societate, în înțelesul că nu există pămînturi și indeletniciri neproductive, ci numai gînduri neproductive, sisteme rele de a cultiva însușirile omului și ale pămîntului. Noutatea pentru cititorul de azi o reprezintă, în cuprinsul bibliografiei, mai ales ziaristica militantă a lui Slavici, risipită în publicații pe care generațiile noi nu aveau cum să le cunoască. Scriitor politic caracterizat mai mult prin curaj decât prin reușită, ziarist de opinii, văzînd în politică știința posibilului în cadrul împrejurărilor și condițiilor date, animat

de o pornire organică de a-și satisface sentimentul adine înără-
dăcinat al dreptății, Slavici, la fel ca în literatură, nu a idea-
lizat nici în gazetărie realitățile societății românești. Din
registru larg și încărcat de probleme majore al preocupărilor
sale, oglindite în activitatea de gazetar, se desprinde pregnant
prioritatea unității culturale a românilor față de cea politică.
Formula, justă în esența ei teoretică, dar văzută izolată în
timp de aspirațiile și de înțelepciunea colectivă, absolutizată
și fără a ține seamă de realitățile potențiale pe care istoria
le purta în mod învederat într-însa, avea să-l afunde în obsti-
nația unor erori de raționament, care l-au pus în conflict cu
poporul său și totodată în dezacord cu propriile-i merite, cîș-
tigate într-o viață de om închinată integral și deliberat pre-
gătirii condițiilor spirituale pentru desăvîrșirea statului na-
țional unitar și independent. Între acestea, "lucrarea de nive-
lare prin care s-a urmărit înlăturarea tuturor deosebirilor de
limbă, de mentalitate și de civilizație între românii de din-
coace și de dincolo de Carpați", desfășurată mai cu seamă prin
"Tribuna", a fost apreciată - chiar și de cercetătorii străini
(L.Gáldi) - drept cea mai importantă⁴⁾.

Deși a intuit just rolul maselor muncitoare în procesul dezvoltării
istorice și a progresului social, fiind adesea apropiat
ca preocupări de ideologia și de acțiunea mișcării socialiste,
("țăranului român îi trebuie războiul sfînt împotriva sărăciei"),
Slavici a rămas ancorat în concepțiile sale politice din tîne-
rețe, militînd, împotriva evidenței, pentru o schimbare înlă-
untru stabilizării, adică pentru realizarea prin reforme a
unei mișcări în cadrul ordinii existente, fiind ostil înnoirii
radicale, revoluționare.

În problema națională nu s-a lăsat atras de smîrcurile înșelă-
toare ale șovinismului. Dragostea pentru propriul popor era în-
soțită - pe linia tradiției pașoptiste românești - de princi-
piul respectului și înțelegerii cu celelalte popoare.

Convins încă din tinerețe că "lupta între români și maghiari
nu poate fi decît trecătoare: se luptă oamenii dar nu popoarele",
Slavici subliniază nu o dată în articolele sale caracte-
rul de clasă al luptei românilor împotriva asupririi naționale,
pe care o integrează ca "parte din marea luptă ce se petrece

în Europa între exploatare și exploatați". Slujind "dorințele majorității românilor" și considerându-se (ca expresia a sentimentului public) organ al curentelor populare admise,

("Ne identificăm cu poporul - sintem glasul poporului"), "Tribuna" de sub direcția lui Slavici, fără a fi publicația oficială a Partidului național, a susținut politica acestuia, subliniind totodată necesitatea dialogului, preconizând în organizarea și funcționarea lui nu o majoritate care numai să aplice, ci o majoritate care să discute.

Organizat pe limbi, în ordine cronologică după prima publicare, capitolul traducerilor din opera lui Slavici, precum și a traducerilor sale, care adună tot ceea ce s-a putut depista în condițiile evidentei actuale încă nesatisfăcătoare în acest domeniu, aduce informații de interes pentru începuturile procesului de încadrare a literaturii noastre în mișcarea literară mondială și pentru circulația operei lui Slavici pe meridianele lumii. "Mara", nuvelele și povestile continuă a fi traduse și azi în versiuni noi și, pe lângă limbile de circulație universală, într-un cerc din ce în ce mai larg de limbi naționale. De notat că unele bucăți, ca de ex. "Moara cu noroc" și "Băiat sărac", au apărut în limba germană înaintea publicării originalului românesc.

*

Partea a doua, de referințe despre opera și personalitatea lui Slavici, însumează rezultatele pînă inclusiv în anul 1971 ale exegezei și muncii de cercetare privind aspectele multiple ale vieții și activității scriitorului, gazetarului și profesorului, văzute de contemporani, de critici și de istorici literari - români și străini - aparținând mai multor generații. Sînt prezentate de asemenea, în capitole separate: momente și aspecte semnificative pentru opera și viața lui Slavici, ca de ex. cele în legătură cu serbarea de la Putna; prietenia cu Eminescu; aprecierea publicisticii social-politice, în special cea de la Tribuna; însemnătatea și locul acesteia în istoria presei românești; raporturile lui Slavici cu Academia; mărturia plebiscitară unanimă a scriitorilor români pentru ca premiul național să fie acordat

dat autorului "Marei"; opera lui Slavici în film etc. Diviziunea aceasta a lucrării permite o largă privire de ansamblu asupra felului în care a fost receptată opera lui Slavici de la începuturi pînă în zilele noastre.

■

Partea a treia, cuprind c o r e s p o n d e n ț a scrisorului, trimisă și primită, pune, în rezumat succint, la îndemîna cititorului și a cercetătorului, adunate într-un singur loc, toate scrisorile lui Slavici și către Slavici, cunoscute pînă în prezent, publicate dispersat sau inedite. Semnalarea acestora din urmă, aflate în diferite fonduri publice sau particulare (arhive, muzee, biblioteci etc.), completează substanțial cunoașterea dialogului multilateral întîlnit de Slavici timp de peste cinci decenii.

■

Urmărind extinderea cîmpului informației spre a asigura cercetării o acoperire documentară cît mai deplină, - ceea ce, evident, constituie sensul însuși al activității bibliografice - partea a patra a lucrării, de a n e x e, reprezintă încercarea unui început de regrupare într-un singur loc, într-o formă simbolică, dar totuși concretă sub aspectul informativ, de regăsire a manuscriselor, documentelor, corespondenței și altor diverse mărturii de tot felul, dispersate azi în numeroase localități, păstrate la instituții publice și la particulari, necesare sau numai utile reconstituirii ideilor și preocupărilor, climatului și mediului, legăturilor cu oamenii și cu evenimentele, într-un cuvînt înfățișării cît mai apropiate de autenticitate a operei și vieții scriitorului.

■

Precedată de o c r o n o l o g i e substanțială de încadrare în epocă a drumului vieții și activității lui Slavici, lucrarea se încheie cu sistemul de i n d i c i menționați, care organizează și grupează operativ regăsirea informațiilor din corpal biobibliografiei.

*

Încheind spicuirile asupra viziunii, structurii și conținutului lucrării ne am elaborat și a sensului care o justifică, autorii își dau seama că ceea ce s-a realizat nu este, desigur, fără lipsuri de completat și nici fără greșeli de îndreptat. Totodată ei răspund unui sentiment firesc de grațitudine, adunând sprijinul Editurii Enciclopedice Române dat prin colaborarea competentă a lui Niculae Gheran la coordonarea și definitivarea redacțională a bibliografiei și prin condițiile tehnice deosebite asigurate volunului.

BIBLIOGRAFIE

1. GALACTION, G. Cuvînt rostit la înmormîntarea lui Ion Slavici. Adevărul literar și artistic, 6, nr.247, 30 aug. 1925, p.1.
2. O scrisoare a dlui E.Lovinescu. Mișcarea literară, 7, nr.42-43, 29 aug. - 5. sept. 1925, p.3.
3. MUNTEANU, George. Slavici necunoscutul (I-II). Gazeta literară, 15, nr.22, 30 mai 1968, p.7; nr.23, 6 iunie p.7.
4. GÁLDI Ladislau, Alexandru Biró: A Tribuna és a magyarországi román közvélemény. Archivum Europae Centro-Orientalis, Tom.8, Fasc.1, Budapesta 1941, p.546-549.

THE EDITORIAL DESTINY OF SLAVICI'S WORK RECEPTION. PREMISES
AND LANDMARKS RESULTING FROM THE EXPERIENCE OF THE ELABORA-
TION OF THE WRITER'S BIO-BIBLIOGRAPHICAL MONOGRAPH

S u m m a r y

The paper statistically approaches the editorial evolution of Slavici's work, offering quantitative arguments concerning the audition and diffusion of a remarkable literary, pedagogical, historical and philological work. Finally there are pointed out the particular questions raised by Slavici bio-bibliography, the conception of internal organization and the concrete methods of solving some bio-bibliographical problems.

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ УЧАСТЬ В ВОСПРИЯТИИ ТВОРЧЕСТВА СЛАВИЧА. ПРЕД-
ПОСЫЛКИ И ОРИЕНТИРОВКА ИЗ ОПЫТА СОСТАВЛЕНИЯ БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЙ
МОНОГРАФИИ ПИСАТЕЛЯ

Р е з ю м е

В сообщении излагаются статистические данные о развитии изда-
вания произведений Славича, приводя количественные доводы о
восприятии и распространении во времени, его замечательного
литературного, педагогического, исторического и филологическо-
го творчества.
В заключении показаны особенные вопросы приподнятые составле-
нием био-библиографической монографии Славича, её внутренней
структурой и конкретными способами решения некоторых вопросов
библиографического вида.

CĂRȚI EDITATE DE TIPOGRAFIILE EUROPENE DIN SECOLUL AL XVI-LEA
ÎN SPIRITUL REFORMEI, EXISTENTE ÎN FONIURILE B.C.U; CLUJ-NAPOCA

SILVIA DUMITRU

Bibliotecar

Biblioteca centrală universitară din
Cluj-Napoca

În Reformă și în marele război țărănesc german, tiparul a demonstrat pentru prima dată în istoria sa posibilitatea de a fi un factor de luptă, un instrument de răspândire a noilor idei spirituale și politice.

Acțiunile întreprinse de Luther și Müntzer au pus tiparul la dispoziția maselor provocând un adevărat torent de tipărituri care s-au răspândit în Germania și în țările învecinate.

Cartea - acest martor tangibil al evenimentelor, n-a mai apărut numai pentru membrii unei elite intelectuale, ci și-a extarcitat o influență asupra publicului vast, public ce era receptiv la noile idei ale epocii.

Coborînd prețul cărților în proporții nebănuite, tipografiile facilitează și favorizează răspândirea publicațiilor pînă în cele mai îndepărtate sate și în păturile cele mai umile ale societății. Așadar, se produce o reacție împotriva culturii aristocrate a umanistilor, Reforma profitînd de ea. Ca urmare, se constituie o literatură puțin cunoscută pînă atunci, o literatură de informare în care latina cultă a făcut loc limbii naționale.

Tiparul multiplică afișe și piese volante din care publicul era informat de acțiunile reformatorilor, de polemicile lui Luther cu adversarii. Se publică cărți populare în format mic, literatură distractivă, știri despre evenimentele politice, după cum și pamflete la adresa domnilor și clerului.

Dar originea fișărilor mare episod al Reformei trebuie căutată în acele "Flugschriften" - foi volante - prin care Luther își răspîndește cu repeziciune opera sa în limba națională. Prin cele 95 teze din octombrie 1517 afișate pe ușa capelei Augustinilor din Wittenberg, Luther întreprinde lupta contra traficului Indulgențelor, dînd astfel un impuls Reformei.

Foia volantă ("Flugschrift") a devenit mijlocul cel mai eficace

de publicistică al diferitelor grupări spirituale și politice din acel timp. Folosindu-se de un asemenea mijloc, Thomas Muntzer, conducătorul țărânilor revoluționare, a răspândit cele 12 articole de la Memmingen, care au devenit programul oficial al răsculaților. Ele au apărut în 1525 și au fost răspândite în 25 ediții diferite în toată țara.

La Meaux, în Franța, se declanșează un adevărat război al afișelor, unde între anii 1524-1525 pe pereții orașului se găsesc foi volante care-l denunțau pe Briçonet ca lutheran. O situație similară a fost în 1534 la Nouchâtel, unde apar faimoasele afișe antiliturghice, din care un exemplar însuși regele Francisc I l-a găsit pe ușa apartamentului său.

Toate aceste afișe sînt semnul vizibil al luptei ce se desfășoară. Pamfletele încărcate de violență se multiplicau într-un tiraj nebănuț de mare. Numărul operelor publicate la Wittenberg, Köln (Coloniae), Magdeburg, Rostock, Hamburg trec de 98 între 1511-1520, 284 în 1530 (din care 232 închinare Bisericii) și 244 între 1531-1540 (din care 180 relativ teologice)¹⁾.

Din acestea, un număr destul de mare sînt ale lui Luther, tirajele lor cunoscînd un succes enorm. Pamfletul Către nobilimea creștină de națiune germană apărut la 18 august 1520 a fost retipărit în același an în 25 ediții, iar în 3 săptămîni au fost răspândite 4000 exemplare. În 2 ani s-a ajuns la 30 ediții tipărite ale acestui pamflet. Predica despre Toleranță și iertare a fost retipărită în mai mult de 25 ediții între 1518 și 1520. Tirajele Bibliei lui Luther sau numai a unor părți din biblie s-au vîndut cu mii. Prima ediție a Noului Testament a lui Luther apărută în septembrie 1522 s-a epuizat în cîteva săptămîni. Între 1522 și 1524 40 reeditări ale Noului Testament sînt executate numai la Wittenberg și 66 la Augsburg, Bâle (Basel), Strassbourg (Argentorat), Leipzig.

În același timp scrierile lui Luther au fost răspândite și în țările învecinate. În Franța a apărut în 1525 Betbüchlein, în Olanda, la Anvers în 1528 se cunoaște traducerea Noului Testament, iar în 1530 a Bibliei, în limba franceză.

Un rol deosebit în această campanie de răspîndire a Reformei l-au avut nu numai tipografiile, dar și tipografii care au tipărit pentru Reformă. S-a creat așa dar un centru spiritual al Reformei care a fost Wittenbergul, unde în 1502 odată cu

Inființarea universității s-a creat și o tipografie. Din 1508 a lucrat aici tipograful Johannes Rhau numit și Grünenberg, fiind socotit drept primul tipograf al lui Luther. Se pare că în 1517 el a scos prima tipăritură a tezelor. Datorită activității lui Luther, orașul Wittenberg a devenit pentru 3 decenii cel mai productiv oraș de tipografi. În 1519 Melchior Lotter din Leipzig a înființat în Wittenberg o sucursală, iar în 1522 tipărește așa numita Biblie din septembrie, urmată fiind de ediția a 2-a a Bibliei din decembrie. Și traducerea celor 5 cărți ale lui Moise a apărut în 1523 tot la tipografia lui Lotter. Mai târziu Hans Luft a devenit cel mai important tipograf de biblie, încununarea operei lui fiind Biblia lui Luther, prima ediție fiind cea din 1534, cu ilustrații bogate. Tot el, între anii 1546 și 1580 a tipărit 37 ediții ale Vechiului Testament și aceasta ne permite să acceptăm afirmația lui Crellius²⁾ care se pare că nu exagera când a spus, că numai acest tipograf a vândut, între 1534 și 1574, 100.000 exemplare ale Bibliei. La Nürnberg a tipărit renumitul tipograf Hans Hergot și Hieronimus Hölzel care poposind aici nu adus foi volante și scrieri pentru țărânimea revoluționară din Karlstadt și Müntzer. Tipografilor din Leipzig au fost expuși unor greutăți de ordin economic și politic. Totuși și-au desfășurat activitatea o serie de tipografi ca: Martino Landsberg, Wolfgang Stöckel, Jakob Thamer, Melchior Lotter ș.a. Jakob Thamer (sau Jacobus Herbipolensis) tipărește opere de-ale lui Luther și cele 95 teze. Și la Strassburg (Argentorati) activează tipografi în slujba Reformei în fruntea lor fiind Wolfgang Köpfel, care a participat la cele mai însemnate acțiuni din Strassburg. Reeditări ale lucrărilor lui Luther au apărut și la Basel în tipografiile lui Adam Petri și Thomas Wolf, cărora Hans Holbein le-a furnizat (acestora) ornamentații grafice și ilustrații. La Zürich (Tiguri), tipograful Christoph Froschauer tipărea pentru Zwingli a cărui activitate reformatoare a fost în legătură cu tipografia orașului. Froschauer a tipărit prima Biblie elvețiană în 1524. În același timp apar tipografi la Geneva, unde între 1538 și 1544 activează Jean Michel, Jean Crespin și 2 tipografi parizieni celebrii Conrad Bado și Robert Estienne. Sub Robert Estienne tipografiile geneveze se consacră tipăririi operelor religioase.

Biblia și Noul Testament pentru perioada 1550-1564 cunoscând

~~59 ediții în franceză, și a la mai multe pe aceea în latină, greacă, italiană și spaniolă;~~

În Ardeal, ideile Reformei au fost răspândite prin intermediul a doi mari reformatori, Johannes Honter (Honterus), care a înființat în 1534 la Brașov o tipografie și Heltai Gaspar(Heltai), sub a cărui protejare a luat ființă la Cluj o tipografie în 1550. Amândoi reformatorii au desfășurat o activitate bogată, scoțind de sub teascările tiparitelor lor numeroase cărți ale multor scriitori din Ardeal.

Fondurile de carte universală pe care le deține B.C.U. Cluj oferă posibilități însemnate de valorificare creatoare a informațiilor teaurizate în aceste fonduri. Ele au suscitât atenția cercetătorilor, determinată pe de o parte, de dorința lor de a-și contura o imagine ceja existență, pe de altă parte de interesul pentru însemnările de proprietate ale diferiților posesori, sau notele manuscrise descoperite în aceste tipărituri. Această din urmă cale mai puțin explorată, poate oferi un bogat și variat material pentru o istorie a culturii.

Munca legată de valorificarea acestor fonduri ne-a pus în fața unor probleme complexe.

Activitatea noastră nu s-a mărginit la o simplă descriere strict bibliografică a materialului existent, ci a avut în vedere o sferă mult mai largă, aceea de a aduce la lumină însemnările prezente în tipărituri. În felul acesta, ne-a fost oferită o interesantă listă a centrelor tipografice, a foștilor tipografi, după cum și a foștilor posesori de carte.

În referirile care urmează, vom încerca să prezentăm unele tipărituri care se desprind prin valoarea lor din prelucrarea fondurilor de carte universală ce figurează în catalogul secolului al XVI-lea pe centre tipografice, alcătuit de noi. Acest catalog însumează 1520 publicații cu cca.75 centre tipografice. Tipăriturile pe care le vom prezenta le-am ales din acele centre tipografice care au tipărit în spiritul Reformei, prin tipografii renumiți ai timpului, o parte din ei amintiți mai sus, și în ordinea frecvenței tipăriturilor în centrul respectiv./vezi harta /.

LUTHER, Martin. Biblia das ist die gantze Heilige Schrift Deutsch. Marth.Luther, apărută la Wittenberg în 1589 și tipărită în tipografia lui Johann Krafft, 384 p. Exemplarul cuprinde în coligat

o altă operă a lui Luther (o parte din Vechiul Testament): Die Propheten alle Deutsch D. Mart. Luth., apărută tot la Wittenberg în tipografia lui Johann Krafft la 1590. Conține 428/-432/1. 14 f. nenumerotate.

Deși au fost numeroase reeditări ale Bibliiei lui Luther, Biblia a devenit o operă clasică în decursul timpului, servind ca bază dicționarelor și gramaticilor ce au urmat. Exemplarul nostru are o frumoasă legătură cu coperti de lemn învelite în piele maro. Pe copertă este gravat un super-exlibris S cu anul 1766, probabil inițiala posesorului cărții. Foia de titlu frumos ornată cu ilustrații ce reprezintă motive biblice, la mijlocul ei ne oferă un ex libris "Sum Michaelis Salvaj" în a cărui proprietate se găsea exemplarul la 1594. Tot pe foaia de titlu, sub officină, se găsește o însemnare de proprietate în limba maghiară ce merită o atenție deosebită din punctul de vedere al circulației cărții, și din care rezultă că în martie 1849 exemplarul acesta se găsea la Cluj la familia Dietrich Arnold, Dietrich Johanna și Carolina.

O altă publicație care este de fapt numai o parte a Bibliiei și a cărui autor e tot Luther Martin - Der Vierde Theil aller Bücher und Schriften seligen Mann Gottes... a apărut la Wittenberg în tipografia lui Hans Luft, probabil între anii 1550-1557. Anul apariției s-a reconstituit cu probabilitate după edițiile anterioare, foaia de titlu fiind deteriorată. Cartea provenită din fostul Gimnaziu reformat de la Orăștie, are 2 f. nenum.+574 f. și o frumoasă legătură în piele albă presată. Pe copertă, o xilografură reprezintă portretul reformatorului, metodă frecvent utilizată de altfel în tipografiile secolului al XVI-lea care tipăreau sub egida Reformei. Pe verso copertei găsim o însemnare manuscrisă în limba latină care ne-a atras atenția datorită mențiunii că în 1911 acest exemplar este donat Muzeului Ardelean de Rotaridesz István.

Istoricului celebru SLEIDANUS, Ioannes Philippus care a militat în secret cu principiile reformatorilor din Germania, îi aparține cuprinzătoarea lucrare De statu religionis et Reipublicae Carolo Quinto Caesare, Commentarii. Cum indice locupletissimo, operă pe care Biblioteca universitară o posedă sub același titlu. A apărut la Argentorati (Strassbourg) în tipografia lui Teodosius Rihelius în 1555. Opera are 8 f., 470 p. Conține 25 cărți ce cuprind evenimentele după instituirea Reformei lui Luther.

din 1517 pînă în luna februarie 1555. Succesul acestei opere a fost atît de mare încît s-a reeditat de 2 ori în același an în 8°. Aceasta ediție din 1555 e o secetă de enciclopedii ce fiind prima și foarte rară, Biblioteca universitară bucurîndu-se de un exemplar princeps. Exemplarul provine din fostul Gimnaziu reformat de la Orăștie, avînd o legătură în pergament alb presat. Foaia de titlu ne oferă un *ex libris* "Sum exlibris Conradi Hilken (probabil al posesorului cărții). Biblioteca noastră mai deține și ediția din 1556 a aceleiași lucrări în 8°, ediție care îi aparține lui Rihel. Și această ediție din 1556 a fost lansată într-un tiraj destul de mare, mai mult ea a fost editată și la Anvers și Basel. Pe drept cuvînt Germania protestantă l-a numit pe Sleidan un Tit-Liviu al lor; iar Paul Jove spunea: "Carol Quintul îl numește pe Sleidan mentorul său, pentru că primul avea prea mult rău în el, al doilea prea mult bine"³⁾. Dacă prin Luther triumfă lutheranismul, prin Calvin se înrădăcinează calvinismul. Istoricul Bossuet face o remarcabilă comparație între aceste două mari spirite reformatoare: "Luther are cîteva lucruri mai originale și mai interesante. Calvin inferior ca geniu, îl cîștigă pe acesta prin studiu. Luther triumfă prin afirmații, dar pana lui Calvin e mult mai concretă; stilul său este mai trist, mai greoi. Amîndoi excelează prin a folosi limba țării lor; și unul și altul au fost de o vehemență extraordinară; Luther abordează umorul impetuos fără ca vreodată să și-l modereze. Geniul lui Calvin, mai puțin propriu decît al lui Luther, infierbîntă spiritele și emoționează poporul; a răspîndit "erezia" mai ușor și mai popular decît predecesorul său"⁴⁾.

Biblioteca universitară posedă opera care i-a adus un renume reformatorului Calvin și care e o profesiune de credință: D. Ioannis Calvinii vi. clarissimi pastoris et fidelissimi doctoris ecclesiae genevensis Institutio Christianae religionis, ab ipso autore anno 1559 /et/ in libros quator digesta... Cum indice per locos communes opera N. Colladonis tunc contexto. Apărută la Gene în t. lui Eustathij Vignon și Ioannis le Preux, în 1585; Conține 509/-510/p. + Index cu 73 f. nemumerotate. Ca și în edițiile anterioare și această ediție e precedată de o prefață închinată regelui Franței: Praefatio ad Christianissimum regem qua hic ei liber pro confessione fidei

offertur. Volumul este legat în carton presat învelit în pergament, cu un super exlibris pe copertă, a proprietarului cărții M.C. și anul 1591. Pe verso foii 1 lininare găsim o însemnare manuscrisă în limba latină a posesorului cărții Michaelis Tofaei sau Tofeus (Dobos) Mihaly episcop reformat în Ardeal care și-a desfășurat activitatea sub Apafi Mihai⁵⁾.

Însemnarea manuscrisă enumeră pe cei 4 mari reformatori, indicând și anul morții fiecăruia: "Calvinus 1564, Lutherus 1546, Philippus Melancthonis 1560, Beza 1606." Foia de titlu este bogată în însemnări de proprietari: "Michaelis Tofaei per convicia et laudit"; Iosephi Kafka care e proprietarul exemplarului la 1744; "Suis C:Stefanus Iuli anno 1796"; pentru ca pe versoul copertei să găsim însemnarea Stefanus Ignacz, 1824 possidet.

Materialul livrese al Bibliotecii Centrale Universitare ne dezvăluie o altă operă a reformatorului Calvin In historiam Jogue Israelitarum imperatoris: Commentarius, quem Paulo ante mortem absolvit. Editio secunda priori longé emendatior. Cum Indice, apărută la Genevae în tipografia lui Petrum Santandreaum în 1575. Conține 95 p. și 2 ff. Index.

Exemplarul merită o atenție deosebită având în coligat operele a doi reformatori: teologul protestant Musculus Wolfgangus /numele de familie Mösel sau Moesel/. Loci communes sacrae theologiae editată la Basel în 1573, și a teologului reformat Bullinger Heinrich adept al reformei lui Zwingli - In Apocalypsim Iesu Christi revelatam quidem per angelum Domini, visam veré vel exceptam atque conscriptam à Iohanne apostolo /et/ evangelista. Conciones centum, apărută la Basileae sub tiparnița lui Samuelem Regium în 1570.

Exemplarul ce conține în coligat operele menționate prezintă o legătură veche în table de lemn învelite în piele albă presată, deteriorată. Pe copertă se găsește un super exlibris P:B.S., și anul 1579.

Însemnările acestor posesori ne confirmă circulația pe care a avut-o cartea în secolele XVI-XIX.

Tot la Geneva sînt editate de diverși tipografi operele lui Beza Theodorus de - unul din capii doctrinei calvinice și pionierul bisericii reformate. Din fondul Muzeului Ardealului, Biblioteca universitară deține opera: Icones id est verae imagines

virorum doctrinae simul et pietate illustrium, additis eorum-
dem vitae et operae descriptionibus, quibus adiectae sunt
nonnullae picturae emblemata vocant. Geneva, în tipografia
lui Joannes Lacinium, 1560 în 8°, cu 156 p. Exemplarul e coligat
cu Actiones et Monumenta Martyrum a lui Wiclef, tipărită
în tipografia lui Joannes Crespinus la 1560. Ediția latină
din 1580 a operei Icones virorum illustrium este o ediție rară
și considerată de enciclopedii ca primă ediție, Biblioteca
universitară este deci deținătoarea unei ediții princeps.
Icones virorum illustrium este o înșirare a portretelor mar-
tirilor reformei, fiecăruia Beza alcătuiindu-i o scurtă notă
biografică în limba latină, cu remarcabile precizări prin
care valorile personajelor sînt scoase în evidență. Exemplarul
sare o legătură de epocă, cu un super exlibris pe copertă și
anul 1585.

Beza Theodorus își publică unele opere nu numai la Geneva,
ci și la Paris în tipografiile celebre. Beza este și autorul
unor culegeri de poezii latine intitulate Poemata Juvenalia.
În Biblioteca universitară se găsește o parte a acestei ope-
re sub titlul Poemata varia / Sylvae Epitaphia, Icones, Cato,
Abrahamus, Elegiae, Epigrammata, Emblemata ab ipso auctore in
unum nunc coronis collecta et recognita (372 p.) Opera provine
din fondul Muzeului Ardelean și e coligată cu o altă operă
a lui Isobus Lectius - Jonah seu poetica paraphrasis ad en-
vatem (22 p.), ambele apărute în 1597. Deși nu există indi-
cații pentru localitatea de apariție și a tipografiei unde
s-a tipărit, totuși, după signetul tipografului de pe foaia
de titlu, s-a dedus că această operă a apărut la Paris în
tipografia celebrului tipograf Robert Estienne.

Ediția Poematei din 1597 a fost retipărită la Geneva în 1599
în folio. Foaia de titlu ne descoperă un exlibris L.B. a pro-
prietarului cărții cu anul 1743. După un alt exlibris S.W.
ce se găsește tot pe foaia de titlu lângă signetul tipografu-
lui, aflăm că la 1773 exemplarul se găsea la Samuel Woinisch
din Vratislava (Bratislava). Pe verso foii 1 liminare găsim
însemnarea manuscrisă în limba franceză: "C'est la plus et
fort rare édition. D. Clement" care menționează faptul că acest
Clement a dăruit-o unei biblioteci fără altă specificare.
La Cluj, în tipografia reformatorului Heltai Gaspar au văzut

lumina tiparului o serie de opere ale acestui zelos învățat. Biblioteca noastră deține lucrări de-ale lui Heltai, atenția fiindu-ne reținută de lucrarea Cancionale. Az sz Historias Enekes Könyv: Melliben külemb fele szép lot dclgoc vadnas nyomtatua, a Magyarai Királyokról...⁶⁾ Colosvarot, 1574 Heltai Gaspar. Provenită din fondul Bibliotecii Maghiare Vechi, cartea este în 4° avînd 232 foi nepaginate. Lucrarea e interesantă prin cele 20 de cîntece istorice pe care le-a scris autorul din tipărituri vechi și chiar manuscrise inedite, unele dînd și unele amănunte referitoare la istoria țării noastre. Dintre aceste cîntece amintim: Sigmund király és császárnak chronicája TINODI Sebestyén által. Prima redactare a poemei despre craiul Sigismund a cunoscut-o ediția din 1574. Se specifică că izvorul diacului TINODI este Cronica lui Thuróczy după care se trece la povestirea faptelor; sau cîntecul Historiás Enec Tinodi Sebestyentől care cuprinde și cîntecul scurt Historia az Erdeli nyomorúságáról unde se descrie intrarea lui Iliș Vodă al Moldovei în Ardeal. Fiecare dintre cîntecele acestui volum au câte o foaie de titlu separată fără să fie indicat anul de apariție.

Tot la Cluj în 1570 apare Gramatica lui Philippus Melancton, celebrul reformator. În Biblioteca univertară există sub titlul: Grammatica Philippi Melanthonis Ab Autore recognite. Et a Mycillo aucta, /et/ ultimo locupletata. De orthographia tractatus recens accessit. Cum Gratio et Privilegio Sereniss. Regis Hungariae, Anno Domini sive nati Messiae 1570. 3°, 274 p. Gramatica a cunoscut o serie de ediții anterioare. O ediție a gramaticii a apărut la Nürnberg în 1547 în 8°. Această ediție e foarte veche dar se pare că nu e prima. Alte ediții au apărut la Brașov înainte de 1556 și apoi la Cluj în 1556. Ediția din 1570, deși nu prezintă datele bibliografice care să indice apariția operei la Cluj, totuși după prezentarea tipografică pare a fi o tipăritură editată la Cluj.

Nu putem încheia această scurtă prezentare fără să amintim în treacăt că în catalogul secolului al XVI-lea există încă o serie însemnată de lucrări, bine ilustrate și în ediții diferite, care au reprezentat ideile Reformei, opere ale acelor care au fost: Melancton Philippus, Gualtherus Rodolphus Tigurinus, David Francisc, Johannes Honterus ș.a.

Rămâne ca acestea, precum și cele apărute în decursul secolului XVII să constituie un subiect de investigație în viitor pentru toți care au interes pentru cartea universală.

B I B L I O G R A F I E

1. FEBVRE, Lucien et Henri-Jean MARTIN. L'Apparition du livre. Paris, Editions Albin Michel, 1958, p. 443.
2. FEBVRE, Lucien et Henri-Jean MARTIN. L'Apparition du livre. Paris, Editions Albin Michel, 1958, p. 458.
3. WURZBACH Biographie Universelle Ancienne et Moderne. Wien, 1825. Tom. 42, p. 454.
4. WURZBACH Biographie Universelle Ancienne et Moderne. Wien, 1812. Tom. 6, p. 583-584. /Apud Bossuet/.
5. SZINNYEI József Magyar Irod. élete és munkai XIV Kötet. Budapest, Kiadja Hornyánszky Viktor, 1914. Col. 213/-214/.
6. VERESS Andrei Bibliografia Română-Ungară. București, Cartea Românească, 1931. Vol. 1. p. 34, 36-37.

BOOKS IN THE SPIRIT OF REFORMATION PUBLISHED BY XVI TH CENTURY EUROPEAN PRINTING-HOUSES, EXISTING IN THE STOCKS OF THE CLUJ-NAPOCA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY.

S u m m a r y

This paper presents an aspect of the European culture of the XVIth century, on the basis of the publications existing in the Central University Library of Cluj-Napoca. It surveys the most significant European printing centers and printers that took Reformation ideas as the basis of their activity. It is underlined that this fact has provoked a turning point in the spiritual life of intellectuals of XVI th century. The paper insists on those printings which are relevant by their printing art by the property notes that provide valuable information on the diffusion of XVI th century books in Europe and their penetration in Transylvania, certifying, at the same time, the rôle of some important Transylvanian cultural personalities.

КНИГИ, ИЗДАВАННЫЕ В ДУХЕ РЕФОРМЫ, ЕВРОПЕЙСКИМИ ТИПОГРАФИЯМИ
XVI-го ВЕКА, НАХОДЯЩИЕСЯ В ФОНДАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ УНИВЕРСИТЕТ-
СКОЙ БИБЛИОТЕКИ Г.КЛУЖ-НАПОКА

Р е з ю м е

Сообщение опирающиеся на существующий книжный материал в Центральной университетской библиотеке г.Клуж-Напока, отражает один из видов европейской культуры XVI-го века. Производится обзор глазных типографий и видных типографов Европы, издававших печатные издания в духе Реформы, подчёркивая что она сделала поворот в духовной жизни интеллигенции данной эпохи.

Сообщение выявляет некоторые издания из книжного фонда Центральной университетской библиотеки г.Клуж-Напока, представляющих ценность в печатном искусстве и особенно пометками относительно принадлежности их, которые раскрывают обращение книги XVI-го века в Европе и проникновение её в Трансильванию, отмечая одновременно и роль некоторых знаменитостей в области культуры и её распространения в Трансильвании.

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE CLUJ.

CONTRIBUȚII ISTORICE NOI

ONISIM FILIPOIU

Director,

Biblioteca Institutului de Medicină și Farmacie
din Cluj-Napoca

Una din principalele biblioteci medicale din țara noastră, care prin activitatea desfășurată, precum și prin realizările dobândite în muncă, s-a afirmat ca un adevărat centru de documentare pe ramură este, fără îndoială, și Biblioteca centrală a Institutului de medicină și farmacie din Cluj.

Această bibliotecă, sub forma actuală de organizare, a fost înființată în anul 1949, ca urmare a aplicării prevederilor reformei învățământului superior, odată cu înființarea Institutului de medicină și farmacie pe care îl deservește.

Biblioteca centrală a IMF Cluj, cu toate că s-ar părea a fi astfel o instituție relativ nouă, ea este totuși mult mai veche împletindu-și începuturile sale cu însăși istoria organizării celui dintâi așezământ școlar medical din Transilvania. Prima bibliotecă medicală de care se face pomenire în orașul Cluj a fost biblioteca Școlii de medicină și chirurgie, înființată în anul 1775.

Despre această bibliotecă nu dispunem încă, la nivelul cercetărilor actuale, de date privind înființarea și activitatea pe care a desfășurat-o în prima etapă a existenței sale.

Însă, putem afirma, cu toată certitudinea, că începutul acestei biblioteci este indisolubil legat de începutul școlii pe care a deservit-o aproape o sută de ani.

Într-adevăr, având caracterul unei școli de învățământ superior medical (Hochschule), activitatea Școlii de medicină și chirurgie a reclamat, fără îndoială, ca o condiție primordială existența unei biblioteci care să-i asigure în mod nemijlocit un minim de documentare necesar atât studenților, cât și cadrelor didactice în procesul de învățământ și în munca lor științifică.

Această importantă sarcină, cu siguranță, n-a putut fi îndeplinită decât de un oficiu de bibliotecă, oficiu care avea să le pună la îndemână publicațiile vremii, pentru a asigura viitorilor absolvenți ai școlii un nivel corespunzător de pregătire profesională.

De aceea, funcționarea Școlii medico-chirurgicale și existența unei biblioteci proprii s-au condiționat reciproc, dezvoltându-se paralel din primele decenii de activitate.

Acest lucru este confirmat de faptul că în etapa următoare, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, biblioteca medicală din Cluj apare atestată în izvoarele scrise ale vremii în plină activitate.

Astfel, în anul 1851, de pildă, biblioteca Școlii medico-chirurgicale o găsim menționată în lucrarea lui Meizner¹⁾.

În cuprinsul acestei lucrări, printre altele, autorul arată că în 1851, printr-o hotărâre regală s-a aprobat și pus la dispoziția Școlii medico-chirurgicale un fond de bani pentru completarea și dezvoltarea bibliotecii.

În anuarul din 1859 al Școlii medico-chirurgicale²⁾, alături de alte date, găsim menționată și biblioteca, ca făcând parte deja din mijloacele auxiliare de învățămînt ale școlii.

Acest lucru ne confirmă, în mod sigur, că școala constituia, la acea dată, un factor important și activ în procesul de învățămînt.

Mai tîrziu, în anul 1864³⁾, despre biblioteca medicală din Cluj mai aflăm mențiuni și în bugetul școlii unde se indică sumele exacte destinate anume completării colecțiilor de cărți, deja existente.

Avînd deci în vedere că în anul 1864 biblioteca medicală din Cluj necesita doar unele completări în fondurile sale de publicații, rezultă implicit că biblioteca acestei școli exista, cu certitudine, mult mai înainte și că în primele decenii ale secolului trecut, așa cum am mai arătat, ea se găsea în plină

- 1) I. Meizner. Schița istorică a Institutului de învățămînt medico-chirurgical din Cluj, 1775-1872, p.29.
- 2) Personalstand und Ordnung der Öffentlichen an der medizinischen-chirurgischen Lehranstalt zu Klausenburg im Grossfürstenthum Siebenbürgen im Schuljahre 1859/60.
- 3) I. Meizner. Op. cit. p.40

activitate, jucând un rol activ în viața Școlii medico-chirurgicale.

Dar, în anul 1872, înființându-se Universitatea din Cluj, prin însăși efectul legii, Școala de Medicină și Chirurgie din acest oraș a devenit Facultate de medicină a noii universități. Concomitent biblioteca fostei școli medicale a devenit și ea bibliotecă a noii facultăți de medicină.

De aici înainte, organizarea bibliotecii medicale clujene s-a făcut potrivit principiului de organizare și funcționare a facultății, pe care avea să o deservescă neîntrerupt pînă în zilele noastre.

În această nouă etapă fondurile de cărți ale bibliotecii Școlii medico-chirurgicale au trecut în patrimoniul noii universități. În acest nou context, pe lângă fondul de publicații cu profil medical, cuprinse în colecțiile Bibliotecii centrale universitare, s-au organizat treptat biblioteci pe lângă toate institutele care intrau în componența facultății de medicină, precum și pe lângă clinicile universitare existente. În felul acesta s-a creat o întreagă rețea de biblioteci a căror activitate era coordonată de Biblioteca centrală universitară, care le-a dotat cu publicații de specialitate, potrivit necesităților.

Sub această formă complexă a funcționat neîntrerupt biblioteca medicală de la înființarea facultății de medicină pînă în anul 1918 și în continuare după această dată.

Însă în anul 1948, Facultatea de medicină a Universității clujene a devenit, ca urmare a aplicării reformei învățămîntului superior, Institutul de medicină și farmacie, cu activitate independentă.

În structura noului institut de învățămînt superior medical a apărut pentru prima dată o Bibliotecă centrală medicală proprie, care avea să-i asigure documentarea necesară procesului de învățămînt și a cercetării științifice.

La data înființării sale, Biblioteca centrală I.M.F. Cluj, ca organ unic de coordonare a activității bibliografice a Institutului de medicină și farmacie a preluat întregul patrimoniu de publicații existent atît la clinicile universitare, cît și la catedrele și disciplinele vechii Facultăți de medi-

cină.

Concomitent, Biblioteca centrală I.M.P. Cluj a procedat și la reorganizarea bibliotecilor căminelor studentești, care în ~~trac în componența bibliotecii sale, dotându-le în continuare cu~~ manuale, cursuri, reviste și alte publicații de specialitate. În felul acesta, biblioteca medicală din Cluj a intrat într-o nouă etapă de activitate, cu sarcini noi, potrivit nivelului necesităților așezământului de învățămînt superior medical pe care îl deserveste și în prezent.

Cresterea în continuare a colecțiilor de cărți ale întregii rețele de biblioteci ce funcționează în cadrul institutului este asigurată pe baza fondurilor alocate în acest scop an de an, care asigură o creștere ritmică a colecțiilor cu cărți din țară și străinătate.

Fondul dominant al celor aproape un sfert de milion de cărți îl formează în prezent publicațiile medicale și farmaceutice cu domeniile înrudite. La aceasta se mai adaugă, desigur, publicațiile de ideologie, de cultură generală etc., necesare unui orizont multilateral pentru studenții de la toate facultățile institutului.

Colecțiile de cărți ale Institutului cresc și pe calea schimbului internațional de publicații pe care îl practică biblioteca. Pe această cale, în schimbul revistei institutului, "Clujul medical", intră în patrimoniul bibliotecii un număr de peste 153 reviste medicale, primite din alte țări.

Dar, schimbul internațional de publicații nu reprezintă numai un foarte economic sistem de înzestrare a bibliotecii cu cele mai variate publicații, ci el a dobîndit, în ultimul timp și semnificația unui factor activ, prin care se introduce în circuitul internațional lucrările originale ale căminilor noastre de știință. În felul acesta, schimbul de publicații practicat de bibliotecă contribuie în mod efectiv și la sporirea prestigiului școlii medicale românești peste hotare.

Donațiile personale ale cadrelor didactice constituie, de asemenea o altă cale de creștere a colecțiilor de cărți ale bibliotecii. În acest sens există o veche tradiție ca profesorii institutului, la sfîrșitul activității lor științifice, să doneze bibliotecii catedrei pe care au slujit-o, fondurile lor

de cărți, achiziționate. Printre principalii donatori de fonduri de cărți menționăm: prof. C. Crișan, Prof. I.G. Rusu, prof. Bruda, Dr. G. Barițiu ș.a.

Munca cu cătitorii constituie unul din principalele obiective ale Bibliotecii centrale a I.M.F. Cluj. Ea derivă atât din prevederile regulamentului ei de funcționare, cât și din sarcinile ce revin institutului pe care îl deserveste.

Pentru a contribui la buna desfășurare a procesului de învățămînt și pentru a ajuta în mod efectiv la îndeplinirea planului de cercetare științifică, biblioteca pune la îndemna cercetătorilor ei, în primul rînd, toate fondurile sale de cărți, din patrimoniul institutului, existente atât la Biblioteca centrală, cât și la bibliotecile catedrelor.

La Biblioteca Centrală I.M.F. studenții pot consulta colecții de cursuri universitare, manuale, atlase de anatomie și alte materiale bibliografice necesare bunei pregătiri la examenale pe care trebuie să le promoveze an de an.

La bibliotecile filiale de la catedre și discipline se păstrează colecții valoroase de publicații, organizate profilat și care constituie tot atît dea rucles de documentare științifică medicală la îndemna cadrelor didactice la locul lor de muncă. Ele sînt alimentate sistematic și permanent cu publicațiile de specialitate solicitate de catedre și discipline. Fondurile acestea cresc ritmic și armonios încît multe din bibliotecile filiale dispun de publicații prețioase.

Dintre filialele cu vechi tradiții și bogate colecții bibliografice amintim bibliotecile: Istoria medicinei, Medicală I, Chirurgia I, Oftalmologie, Dermatologie, Anatomie etc.

Fondul lor de cărți oferă un bogat peisaj științific de mare preț, pe fundalul căruia se înscrie activitatea științifică a cadrelor didactice din rîndul cărora s-au ridicat academicienii, medici emeriți și mulți oameni de știință.

Bibliotecile filiale fiind situate de obicei în incinta facultății, catedrei sau clinicii pe care o deservesc, ele joacă un rol activ atât în buna desfășurare a muncii didactice, cât și în procesul de cercetare științifică. Cele mai vechi biblioteci filiale care au o tradiție în munca bibliografică, dispun și de instrumente științifice de orientare și investigație

pentru conținutul științific al publicațiilor păstrate aici. În toate cazurile, principalii beneficiari ai muncii din bibliotecă sînt, desigur, studenții. De aceea, un accent deosebit se pune pe realizarea muncii în cadrul unui dialog nemijlocit între bibliotecă și student. Munca bibliotecii cu studentul este permanentă. Ea începe în prima zi și durează pînă în ultima zi a anului universitar. În această activitate de colaborare sînt cuprinși studenții tuturor facultăților și din toți anii de studii.

În acest scop, studenții, după ce au făcut cunoștință cu amfiteatrele, cu laboratoarele clinicilor, cu sălile de lucrări practice etc., sînt îndrumați, încă din anul I, să cunoască și să utilizeze biblioteca institutului.

La bibliotecă studenții fac cunoștință mai întîi cu fondurile de cărți existente, la care vor face apel în anii de studiu. Mai tîrziu ei învață să folosească instrumentele de muncă și orientare cu ajutorul cărora vor utiliza, în mod sistematic, conținutul științific al colecțiilor de publicații.

În special studenții din anii mai mari, familiarizați deja cu cartea, prin intermediul bibliotecii sînt inițiați și în problemele de bibliografie generală, care le folosește la întocmirea diferitelor lucrări științifice. Concomitent ei mai primesc îndrumări și în problemele studiului individual învățînd în mod practic să întocmească și să folosească fișe bibliografice.

De aceea, munca bibliotecarului dobîndește astfel și la institutul nostru o semnificație deosebită în procesul de învățămînt și de educație a studenților. Ajutînd pe studenții din medicină să cîștige deprinderea gustului pentru munca sistematică cu cartea, inițindu-i în metode practice pentru cunoașterea conținutului științific al ei și dezvoltîndu-le posibilitățile de a le folosi la rezolvarea unor probleme practice, bibliotecarul institutului nostru devine astfel un factor activ în procesul instructiv-educativ al studenților. Acest lucru este valabil, în special în munca cu studenții din anii mari. Aceștia fiind mai șansați în probleme bibliografice pot cu mai multă ușurință învăța în bibliotecă tehnica întocmirii unui fișier tematic personal, pot cîștiga deprinderea

de a-l ține la curent cu noutățile în problema preferată și a-l învăța să-l folosească la redactarea lucrărilor lor originale.

În acest scop, studenții înscriși la cercurile științifice sau studenții care își pregătesc lucrările de diplomă beneficiază de informațiile bibliografice verbale date de serviciul de informare bibliografică al Bibliotecii centrale I.M.F. Cluj. Acest serviciu aduce o contribuție efectivă la buna desfășurare a procesului instructiv educativ al studenților și colaborează în mod activ la îndeplinirea planului de cercetare științifică printr-un sistem operativ de informații, precum și printr-o bogată colecție de instrumente majore, printre care amintim: catalogul alfabetic al cărților, broșurilor etc., catalogul alfabetic al publicațiilor străine (la documentare), catalogul traducerilor, catalogul alfabetic al publicațiilor periodice, catalogul sistematic, catalogul lucrărilor de diplomă și al tezelor de doctorat.

Studenților li se mai oferă posibilități de informare și la bibliotecile de cămine, biblioteci care sînt dotate cu publicații corespunzătoare studenților anilor de studii cazați aici. Pe lângă aceasta, în timpul sesiunilor de examene se intensifică împrumutul la domiciliu și se organizează biblioteci mobile. Dar biblioteca institutului deservește, în egală măsură și activitatea didactică și științifică a cadrelor didactice.

În felul acesta, dubla menire a bibliotecii institutului și anume aceea de a servi atât pe studenți cît și interesele științifice ale cadrelor didactice, printr-o bună documentare și informare, conferă bibliotecii institutului nostru o reală și mare răspundere. În primul rînd aceste servicii obligă pe bibliotecar la o pregătire profesională la un nivel corespunzător nivelului cititorilor pe care îi deservește și cu care trebuie să colaboreze. Totodată, prin funcția pe care o deține bibliotecarul institutului este obligat să se țină la curent cu cele mai noi publicații științifice din domeniul științelor medicale, pentru a avea astfel posibilitatea să rezolve cu competență cele mai dificile probleme bibliografice pe care cititorii i le pun.

BIBLIOGRAFIE

1. BOLOGA, VALERIU. Ion Melner-Pisaria, primul medic titrat român ca autor medical. În: Clujul medical, nr. 5-6, p. 4-5.
2. BOLOGA, VALERIU și NIȘA, LIA. Bibliografia tezelor de doctorat de la Facultatea de medicină și farmacia din Cluj. Cluj, 1936.
3. BRÁNYI KÁROLY. A M.Kir.Ferencz József Tudományegyetem bőr és nemikórtan tanárságának és klinikájának felszázados története, 1874-1924. (Istoria catedrei și clinicii de dermatologie și venerologie a Universității Franz Josef). În: Acta litterarum et scientiarum reg. Universitas Hung. Francisci-Josephinae section medicorum, 1, fasc.2, 1968.
4. GRĂCIUN, I. Les bibliothèques roumaines dans le passé et de nos temps. București, 1940.
5. ENGEL, RUDOLF. A M.Kir.Ferencz József Tudományegyetem belgyógyászati klinikájának és tanárságának története, 1872-1930. (Istoricul clinicii și catedrei de medicină internă a Universității Franz Josef, 1872-1930). Szeged, 1931.
6. FILIPOIU, ON. Biblioteca Institutului medico-farmaceutic din Cluj. În: Studii și cercetări de documentare, nr.1, 1966, p. 75-84.
7. FILIPOIU, ON. Biblioteca Institutului. În vol. Institutul de medicină și farmacie Cluj. Cluj, 1962, p. 77-79.
8. FILIPOIU, ON. Le premier centre de documentation médicale en Roumanie. În vol. XXII-E Congrès international d'histoire de la médecine. Bucarest-Constantza (30 Août-5 Sept 1970), p. 371-372.
9. La faculté de médecine de l'Université "Roi Ferdinand le I-er" de 1919 à 1928. Cluj (Roumanie-Transylvanie). Cluj, /1928/.
10. MAIZNER, JÁNOS. A Felsőzvári orvos-sebészeti tanintézet történeti vázlat. 1775-1872. (Schiza istorică a Institutului de învățământ medico-chirurgical din Cluj, 1775-1872). Cluj, 1890.

11. MUSLEA, I. Biblioteca Universității din Cluj. În: *Roabe de grâu*, nr. 5, 1950. /Extras/.
12. MUSLEA, I. Biblioteci românești din Ardeal.
13. POGACEANU, P. O bibliotecă valoroasă, în: *Făclia*, 28 nov. 1959.
14. ZANCOVA, Z.N. Probleme privind pregătirea și perfecționarea lucrărilor din bibliotecile medicale. În: *Sovetskie zdravoochranenie*, nr. 2, 1962, p. 50.

THE CLUJ-NAPOCA MEDICAL AND PHARMACOLOGICAL INSTITUTE LIBRARY

S u m m a r y

In its current form of organization and functioning the Cluj-Napoca Medical and Pharmacological Institute Library was founded in 1949 as a documentary section of the institute, as a consequence of applying the reform of high teaching.

However the first medical library like organism in Cluj-Napoca was the library of the Medical and Surgery School founded in 1775. From the very beginning it was considered among "the means of teaching" in the school; its existence is mentioned in the year-book, as well as in works belonging to professors, historians of the school.

When the Medicine Faculty was founded in 1872, the Medical Surgery School ceased to exist and with it the library, which has served it almost a century. Its collections, gathered along its existence were taken over by the Central University Library, which until 1949 had the task of endowing the university hospital and the departments of the Faculty of Medicine with all the necessary medical publications. After the reform, the medical teaching has acquired its own bibliographic organism, I.M.F. Library (or the Medical and Pharmacological Institute) having at present two faculty libraries and 68 branch libraries by the departments, disciplines, labs and students' hostels.

БИБЛИОТЕКА МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА Г. КЛУЖ-НАПОКА

Резюме

В настоящей форме организации и работы Библиотека медико-фармацевтического института г. Клуж-Напока, как документационный центр, была создана в 1949 году после Реформы высшего образования.

В действительности, первым заведением подобного типа среди медицинских библиотек в городе Клуж была библиотека Медико-хирургической школы, созданной ещё в 1775 году.

С самого начала эта библиотека имела назначение, связывающего звена со "школьным учебным процессом", о существовании которой было отмечено в работах некоторых профессоров и историков тех времён.

В 1872 году основался Медицинский факультет в городе Клуж, а Медико-хирургическая школа и её библиотека, которая существовала около 100 лет, упразднились. Коллекция книжных изданий, собранных в течении существования этой школы, была передана университетской библиотеке г. Клуж, которая в дальнейшем обеспечивала пополнение медицинскими изданиями, необходимыми университетским клиникам, кафедрам и дисциплинам медицинского факультета, до 1949 года.

После реформы, при Медико-фармацевтическом Институте создавалась его Центральная библиотека, которая стала его библиографическим центром, включая в свой состав две факультетские библиотеки и 68 библиотек филиалов при кафедрах, лабораториях и студенческих общежитиях.

SAMUII MICU - CEL DINTII ISTORIC ROMÂN CARE A ÎNTOCMIT O LISTĂ DE TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI VECHI

TITUS FURDUI

Bibliograf,
Biblioteca Filialei Cluj-Napoca
a Academiei R.S.România

Este un fel - nu într-unu totul arbitrar - de a spune că, Samuil Micu, - întâiul în sens de veteran dintre cei trei mari reprezentanți ai Școlii Ardelene, - a întocmit o listă de tipărituri românești vechi. Sublinierea este într-un anume chip justificată, dacă avem în vedere faptul, că marele istoric român transilvănean, a urmărit prin înșirarea unui însemnat număr de tipărituri românești apărute pînă la vremea sa, și un alt scop decît cel bibliografic, deși el a avut cu certitudine în vedere și acest aspect. De aceea în pofida acestui coercitiv, sîntem pe deplin îndreptății să ne oprim asupra acesteia și s-o numim, folosind un termen uzual, listă de cărți, pentru că este cea dintîi prezentare unitară, cu implicații de adîncă semnificație istorico-culturală și științifică, făcută pînă atunci, de către un istoric român, tipăriturilor românești vechi.

Această listă, este încorporată în textul unei lucrări, rămasă pînă în zilele noastre în manuscris, intitulată Scurtă cunoștință a istoriei românilor,¹ și care a circulat, se pare, în mai multe copii manuscrise în Transilvania, dintre care unul dintre acestea- manuscrisul autograf - se află la Secția de Manuscrise și carte rară a Bibliotecii Academiei R.S.România - Filiala Cluj.²

Referindu-ne la acest tabel de cărți, se confirmă cele spuse de Dumitru Macrea cu privire la "ineditul" scos la lumină în operele sale, de marele cărturar de la Blaj: "Importanța primordială dată de /Samuil/ Micu în scrierile sale, creerii mijloacelor culturale pentru eliberarea românilor din Transilvania, consemnează pînă astăzi numele lui printre precursorii care au dat culturii noastre moderne un mare avînt și o tematică nouă".³ Și, continuă lingvistul clujean: "Un mare merit deosebit al lui Samuil Micu, constă în faptul că este primul dintre acești trei mari cărturari care s-au luptat cu toate greutățile începutului".

Este adevărat că Samuil Micu a cuprins în cele două paragrafe, 22 și 23, intitulate "Scriitorii cei din români" și "Alți scriitori românești", nu numai cărți imprimate, ci și cărți-manuscrise. Intervenția noastră, se referă firește, numai la tipăriturile românești vechi, deoarece numai acestea fac obiectul prezentei comunicări. Desigur, nu vom ocoli sugestivele aprecieri ale lui Samuil Micu, care vorbind despre operele unuia sau altuia dintre marii noștri scriitori, - își întărește argumentele cu exemplificări de cărți - manuscrise. Considerațiunile sale de ordin istoric sau cultural vor fi subliniate și de noi, atunci când implicațiile bibliografice privesc problemele originii latine a limbii și poporului român, precum și ale continuității lui pe teritoriul de azi al României.

Pentru secolul al XVIII-lea și al XIX-lea, enumerarea de tipărituri românești vechi într-o lucrare de prestigiu, cum este cea pe care o comentăm dintre scrierile lui Samuil Micu, nu poate fi considerată o întâmplare. Ea nu poate fi scotită nici numai ca o simplă ripostă dată istoricilor austrieci Thunmann, Engel, Eder, Sultzer și Kopitar, care - cum bine știm, - susțineau ex-cathedra că românii s-ar fi strecurat în Transilvania începând din secolul al XIII-lea, ei fiind veniți aici din alte părți.

Dacă ținem seamă de scopul urmărit de Samuil Micu - care a redactat în condiții istorice nefavorabile această lucrare, - ne alăturăm afirmațiilor lui Dimitrie Popovici care, referindu-se tocmai la această latură istorică a problemei, sublinia următoarele: "Aspectul militănt al literaturii științifice era determinat /atunci/ de comandamentele momentului; scriitorii zilei trebuiau să valorifice drepturile poporului lor în ținuturile pe care acesta le ocupa, și drepturile acestea se argumentau în filologie și în istorie... Este un element eroic în această luptă a scriitorilor români din Transilvania." E de la sine înțeles pentru ce Samuil Micu, adresându-se românilor, spune printre altele în prefața lucrării sale: "... urît lucru iaste românului să nu știe istoria niamului său, că vedem cum toate niamurile au scris lucrările mai marilor săi, și se cuvine aceasta /.../, că istoria iaste dascălul tuturor lucrurilor, și /că/ ia nu numai cu cuvinte, ci și cu pilde adeverează cele ce învață."⁵

După cum se poate constata, - continuându-i, dar totodată depășindu-și înaintașii, - Samuil Micu, "adevarează" prin pilde concre-

te cele afirmate. El însă nu se oprește la cărți străine despre români, cum a făcut-o înaintea sa Dimitrie Cantemir, și nu numai cu intenția de a le da ca referință, ci el aduce, în focul luptei pentru obținerea drepturilor legitime ale poporului său, argumente convingătoare, - în cazul nostru, - cărți scrise și tipărite de români, cărți, care reprezintă chintesența unor valori istorice și culturale autentice și care constituie, în același timp, zestrea lui materială și spirituală. Keith Hitchins conchidea, având în vedere scopul urmărit de Samuil Micu, " In his historical works he continually emphasized their common ethnic originis. He regarded their culture as proof of their oneness.

In his Scurtă cunoștință he devoted a few pages, which some scholars consider the first literary of the Rumanians, to writers from all the Rumanian lands "who left behind... some piece of didactic writing for their people and for the general welfare". He never speculated, however, on the possibility of a political union of the Rumanians of Transylvania with their brothers beyond the Carpathians.⁶

Primul autor la care se referă, - pe care însă nu-l numește, - este Coresi, ale cărui cărți au fost tipărite sub patronajul lui "Ghenadie cel Mare, arhiepiscopul Bălgradului din Ardeal", care au scris Cazanii, carii s-au tipărit la Brașov la anul 1581."

Este vorba de Evanghelia cu învățătură,⁷ sau Cazania a II-a⁸ a lui Coresi, ale cărui manuscrise, în concepția lui Samuil Micu, aparțineau mitropolitului ortodox, (originar- după toate posibilitățile - din părțile Zarandului).

"Ștefan Mitropolitul Tîrgoviștei" - continuă Micu - "au scris pravila românește și o carte de taine.⁹ Recunoaștem aici cele două tipărituri: Pravila de la Govora,¹⁰ apărută în 1640 și Mystirio seau Sacrament, apărută în 1651.¹¹ Observăm aici, că Samuil Micu era un bun cunoscător al producției de carte de dincolo de Carpați.

"Ștefan arhiepiscopul Bălgradului din Ardeal au tălmăcit - scrie Micu - testamentul cel nou (este vorba de Noul Testament de la Bălgrad apărut în 1648,¹² " și de pre kidovie Psaltirea (din 1651).¹³ Tot la Bălgrad, zice el, "Istvanovici" (Samuil Micu are în vedere aici pe Mihai fiul lui Ștefan, sau Stefanovici, alias Istvanovici din Țara Românească de origine transilvănean, trimisul lui Constantin Brîncoveanu la Mitropolia Bălgradului, care va

tipări Bucoavna - incriminată de iezuiți - și " care au tipărit Jazani" (cunoscuta carte a lui Varlaam, apărută, sub titlul Chiriadromionul din 1699,¹⁴), " iar Iacov, Mitropolitul de la Iași, au scris de Septe taine, apărută în 1644.¹⁵

O deosebită atenție a acordat-o Samuil Micu operelor lui "Dimitrie Cantemir, Domnul Țării Moldovei", "care au scris Cunoștința Moldovei"¹⁶ (Scrisoarea, sau Descrierea Moldovei) apărută la Mănăstirea Neamț în 1825 și Istoria imperiului otoman sau "istoria turcilor",¹⁷ scrisă în 1716 - întâia contribuție, adăugăm noi aici, a unui istoric român la cunoașterea istoriei universale, precum și Divanul lumii (adică Divanul sau gîlceave înțeleptului cu lumea¹⁸)- prima carte de filozofie tipărită în limba română de un român, apărută la Iași în 1698. În subsidiar fie spus că Samuil Micu, în această ordine de idei s-a referit și la Istoria Daciei, aflată atunci numai în manuscris, adică Hronicul romano-moldo-vlahilor,¹⁹ desigur studiată de el în Biblioteca Blajului, unde fusese adusă de la Viena de către Inochentie Micu unchiul său,²⁰ și care se află acum în fondul de Manuscrise și carte rară a Bibliotecii Academiei R.S.România-Filia la Cluj.²¹

Din cărțile lui Dosoftei, de la a cărui naștere, important s-o spunem aici, se împlinesc 351 de ani, Samuil Micu a menționat Viața și petrecerea svinților (Iași, 1682-1686),²² specificînd că " Dosoftei Mitropolitul Moldovei au scris vițile sfinților preste tot anul!"

Tipăriturile rîmnice ne s-au bucurat de-a lungul veacurilor de o largă circulație pe teritoriul Transilvaniei. Autorii de cărți, editorii și tipografi din Rîmnicul Vilcea, erau bine cunoscuți și totodată apreciați în rîndurile intelectualității românești de dincoace de arcu Carpatic. Samuil Micu scrie: "Damaschin episcopul Rîmnicului au tîlmăcit cărțile bisericești mai toate și au scris învățătura despre șapte taine"²³, precum și Mîna lui Damaschin,²⁴ ambele tipărite în 1724. Despre aceasta din urmă tipăritură, un calendar sui generis, cu particularitățile "meșteșugului" său ingenios, merită să fie cunoscute mai detaliat unele aspecte istorico-culturale, deoarece - așa cum spunea monahul Antonie de la Iași - dă celor "nevoitori" "o înlesnire cuprinzătoare" în măsurarea timpului.²⁵ Nu este cazul să ne oprim acum asupra ei, dar sîntem convinși că această tipăritură a fost, fără îndoială,

apreciată și de Samuil Micu.

Referitor la Biblia de la București (1688), Samuil Micu scrie: "Șerban logofăt și cu fratele său Radu logofăt au tălmăci+/-o/ de pre elinie, pre românește"²⁶. Evident, că Samuil Micu nu putea cunoaște aportul Spătarului Nicolae Milescu, la traducerea acesteia sau, poate că, - așa cum timpul nu i-a permis să intre în toate amănunțele, ca și în acest caz, - el a simplificat informațiile cu privire la geneza tipăriturilor menționate în scrierea sa.

Din scrierile de apologetică, el citează Răspunsul împotriva Catechismului calvinesc (1646), precizînd că "Varlaam Mitropolitul Moldovei au scris împotriva Catechismului calvinesc tipărit în Ardeal". Autorii Bibliografiei românești vechi, după cum știm, consideră că el a fost imprimat la Iași.²⁷

Nu este lăsat pe dinafară nici "Climot" /Clement/, episcopul Rîmnîcului, cel dintîi care a tipărit un Antologhion, o antologie sau mai degrabă o culegere selectivă din scrierile Noului Testament, -motiv pentru care, tipăritura a fost supranumită și "Floarea cuvintelor", carte apărută în 1737. Nu l-a trecut cu vederea nici pe Petru Pavel Aaron "episcopul Făgărașului", care au scris catechism și multe învățături pentru unitățile cu Biserica Apusului". Cunoaștem aprecierile lui Samuil Micu cu privire la acest episcop, și multa lui silă de unele - dacă nu de cele mai multe din acțiunile acestui prelat. Referirea se face la cărțile Păstoricească poslanie sau Dogmatica învățătură, (Blaș, 1760)²⁸, Adevărata mîngăiere, (Blaș, 1761)²⁹, Epistola consolatorie, (Blaș, 1762)³⁰, Soborul de la Florența,³¹ precum și Exordium Synodi florentinae,³² ambele tipărite la Blaș, la 1752, și, în sfîrșit, la numeroasele ediții din Tractate,³³ pe care Samuil Micu nici nu le mai amintește în lucrarea sa. Pentru că, dacă avem în atenție numai titlurile primelor cărți citate aici ale lui Petru Pavel Aaron - cărți care îndeamnă masele asuprite la "cor volare" și la "mîngăiere", care nu mai amintim de "săborul de la Florența" - ne este îndeajuns de lămurită distanța spirituală ce despărțea pe cei doi intelectuali blăjeni. Atitudinea lui Samuil Micu era cu totul alta în privința scrierilor "creștinești", date de Petru Pavel Aaron poporului din Transilvania prin intermediul tipăriturilor sale. Petru Pavel Aaron ignora, nolens-volens, faptul că atât Curia Papală, cît și Curtea de la Viena îi considerau pe români ca străini în propria

lor țară. Totodată - și nu întâmplător - și aici se poate din nou desprinde scopul urmărit de Samuil Micu prin lista sa de tipărituri și cărți-manuscrise românești, referindu-se în lucrarea sa la "Nichita Horvat, prepositul de la Oradea Mare", care "au scris Poslanie" - (Este vorba aici de Poslania apărută în 1787 la Viena,³⁴ cu privire la: "deosebirea grecilor și a latinilor în credință", subînțelegându-i prin aceasta pe românii de rit răsăritean și cei de rit apusean, nu puțini dintre ei, - transformați în romano-catolici fanatici). Despre această situație dramatică în viața spirituală și politică a poporului român din Transilvania din acea epocă, în altă parte, Samuil Micu arăta, nu lipsit de amărăciune dar și de speranță în viitor, - că "românul însăși va hotărî" în rezolvarea acestei stări de lucruri, și că în consecință, nu ortodoxul, precum nici catolicul vor găsi calea de stingere a acestui conflict iscat între români. Aceste cuvinte pline de semnificație istorică, nu mai necesită azi alte explicații. De asemenea, același "preposit orădean" scris-au - zice Micu Cazanii preste tot anul! Referirea se face la cartea intitulată Adunarea cazaniilor, tipărită la Viena în 1793.³⁵

Trecând de la cărțile de rit (liturgice sau bisericesti cum li se mai spune), Samuil Micu se ocupă de cele laice. El scrie, "Ivanche Văcărescul, (...) din Țara Românească au scris gramatică românească" (al cărui titlu întreg este Observațiuni sau băgări de seamă asupra regulilor și orînduielelor Gramaticii românești,³⁶ a cărei ediție a apărut în 1787 la Rîmnic, iar a doua, în același an, la Viena, pe care Samuil Micu și Gheorghe Șincal le-au folosit în lucrările lor. Privitor la această operă a lui Ienăchiță Văcărescu elaborată - cum zice Dimitrie Popovici - în plină epocă faneriotă, autorul este preocupat de originea latină a poporului român, demonstrând înrudirea limbii române cu celelalte limbi romanice, militând în același timp pentru unirea într-un singur stat a celor trei provincii locuite de români. Astfel se explică de ce tocmai în anul suplicidului de la Alba Iulia, prin capii răscoalei Horea, Cloșca și Crișan, era vizată națiunea română. Văcărescu, prin ideile sale încorporate în celebra sa Gramatică, trebuie astfel considerat premergătorul operelor întemeietorilor Școlii Ardelene.³⁷

O altă personalitate care i-a cucerit interesul pentru precau-

părilor sale legate de imperativele culturii poporului român, a fost Ioan Pițaru-Molnar de la Sad "doctorul de ochi", care "au scris iconomia stupilor" (adică, Economia stupilor),³⁸ apărută în două ediții, prima în 1785 și a doua în 1786,³⁹ retipărită apoi la Sibiu în 1808, cu titlul schimbat Fovățuire către sporirea stupilor.

Trecînd de la sfera economicului la cea a culturii, Samuil Micu se referă la alte opere ale lui Ioan Pițaru-Molnar și anume la "gramatica românească și nemțească" (sau cu titlul exact Vocabular nemțesc și românesc)⁴⁰ și Deutsch-Walachische Sprachlehre (1788)⁴¹, lucrări care i-au furnizat lui Samuil Micu un prețios material lingvistic comparativ, pentru viitorul său Lexicon zis de la Buda,⁴² a cărui primă redactare s-a pierdut, aceasta constituînd o mare pagubă pentru cultura poporului român.

Operele unui alt prieten și colaborator apropiat al său "Gheorghe Gabriil Șincai, Rectorul școalelor normale din Ardeal", l-au impresionat prin uriașa lor importanță istorică. El "au scris - notează Micu - Principia (este vorba de Prima principia latinae gramaticae),⁴³ "latinește și românește", (Blaj, 1783), precum și Elementa linguae daco-romanae,⁴⁴ (Buda, 1805) și A.B.C. sau Bucovna spre folosul școalelor neamului românesc, (Sibiu, 1783)⁴⁵. În privința activității istorice a acestuia, Samuil Micu arată că Gheorghe Șincai "iară au scris latinește Istoria românilor (referirea se face la Hronica românilor și a mai multor niamuri), "lucru foarte mare și pentru care mare laudă, apreciază Micu, în niamul său s-ar cădea să aibă, numa de o ar putea pune în rînd și o a sfîrși cum o au început. Întru această Istorie pre toți scriitorii de orice niam, carii au scris ceva de români îi aduce și-i luminează",⁴⁶ adică îi explică.

La acestea se pot adăuga - consemnează Micu - și cel ce le-am scris eu pre limba românească, care sînt Gramatica (Elementa linguae daco-romanae sive valachicae), (Viena, 1870),⁴⁷ - redactată în colaborare cu Gheorghe Șincai - apoi lucrările sale de filozofie "Loghica", (Buda, 1799),⁴⁸ Legile firești (adică Legile firei seu filozofia cea lucrătoare), (Sibiu, 1800),⁴⁹ în care, așa cum au demonstrat-o Dumitru Ghișe, Teodor Pompiliu și Ion Lungu, Samuil Micu, nu numai că a găsit echivalente românești pentru terminologia consacrată în acest atât de riscant domeniu și folosind formulări proprii, luate cel mai adesea chiar din gura poporului român, a demonstrat prin acești resursele neli-

mitate de care dispunea încă atunci limba română.⁵⁰ În acest fel, istoricul și filozoful român blăjean a scos la iveală inestimabile comori ale graiului și capacității de sintetizare și generalizare a gândirii poporului său. Contribuția sa la redactarea traducerii în românește a Bibliei, (Blaj, 1795), este neîndoios monumentală. Retipărirea acesteia la Sanctpeterburg în 1817 și 1819, pentru românii din imperiul țarist, ar fi prea puțin spus, dacă nu am avea în vedere faptul că și acolo limba română a fost nu numai înviorată, dar prin intermediul acestei traduceri armonizată și plasticizată după canoanele ei firești. Limba vorbită și scrisă de Samuil Micu, continua și îmbogățește dialectic opera lui Coresi, Miron Costin, Dosoftei, Dimitrie Cantemir, împodobită îmbelșugat cu expresii specifice limbii române vorbită nu numai în Transilvania, dar și în Țara Românească și Moldova. De altfel, nu riscăm prea mult, dacă arătăm că Biblia de la Blaj a fost de predilecție socotită și folosită de românii de pretutindeni, nu ca o carte "bisericească", ci ca o carte întru totul laică. În mod nemijlocit, ea a fost trecută de către intelectualitatea înaintată românească, în palmaresul operelor de acust fel. Ea întregeste pentru creația lui Samuil Micu celelalte traduceri din alte literaturi europene și sud-est europene, părți din opera lui Lucian de Samosata, cum sînt "scrierile lui Marmontel (exponent al filozofiei luminilor în Franța și autor principal al articolelor din enciclopedie) a lui Denis Diderot, precum și Viata și pildele lui Ison, lucrări despre care, Samuil Micu spunea "toate acestea" au eu le-am tălmăcit, au eu le-am scris". În lucrarea sa, Lingviști și filologi români,⁵¹ Dimitrie Macrea, referindu-se la cărțile elaborate sau traduse de Samuil Micu, arată că în prefețele acestora el a introdus învățături și îndemnuri patriotice pentru cititori, și că, prin aceasta, Micu a dovedit un deosebit interes rolului major de educator al cărții "și de trezire a conștiinței naționale a istoriei" că, "ele au fost însuflețite de revoltă pentru suferințele poporului român", considerat de unii istorici "cel mai de jos niem, slugă și rob prost și neînvățat, sărac și lipsit". Într-adevăr, sublinia cu multă revoltă Samuil Micu faptul că nobilii care "aud pe cineva că este puținicios și învățat dintre români, și face cele ce sînt pentru binele de obște, îl pustiesc și umblă să-l strice, temîndu-se ca să nu deschidă ochii norodului și să scoată pe trîntori

din coșniță",⁵²

Pentru începutul ultimului veac al secolului XVIII-lea, când a fost scris textul lucrării Scurtă cunoștință a istoriei românilor, afirmațiile lui Samuil Micu trebuie socotite așa cum au fost, expresia cea mai înaltă pe țărîm cultural a luptei de clasă. Ne-o confirmă și participarea sa la redactarea memoriului intitulat Supplex Libellis Valachorum, a cărui contribuție - alături de Ioan Piuaru-Molnar, Gheorghe Șincai, Petru Maior și Ion Budai Deleanu - este recunoscută ca substanțială.⁵³

Astfel se explică preocupările lui Samuil Micu pentru tipăriturile românești vechi, precum nu lipsit de un scop bine definit, o spune răspicat: "Deci tu, o cuvîntătorule române, primește această puțintică, dar cu multă osteneală și priveghere adunată istoria niamului tău, și, au tu te nevoiește, au de nu poți tu, îndeamnă și ajută pre alții, carii pot, ca mai pre lung și mai pre larg lucrurile românești să le scrie și la tot niamul cunoscut să le facă, / astfel n.n./ ca cei buni să se laude între niamurile niamurilor, iară cei răi și nevrednici să se rușineze și să înceapă a lepăda simțirea cea dobitocească și a fi oameni... că mult iaste a fi născut român".⁵⁴

După cum se poate constata, Samuil Micu a fost un consecvent militant pentru promovarea unei culturi românești înaintate și combative, pentru cunoașterea aprofundată a trecutului istoric al poporului său, în scopul afirmării lui ca popor conștient de contribuția sa istorică la bunurile materiale și spirituale ale întregii Europe. Aceasta ne-o demonstrează scoaterea în relief a unui număr de tipărituri românești vechi folosite ca argumente ferme și izvoare obligatorii pentru toți acei care se referă la poporul român. Această listă poate fi considerată, fără rezerve, ca un model de bibliografie selectivă. "Eu - scrie cu modestie Samuil Micu - puține voi aduce și voi pomeni și pre scriitorii cei din niamul românesc, cari după sine au lăsat vre-o scrisoare de învățătură pentru niamul său și pentru folosul de obște..."

Dacă lista sa nu are toate elementele bibliografice conforme regulilor actuale ale bibliografiei moderne contemporane și de specialitate - cărților lipsindu-le locul și anul de apariție, precum și o ordine cronologică severă⁵⁵ - aceasta nu se deosebește prea mult de listele menționate în prefața primului volum

de autorii Bibliografiei românești vechi.⁵⁶ În schimb, în acest context, lista aceasta comportă două mari semnificații de valoare și importanță cultural - istorică și anume: a) marele număr de tipărituri românești vechi, ale căror titluri au fost menționate succesiv; b) lista implică direct trecutul istoriografiei românești vechi în domeniul bibliografiei.⁵⁷ Din acest punct de vedere, această listă bibliografică a tipăriturilor românești vechi "intocmită" de Samuil Micu, poate fi considerată ca cea dintâi cunoscută la noi, ea făcând în timp o dată calendaristică, ce duce cu trei sferturi de veac în urmă începuturile științei istoriografice românești vechi, ale cărei ctitor poate fi socotit, cu drepturi depline, istoricul român transilvănean din Sad".⁵⁸

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. MICU, SAMUIL Scurtă cunoștință a istoriei românilor. Introducerea și îngrijirea ediției de Cornel Cîmpeanu. București, 1963; Scurtă cunoștință a istoriei românilor, Ms.rom.71 Secția de Manuscrise și carte rară a BARSRFC; Scurtă cunoștință a istoriei românilor, Ms.rom.163, Secția de Manuscrise și carte rară a BARSRFC;
2. GHIȘE, DUMITRU și POMPILIU TEODOR Fragmentarium iluminist, Cluj, 1972, p.58; Micu Samuil: Scurtă cunoștință a istoriei românilor (în volumul Scoala Ardeleană (I), Ediție critică de Florea Fugaru. Studiu introductiv și note finale de Romul Munteanu, București, /1970/, p.150; Popovici, Dumitru Studii literare (I), Literatura română în poezia luminilor. Prefață la ediție de Aurel Martin. Ediție îngrijită și note I/oana/ Em. Petrescu, Cluj, 1972, p.289.
3. MACREA, DUMITRU Lingviști și filologi români, București, 1959, p.24; Popovici, Dumitru La litterature roumaine a l' époque de lumières, Sibiu, 19-5, p.9,90,97,286-287.
4. MACREA, DUMITRU op.cit. p.19; Ivascu George Istoria literaturii române, I, București, 1961, p.309-310; Condiția de

pionierat a lui Samuil Micu, - scrie George Ivaşcu, -
nu i-a permis să ridice edificiul la înălţimea aspiraţiilor
(sale).

5. MICU, SAMUIL Scurtă cunoştinţă a istoriei românilor, ed.
Florea Fugaru, p. 150; Blaga, Lucian Gîndirea românească
în Transilvania în secolul al XVIII-lea, Bucureşti, 1966,
p. 136, 177.
6. HITCHINS, KEITH The Rumanian National movement in Transyl-
vania (1780-1849), Howard University Press, Cambridge,
Massachusetts, 1969, p. 77.
7. BIANU, IOAN, NERVA HODOŞ Bibliografia românească veche, I,
Bucureşti, 1903, p. 85.
8. GRECU, VASILE Izvorul principal bizantin pentru Cartea cu
învăţătură a Diaconului Coresi din 1581. Omiliile patriar-
hului Ioan XIV Valeca (1334-1347), Bucureşti, 1939.
9. BIANU, IOAN, NERVA HODOŞ, op.cit. p. 178 (BRV I, 59)
10. Ibidem p. 108 (BRV I, 39)
11. Ibidem p. 178 (BRV I, 59)
12. Ibidem p. 165 (BRV I, 54)
13. Ibidem p. 184 (BRV I, 60)
14. Ibidem p. 372 (BRV I, 372, 578 I, 155)
15. Ibidem p. 147 (BRV I, 47)
16. Ibidem p. 43 (BRV, II şi IV, 209); p. 35, 237-238; în limba
engleză, (Londra, 1734-1735); în limba franceză, la Paris,
1743; (BRV II, 238); în limba germană, la Hamburg, 1754
(BRV II, 297); în limba engleză, Ed. II, la Londra, 1756
(BRV II, 375); în limba germană la Frankfurt şi Leipzig,
1771;
17. Ibidem III, p. 454 (BRV III, 1234)
18. Ibidem I, p. 355, 359, 361, 363, 364 (BRV I, 110);
19. MUNTEANU, CONSTANTIN Circulaţia Hronicului lui Dimitrie Can-
temir în Transilvania, Dej, 1973. (Comunicare ținută la
Sesiunea de comunicări științifice organizată de Societatea
de istorie Subfiliala Abrud-Câmpeni, la Abrud în 1973, în-
chinată aniversării a 300 de ani de la nașterea lui Dimi-
trie Cantemir; Furdui Titus Operele lui Dimitrie Cantemir
în lucrarea lui Samuil Micu, Scurtă cunoștință a istoriei
românilor (Cluj, 1973). (Comunicare ținută la Sesiunea
științifică organizată de Societatea de istorie Subfiliala
Abrud-Câmpeni, la Abrud, în 1973, închinată împlinirii a

300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir)

20. CANTEMIR, DIMITRIE Hronicul vechimii a româno-moldo-vlahilor, (1721), (ms. rom. 8), la Secția de Manuscrise și Carte rară a BARSRC).
21. COMȘA, NICOLAE Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj, 1944, p.89.
22. DOSOFTEI, Mitropolitul Moldovei (Dumitru Barila) Vieța și petrecerea svinților, Iași, 1682-1686; Bianu, Ioan, Nerva Hodoș op.cit. I, p.240 (BRV I, 73).
23. BIANU, IOAN, NERVA HODOȘ op.cit. p. 22 (BRV I, 185)
24. Vezi și tipăritura românească veche Mina lui Damaschin, Iași, 1830, (BRV, III, p.691)
25. Istoria Bisericii române, (II), București, 1958, p.186-188; Mladin, Nicolae, Mitropolitul Ardealului Biserica ortodoxă română una și aceeași în toate timpurile, Sibiu, 1968, p. lol.
26. BIANU, IOAN, NERVA HODOȘ op.cit. I, p.380 (BRV I, 595); Bălan, Ioan Limba cărților bisericești, Blaj, 1914, p.168-169; Haneș, P.V. Studii de istorie literară, /Ediția postumă/ București, 1970, p.39.
27. BIANU, IOAN, HODOȘ NERVA op.cit. I, p.150 (BRV I, 48)
28. Ibidem II, p.148 (BRV II, 317)
29. Ibidem II, p.154 (BRV II, 324)
30. Ibidem II, p.155 (BRV II, 325)
31. Ibidem II, p.157 (BRV II, 328)
32. Ibidem II, p.158 (BRV II, 329)
33. Ibidem II, p.162 (BRV II, 339)
34. Ibidem II, p.317 (BRV II, 512) Bunea Augustin Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Belgradului, Blaj, 1902, p.41-42.
35. BIANU, IOAN, NERVA HODOȘ op.cit. II, p.350 (BRV II, 558)
36. Ibidem II, p.318 (BRV II, 516)
37. IVĂȘCU, GEORGE Istoria literaturii române, București, 1969, p.320.
38. BIANU, IOAN și NERVA HODOȘ op.cit., p.322 (BRV II, 517)
39. Ibidem II, p.307 (BRV II, 493)
40. Ibidem III, p.401 (BRV III, 1159)
41. Ibidem III, p.927 (BRV III, 1186)
42. Ibidem III, p.460 (BRV III, 1240)

43. Ibidem II, p. 282, (BRV II, 463)
44. Ibidem II, p. 464 (BRV II, 687)
45. Ibidem II, p. 279 (BRV II, 457)
46. MICU, SAMUIL op.cit. (Ediția Cornel Cîmpeanu), p.76.
47. BIANU, IOAN și NERVA HODOȘ op.cit. II, p.251 (BRV II, 430)
48. Ibidem op.cit II, p.416 (BRV II, 662)
49. GHIȘE, DUMITRU și POMPILIU TEODOR op.cit. p.61-62.
50. TEODOR, POMPILIU și DUMITRU GHIȘE Studiu introductiv la /cartea/ Scrieri filozofice, București, 1966, p.5-67; Teodor, Pompiliu Evoluția gândirii istorice românești, Cluj, 1970, p.57-59; Lungu, Ion Meritele lui Samuil Micu în problema creierii terminologiei filozofice românești, în "Cercetări filozofice", București, nr.4, 1955, p.301-310; Hitchins, Keith Samuel Clain and the Rumanian Enlightenment in Transylvania, în "Slavic Review, XXIII, 1963, p.660-673; Bianu, Ioan și Nerva Hodoș, op.cit. p.417 (BRV II, 625).
51. MACREA, DUMITRU op.cit. p.22,26, 32-33.
52. MICU, SAMUIL op.cit. (Ediția Cornel Cîmpeanu), p.33.
53. BIANU, IOAN Viața și activitatea lui Maniu Samuilu Miculu alias Clainu de Sadu, București, 1876; Vasilescu, M. Istoriografia Școlii Ardelene, în revistă "Biserica ortodoxă", nr.3-4, 1972, p.399-410; Pop, Viorela- Un manuscris a lui Ioan Bianu despre Samuil Micu Clain, Cluj, 1970; Pervain, Iosif Studii de literatură română, Cluj, 1971, p.31-41. Popovici, Dumitru Studii de literatură (I), p.287.
54. MICU, SAMUIL op.cit. (Ediția Cornel Cîmpeanu), p.4, 136.
55. CIMPEANU, CORNEL, vezi Prefața, la cartea Samuil Micu Scurtă cunoștință a istoriei românilor, p. XVII.
56. BIANU, IOAN și NERVA HODOȘ, op.cit. I, p. V-VI; Teodor, Pompiliu Samuil Micu Scurtă cunoștință a istoriei românilor (Introducere și îngrijirea ediției de Cornel Cîmpeanu), în "Studia Universitatis Babeș-Bolyai"; Series Historia, Fasc.2, 1963, p.135-137.
57. MICU, SAMUIL op.cit. (Ediția Cornel Cîmpeanu), p.XVIII. Vezi și Ms.rom.1307 și Ms.rom. 3056 de la Secția de Manuscrise și carte rară a Bibliotecii Academiei R. A. R., București; Teodor, Pompiliu Ideologia revoluției din 1848 și opera

istorică a lui Samuil Micu, în "Studia Universitatis Babeş-Bolyai", Series Historia, Fasc. 2, 1965, p. 57-62.
52. HITCHINS, KEITH op. cit., p. 62-66; Păcurariu, Mircea Legăturile bisericii ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească și Moldova în secolele XVI-XVIII, în revista "Mitropolia Ardealului", Sibiu, nr. 1-3, 1968, p. 85-101; Teodor, Pompiliu Samuil Micu, - istoricul, (Teză de doctorat), Cluj, 1970. Vezi și Rezumatul acestei lucrări, p. 21-25; Vezi și volumul Școala Ardeleană, (Antologie). Ediție îngrijită, note și prefață de Emil Boldan, București, 1959, p. 49-63.

SAMUIL MICU - THE FIRST ROMANIAN HISTORIAN WHO HAS DRAWN UP
A LIST OF OLD ROMANIAN PRINTED WORKS

S u m m a r y

The author refers to the list of old Romanian books within the volume Scurtă cunoștință a istoriei românilor by Samuil Micu, the first Romanian scholar who has understood the spirit of enlightenment historiography as well as the cultural importance of the book for Romanians.

Cronologically, the list is dated three quarters of a century earlier than all others, known and mentioned in literature. The works comprised within The Old Romanian Bibliography ("Bibliografia românească veche"), mirror these data. Thus Samuil Micu may be considered the founder of Romanian historiography for old Romanian bibliography. His list represents the first moment of the auxiliary sciences in the contemporary sciences research.

САМУИЛ МИКУ - ПЕРВЫЙ РУМЫНСКИЙ ИСТОРИК, КОТОРЫЙ СОСТАВИЛ СПИСОК СТАРЫХ РУМЫНСКИХ ПЕЧАТНЫХ ИЗДАНИЙ

Резюме

Автор реферата имеет в виду список старых румынских печатных изданий, представленных Самуилом Мику в своей работе "Краткое изложение истории румын". Он один из первых румынских писателей, понимавших важность культурного значения в духе просвещения, познания румын с их печатными изданиями.

Ссылаясь на работы подобного типа, упомянутые в предисловии к "Старой румынской библиографии", хронологически этот список издан на три четверти века раньше, чем все печатные издания, отнесенные в специальной литературе. Она является первоначательницей в истории румынской культуры, а Самуил Мику одним из предшественников румынской историографии.

CONTRIBUȚIE LA ISTORIA TIPARULUI ÎN ROMÂNIA: UN CATALOG ALFABETIC AL TIPOGRAFIILOR ÎN TRANSILVANIA DIN ANII 1528 - 1944

JUDITA GORDAN

Bibliotecar principal,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

Cartea și tiparul au jucat un rol însemnat în dezvoltarea societății noastre, participând la înfăptuirea tuturor marilor acte din istoria poporului nostru. Cărturari modești, cu dragoste de popor și însuflețiți de aspirații spre progres, au lăsat scrieri care stau la temeliea culturii noastre naționale și care au amplificat conținutul valoros al culturii medievale. La mijlocul secolului al XV-lea o nouă epocă în istoria cărții a deschis-o descoperirea lui Gutenberg, în urma căreia a văzut lumina tiparului, în Europa, cea dintâi carte imprimată cu litere mobile.

Meșteri tipografi, plini de râvnă pentru carte, și-au adus aportul lor la evoluția și răspândirea invenției lui Gutenberg în patria noastră, deși în secolul al XVI-lea menținerea structurii feudale nu a permis cărții să evolueze rapid, dar semnele indică manifestări cu un caracter nou, începuturi care vor fi treptat dezvoltate. Lărgirea domeniului de activitate a cuvântului scris a sporit sfera de acțiune a cărții tipărite, în vederea cimentării unității culturale a celor trei provincii românești.

Cărțile tipărite s-au difuzat de timpuriu în Transilvania, înainte de a exista aici tipografiile. În secolul al XVI-lea cartea tipărită era rară și, deși mai ieftină decât manuscrisele, încă destul de scumpă. Raritatea și costul cărții erau consecințe ale tehnicii primitive de tipărire, care necesita o activitate laborioasă și de lungă durată, cât și a situației politice nefavorabile pentru dezvoltarea culturală a țărilor române, epoca fiind marcată de invaziile repetate ale turcilor, tătarilor, polonezilor etc., care distrugeau și nimiceau tot ce le cădea în cale, fie recoltă, fie cărți abia ieșite din tiparnițele țării.

În asemenea condiții, copierea cărților - procedeu folosit mai ales de biserică, pentru multiplicarea rugăciunilor și a textelor evanghelice - copierea chiar și a cărților tipărite, ~~a rămas un procedeu frecvent întâlnit, cărțile fiind datorate mai~~ faptul că dispunem de date referitoare la primele tipărituri din Transilvania și la prima tipografie care a funcționat la Sibiu în anul 1528.

Prima tipăritură cunoscută, ieșită de sub teascurile acestei tiparnițe, este gramatica latină a lui Thomas Gemmarius, din care nu s-a păstrat nici un exemplar, dar există mărturii că ea a apărut în anul 1529 și că a fost folosită ca manual în școala sibiană. În anul 1530, tot la Sibiu, a apărut tratatul în limba germană despre ciomă, al medicului Sebastian Pauschner. Nici din această tipăritură nu s-a păstrat nici un exemplar, ea fiind cunoscută dintr-o copie manuscrisă din secolul al XVII-lea, din care aflăm titlul, datele de imprimare și numele tipografului: "Ge-ruckt in der Hermannstadt durch M. Lucam Trepoldner im Jahr des Herren 1530".

Este probabil că tipografia din Sibiu a funcționat din anul 1528. Drept dovadă, dispunem de un clișeu al unui frontispiciu care poartă data de 1528 și inițialele tipografului: T.G.R. Un fragment al frontispiciului cu datele arătate mai sus a ajuns în posesia diacului Loring, care l-a folosit în Evangheliarul imprimat la Alba-Iulia în anul 1579.

La Sibiu, problemele legate de istoria tiparului cu litere chirilice și de cea a tiparului cu litere latine se împletesc. În anul 1544, tiparul a fost înzestrat cu litere chirilice și primul tipograf care a folosit aceste litere a fost Filip Moldoveanu, identificat corect cu Philippus Pictor (sau Maler).

Nu se cunosc amănunțurile funcționării tiparniței românești de la Sibiu din secolul al XVI-lea. Se presupune că odată cu moartea lui Filip Moldoveanu, aproximativ în 1555, tipărirea cărților românești la Sibiu s-a întrerupt. Se bănuiește că stabilirea lui Coresi la Brașov a devenit actuală tocmai datorită întreruperii la Sibiu a tiparului românesc.

Soarta tiparniței din Sibiu după această dată este necunoscută; probabil a rămas nepolsoasă sub supravegherea magistraturii sibiene până în anul 1575 când Martin Keusler, asociat cu Martin Wintzler, a repus tiparnița în funcție. În anul 1576 apare și

numele lui Frautlinger asociat cu Wintzler, iar din 1578 Frautlinger singur conduce tipografia. Între anii 1591-1594. Ioan Henricus Crato tipărește cărți și este interesant de menționat că, alături de el, în anul 1593 apare și un alt tipograf numit Lorinț, probabil identic cu diacul Lorinț, care în anii 1578-1579 a tipărit, la Alba-Iulia, liturghiere în limba slavonă. În anul 1595 tipografia a fost preluată de Ioan Fabritius. Un inventar al tipografiei din 1621 atestă că tipografia a fost înzestrată și cu matrițe pentru turnarea literelor chiri-lice, deci putem presupune că tipografia Trapoldner - Pictor nu a dispărut, ci ea a funcționat în cursul secolului al XVI-lea.

O însemnătate culturală mult mai vastă decît tiparnița din Sibiu, a avut-o cea din Brașov, fondată de Johannes Honterus, care în anul 1539 s-a reîntors în Brașov, însoțit de un tipograf numit Theobaldus Gryffius și probabil cu o tiparniță, pe care se presupune că ar fi cumpărat-o la Basel, oraș care pe vremea aceea era un renumit centru tipografic. Pe publicațiile ieșite din tiparnița lui Honterus nu este menționat numele tipografului, ci emblema orașului Brașov în mijlocul ultimei pagini și un colofon cu inscripția: Ex Inlycta Transsylvaniæ Corona, sau, Impressum in Inlycta Transsylvaniæ Corona, sau simplu, Impressum Coronæ.

După moartea lui Honterus, tipografia, între anii 1549-1557, și-a continuat activitatea sub conducerea lui Valentin Wagner. El a păstrat impressumul folosit de Honterus, dar a menționat și numele lui pe tipăriturile sale.

După moartea lui Wagner, datele de care dispunem nu ne permit să aflăm cine a preluat tiparnița, dar se presupune că în anul 1562 și-a încetat activitatea. În anii 1562 și 1563 ca și în anii 1567, 1569, 1577 apar cărți tipărite la Brașov, dar numele tipografului sau tipografilor este necunoscut. În anul 1580 și 1581 apar două tipărituri în impressumul cărora tipograful își anunță numele: In officina Ioannis Nirei Căbinensis. În anul 1585 în tipografia din Brașov lucrează Georg Graus tipograf din Sibiu, care în anul 1584 se reîntoarce în orașul lui natal. Din anul 1594 pînă în anul 1625 activitatea tipografică din Brașov este necunoscută.

În anul 1560 numărul tipografiilor din Transilvania a crescut

cu o tipografie foarte însemnată, întemeiată la Braşov de diaconul Coresi. Chemat de Johann Benkner judele Braşovului, Coresi, diaconul mitropoliei din Tirgovişte, a avut ca sarcină ~~principală răspîndirea ideilor de reforma în rîndul romanilor.~~ În anul 1580 Coresi lucrează şi la Sebeş, dar se reîntoarce în Braşov, unde îşi continuă activitatea rodnică pînă în anul 1588.

Printre primele tipografii din Transilvania în secolul al XVI-lea trebuie să amintim şi tipografia din Cluj, care îşi are locul său bine meritat în istoria civilizaţiei noastre. Se presupune că în Cluj activitatea tipografică datează din anul 1550, ea fiind strîns legată de numele lui Gaspar Heltai, care şi-a început activitatea în colaborare cu Georg Hoffgreff. În 1559 Hoffgreff moare la Cluj şi Heltai preia tipografia, publicînd numeroase cărţi importante pînă în anul 1574, data morţii sale. Tipografia a fost preluată de văduva lui, iar după moartea acesteia, în anul 1583, de fiul lui. În anul 1616, tipografia este preluată de Makai Nyirő János.

Se presupune, că la Cluj ar mai fi existat şi o altă tipografie, funcţionînd paralel cu cea a lui Heltai, ea fiind fondată în anul 1581 de iezuiţii stabiliţi în 1579 la Cluj. Însă, este mai acceptabilă ipoteza că publicaţiile iezuiţilor au fost tipărite în tipografia văduvei lui Gáspár Heltai, care nu era o protestantă chiar atît de convinsă încît să refuze banii iezuiţilor, dar din precauţie nu a menţionat numele tipografiei pe publicaţii. Sintem dator să amintim şi tipografia lui Raphael Hoffhalter care părăsind Debreţinul în anul 1565, împreună cu tipografia lui, s-a instalat la Oradea, unde a lucrat doi ani, timp după care s-a mutat la Alba-Iulia unde a tipărit numeroase lucrări, pînă în anul 1571. Tipăriturile sale apar sub indicaţia: ex regii typographi officina typographica Raphaelis Hoffhalterii. Primele tipografii din Transilvania erau tiparniţe importate, cu meşteri tipografi care şi-au însuşit această meserie în ţări străine, dar paralel cu creşterea numărului de tipografii apar şi meşteri tipografi, cu meseria învăţată în tipografiile din ţară.

În secolul al XVII-lea, majoritatea tipografiilor s-au transformat din tipografii particulare în instituţii culturale, cu caracter oficial, legate de curtea princiară, de oraşe, de bise-

rici, de colegii. Conducătorii acestor tipografii au fost în majoritatea cazurilor teologi, care au privit activitatea lor ca pe o misiune în slujba bisericii. Centrul tipografic principal din Transilvania, care se mutase de la Sibiu la Cluj, se mută acum la Alba-Iulia, iar la unele curți se intensiază tipografiile noi.

Cele mai înfloritoare tipografii din veacul precedent, după o vegetare mai mult sau mai puțin îndelungată, și-au sistat activitatea.

Cea mai importantă tipografie din Transilvania în prima jumătate a secolului a fost cea întemeiată de Gabriel Bethlen în 1622 la Alba-Iulia. Rostul ei era, pe lângă sprijinirea învățămîntului la colegiul academic, promovarea politicii culturale a principelui și susținerea propagandei calvine. Aici a luat ființă o secțiune românească organizată în 1639 prin străduințele principelui Gheorghe Rákoczi I, în colaborare cu mitropolitul Ghenadie, care a obținut litere cărilitice din Țara Românească. O dată cu tiparnița a venit și un meșter tipograf, popa Dobre.

Legăturile Transilvaniei cu Olanda au contribuit la frumoasa înfățișare a tipăriturilor transilvane din această epocă. Mulți meșteri tipografi și-au însușit această frumoasă și nobilă meserie în Olanda, alții și-au comandat uneltele de acolo, ca de exemplu tiparnița de la Oradea, care a lucrat cu teascuri olandeze. Tótfalusi Kis Miklós reușește să ridice la rangul de artă meseria de tipograf, devenind unul dintre cei mai renumiți gravori de litere din Europa.

În secolul al XVII-lea, tipografiile nu reușesc să împlinescă destinul operei concepute; abia în secolul al XVIII-lea cartea cunoaște o evoluție marcată, devenind condiția fundamentală a vieții culturale. Cartea se răspîndește în diferitele straturi ale societății, ne mai fiind un privilegiu al bisericii și al marilor feudali. Necesitatea tot mai pregnantă a literii tipărite aduce după sine înmulțirea publicațiilor, și, în consecință, și a tipografiilor. Pe lângă marile centre culturale, apar tipografiile și în orașe mai mici.

În secolul al XVI-lea avem cunoștință de 24 de meșteri tipografi care seamează tipăriturile ieșite de sub mîna lor din orașele: Abrud, Alba-Iulia, Brașov, Cluj, Oradea, Orăștie, Sibiu

Unii din ei își continuă activitatea și în secolul următor, iar pe lângă ei în secolul al XVII-lea, mai apar 24 de nume noi, înmulțindu-se și numărul orașelor care găzduiesc aceste tiparnițe.

În secolul al XVIII-lea întâlnim 63 nume noi de tipografi în Transilvania, - inclusiv Banatul și Crișana. Dar în secolul al XIX-lea își încep activitatea 331 de tipografii, numărul lor în secolul al XX-lea dublându-se. În total am ajuns la impresionanta cifră de 1162, care reprezintă numărul diferitelor tipografii în perioada de 1528-1944 din Transilvania, Banat și Crișana. Dintre aceste tipografii, unele s-au bucurat de o longevitate surprinzătoare, cum ar fi cea de la Brașov, prima oară întinută în anul 1835 sub numele de Verlag Bei Johann Götts și ultima oară în anul 1942: Druck von Johanna Götts's Sohn, sau tipografia Seminarului greco-catolic din Blaj care a funcționat un secol și jumătate.

Biblioteca centrală universitară din Cluj-Napoca dispune de un număr impresionant de exemplare originale tipărite în primele tiparnițe din Transilvania. Dintre ele vom aminti doar câteva care sînt mai prețioase și semnificative, cum ar fi: Catechismus Minor, tipărit în limba maghiară de Gașpar Keltai la Cluj în anul 1550, Chronica lui Tinodi Sebastian, tipărită de Hoffgreff la Cluj în 1554, Evangheliar românesc tipărit de diaconul Coresi la Brașov în 1561, cartea lui Peter Melius, tipărită de Raphael Hoffhalter la Oradea în anul 1565, și cartea lui David Ferencz, tipărită tot de Hoffhalter în anul 1567, Sbornic slavonesc partea II-a, tipărit de diaconul Coresi în 1568, Psaltirea românească a diaconului Coresi din anul 1570, Noul Testament din Bolgrad (Alba-Iulia) 1648 și Psaltirea din 1651, Sicriul de aur apărut la Sebeș în 1683, un Ciasloveț tipărit la Sibiu în 1696 și multe altele.

Ideea alcătuirii unui catalog al tipografiilor a izvorât dintr-o necesitate a muncii noastre. În practica noastră se întîmplă deseori să întîlnim publicații pe care nu sînt menționate toate datele necesare unei descrieri corecte. În astfel de cazuri, acest catalog alfabetic al tipografiilor, în care fișele sînt așezate în ordinea alfabetică a numelui tipografului sau tipografiei, ne informează asupra localității unde a funcționat tipografia și asupra perioadei ei de activitate, permițînd completarea datelor pe fișa bibliografică.

La baza catalogului stau publicații - cărți și periodice - existente în Biblioteca centrală universitară din Cluj-Napoca, completat cu date oferite de puținele surse bibliografice.

~~Catalogul are o anexă în care sînt înscrise pe orase, în ordine alfabetică și cronologică, toate tipografiile depistate pînă în prezent.~~

Pe baza unui simplu catalog alfabetic al tipografiilor, nu ne putem permite să efectuăm o mai amplă analiză a istoriei tiparului, dar fără falsă modestie putem declara că un asemenea catalog oferă informații prețioase cercetătorilor care sînt tentați să se ocupe de istoria tiparului, domeniu cercetat ocazional pînă în prezent.

B I B L I O G R A F I E

1. BALLAGI ALADÁR. A magyar nyomdászat történelmi fejlődése. 1472-1877. Budapest, Franklin, 1878.
2. CRĂCIUN, IOACHIM. Tiparul la Români din Transilvania. Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1941.
3. DUȚU, ALEXANDRU. Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII (1700-1821). Studii și texte. București, Editura pentru literatură, 1968.
4. FERENCZI ZOLTÁN. A kolozsvári nyomdászat története. Kolozsvár, Ajtai K. Albert, 1896.
5. GROSS JULIUS. Kronstädter Drucke, 1535-1886. Kronstadt, Johann Gitt, 1886.
6. GYALUI FARKAS. Adatok a könyvnyomtatás történetéhez Magyarországon. Külbalenyomat a Magyar Könyvszemle 1902. évf. Budapest, Athenaeum, 1902.
7. JAKÓ ZSIGMONT. Tipografia de la Sibiu și locul ei în istoria tiparului românesc în secolul al XVI-lea. În: Anuarul Institutului de Istorie Cluj, 7, 1964, p.97-115.
8. JAKÓ ZSIGMOND. Újabb adatok a kolozsvári Heltai nyomda kezdeteihez. În: Magyar Könyvszemle, 77, nr.1, 1961, p.60-65.

9. JAKÓ ZSIGMOND. Újabb adatok Hoffgreff György kolozsvári nyomdász életéhez. In: Magyar Könyvszemle, 81, nr.2, 1965, p. 159-163.

10. IONESCU DIMITRIE C. Un mic istoric asupra tipografiilor din România. București, Editura Sindicatul Patronilor din Artele Grafice, 1943.
11. IONESCU, GEORGE. Spicuiuri din trecutul tipografiei, cu privire mai ales la tipografiile românești din diferitele epoci. București, Imprimeriile Statului, 1907.
12. KERTÉSZ ÁRPAD. A nyomtatott betű története és útja Magyarországon. Budapest, Pesti Lloyd, 1941.
13. Magyar könyv-szemle. Budapest, 1889-1913.
14. Magyarországi nyomdahelyek, nyomdák és kiadók 1712 és 1850 között. Összeállította az Országos Széchényi Könyvtár. Budapest, 1956.
15. MOGA, ION. Contribuțiuni privitoare la tipărirea cărților bisericesti în veacul XVIII pentru românii din Transilvania și Ungaria. Sibiu, Tip. Arhidiecezană, 1940.
16. NAMÉNYI LAJOS. A nagyváradai nyomdászat története. Budapest, Athenaeum, 1902.
17. NOVÁK LÁSZLÓ. A nyomdászat története. III. Könyv. XVII. század. Budapest, Világosság, 1928.
18. Nyomdászatunk 500 esztendeje. Emlékkönyv a könyvnyomtatás feltalálásának félezeréves jubileumára. Szerkesztette Novák László. Budapest, Világosság, 1940.
19. POPP, VASILE. Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări dela începutul lor pînă la vremea noastră. Sibiu, Georgie de Klozius, 1838.
20. Publicațiile periodice românești. Tom. 1-2. București, Librăriile Socec. et Co., 1913 și Editura Academiei R.S.R., 1969.
21. TOMESCU, MIRCEA. Istoria cărții românești de la începuturi pînă la 1918. București, Editura științifică, 1968.
22. PROCSÁNYI ZOLTÁN. A XVIII. század magyar nyomtatványainak meghatározása. Budapest, Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtár, 1938.
23. VOȘTINAR, GHEORGHE. Din istoria tiparului. Arad, Concordia, 1937.

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF PRINTING IN ROMANIA: AN
ALPHABETIC CATALOGUE OF TRANSYLVANIAN PRINTERS BETWEEN 1528-
1944

S u m m a r y

The alphabetic catalogue of the Transylvanian printing activity between 1528-1944 was drawn up on the basis of books and reviews of the University Library of Cluj-Napoca, supplemented with data of some bibliographical sources. In the annex of this catalogue, all printers of Transylvania traced till 1944 are alphabetically and chronologically enumerated. Such a catalogue, whose cards are alphabetically and chronologically, according to the printer or printing-houses organized, reveals valuable information on the location and activity of the various printers, offering also a general view on the printing activity of this part of our country, facilitating the identification of uncertain books.

ВКЛАД В ИСТОРИЮ ПЕЧАТНОГО ДЕЛА В РУМЫНИИ: АЛФАВИТНЫЙ КАТАЛОГ
ТРАНСИЛЬВАНСКИХ ТИПОГРАФИЙ В ПЕРИОД 1528-1944 гг.

Р е з ю м е

В основу алфавитного каталога трансильванских типографий в 1528-1944 гг. положены такие издания, как книги и периодические издания, существующие в Центральной университетской библиотеке г. Клуж-Напока, дополненные данными взятыми из некоторых библиографических источников.

К каталогу имеется приложение, в котором перечисляются по городам в алфавитном и хронологическом порядке все обнаруженные до сих пор трансильванские типографии. Такой каталог типографий, в котором карточки расположены в алфавитном порядке печатника или типографии, информирует нас о месте издания и периоде, когда работала типография, позволяя иметь общее представление о печатной деятельности в этой части нашей страны, одновременно облегчая распознавание некоторых публикаций, не имевших места и года издания.

KANT ÎN BIBLIOTECILE CLUJENE

IOSEF HAJÓS
Cercetător principal,
Centrul de științe sociale al
Academiei R.S.România Filiala
Cluj-Napoca.

Titlul comunicării de față nu vrea să anunțe o nouă antinomie ("Kant nu a părăsit orașul Königsberg; Kant l-a părăsit, ajungând și la Cluj"). Va fi vorba doar de existența unor opere ale făuritorului filozofiei criticiste în bibliotecile publice clujene. Amănuntele pe care le voi înșira se vor o modestă contribuție la un subparagraf al temei "Influența lui Kant pe meleagurile noastre".

Ne aflăm în incinta bibliotecii celei mai bogate din Cluj în ce privește prezența edițiilor vechi ale scrierilor marelui cugețator născut acum un sfert de mileniu. Ne găsim, totodată, în municipiul atestat documentar de 1850 de ani și care, sub aspectul adineaori precizat, este, pe întreaga țară, cel mai avut. Afirm această prioritate republicană cu un "apriorism" pe care voi încerca să-l atenuez prin niște cifre grăitoare, vizînd, ce-i drept, numai Clujul. Mi-am restrîns și altminteri subiectul: perioada cercetată am limitat-o din multiple motive, la 1881 ca an de apariție, iar lucrările consultabile la Cluj în ediții de pînă atunci le-am consemnat numai dacă aparțin lui Kant. Căci există, din fericire, deosebit de multe și relativ timpurii referiri prokantiene sau măcar parțial favorabile criticîismului în texte autohtone (originale ori traduse, publicate ori inedite), începînd, bunăoară, cu tîlmăcirea grijuliu adnotată a unui op flögelian, tipărită la Cluj, în 1795, cu trimiteri ale profesorului tîrgumureșean S. Csernátomi la unele "scrutări adînci" ale lui Kant, și continuînd cu " regîndirea" selectivă, transpunerea adaptată a celui mai popular compendiu al lui Krug de ilustrații cînturari ca Bărnuțiu, Cipariu etc. (Remarcabilă e și o suită de epistole antikantiene anonime, ieșită de sub teacuri în limba maghiară, la Bratislava, în 1801, care s-ar putea să fi fost tîlcuită de un ardelean și se păstrează la Cluj, în mai multe exemplare, unul conținînd și cîteva interesante note în cerneală de

de acum 17 decenii.)

Dăm cuvîntul, în cele ce urmează, cifrelor sobre, cu avertizarea că ele nu pretind intangibilitate.

Denumirea bibliotecii clujene	Simbolizată mai jos prin	Numărul volumelor kantiene editate pînă la:	
		1804	1881
Biblioteca Academiei RSR			
- Fondul Blaj	B	14	21
- Fondul catolic	C	31	37
- Fondul reformat	R	21	38
- Fondul unitarian	S	23	44
Biblioteca Centrală Universitară	U	50	81
	Total	139	221

În acest tabel, ordinii alfabetice a simbolurilor îi corespunde o ordine crescîndă a cifrelor, exceptînd a doua cifră din penultima rubrică. (Abaterea provine, desigur, și din vigilența forurilor catolice locale față de o "infiltrație eretică" ce mai putea să pară, la început, prevenibilă prin sustragerea din circulație "profană" a cît mai multor volume kantiene și prin studierea lor în vederea combaterii.) Bibliotecile clujene neparti-culare omise din tabel posedă laolaltă, vreo 40 de volume de Kant avărute pînă la 1881 inclusiv, din care o treime sînt "antume" (ca să folosim un franțuzism cam nefericit și în original, căci superlativul postumus mai precis adjectivul posthume, care i-a servit ca model inovatorului nefilolog A. Allais, nu are nimic cu humo /ingrop/, iar un superlativ antumus nici nu există). Din fondurile necuprinse în tabel, cel mai înstărit din punctul nostru de vedere este acela al Institutului Teologic Protestant. Un rol în recepția criticismului au avut și anumite afinități confessionale, Kant însuși fiind protestant. Pe fideiștii neprotestanți îi deranja și apartenența sa de biserică luterană. Dar și cercurile retrograde calvine aveau față de filozofia sa rezerve mari, considerabil mai mari decît fracțiunea tradiționalistă a intelectualității "sociniene" (legată de aripa cea mai de stînga a protestantismului - unitarianismul). Așa se explică faptul

că Biblioteca Academiei a moștenit de la colegiul unitarian clujean, adică de la școala unei comunități religioase mici și relativ sărace, mai multe volume din Kant decât de la colegiul reformat din același oraș. Elocventă este, de asemenea, ponderea prezenței lui Kant față de alți gânditori clasici, ca de pildă Spinoza, Fichte, Hegel și Feuerbach. În raport cu suma volumelor din aceștia patru, numărul volumelor din Kant reprezintă în Fondul Blaș de peste trei ori mai mult, iar în Fondul unitarian - abia trei sferturi. (Acest din urmă fond dispune de zece tomuri din Spinoza - monist influențat întrucîtva de socinianism.) Vom înșira, în continuare, lucrările lui Kant apărute în ediții de sine stătătoare, în original, existente la Cluj în cel puțin trei ediții, culegînd cu aldin anul edițiilor princeps și specificînd locul de păstrare al exemplarelor prin abrevierile preconizate mai sus (la care mai adăugăm pe T= Inst. Teol. Prot., precum și pe F=Fondul franciscan din Bibl. Acad.):

1. Kritik der reinen Vernunft (13 ediții, 22 exemplare) - 1781 (C,U), 1787 (R), 1790 (R), 1791 (U), 1794 (Cat. de ist. filoz.), 1795 (Grätz, U-2 ex.), 1799 (S,U), 1828 (B), 1853 (U,T), 1868 (R,U,T), 1869 (B), 1877 (F), 1878 (B,R,S,U);
2. Kritik der praktischen Vernunft (8 ed., 9 ex.) - 1788(U), 1791 (U), 1792(S), 1796(Grätz, U-2 ex.), 1797(t), 1827(B,C), 1896 (R), f.a.(S);
3. Von der Macht des Gemüts (7 ed., 8 ex.) - 1793(Jenu; U), 1798 (Wien; T), 1824(C), 1854(S), 1856 (R), 1861 (R), f.a. (B, F); (această epistolă a fost inclusă și în "Der Streit der Fakultäten", 1798, deci se poate considera că o-avem la Cluj în 3 ediții);
4. Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft(7 ed., 16 ex.) - 1793 (Königsberg, S), 1793 (Frankfurt; U. Leipzig; C), 1793 (Neuwied; S), 1794 (B,C,R,S - 2 ex. - ,U-3 ex., T-2 ex.), 1798(S), 1869 (R), 1879 (S);
5. Anthropologie (6 ed., 15 ex.) - 1798 (S,U), 1799 (U), 1800 (C,R,S,U - 3 ex., T, Cat. de ist. medicinii), 1820 (C,R), 1869 (S), 1880 (C);
6. Grundlegung zur Metaphysik der Sitten(6 ed., 12 ex.) - 1785 (R,T), 1785 (C), 1792 (C), 1796 (Grätz; B,U, Fondul basilitan), 1797 (B,S,T), 1870 (R,T);
7. Kritik der Urteilstkraft (6 ed., 8 ex.) - 1790(R), 1792(R,S,

- U), 1793(S), 1799 (C), 1868 (B), 1869 (R);
8. Logik (4 ed., 8 ex.) - 1809 (S,C,U - 2 ex.), 1801 (U), 1869 (R,S), 1876 (S);
- ~~9. Prolegomena zu einer jeden kritischen Philosophie... (4 ed., 8 ex.) - 1783 (R,U), 1794 (R,U), 1795 (Grätz; C), 1869(R,S,T)~~
10. Metaphysische Anfangsgründe des Naturwissenschaft (4 ed., 6 ex.) - 1787 (C,U), 1794 (C,U), 1796 (Grätz; U ex. cu mici marginalii, provenit din Bibl. societății "Petru Maior"), 1800 (T);
11. Der einzig mögliche Beweisgrund... (4 ed., 4ex.) - 1763 (recte 1762; U), 1770 (C), 1783 (S), 1794 (U);
12. Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre (3 ed., 9 ex.)- 1797 (R - 2 ex., U,T), 1798 (B,C,U), 1870 (R,S);
13. Metaphysische Anfangsgründe der Tugendlehre (3 ed., 8 ex.)- 1797(R,S,U,T), 1803 (C), 1870 (R,S,T);
14. Zum ewigen Frieden (3 ed., 5 ex.) - 1796 (C-2 ex, U), 1797 (C), f.a. (F);

Precum se vede, conduce detașat opera principală a lui Kant, cea care inaugurează cu tărie perioada sa criticistă, aducînd cele mai multe noutăți, iar ediția cea mai des achiziționată (în 10 ex.) e cea din 1794 a lucrării Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft, fapt deloc surprinzător, din moment ce toate compartimentele aici vizate ale Bibliotecii Academiei erau sub egida eclesiasitică. Această ediție - lucru foarte notabil! - este urmată fără "rival", cu 8 exemplare, de ediția din 1800 a Antropologiei.

Înregistrarea de mai sus a edițiilor și exemplarelor consultabile la Cluj e neexhaustivă mai ales în privința reeditărilor îngrijite de K. Kehrbach în colecția Universal-Bibliothek, ale cărei numere s-au tipărit fără indicarea anului de apariție. Ne-au scăpat, probabil, și cîteva exemplare din seria " Philosophische Bibliothek" a lui J.H. Kirchmann. Subliniem că celelalte culegeri (ale întregii opere sau ale unor mici scrieri kantiene, reunite în 1-3 volume) le-am exclus cu totul din precedenta enumerare pe ediții și exemplare. Le consemnăm acum, în ordine cronologică, începînd însă cu cele trei realizări editoriale de mare anvergură și continuînd cu înmănăchierile mai modeste:

- a) Schriften, herausgegeben von G. Hartenstein, Leipzig, 1838-1839, 10 vol. (S);

- b) Sämtliche Werke, hrsg. v.K.Rosenkranz und F.W.Schubert, Leipzig, 1838-1842, 12 vol. (U, T);
- c) Sämtliche Werke, hrsg.v.G.Hartenstein, Leipzig, 1867-1869, 8 vol.(U; vol.III și IV există și la Catedra de istoria filozofiei).
- d) Kleine Schriften,Neuwied, 1793 (U);
- e) Frühere noch nicht gesammelte kleine Schriften, Linz, 1795 (R; în acest volum reapare și Dissertatio de mundi sensibilis atque intelligibilis forma et principiis, precum și lucrarea de debut, despre "forțele vii");
- f) Zwo Abhandlungen über moralische und politische Gegenstände / Ueber den Gemeinspruch: Das mag in der Theorie richtig sein, taugt aber nicht für die Praxis; Das Ende aller Dinge/, Frankfurt u. Leipzig,1795 (C);
- g) Sämtliche kleine Schriften, Königsberg u. Leipzig, 1797, 3 vol (U);
- h) Sammlung einiger bisher unbekannt gebliebener kleiner Schriften,Königsberg, 1800 (C,U) (volumul cuprinde, între altele, lucrarea "Neuer Lehrbegriff der Bewegung und Ruhe" din 1758 și " Versuch über die Krankleiten des Koffes" din 1764);
- i) Vermischte Aufsätze, Aphorismen, Hildburghausen, 1862 (R);
- j) Kleinere Schriften zur Logik und Metaphysik, Berlin, 1870, 2 vol. (R,T).

Pe lângă cele 12 ediții prime semnalate de noi ceva mai înainte, prin cifre grase, mai există la Cluj următoarele (în ordine cronologică, abstracție făcînd de scrieri mai mărunte, ca prefata la "Anti-Willmann"):

- Über eine Entdeckung.../"Anti-Eberhard"/, (C,U) (ed.Grätz 1796: S);
- Kennzeichen der Philosophie, Frankfurt u. Leipzig, 1796 (U);
- Der Streit der Fakultäten, Königsberg, 1798 (C,R,U);
- Physische Geographie,Mainz und Hamburg, 1801-1805, 4 vol.(C,U /ex.libris Benigni/ - aici lipsește vol.3) (avem și ed.în 2 vol. din 1802: U,T);
- Über Pädagogik, Königsberg, 1803 (ed. Nicolovius: C,R,U /pose-sor anterior: Benigni/; fără editor; S,U);
- Welches sind die wirklichen Fortschritte..., Königsberg,1804 (C,R);
- Vorlesungen über die Metaphysik, Erfurt, 1821 (B,C).

În total, municipiul nostru poate etala, aşadar, peste 20 de ediții princeps, incluzînd toate operele criticiste mai de seamă ale lui Kant. Aceste ediții sînt prezente în medie cu cîte două exemplare. Cel mai copios reprezentată este Pedagogia (cu 5 ex., dacă luăm ambele ediții din 1803), urmată cu cîte 4 ex. din Logică și din Metaphysik der Sitten (titlu sub care a întrunit Kant două lucrări: Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre și Metaphys. Anfangsgründe der Tugendlehre). În mod neașteptat, nu se află la Cluj prima ediție din Zum ewigen Frieden, în schimb avem (la C) un exemplar din "Kant's philosophischer Entwurf zum ewigen Frieden" de Heynich (1797).

Ediția princeps a unei serii de scrieri kantiene, îndeosebi din perioada precriticistă, lipsește din bibliotecile Clujului. Precum se știe, genialul fiu al curelarului din Königsberg a început să publice în 1749 (atunci a apărut cărticica sa intitulată "Gedanken von der wahren Schätzung der lebendigen Kräfte", nu în 1746, cum indică foaia de titlu), iar al doilea volum al său Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels - s-a tipărit în 1755. Dar cea mai veche ediție a vreunui op kantian existentă la Cluj a văzut lumina zilei la sfîrșitul anului 1762 și poartă data 1763. Este vorba de Der einzig mögliche Beweisgrund zu einer Demonstration des Daseins Gottes. În ciuda titlului care pare să promită doar o pledoarie pentru o metafizică idealist-obiectivă, cartea oferă și elemente antimetafizice, mai precis spus: dialectice, în sensul metodologic pe care-l va da acestui epitet Hegel. Căci a doua secțiune a cărții reia în nuce temerara cosmogonie apreciată de Engels ca prima breșă în concepția neistorică a naturii. Idei esențiale ale acestei cosmologii au fost reluate în 1761 de Lambert, precum menționează însuși Kant într-o notă infrapaginială, adăugînd că celebrul său compatriot nu cunoștea eseul său din 1755. Să nu ne mirăm, deci, dacă acest eminent eseu a fost multă vreme ignorat, mai ales dincolo de granițele Germaniei, bunăoară de Laplace (care, după opinia mea, ar trebui să împartă și cu Lambert paternitatea ipotezei denumite "teoria Kant-Laplace"). Nu-i cazul, prin urmare, să fim dezolați pentru faptul că cea mai veche tipăritură a unui text kantian accesibilă la Cluj este cea precizată în acest alineat. Nu se cuvine să ne întristeze nici inexistența la Cluj a primei ediții, extrem de rare, din disertația de habilitare susținută de Kant în august 1770 și constituind un fel de preludiu la sim-

fonia criticistă. (Aveam însă ediția din 1795 și, bineînțeles, frumoasa traducere pe care o datorăm lui C.Noica - una din puținele tălmăciri ale opului latinesc în cauză. Ea s-a tipărit pe cheltuiala unui inginer, editurile refuzând să o lanseze din lipsă de fonduri sau, tot în fond, din lipsă de interes...material și spiritual.)

În ordinea aci luată vechimi urmează ediția din 1771 a opusculului Beobachtungen über das Gefühl des Schönen und Erhabenen - o creație generoasă în distincții fine, formulate atractiv, adesea umoristic. Timp de un deceniu Kant n-a scos nici un volum, așa că e absolut firesc ca pe locul al treilea al cronologiei de față să se situeze ediția din 1781 a Criticii rațiunii pure. Vin apoi alte două ediții princeps: Prolegomena (1783) și Grundlegung zur Metaphysik der Sitten (1785). Simultan cu Prolegomenele s-a retipărit culegerea Der Philosoph für die Welt, întocmită de J.J.Engel, în care figurează și articolul lui Kant Von den verschiedenen Racen der Menschen, articol omis din variantele ulterioare ale culegerii (una existentă și la Fondul Blaj). Varianta din 1783 se găsește la Cluj(U), ca și săptăminalul de referate Allgemeine Literatur-Zeitung, care a găzduit în 1785 recenzia lui Kant la Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit de Herder.

Mă opresc cu această din urmă înșirare la mijlocul deceniului al 9-lea al veacului luminilor, deceniu când a elaborat Samuil Micu versiunea românească a Logicii wolffianului Baumeister. Știind că pînă și aceeași tălmăcire s-a tipărit abia în 1799, ne dăm seama mai bine de considerabilul decalaj ce despărțea stadiul cultural din Transilvania de cel apusean. Dar să nu exagerăm, așteptînd, eventual, din partea lui Micu prelucrarea unei Logici kantiene. Cursul de logică a lui Kant a apărut ulterior, în 1800. Iar primele traduceri franceze ale unor opere de Kant s-au făcut și difuzat în ultimii cinci ani ai secolului al XVIII-lea: în 1796 Observations sur le sentiment du beau, în 1798 Projet d'un traité de paix perpétuel (la Cluj există traducerea franceză editată în 1958, cea italiană din 1905, două maghiare și una românească), în 1800 Religion dans les Limites de la raison...

Firește, decalajul de care pomeneam rămîne și așa decalaj. Certă este însă, totodată, pătrunderea relativ timpurie a cri-

ticismului în Ardeal. O atestă prezența respectabilă a lucrărilor Kant în bibliotecile noastre. O atestă, deși adesea nu putem dovedi intrarea lor în țară înainte de 1881 și, cu atât mai puțin, răsfoirea lor atentă. Dar nici absența unor scrieri kantiene nu trebuie fetișizată. Iată un singur și puternic argument contra absolutizării de acest fel urmă soi: prima transpunere maghiară a unei lucrări filozofice majore a lui Kant a apărut la Cluj, din pana unui cărturar localnic calvin, totuși cartea lipsește din fondul reformat clujean al Bibliotecii Academiei!

La lipsă de spațiu, semnalez doar în linii mari, cu titlu pur informativ, prezența la Cluj a următoarelor traduceri din Kant de pînă la 1881:

I. În latinește:

- Opera ad philosophiam criticam, Lipsiae, 1796-1798, trad. de F.G. Born, 4 vol. (R,S,U, - numai vol. 3, 2-2 ex., unul provenind din biblioteca lui T. Cipariu; nostimă ni se pare, printre altele, redarea lui Aufklärung prin mentis collustratio);
- Constitutio principii /-Grundlegung/ metaphysicae morum, Lipsiae, 1796, trad. de Ioh. Christian Zwanziger (R,S);
- Elementa metaphysica Juris Doctrinae, Amst., 1799, trad. de G.L. Koenig (C).

II. În ungurește:

a) Über Pädagogik a fost, după cîte știm prima lucrare a lui Kant tradusă în Transilvania. Mai întîi, prin 1816, ea a fost tălmăcită doar parțial, de Kis Sámuel. Textul său a rămas inedit și se păstrează în manuscrisul unitarian nr. 1278, în transcrierea tînărului Bölöni Farkas Sándor, cu corecturi nu prea inspirate de Döbrentei. Transpunerea integrală, făcută de maramureșeanul Mándy Péter și tipărită la Pesta, în 1868, se găsește la Cluj în numeroase exemplare (din care unul dedicat bibliotecii Colegiului reformat, iar două la U, unde există și versiunea franceză din 1886, precum și cea românească).

b) Von der Macht des Gemüths s-a publicat în patru variante maghiare: a lui Kováts Mihály (în traducerea sa din Struve, apărută la Pesta, în 1802, sub forma unei note de subsol ce se întinde pe paginile 250-275!) a lui Z Szabó Antal (Pesta, 1864; aceasta, ca și prima, în mai multe ex. la Cluj), a clujeanului Brassai Sámuel (incompletă, consultabilă la Cluj în două ex-

trase dintr-un periodic încă neidentificat!) și a medicului Kriegler Mór (din a cărui prelucrare tipărită la Pécs, în 1875, nu se cunoaște nici un exemplar, după cum definitiv pare să fie și prelucrarea sa după opera principală a neînfricatului materialist Lamettrie).

III. În limba română,

prima traducere tipărită, mai bine zis (căci Eminescu a tălmăcit deja între anii 1874 și 1877 din Critica rațiunii pure părțile editate în românește abia în 1914) prima tipăritură cu text din Kant conține, de asemenea, efortul de translatare al unui medic aplecat, așijderea, asupra substanțialei scris ori către vestitul savant din Jena care a fost Hufeland. Avem în vedere o broșură dată în vileag, poate nu întâmplător, la centenarul Criticii rațiunii pure, oferind pe copertă următoarele date: "Immanuel Kant. Despre puterea sentimentului cu care prin simplă voință cineva poate să devie stăpîn peste simțirile bolnăvicioase. Tradus de Dr. David Almogen. Jassy. Tipolitografia H. Goldner, strada Primăriei. 1881". (Un exemplar a ajuns la U în 1922). Almogen, pe atunci medicul "urbei" Huși, a redat - cu mici omisiuni și unele inadvertențe de fond și formă - aproape jumătate din original, pînă la paragraful despre somn, inclusiv precuvîntarea din 1824 a lui Hufeland, nu lipsită de tăieș antiaristocratic și perfect de acord cu teza lui Kant cum că lenevia, comoditățile "contribuiesc nu la sporirea vieții, ci produc tocmai contrariul". Acest op al lui Kant (publicat mai întîi de Hufeland, cu ample adnotări, în al său "Journal der Arzneikunde und Wundarzneikunst", Jena, 1798, pp 701-751, ~ 2 ex. la U) scris în ianuarie 1797, este un fel de eseu, demn de a fi consemnat într-o istorie a concepțiilor psihoterapeutice. El a fost redactat sub forma unei lungi epistole către Christoph Wilhelm Hufeland, conținînd reflexii pe marginea Macrobioticii sale - carte ce continuă să fie actuală. (Varianta ei românească integrală și tipărită o datorăm doctorului Pavel Vasici-Ungureanu, care i-a adăugat remarcabile observații proprii. În această variantă, cartea poartă subtitlul "Măiestria a lungi viața" și a apărut în două volume, la Brașov, 1844-1845.) Căpărit avea cartea și în original. Dacă ni se îngăduie formularea calamburistică a unei constatare serioase, bazate nu numai pe informațiile sus-achițate.

exprimăm astfel profunda convingere concludivă: Kant, gînditor de importanță epocală, a avut și are o incontestabil majoră prezență "napocală". O prezență cu care pe bun drept se poate mîndri și el, și Clujul. Cred că în municipiul nostru ar fi binevenită (eventual aproape de strada care poartă numele distinsului geograf Em. De-Martonne, sincer admirator al preocupărilor geografice ale sedentarului cugetător din Königsberg) o străduță Immanuel Kant, sau o alee la fel botezată - pentru peripatetizării meditative.

KANT IN THE LIBRARIES OF CLUJ-NAPOCA

Summary

This paper, written on the 250th anniversary of the birth of the father of criticism, shows that Kant's works are substantially represented in the public libraries of Cluj-Napoca; with it the paper also intends to bring a contribution to the topic of "Kant's Influence in Transilvania". In this respect, one can consult in these libraries somewhere about 260 volumes printed up to 1881 and 150 "antunucus" ones. Most of them (81 and respectively 50) are in possession of the Central University Library; then follow the branches of the Academy Library: the unitarian fund (44-23), the protestant, the catholic and that brought over from Blaj; (in the last one, the weight of kantian works is three times higher than that of Spinoza, Fichte, Hegel and Feuerbach's works taken together). "Kritik der reinen Vernunft" occupies the first place with 13 editions (122 copies) closely followed by "Kritik der praktischen Vernunft" (3-9), without mentioning here the Hartmanstein and Rosenkranz editions (in 4 copies) and the Latin translations. There are in Cluj some 20 princeps editions, with 2 copies as an average. Among the rarities we may cite the first Romanian printing of a kantian text: the translation of " Von der Macht des Gemüts" by a moldavian doctor in 1881.

КАНТ В КЛУЖСКИХ БИБЛИОТЕКАХ

Резюме

По случаю 250-ой годовщины со дня рождения отца критицизма, с целью внести и свою часть в тему "Влияние Канта на Трансильванию", указывается, что его произведения полно представлены в публичных библиотеках г. Клуж-Напока. Таким образом, можно познакомиться с около 260-ями кантовскими произведениями изданных до 1881 года, из которых 150 "antiquous". Самое большое число этих произведений находятся в Центральной университетской библиотеке (81 и соответственно 50), затем следуют библиотеки филиала Академии: духовный унитарный фонд (44 соств. 23), реформатский, католический и переведенный из г. Блаж. (В последнем из этих фондов кантовские произведения превышают в три раза произведения Спинозы, Фихта, Гегеля и Фейербаха вместе взятые). В самом большом количестве содержатся издания до 1881 г. (13) и в (22) экземплярах фигурирует "KRITIK DER REINEN VERNUNFT", затем следует "KRITIK DER PRAKTI-SCHEN VERNUNFT", (8 относительно 9), без включения изданий Гарзштейна и Розенранца, (имеющиеся в 4 экземплярах) и латинские переводы. В Клуже находятся свыше 20 первых изданий, в среднем каждое в двух экз. Среди редкостей числится первое румынское издание с кантовским текстом: перевод 1881 г. работы "VON DER MACHT DES GEMUTS", сделанный одним молдавским медиком.

PREOCUPĂRILE LUI TUDOR VIANU ÎN DOMENIUL BIBLIOTECONOMIEI, BIBLIOGRAFIEI LITERARE ȘI DOCUMENTĂRII

SĂLUC HORVAT

Bibliograf principal,
Biblioteca Institutului de
învățământ superior din Baia-Mare

Preocupările lui Tudor Vianu în domeniul biblioteconomiei, bibliografiei și documentării sînt colaterale activității sale din domeniul filozofiei culturii, a istoriei și criticii literare române și universale, a esteticii și stilisticii și, firesc, mult mai puțin ample decît acestea. Contribuția adusă la dezvoltarea acestor ramuri ale culturii este însă substanțială. Legat de carte prin vocație și pastune, prin preocupările sale de profesor și cercetător, Tudor Vianu s-a aplecat cu dragoste și înțelegere supra paginilor ei, fiind nu numai pasionat al lecturii, ci și un teoretician al bibliografiei, un bun organizator și conducător de bibliotecă.

Om de o deosebită erudiție, format în ani lungi de lectură și studiu, lumea cărții i-a fost întotdeauna lui Vianu, mediu de lucru, ambianta orelor de tihnă și creație. "Sînt cărți care ocupă în viața noastră același loc cu părinții, cu cei dragi și cu marile experiențe", îi plăcea lui Vianu să spună atunci cînd întâlnea o carte preferată.

Dar legătura sa cu cartea, cu biblioteca, n-a rămas un simplu contact unilateral. Tudor Vianu n-a rămas numai beneficiarul acestora, el a dat științei cărții, respectiv biblioteconomiei, bibliografiei și documentării, noi orientări, noi orizonturi. Preocupările sale în domeniul bibliografiei în general sînt vechi. Încă prin 1930, a întocmit o amplă și valoroasă Bibliografie a culturii, aceasta constituind prima lucrare bibliografică în acest domeniu. Au urmat numeroase note critice pe marginea unor cărți din cele mai diverse domenii, acestea constituind adevărate bibliografii critice. Dar preocupările sale în domeniul biblioteconomiei și a bibliografiei se leagă în mod special de perioada anilor 1959-1964 cînd a condus Biblioteca Academiei R.S.R. în calitate de director general.

În această perioadă, pe lângă activitatea practică de conducător

și organizator al activităților curente, publică mai multe lucrări cu caracter teoretic de o mare valoare științifică și practică. 1)

Din această perioadă se leagă și de numele lui, între altele, noua aripă a clădirii bibliotecii, construită în anul 1962, prin care s-au sporit mult condițiile de organizare, conservare și consultare a colecțiilor. Acum, colecțiile bibliotecii se îmbogățesc cu un mare număr de documente, manuscrise, stampe, carte rară. De o valoare apreciabilă sînt piesele provenite din colecțiile personale ce au aparținut lui Constantin Ionescu-Mihăiești, Mihai Ciucă, George Oprea ș.a., achiziționate în această vreme. Tot de acum datează și o serie de alte întreprinderi inițiate și conduse de T. Vianu, multe dintre ele realizate parțial încă în cursul vieții sale, altele se află în lucru sau rămase simple planuri de perspectivă.

Subliniind aportul deosebit al bibliotecii și al cărții la realizarea maselor, în articolul Cartea și biblioteca în slujba

-
1. Termeni biblioteconomiei socialiste în "Vocabularium bibliotecarii" în: Calăuza bibliotecarului, XII, nr. 5, 1959, p. 16-17.
 - Cartea și biblioteca în slujba poporului. În: Calăuza bibliotecarului, XII, nr. 8, 1959, p. 1-2.
 - Bibliografia însemnări. În: Gazeta literară, VII, nr. 7, 1960, p. 1, 6.
 - Bibliografie și documentare. În: Studii și cercetări de bibliologie. Vol. 3, 1961, p. 17-22.
 - Bibliografia literaturii române ca instrument de valorificare literară. În: Studii și cercetări de bibliologie. Vol. 4, 1961, p. 89-92.
 - Bibliografia limbii române literare, I (1780-1848). Introducere de Tudor Vianu. În: Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea, vol. 3, Buc., Edit. Academiei, 1962, p. 193-195.
 - Bibliografia literaturii române 1948-1960. Sub redacția lui Tudor Vianu. Prefața de T. Vianu, Buc., Edit. Academiei, 1965, p. 11-15.
 - Ion Bîanu. În: Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Române, 1867-1967. În: Cartea centenarului, București, Editura Academiei, 1968, p. 271-272.

poporului, T. Vianu arată că nu poate fi concepută activitate umană în care cartea să nu joace un rol substanțial, ea avind menirea " să sprijine și să îndrumeze, să aducă lumină și să desfășoare".

Constatind o sporită creștere a nevoilor de lectură în rândul celor mai largi cercuri de cititori, autorul articolului subliniază necesitatea cunoașterii pe boză de studii, a răspîndirii cărții în mediile sociale, această cunoaștere dintr-o posibilitatea unei mai judicioase repartizări a rețelei de bibliotecă în aceste medii.

În scopul cunoașterii populației rămase în afara lecturii, T. Vianu propune ca Anuarul statistic să cuprindă date din care să rezulte cu certitudine în ce direcție trebuie să se acționeze. Între altele Anuarul statistic ar trebui să consemneze numărul bibliotecilor de casă, numărul cititorilor repartizați pe categorii profesionale, după vîrstă etc. Aceste date ar permite organelor culturale în drept să formuleze cu mai multă eficiență a scopului și metodelor acțiunii culturale în masă.

Tezaur de cultură și civilizație, de instrucție și educație, cartea nu trebuie să aibă, după T. Vianu, un scop în sine, ea trebuie legată organic de viață, de preocupările și nevoile sociale ale omului: " Cartea tipărită este ea însăși, pentru toți, o carte a vieții, un substitut al existenței - cu mari puteri formative asupra omului viu anghinat în viața practică.²⁾

Cînd este hrănită de seva vieții, din realitățile sociale, cartea " adaugă părți importante existenței omului și sporește cunoștințele sale, i le precizează, îl face să trăiască sentimentele noi și acea luptă a motivilor în sufletul său, prin care personalitatea umană devine mai bogată, mai înarmată, mai capabilă să domine împrejurările vieții!³⁾

Aceste deziderate majore au călăuzit întreaga sa activitate în domeniul științei cărții și a practicii biblioteconomice, a difuzării științei și culturii în masă.

În calitate de membru în Comitetul executiv UNESCO, Tudor Vianu a militat cu consecvență pentru promovarea și răspîndirea culturii și științei, a cărții în general, puse în slujba păcii și prieteniei între popoare. El a făcut cunoscut peste hotarele

² Cartea și biblioteca în slujba poporului, p.2.
³ Cartea și biblioteca în slujba poporului, p.2.

patriei originalitatea culturii românești, valorile sale specifice, stăruiind cu toate prilejurile, pentru stabilirea locului culturii românești în cultura universală, căutind căile și mijloacele cele mai adecvate pentru a o face cunoscută în lumea întreagă.

În cadrul acestui for internațional de cultură, Tudor Vianu și-a adus un aport substanțial și la îmbogățirea terminologiei biblioteconomice. Discutind, în cadrul Conferinței a X-a UNESCO terminologia vocabularului de bibliotecă, elaborat de această instituție, Vianu propune introducerea unor noi termeni care au apărut în practica editoarială și de bibliotecă și care reflectă niște realități din țara noastră și din țările socialiste. El propune să se introducă termeni ca: Științe sociale, titlu-operă, camera cărții, difuzare, rețea de bibliotecă, fond de stat al cărții, bibliotecă de masă, bibliotecă de casă, broșură - cu ințele de carte cu conținut politic, publicație (periodică), publicație ideologică, ideologie, etc. Introducându-și acești termeni în vocabularul de bibliotecă, sublinia T. Vianu, "terminologia biblioteconomiei socialiste va intra în circulația bibliotecară generală, aducind modesta ei contribuție cauzei înțelegerii între popoare și a cunoașterii lor reciproce".⁴⁾

Între activitățile concepute și coordonate de T. Vianu, Bibliografia literaturii române ocupă neîndoiește locul central.

Pornind de la ideea că stabilirea bibliografiei este primul articol în cadrul oricărei lucrări științifice⁵⁾, că orice cercetare de istoria literaturii trebuie să înceapă prin stabilirea izvoarelor⁶⁾, că nici o cercetare, indiferent din ce domenii ra-ce parte, nu poate fi concepută înainte de a se cunoaște ceea ce s-a realizat pînă la acea dată, Tudor Vianu a inițiat în anul 1966 elaborarea unei bibliografii care să cuprindă literatura română de la origine pînă în zilele noastre. Lucrarea a fost precedată de o serie de lucrări teoretice în care s-au stabilit principiile și metoda de lucru care să stăie la baza elaborării ei.⁷⁾

4. Termeni biblioteconomiei socialiste, p. 17

5. Bibliografie, în: Gazeta literară, nr. 7, 1966, p. 1.

6. Prefață la Bibliografia literaturii române, p. XI.

7. Vezi bibliografia citată la pagina 2.

Din aceste lucrări teoretice se desprinde, în primul rând, ideea necesității unei concepții generale care să călăuzească întreaga lucrare, aceea a "înțelegerii marxist-leniniste a culturii, adică înțelegerea acesteia în legătură cu dezvoltarea istorică și socială a poporului român"⁸⁾.

O altă idee este aceea a necesității organizării conținutului încît el să reflecte "marile perioade ale istoriei poporului român".

- Să se indice, cu precizie și exactitate, locul unde se găsesc izvoarele, încît regăsirea lor să se facă cu ușurință: "Scopul unei astfel de lucrări este să pună la dispoziția cercetătorului indicații complete asupra tuturor izvoarelor necesare oricăreia dintre investigațiile sale, ca asigurându-i temelia informației bibliografice cercetătorul să se poată concentra pe lucrurile mai înalte ale cercetării"⁹⁾.

- Necesitatea creării unui instrument bibliografic riguros și complet. Referința bibliografică să fie rezultatul consultării și aprecierii pe viu a lucrării fișate.

- Să fie o bibliografie cît mai completă posibil, în sensul cuprinderii tuturor lucrărilor de o anumită valoare. Acest principiu nu trebuie să excludă criteriul selecției. Nu-și au locul într-o bibliografie a literaturii, lucrări care nu aduc nimic nou în problema abordată, articolele ocazionale etc.

Stabilirea listei autorilor ce urmează a fi bibliografiati trebuie să fie o operație ce precede celelalte lucrări. Ea trebuie făcută cu multă responsabilitate și pricepere.

- Bibliografia să cuprindă atât lucrările originale, cît și cele de referințe; în primul rând manuscrisele scriitorului respectiv, apoi operele publicate în volume, lucrările publicate în timpul vieții, urmate de cele postume, de traduceri, apoi lucrările de referințe, iconografia și orice alt document ce ar putea întregi cunoașterea scriitorului bibliografiat, altfel spus să cuprindă pentru fiecare autor elementele necesare cunoașterii aprofundate a soartei operei lui, urmărită din faza ei de laborator,

8. Prefață la Bibliografia literaturii române, p. XII.

9. Bibliografia literaturii române ca instrument de valorificare literară. În: Studii și cercetări de bibliologie, vol. IV, p. 90.

când sînt aşternute manuscrisele, în toată desfăşurarea ei în timp şi spaţiu, împreună cu toate atestările despre răsunetul produs de ea în ţară şi străinătate şi cu toate referinţele necesare studiului ei critic.¹⁰⁾

- Să fie o operă colectivă şi să fie elaborată în cadrul Bibliotecii Academiei R.S.R., singura instituţie chemată să-şi asume o astfel de sarcină.

Toate aceste principii au fost ilustrate practic în Bibliografia literaturii române de la origini pînă în prezent protectată în şase volume, din care a apărut un prim volum şi care cuprind literatura română din perioada 1948-1960.

Concepută, nu numai ca un instrument de lucru şi de informare, ci ca o lucrare care să reflecte realizările obţinute în primii douăzeci de ani după eliberare, coordonatorul bibliografiei literaturii române notează că aceasta va deveni " o oglindă credincioasă a progreselor noastre, din imaginile căreia se poate nădăjdi că se vor hrăni veneraţia pentru înaintaţii şi însufleţirea în muncă de cultură a generaţiei actuale."¹¹⁾

Interesante opinii a formulat T.Vianu şi în problemele documentării ştiinţifice.

Informarea ştiinţifică este operaţia esenţială de la care trebuie să normăm orice cercetare. Feste acest pas nu poate fi concepută înca ştiinţifică fără riscul de a se face greşeli, ori de a descoperi adevăruri deja cunoscute, de a repeta. "Prima cerinţă a metodei ştiinţifice este documentarea", afirmă Tudor Vianu. "Nu poti începe studiarea unei probleme (...) fără să te informezi, mai întâi asupra rezultatelor cercetării în legătură cu aceeaşi problemă, înainte de tine şi în jurul tău (...). Ignoranţa felului în care problemele au fost puse, a îndoielilor formulate cu privire la vechile soluţii, a faptelor noi care impun cercetării o altă direcţie, adică ignorarea întregului ansamblu de idei şi observaţii (...) poate produce sau răstăceiri pe drumuri fără ieşire, sau repetarea efortului necesar achiziţiilor obţinute mai înainte."¹²⁾

10. Op.cit., p.91.

11. Prefaţă la Bibliografia literară, p.XI.

Dar informarea științifică dă posibilitatea cercetătorului să depășească obstacolele ridicate în elucidarea unor probleme spinoase, rezolvate de cercetarea anterioară, îi dă posibilitatea să pornească de la rezultatele, la care a ajuns știința pînă la acea dată. Documentarea este, deci, nu numai prima cerință a cercetării, ci și factorul esențial al reușitei.

Abordînd raportul ce se poate stabili între documentare și bibliografie, Vianu arată că între aceste două laturi există o strînsă corelare, ele nu se suprapun însă. Documentarea se sprijină pe bibliografie, în sensul că ea pornește de la cunoașterea tuturor izvoarelor de informare. Documentarea nu poate ocoli bibliografia. Dar dacă documentaristului i se poate cere să fie bibliograf, bibliograful nu poate fi documentarist. Dacă, pentru bibliograf, izvoarele se prezintă ca unități omogene, orînduite oarecum în același plan, documentaristul trebuie să analizeze fiecare izvor în parte, să ia atitudine proprie în fața materialului bibliografic.

Dacă bibliografului i se poate cere să cunoască publicațiile introduse în lucrările sale, cunoașterea lui este limitată la descoperirea izvoarelor, la datarea lor. Documentaristul exprimă însă păreri critice, el trebuie să știe să distingă opera originală de lucrarea de popularizare.

În timp ce bibliografia poate deveni o interesantă știință ajutoare a istoriei culturii, bibliografia documentară trebuie să cuprindă, pe lîngă analiza conținutului, făcută cu pricepere, și o apreciere asupra contribuției aduse de document la clarificarea problemei abordate. "Documentaristului i se va cere deci și cunoașterea legăturilor dintre cercetare și problemele practice ale vieții în domeniul economic, tehnic și cultural". Dar pentru obținerea acestui rezultat, documentaristul trebuie să fie el însuși un om de știință, cunoscător temeinic al unui domeniu de specialitate...¹³⁾

În concluzie, Tudor Vianu afirmă că "secolul al XIX-lea, prin marile lui lucrări în domeniul inventarului de cărți și reviste, a fost secolul bibliografiei. Secolul nostru se schițează de pe acum ca secolul documentării".¹⁴⁾

Cînditor, cercetător de o aleasă ținută științifică, profesor

14. Op.cit., p.21.

universitar, scriitor și om de cultură, prin vasta sa activitate pe cele mai variate planuri ale vieții spirituale și sociale, prin solida sa operă literară și științifică, Tudor Vianu și-a adus un aport meritoriu la dezvoltarea științei și a culturii românești, la înscrierea ei pe coordonatele culturii universale. Prin preocupările sale în domeniul biblioteconomiei, bibliografiei și documentării, a dat o nouă expresie științei cărții, i-a imprumutat din prestigiul activității sale de savant, ridicând-o pe noi trepte.

Lucrările bibliografice inițiate și conduse de el, respectiv Bibliografia literaturii române și Bibliografia limbii române literare constituie modele atât în concepție, cât și în realizare, ce se impun a fi continuate în folosul tuturor specialiștilor, a tuturor iubitorilor de știință și cultură.

TUDOR VIANU'S PREOCCUPATIONS IN LIBRARIANSHIP, LITERARY BIBLIOGRAPHY AND DOCUMENTATION.

Summary

Dealing with Tudor Vianu's preoccupations in librarianship, literary bibliography and documentation the paper reveals his important contribution to the development of bibliological sciences.

There comes then a synthesis of the principles that should govern "The Bibliography of Romanian Literature" such as: the idea of a general conception, the necessity of organizing the contents according to the main historical periods in the evolution of the Romanian people.

The paper also underlines Vianu's opinions about the connection (relation) between bibliography and documentation, bibliographer and documentarist; in speaking about the importance of documentation he says that it constitutes "the main requirement of a scientific method".

ВКЛАД ТУДОРА ВИАНУ В ОБЛАСТЬ БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЯ, БИБЛИОГРАФИИ И ДОКУМЕНТАЦИИ

Резюме

Опираясь на исследования Т. Виану в области библиотековедения, библиографии и документации, сообщение показывает, какой вклад сделал Виану в развитие библиологических наук. Среди многих синтезированы и главные принципы, которые должны лечь в основу Библиографии румынской литературы, как идея единого представления, необходимость связи содержания с большими периодами развития румынского народа и т.д. Далее, сообщение содержит мнение Виану относительно связи между библиографией и документацией, между библиографом и документалистом, подчеркивая значение документалиста в процессе научно-исследовательской работы, рассматривая документацию как "основную необходимость метода научной работы".

PUBLICAȚII PERIODICE MANUSCRISE ALE SOCIETĂȚILOR STUDENȚILOR
ROMÂNI, GIMNAZIALI ȘI ACADEMICI, DIN TRANSILVANIA, PÎNĂ LA 1900

MIRCEA IONESCU :
Profesor,
Școala postliceală de biblioteconomie
din București

Cu peste șase decenii în urmă, în 1913, după cum este bine cunoscut, a apărut tomul I din Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste) - catalog alfabetic 1820-1906, descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Alexandru Sadi-Ionescu, cu o introducere de Ion Bianu. În acest volum, colectivul de elaborare nu a înelus, în mod deliberat, publicațiile periodice apărute uneori multigrafiate, de obicei însă, manuscris, "foile literare și științifice" redactate de societățile de lectură ale studenților români, academici sau gimnaziali, din Transilvania: Arad, Blaj, Caransebeș, Cluj, Gherla, Năsăud, Sibiu, sau din afara Transilvaniei, din alte părți ale fostului imperiu habsburgic: Budapesta, Cernăuți, Viena.

După părerea noastră, omisiunea a fost rezultatul unor deliberări, deoarece aceste tipuri de publicații periodice erau cunoscute lui Ion Bianu și Nerva Hodoș, care însă nu le-au considerat obiect al bibliografiei pe care o elaborau. Ion Bianu, coordonatorul lucrării și, de altfel, al întregului plan bibliografic aprobat de Academia Română la sfârșitul secolului trecut, plan care reprezenta primul sistem de bibliografie națională din țara noastră, a studiat la Blaj și acolo a participat la activitatea societății de lectură a gimnaziștilor, fiind deci un bun cunoscător al formelor de activitate utilizate de aceste societăți, pentru îndeplinirea scopurilor urmărite, de obicei cu conținut național-cultural sau literar și lingvistic: ne referim la fci manuscrite, ședințe publice, serate muzical-declama-torice, maiialuri și baluri etc.

În același an când a apărut Publicațiile periodice românești, se publică și tomul II din Catalogul manuscriptelor românești, elaborat de I. Bianu și R. Caracaș, în care, la numărul 553 este

descrie un periodic manuscris - Diorile pentru minte și inimă (Cluj, 1845-1846), periodic despre care Nerva Hodoș făcuse o comunicare, publicată în Analisa Academiei Române¹⁾.

Pînă la apariția tomului al II-lea al Publicațiilor periodice românești (1969), unele din aceste periodice au fost studiate pentru importanța lor în stabilirea atmosferei ideologice prepașoptiste - ne referim la aceleași Diorile²⁾, ori a debutului unor scriitori - e vorba de Muza someșană³⁾. Altele au fost citate în studiile dedicate activității societăților de lectură ori unor scriitori (Al Papiu Ilarian, Ion Slavici, George Coșbuc, Victor Vlad Delamarina, Aron Densusianu)⁴⁾.

În introducerea la tomul al II-lea, George Baiculescu sublinia: "O altă categorie de periodice inclusă în tomul II, o formează revistele multigrafiate prin alt procedeu decît prin tipar (lito-grafie sau șapirograf). Ele sînt puține la număr - 25-30 de titluri în total, unele cunoscute numai din izvoare bibliografice. Circulația lor fiind restrînsă, ele au însemnătate atît prin varietatea lor, cît și prin faptul că multe din ele, au fost scoase în condiții grele, de "război", dînd și două exemple. "În categoria acestora mai intră și cîteva reviste școlare, multigrafiate prin aceleași procedee, dintre care cităm Aurora, scoasă de M.Sadoveanu, în 1897-1898, pe cînd era elev al Liceului național din Iași".⁵⁾

În corpul suplimentului sînt incluse și periodicele: Aurora, Sloiești, apărută în 1905, sub redacția lui Mihail Sorbul, Diuperca, revistă studentească litografiată, apărută la Alexandria (1898), Consemnul, revistă umoristică litografiată, scoasă de elevii școlii militare din Iași, în 1889, avînd ca redactor pe Victor Vlad Delamarina, Studentul român, revistă bilunară scoasă de elevii Colegiului național Sf.Sava din București (1883), printre redactori figurînd și I.A.Bassarabescu, Tintarul, gazetă umoristică centografiată scoasă la Fălticeni de Artur Corovei, înainte de 1880, cînd era în gimnaziu. La aceste "periodice" apărute în România, să adăugăm încă 10 periodice ca Diorile..., Musa, Musa Crișanei, Musa Someșană, Peponai, Pipărușa, Musa cu ghimbi, Urzica, Urzica nouă, Vlața, apărute în orașele din Transilvania sau în alte părți ale imperiului austro-ungar. Preocupările privind dezvoltarea activității bibliotecilor româ-

nești din Transilvania, pînă la Unire, mi-au oferit în același timp posibilitatea de a depista titlurile unor periodice litografiate, dar mai ales manuscrite, elaborate de studenții români de la instituturile de învățămînt de rang gimnazial sau academic (universitar) din Transilvania, Austria, Ungaria.

Marea majoritate a informațiilor despre existența acestor foi manuscrite am obținut-o prin consultarea presei timpului - ziarele Albina, Concordia, Federațiunea, Gazeta Transilvaniei, Telegraful român, Tribuna, Unirea ș.a., a publicației Astrei - Transilvania, și în special a Familiei lui Iosif Vulcan, adevărata cronică a vieții social-culturale românești din Transilvania și din celelalte părți locuite de români, în Austro-Ungaria, revistă căreia biblioteca gazdă recent i-a realizat un indice bibliografic, și el, la rîndul lui, conține de informații bibliografice și faptice.⁶⁾ Astfel de informații se întîlnesc uneori chiar de două ori pe an, în iunie, cu ocazia știrii încheierii activității societății de lectură, în anul școlar expirat, cînd se menționează și numele redactorilor și colaboratorilor la scrierea - în sens grafic, nu literar - a foi și în toamnă, la începutul noului an școlar, cînd, cu ocazia alegerii comitetului societății, era ales și colectivul însărcinat cu elaborarea foi.⁷⁾

Cele 24 titluri depistate în plus, alături de 4 titluri ale unor periodice proiectate să apară ca organe ale societăților de lectură, vor contribui, în parte, la completarea bibliografiei naționale a titlurilor publicațiilor periodice românești, dar, mai ales, intrate în circuitul de studiu și depistate și ca existență, vor putea contribui la precizarea atmosferei culturale și politico-ideologice din Transilvania, mai ales pînă la 1900.

Căci aceste reviste litografiate, șapirografiate sau manuscrite, au oferit tineretului român posibilitatea de a se "exersa" în domeniul literaturii și, de multe ori, în domeniul științific: filologie și lingvistică, științele naturii și aplicate, istorie-filozofie, economie politică. Ele au fost o școală pentru mulți gazetari și scriitori de mai tîrziu (V.Branîște, Coșbuc, P.Dulfu, Oct.Goga ș.a.); în același timp nu putem uita că ele au reprezentat focare de gîndire românească, forțe centripete ale activității studenților români, factori de mobilizare a

membrilor societăților de lectură în slujba realizării idealurilor naționale.⁸⁾

~~Lista provizorie a "revistelor" românești, multigrafiate sau numai manuscrise, anunțate ca apărute este următoarea:~~

1. Aurora, apărută la Blaj, ca revistă a societății de lectură a studenților și teologilor din Blaj. Despre ea nu avem știri precise - se subliniază în Ideologia generației de la 1848, "în afară de aceea a încetării ei", anunțată în Gazeta Transilvaniei, către sfârșitul anului 1846. Suspendarea ei a fost apreciată ca "o măsură obscurantistă, care e sigur o consecință a finalului conflictului (1846) dintre cercurile intelectuale progresiste din oraș și conducătorii clericali".⁹⁾
2. Zorile (Diorile) pentru minte și inimă, apărută în prim număr de probă, la sfârșitul anului 1845, organul studenților români de la liceul regesc din Cluj, foaie al cărei inițiator și redactor a fost între alții, și Alexandru Bucur Pop, viitorul istoric Alexandru Papiu-Ilarian. Destinată inițial studenților și elevilor din Cluj, această revistă, scrisă în cea mai mare parte de Al. Pop, a apărut săptăminal; ea se va răspîndi în rîndul unui mare număr de intelectuali, va ajunge și în Blaj, Brașov, Fîrgu-Mureș și alte localități din Transilvania. În 1846, după suspendarea foii de la Blaj, revista și-a schimbat titlul în Zorile sau Aurora pentru minte și inimă. Ambele denumiri amintind cunoscuta "foaie" a lui Gh. Bariț.¹⁰⁾
3. Musa Crișanei, revistă litografiată, scoasă de studenții români de la Academia de drept din Oradea care au înființat în 1843, pentru scurt timp, o societate literară.¹¹⁾ După alte surse¹²⁾, data apariției este mai tîrzie, apreciată la 1850.
4. Viorelele Junimei studioase din Blasiu, revistă manuscrisă, organul societății de lectură a elevilor gimnaziului din Blaj, primul număr apărînd la 11 februarie 1860, avînd articolul "redacțional" intitulat: Fraților, semnat de Aron Dansușianu. Cele 8 numere ale revistei (ultimul: 10 aprilie 1860) se află la filiala Blaj a Arhivelor Statului.¹³⁾
5. Speranția, menționată în Telegraful român, ca apărînd în 1863, la Arad.
6. Musa Română, gazeta societății de lectură a gimnasiștilor din Blaj, menționată în Familia și Federațiunea, ca apărînd în anii 1868-1870.

7. Mugurul, amintit în Familia (1869), Albina și Federațiunea (1870), ca organ al societății studenților români din Seghedin.
- 8-9. Rosa de Jerichon și Steaua Mariei, indicate în Familia, ca apărind în 1869 la Budapesta.
10. Filomela, foaia manuscrisă a societății de lectură a tinerimii române gimnastale din Blaj, cu apariție îndelungată (1870-1888), uneori de 3-4 ori pe lună.
11. Furnic'a, de asemenea o foaie din Blaj, de data aceasta a societății de lectură Inocențiu Micu Clain, a teologilor, apărind în deceniul 8 și începutul celui următor.
12. Musa, din Sibiu, tot cu o existență îndelungată - 1871-1909, foaia beletristică și științifică a societății de lectură a studenților sibieni "Andrei Șaguna", apărind în 14-24 numere în timpul anului școlar. În Publicațiile periodice românești¹⁴⁾ se face o descriere bibliografică amplă, indicându-se și numele redactorilor, între care întâlnim și numele profesorului Gregoriu Pletosu (1873/1874), pedagogului Petru Șpan (1883/1884).
13. Urșica, revista umoristică a societății "România Jună" din Viena, cu apariția cea mai îndelungată: 7 februarie 1874-1911, prezentată în Publicațiile periodice românești la addendă, pentru intervalul 1874-1906 și în ordinea alfabetică, pentru ultimii ani¹⁵⁾.
14. Urșica nouă, liberă, cu o apariție mai scurtă - 1878-1879; revistă umoristică, paralelă, a aceleiași societăți, făcând "concurență" foi anterioare.
15. Pipâruga, revistă umoristică a studenților români de la societatea România Jună, apărută în 1877-1879, redactată de Ciprian Porumbescu.¹⁶⁾
16. Speranția, foaia beletristică și literară a societății de lectură a junimii române de la gimnaziul superior romano-catolic din Cluj; a apărut în intervalul 1874-1893; s-a bucurat de colaborarea lui Petre Dulfu; în primul an de apariție, apărind săptăminal.
17. Rosa cu ghimpi, apărind de obicei bilunar, 1876-1894/95, publicată de societatea "Petru Maior" a studenților români din Budapesta; revista se află în arhiva societății, păstrată la Biblioteca centrală a Universității din Cluj-Napoca.
18. Diorile a apărut la Cluj, după 1878, sub redacția lui Petre Dulfu.

19. Ieșceanul, foaie umoristică a societății Arboroasa, apărind în 1876, sub formă autografiată, cu "prețul de abonament de 2 florini".

20. Ciocoveica, foaie umoristică a societății Arboroasa (1877).

21-22. Bondariul și Curcanul, două gazete umoristice elaborate de noua societate Junimea, urmașa Arboroasei, apărind în 1879-1880.

23. Deprinderea, menționată ca apărind în 1882, organ literar-cultural al Societății de lectură a tinerimii de la Institutul pedagogico-teologic românesc greco-catolic din Arad.¹⁷⁾

24. Musa someșană, album apărut între 1882-1912, în volume anuale manuscrise, pentru care Onisim Filipoiu a realizat deja o retrospectivă bibliografică, cu goluri pentru unii ani în care anuarul lipsește.¹⁸⁾

25. Aurora, apărind la Beiuș, în 1883, organul societății de lectură a elevilor gimnaziului romano-catolic din Cluj.

26. Deșteaptă-te, Române, o foaie efemeră a societății Petru Maior, menționată în Familia (1888).

27. Progresul, organul societății de lectură Ion Popescu, a junimii române ortodoxe de la Institutul teologic-pedagogic din Caransebeș, societate înființată în 1887.¹⁹⁾

28. Aurora, menționată ca apărind la Feste, în 1888, ca organ al societății Petru Maior.

29. Tinerimea română, menționată în revista Transilvania, ca apărind la Cernăuți, în 1893.

30. Speranția, organul societății de lectură a Institutului preparamedical greco-catolic din Blaj, menționată ca apărind în 1894 (Familia).

31. Chemarea, revistă social-literară a societății de lectură a tinerimii de la Institutul pedagogico-teologic român greco-catolic din Arad, apărind la 1896.²⁰⁾

32. Viata, foaie literară publicată de către elevii din clasa VII-a de la liceul maghiar din Sibiu, în anul școlar 1901-1902.²¹⁾

33. Pepomai, gazetă umoristică, apărind la Blaj; editată în cadrul gimnaziului românesc de Arton Pescariu (1906)²²⁾.

34. Zorile, editată în anii școlari 1909/1910-1915/1916, de Societatea de lectură "Andrei Șaguna" a studenților de la Institutul pedagogico-teologic din Sibiu. Apare lunar, titlul revistei,

frontispiciul și chenarul fiind tipărite, iar textul manuscris. Alături de aceste și de titluri de periodice apărute, indicăm și câteva planuri ale aceluiași cercului studențesc de a redacta organe proprii, despre a căror apariție nu avem mențiuni certe:

1. Dante, revistă proiectată de Aron Densușianu în 1862, când era elev al gimnaziului din Blaj.
2. Revista societății literare-sociale "România" din Viena, anticipațoare a Revistei Junce, urmind să apară în anii 1860-1869;
3. Credința, menționată că va apărea la Gherla (1868) ca foaie literară a societății de lectură Alexi-Șineai.
4. Organ științific și literar, revistă pentru toți studenții români, proiectată să apară la Viena, cu ocazia pregătirilor viitoarelor serbări aniversare de la Fehne.

În încheiere, considerind aceste rânduri ca o invitație la studierea presei române manuscrise în Transilvania și părțile învecinate, pentru a sublinia importanța depistării unor astfel de foi literare, citez din revista Familia, chiar din primul ei an, un fragment din medalionul A. Papiu-Ilarian, întocmit, probabil, de Iosif Vulcan:

"La anii 1845-1847, fiind student în Cluj, /Al. Papiu-Ilarian/ rediță o foaie românească scrisă ce conținea opuri beletristice și era intitulată Diorele. Această foaie se împărțea pentru citire între cei 50-60 studenți români care studiau atunci în Cluj și după puținele mijloace de deșteptare națională pe acel timp, contribuia foarte mult la înălțarea patriotismului acelor tineri, care peste un a aveau să devină tribunii poporului român din Transilvania. Această foaie făcea mult șgomot pe acel timp în Cluj, nu numai între români, ba chiar și între unguri; începură a se interesa peste puțin timp de această foaie, canceliștii români din Oșorhei /Tirgu-Mureș, n.n./, între cari era și Avram Iancu, coleg de școală și amic intim al dlui Papiu. Citeva opuri din foaia aceasta se publicară și în Foaia pentru minte, inimă și literatură. Această foaie făcea din tinerețea română din Cluj, așa zicind, un singur trup și suflet..."; rolul de catalizator, de factor mobilizator fiind evident pentru marea majoritate a revistelor enumerate.

NOTE

1. Dezbateri, seria II-a, 1895-1896, vol.18.
2. Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania.
AUTORI: George Em. Marica, Isaac Hajós, Călina Mara Constantin
Rusu. București, Ed.politică, 1968, p.233-295.
3. Pasionatul cercetător al ținutului Năsăudului, Onisim Filipoiu, a elaborat un detaliat studiu "Societatea de lectură Virtus Romane rediviva și revista ei "Muza someșană", publicat în Anelele științifice ale Universității "Al.I.Cuza" din Iași (serie nouă) Secțiunea III (Științe sociale) c. Limbă și literatură, tom 13, 1967, fasc.1, p.15-38.
4. Referințele se vor găsi parțial mai jos.
5. Baiculescu, George, Răduică, Georgeta și Onofrei, Leonila: Publicațiile periodice românești (Ziare, gazete, reviste). Tom II. Catalog alfabetic: 1907-1918. Supliment: 1790-1906. Descriere bibliografică. București, Ed.Academiei, 1969, p.VII-VIII.
6. Familia. Foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni. 1865-1906. Indice bibliografic. Vol.I. Literatură. Studii. Articole. Partea I-II. Cluj, 1974, 1018 p. multigr. (biblioteca centrală universitară).
7. Întrucât comunicarea are un caracter de semnalare, nu vom da toate referințele împrăștiate în presa timpului, pentru a menționa apariția revistelor școlare.
8. Pentru exemplificare: Filipoiu, Onisim, op.cit. p.36.
9. Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania, p.233.
10. Idem.
11. Faur, Viorel. Istoricul bibliotecii Societății de lectură din Oradea. In: Crisia, 1975, p.147.
12. Baiculescu, George și colab., op.cit., p.797.
13. Mulțumim și pe această cale tovarășului Rotaru, de la Arhivele Statului, Alba Iulia, pentru informațiile date.
14. Op.cit., p.796-797.
15. Idem, p.806, 691.
16. Despre cele trei reviste, vezi și: Grămadă, I. Societatea academic-sociale-literară "România Jună" din Viena (1871-1911). Monografie istorică. Arad, 1912, p.122-124. Pentru Pipărușa, vezi și monografiile dedicate lui Ciprian Porumbescu, spre ex.

- Gionca, Nina. Ciprian Porumbescu. O viață. O epocă. Un ideal. București, Ed. muzicală, 1974, p.90: "Ciprian redactează publicația nmeristică Pipărușă, timp de doi ani semnând fie Mephisto, fie Handriu Langinburtă"
17. Curticăpeanu, V. Mișcarea cultural-românească pentru Unirea din 1918. București, Ed. științifică, 1968, p.28.
18. Lucrarea se află în arhiva școlii, cf. Filipoiu, Onisim, op. cit., p.37.
19. Curticăpeanu, V. Op.cit., p.28.
20. Idem.
21. Publicațiile periodice românești, p.806.
22. Idem, p.799.
23. Idem, p.758.
24. Antonescu, Georgeta. Aron Densușianu. Cluj, Ed. Dacia, 1974, p.14.

MANUSCRIPT PERIODICALS OF THE ROMANIAN /GYMNASIUM AND ACADEMIC/ STUDENTS OF TRANSYLVANIA UNTIL 1900

S u m m a r y

In the work "Publicațiile periodice românești - ziare, gazete; reviste - Tom II. Catalog alfabetic: 1907-1918" (Romanian periodicals - journals; gazettes, reviews - Tom II. Alphabetical catalogue: 1907-1918), bibliographic description by George Băiculescu and others are presented 50 lithographed periodicals of the Romanian students' societies of Transylvania, Austria, Hungary. But in the press of that time or in different monographs or historical studies published later on there are mentioned 34 titles of journals of these reading societies which have appeared under manuscript or lithographed form, beginning with Aurora and Zorile pentru minte și inimă, published in Blaj and Cluj before 1848, till Viata Pepomai and Zorile, the organs of gymnasium students' societies of Sibiu and Blaj, published at the beginning of our century.

Several personalities took part at the elaboration of these periodicals: writers and publicists like Al. Papiu-Ilarian, George Cosbuc, Petre Dulfu, Gregoriu, Ariton Pescariu; the composer Ciprian Porumbescu, the educator Petre Șpan.

РУКОПИСНЫЕ ПЕРИОДИЧЕСКИЕ ИЗДАНИЯ РУМЫНСКИХ ГИМНАЗИСТОВ И
СТУДЕНТОВ, ПОНЯВШИЕСЯ ДО 1900 Г.

Резюме

В библиографическом издании "Publicațiile periodice românești - ziare, gazete, reviste - Tom II. Catalog alfabetic: 1907-1918". (Румынские периодические издания - газеты, журналы, обзоры - Том II. Алфавитный каталог: 1907 -1918), библиографическое описание Джордже Байкулеску и соавторники, составляют 50 заглавий периодических литографированных изданий общества румынских студентов из Трансильвании, Австрии и Венгрии. В печати этого времени, в разных монографиях или исторических статьях появившихся после этого периода, отмечено однако что в рукописной или литографированной форме появились 34 периодических изданий, этих читальных обществ, начиная с публикациями Aurora и Zorile pentru minte si inima, появившиеся в г.Блаж и Клужа перед 1848 г., до Viata, Peronai и Bozile, органы гимназистов учащихся в Сибю и Бляж, издававшихся в начале нашего столетия. При разработке этих периодических изданий, участвовали писатели как А.Пану-Иларин, Арон Денсунану, Джордже Кошбук, Петре Динер, Грегориу Плетосу, Аристон Нескаря, композитор Чирриан Чирриаску, педагог Петре Шпан.

ÎNCEPUTURILE TIPOGRAFIEI DE LA BLAJ

Prof. Dr. docent SIGISMUND JAKO
Universitatea "Babeş-Bolyai" din
Cluj-Napoca

Unul din rezultatele istoriografiei noastre noi îl constituie cercetarea trecutului țării noastre din care nu lipsește cel al naționalităților conlocuitoare. Eforturile depuse în această direcție în ultimul sfert de veac s-au îndreptat în primul rând spre relevare acțiunilor comune ale maselor muncitoare de diferite naționalități împotriva asupririi străine și a exploataării, a tradițiilor de luptă comună, îmbogățind în acest domeniu cunoștințele noastre istorice cu o serie de rezultate noi. Tocmai rezultatele îmbucurătoare obținute în cercetările acestei tematici fac posibil ca în prezent istoriografia noastră să facă un nou pas înainte și - pe lângă cercetarea în continuare, cu eforturi susținute, a luptelor comune - să-și extindă atenția și asupra unor fapte mai puțin spectaculoase, cotidiene ale viețuirii. Munca constructiv pașnică, diferitele domenii ale culturii populare și culte au oferit de secole posibilități largi românilor, maghiarilor și sașilor, să contribuie în mod reciproc la eforturile depuse în această direcție. Aceste legături întăresc cu nenumărate mărturii, nedezvăluite pînă în prezent, cunoscuta constatare, că multe din valorile materiale și spirituale care s-au creat în țara noastră, constituie rezultatul eforturilor comune ale oamenilor muncii de diferite naționalități care trăiesc aici. Deci, în cazul Transilvaniei, situația reală de odinioară face ca istoricii noștri să cerceteze în mod paralel, alături de trecutul poporului român și cel al maghiarilor și sașilor de aici, deoarece dezvoltarea fiecăruia oferă analogii, date prețioase pentru cunoașterea mai bună a istoriei celuilalt. Pentru a ilustra avantajele acestei concepții și felul nou al informațiilor ce se pot obține în acest fel, în cele ce urmează dorim să evocăm un episod vechi, uitat, al legăturilor culturale româno-maghiare.

În cercurile noastre de specialitate este de obște cunoscut, că tipografia din Blaj îl constituia materialul de literă al tipografiei care, în timpul principatului, a funcționat la

Alba Iulia. Această garnitură de litere și tiparnița aduse la Blaj din inițiativa episcopului Inochentie Micu în jurul anului 1738, au fost puse în stare de funcționare prin grija lui Petru Pavel Aaron, încă pe când a fost vicar, între anii 1747-1750, probabil de către Dimitrie Pandovici, care lucrase mai înainte la Râmnic și la București, Dar mai târziu Petru Pavel Aaron nu s-a mulțumit doar cu atita, ci după ce a fost numit episcop, s-a îngrijit de reînnoirea utilajului atelierului de tipografie.¹ Cu toate că nu dispunem de un repertoriu de tipuri de litere și nici noi nu am putut efectua cercetări tipologice sistematice, diferențele tipografice sesizabile între publicațiile timpurii ale tipografiei din Blaj și cele editate după 1756, oferă mărturii clare despre această reînnoire, precum și etapele ei diferite. Întrucât tipograful care au lucrat în atelier sînt în majoritatea lor cunoscuți nominal, cercetătorii au căutat în rîndul acestora pe acei meșteri cu a căror contribuție, între anii 1755 și 1763, episcopul Aaron a modernizat atelierul tipografic de la Blaj, ajuns la un rol important în istoria culturii românești din secolul al XVIII-lea. Astfel, de exemplu, în ultimul timp Mircea Tomescu a fost de părere că reînnoirea utilajului atelierului poate fi datorată tipografilor Sandu venit din Iași, precum și lui Petru Papavici și Ioan Rîmniceanul din Râmnic.²

Într-adevăr, informațiile cunoscute pînă în prezent au oferit posibilitate numai la presupuneri și păreri de acest fel, care nu puteau fi probate prin date, Situația se schimbă însă imediat, dacă pornind de la faptul conviețuirii sus amintite, ne extindem cercetările și asupra materialului de izvoare contemporane ale istoriei tipografiilor maghiare și săsești din Transilvania. Cu infind apoi informațiile noi, ce se pot obține din aceste cercetări, cu cele cunoscute mai de mult, se pot elucida nu numai unele momente importante, puțin cunoscute, privind organizarea definitivă a tipografiei din Blaj, ci se poate realiza o imagine mai precisă și autentică despre acel program exigent, de perspective îndepărtate, în cadrul căruia episcopul Aaron, fără a precupeți osteneala și sacrificii materiale, a edificat pe malul celor două Tîrnave un centru cultural și politic pe seama mișcării naționale românești.

Petru Pavel Aaron, el însuși un scriitor eclesiastic fecund, a fost interesat și personal în reînnoirea edificării de cărți

românești în Transilvania. Știm în mod cert că această problemă l-a preocupat în timpul șederii sale îndelungate la Viena, între primăvara anului 1752 și toamna lui 1754, și că s-a întors ~~din orașul imperial cu intenții formate~~³. A considerat că la Blaj, alături de înființarea școlilor, sarcina lui cea mai urgentă o constituia modernizarea tipografiei. În acest fel și-a expus punctul de vedere despre această problemă în programul său trimis la Roma în zilele următoare instalării sale (12 noiembrie 1754).⁴ Din scrisoarea sa datată la 30 decembrie 1754, adresată episcopului romano-catolic din Oradea, Paul Forgách, susținător însuflețit al unirii, rezultă de asemenea în ce măsură l-au preocupat pe noul arhiepiscop român problemele tipografiei și ale editării de cărți⁵. Episcopul Aaron s-a folosit în mod abil și de avantajele oferite de articolele de lege VI-VII din anul 1744, care au proclamat egalitatea în drepturi a bisericii unite cu cea romano-catolică și s-a străduit să fructifice și sub acest aspect noile legături create cu biserica dominantă și capii acesteia. Pentru modernizarea proiectată în baza experiențelor de la Viena și încurajată și de către autoritățile de stat, a avut nevoie înainte de toate de specialiști bine pregătiți, materii prime și utilaje corespunzătoare. Cu toate că episcopul a tratat problema tipografiei ca o chestiune dintre cele mai personale, în modernizarea acesteia i-a revenit un rol important și vicarului său, lui Geronte Cotorea, care de asemenea avea înclinații științifice⁶. Ambii au studiat odinioară în Colegiul iezuit din Cluj, au cunoscut organizarea tipografiei de acolo și la Blaj au realizat aceeași organizare. În toamna anului 1754 în fruntea tipografiei a ajuns Cotorea, cu titlul de "Inspector Typographiae", iar el a lucrat cu trup și suflet pentru realizarea planurilor episcopului său.

Ambii considerau drept cea mai urgentă problemă reînprospătarea stocului de litere, care era uzat. Potrivit scrisorii episcopului Aaron din 26 februarie 1755 către prefectul tipografiei ieșite din Cluj, cu utilajul învechit și uzat existent la tipografia din Blaj era imposibil să se editeze cărțile necesare pentru biserica unită, fără ca să se reînnoiască materialul de litere⁷. Deoarece în această scrisoare episcopul cere de la tipografia din Cluj 2,5q. de materie primă, în scopul turnării de litere, se poate presupune că anterior a reușit să găsească un

meșter pentru această lucrare. În privința acestei persoane literatura de pînă în prezent nu ne dă nici o informație, deși istoria tipografiilor maghiare ar fi indicat acest meșter la care a recurs episcopul pentru realizarea plăcii sale.⁸

Căci despre Ștefan Páldi Székely (1717-1769), tipograful Colegiului reformat din Cluj, instruit în Olanda, încă și contemporanii săi erau de părere că "amintirea sa s-a păstrat mai cu seamă prin instalarea tipografiei din Blaj"⁹. Samuil Pataki, inspectorul tipografiei Colegiului reformat din Cluj, în scrisoarea sa adresată după moartea lui Páldi inspectorului tipografiei din Blaj, amintește drept un fapt de obște cunoscut, că tipograful clujean, în tot timpul vieții sale, a ajutat în mare măsură cu munca sa funcționarea atelierului tipografic românesc¹⁰. Din necrologul lui Páldi, tipărit în 1769, se poate afla mai precis, în ce anume a constat participarea lui la modernizarea tipografiei din Blaj. Astfel "i-a învățat și pe tinerii talentați la această nobilă meserie, a confecționat și tipografiei în limba română litere foarte frumoase, împreună cu patrițele și matrițele lor"¹¹. Samuil Pataki ne relatează amănunte și mai apropiate în privința literelor confecționate de Páldi pe seama Blajului. Anume, în scrisoarea sa datată la 22 martie 1780 scrie următoarele: "Domnul Páldi a turnat litere și românilor, dar în matrițe confecționate de el însuși. Însă a turnat și litere latine în matrițele noastre; acum le recunosc din publicațiile blăjene"¹². Pornind pe această cale, cele mai importante date ni le-a furnizat însuși materialul de acte al tipografiei din Blaj, atât asupra întregului proces de reinnoire a atelierului, cît și în privința rolului pe care l-a avut Páldi în această reinnoire.

Potrivit însemărilor făcute în anul 1756, probabil de către Geronte Cotorea, publicat aci în textul lor integral¹³, episcopul Aaron în anul 1755 a pus să fie turnate de către Páldi, din matrițele moștenite, noi litere chirilice în locul celor tocite. De plumbul cerut din Cluj în scrisoarea sa de la sfîrșitul lunii februarie a avut nevoie pentru această lucrare. Cu toate că relatarea episcopului Aaron din 27 mai către episcopul de Oradea Paul Forgách¹⁴ a fost interpretată pînă în prezent că turnarea literelor noi a fost terminată pînă la aceea dată, din însemările și din caracteristicile tipografice ale publi-

cațiilor blăjene am putea deduce mai degrabă, că turnarea din nou a literelor a putut dura pînă la sfîrșitul anului 1755. Literale noi turnate de Páldi au adus într-adevăr o îmbunătățire esențială în ceea ce privește nivelul tipografic al publicațiilor scoase la Blaj. Sub acest aspect este instructivă confruntarea primei ediții, din anul 1755, a publicației intitulată "Învățătura creștinească" cu cea de a doua ediție a ei, apărută în anul următor.

Încă în vara anului 1755 episcopul Aaron s-a adresat și unui alt specialist experimentat, în afară de Páldi, pentru realizarea planurilor sale în legătură cu tipografia. Probabil datorită bunelor relații cu Paul Forgách a ajuns în fruntea atelierului din Blaj Mihail Becskereki, conducătorul versat al tipografiei seminarului episcopal din Oradea. Între anii 1740 și 1744 Becskereki a condus atelierul tipografic din Cluj al iezuitilor și potrivit mărturiei Bucoavnei (BVR 235) apărută la această tipografie în 1744, încă de pe atunci s-a ocupat de editarea de cărți românești cu litere chirilice. Începînd din anul 1746 a lucrat timp de zece ani la propășirea tipografiei seminarului din Oradea¹⁵. Salariul special cu care episcopul Aaron l-a angajat pe Becskereki la 9 iulie 1755, atestă în mod incontestabil că la Blaj de la el se aștepta modernizarea și înflorirea activității editoriale a atelierului tipografic reinnoit. Căci în timp ce ceilalți salariați ai tipografiei primeau un salariu lunar de cîte 7 (deci anual 36) florini maghiari, episcopul Aaron i-a dat lui Becskereki, în afară de salariul anual de 100 florini germani în numerar și 12 cibele de grîu, patruzeci de vedre de vin și un porc de tăiat¹⁶. De altfel Becskereki a contribuit doar la modernizarea tipografiei și nu a activat mult timp la Blaj, deoarece a murit probabil în 1758. Cel care i-a urmat, tipograful cu numele de Petru Tekelt, care începînd din anul 1759 a fost conducătorul atelierului pînă la moartea sa intervenită în primăvara anului 1761, poate aparține discipolilor lui Becskereki. Deducem aceasta din faptul că și Tekelt a corespondat în limba maghiară cu inspectorul Cotorea. Pare că el a fost identic cu persoana pe care "impressum"-urile tipăriturilor chirilice din acest timp îl menționează cu numele de Petru Sibianul¹⁷.

Dotarea tipografiei cu litere latine a constituit o nouă etapă

a dezvoltării. În scopul cultivării alianței cu romano-catolicii, episcopul Aaron și biserica sa considerau importantă activitatea editorială în limba latină și împămintenirea editurilor de căști latine. În realizarea acestui plan episcopul a fost sprijinit și materialicește de către tezaurarul Ignățiu Bornemisza, protectorul bisericii unite și Friedrich Wilhelm Dietrich, consilier al Cămarii Aulice și al Tezaurariatului¹⁸. Pentru îndeplinirea acestei sarcini a fost încredințat din nou Páldi, care începând din luna aprilie 1756 a dotat tipografia blăjeană cu litere latine turnate în matrițele lui Misztótfalusi Kis Miklós (1648-1702), care erau în proprietatea Colegiului reformat din Cluj¹⁹. Confruntarea particularităților tipografice ale cărților cu litere latine apărute la Blaj începând din 1757 cu cele ale publicațiilor lui Misztótfalusi Kis Miklós sau ale tipografiei Colegiului reformat din Cluj, poate convinge pe oricine că prin Páldi noua tipografie românească s-a împărțit din moștenirea celui mai mare artist al literei latine din Transilvania, care se bucura de renume european²⁰. De altfel Páldi a contribuit la funcționarea tipografiei blăjene și prin faptul că a imprimat acesteia scule de tipărit din utilajul Colegiului, sau a confecționat asemenea scule pe seama Blajului. De exemplu, în anul 1755, la cererea lui Bocskere'i, a împrumutat o piesă de teasc denumită tighel, pe care tipografia din Blaj a folosit-o timp de 14 ani și a restituit-o abia după moartea lui Páldi.²¹

Reflectă ridicarea exigențelor și a nivelului faptul că aproape concomitent cu confecționarea tipurilor de litere latine, episcopul Aaron a comandat și gravarea de patrițe chirilice noi tot de la Páldi, despre care se știa în toată Transilvania că la Leiden și la Utrecht a învățat proiectarea și gravarea de litere.²² Episcopul i-a indicat lui Páldi ca la proiectarea noilor litere blăjene să ia drept model ediția (rusă) din Moscova a molitvelnicului și ceaslovului, pe care le-a pus la dispoziție. Deși modernizarea tipografiei a progresat ritmic, totuși una din propozițiile mult citate din testamentul episcopului, datat la 18 iulie 1756, după părerea noastră numai anevoie se poate interpreta că se referă la terminarea reinnoirii²³. Ca dovadă, în noul său testament din 6 noiembrie 1758 episcopul Aaron vorbește încă tot despre noile litere, care sînt în curs de confecționare²⁴. Páldi a progresat încet cu gravarea noilor patrițe, căci

În acest timp a fost din ce în ce mai ocupat cu reînnoirea garniturilor de litere ale tipografiei Colegiului din Cluj.²⁵ Deși începînd din anul 1760 în publicațiile chirilice blăjene apar unele litere nou gravate, totuși punerea în folosință a tipului complet nou a avut loc începînd numai din anul 1763²⁶.

Páldi a legat executarea acestei munci migăloase și îndelungate cu instruirea acelorora, care urmau să preia munca în tipografia blăjeană. Dintre discipolii săi îl cunoaștem nominal pe baziliatul Ioanițiu Endredi, pe care l-a luat alături de el probabil în 1760 și pe care l-a considerat în mod deosebit apt pentru gravarea de litere²⁷. În afară de meșteșugul tipăririi l-a învățat pe acesta să graveze în lemn, aramă și oțel, l-a pus să confecționeze patrițe pentru note muzicale și litere grecești. În 1761 l-a pus pe Endredi să graveze din nou, potrivit gustului românesc, mai multe patrițe ale tipului nou de litere confecționate după modele rusești, care se deosebeau în oarecare măsură de formele obișnuite la români²⁸. După moartea lui Petru Tekelt (Sibianul), intervenită în 1761, Endredi a fost pus în fruntea tipografiei din Blaj. Abia după ce acest discipol talentat al lui Páldi a plecat, în împrejurări aventuroase, la Debrețin, a ajuns conducerea tipografiei în mîna tipografilor de la Rîmnic, care au lucrat acolo fără întrerupere și în perioada reînnoirii²⁹.

Legăturile lui Páldi cu tipografia din Blaj au fost cele mai strînse în timpul cînt a fost inspector Cotorea și episcop Aaron, deci între 1754 și 1763, dar aceste relații nu s-au întrerupt nici mai tîrziu. De exemplu în iarna lui 1763-1764 a turnat din nou litere pentru Blaj, apoi în 1767 tot el l-a pus pe discipolul său, Petru Beregszászi, să repare literele tocite³⁰. Însă după moartea episcopului Petru Pavel Aaron (9 martie 1764) în viața atelierului tipografic din Blaj, așezat deja pe temelii solide, a început de fapt o nouă etapă.

Însemnătatea episcopului Aaron în istoria atelierului tipografic din Blaj constă în faptul că a ridicat activitatea editorială în privința cărților românești la nivelul artei tipografice contemporane din Transilvania. Pentru a realiza aceasta, s-a folosit de tot ce a putut valorifica din dezvoltarea locală anterioară, în primul rînd în domeniul gravării și turnării de litere. Prin studierea timp de nouă ani în Olanda, Misztótfelusi

Kis Miklós a pus în Transilvania bazele confecționării literelor de tipar la nivel artistic³¹. În scopul continuării acestei tradiții Biserica reformată din Transilvania l-a trimis pe Ștefan Páldi să învețe tot în Olanda, începând din 1741 până în 1752. Potrivit declarației unui contemporan "acest lucru se făcea "ad culturam regni", ca să fie oameni capabili, de la care să învețe alții"³². Legăturile fructuoase pe care le-a întreținut tipografia maghiară din Transilvania cu Olanda, au putut deveni, astfel, datorită conviețuirii, folositoare și tipografiei române din Transilvania. În privința exigenței planurilor tipografice ale episcopului Aaron nu poate fi o dovadă mai grăitoare decât faptul, că a dorit să înceapă activitatea tipografică românească cu litere latine folosind literele artistice a lui Kis Miklós, de renume european; că a pus să fie gravată o garnitură cu totul nouă de tipuri de litere chirilice de către Ștefan Páldi, cel mai eminent meșter al Transilvaniei din acea vreme; că a încredințat organizarea activității atelierului de la Blaj unui tipograf atât de experimentat cum a fost Mihail Becskereki. Această etapă timpurie a dezvoltării tipografiei din Blaj constituie un capitol frumos al conviețuirii româno-maghiare multilaterale și de vechi tradiții, caracteristic istoriei culturii din Transilvania.

BIBLIOGRAFIE

1. BUNEA, A. Episcopii Petru Paul Aaron și Dionisiu Novacovici, Blaj, 1902, p.352-361. - I. Georgescu, Tipografia seminarului din Blaj, în Boabe de grâu, V, 1934 p.1-31. - Fr. Pap, Psaltirea lui Dimitrie Pandovici, în Acta Mus. Napocensis, V, 1968, p.539-549.
2. Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918, București, 1968, p.99-100. - A. Lupeanu-Malin, Xilografii de la Blaj, 1750-1800, Blaj, 1929, p.11-13.
3. BUNEA, op.cit. p.358.
4. TOTI, I. ZOLTÁN Az erdélyi román nacionalizmus első százada, 1697-1792, (Prima perioadă a mișcării naționale românești din Transilvania), Budapesta, 1946, p.199.

5. BUNEA, op.cit., p.357-358.

6. TOTH, op.cit., p.187-192. - Despre rolul său în dezvoltarea tipografiei el însuși declară următoarele în raportul său din 20 aprilie 1766 către episcop: "Quod si quidpiam emolumenti Illustritas Vestra rei huic Typographiae mea quoque vili industria accessisse observare dignabitur, aequi bonique faciat; sin minus insufficientiae meae adscribere velit, cur nimirum conatus successus ampliores haud responderint ob diversa quibus distrahebar tam publica, quam domestica fatalibus praesertim horum temporum circumstantiis". A.I.A. Cluj, Col.de docum. din Blaj, Nr.331.

7. "Habemus hic pervetustum satque detersum jam typum, cujus ope necessaria edere neutiquam possumus, nisi renovatio adhibeatur eidem et refectio, pro cuius rei eventu nonnullis indigeremus principiis." Bunea, op.cit., p.359.

8. TÖRÖK I. Adalékok a kolozsvári ev.ref.kollégium nyomdavezetőinek életrajzához (Date privind biografia tipografilor Colegiului reformat din Cluj), în Erd.Múz.(Muzeul Ardelean), V, 1888, p.199. - Z.Ferencki, A kolozsvári nyomdászat története (Istorical tipografiilor din Cluj), Cluj, 1896, p.84.

9. JAKÓ ZS. Erdélyi fénix, Misztótfalusi Kis Miklós öröksége, (Fenix transilvan. Moștenirea lui Nicolae Kis Misztótfalusi), București, 1974, p.486.

10."... qui dum viveret, Typographiam Balasfalvensem opera sua plurimum juvit..." Col.de docum. din Blaj, Nr.511.

11. Istentől hívatott magyar Bésaléel (B. unguresc, trimis de Dumnezeu), Cluj, 1769.

12. JAKÓ, op.cit., p.402

13. "Tabella Typographorum, qui ab anno 1755 laborarunt. Anno 1756: Dominus Stephanus Paldi typographus, secundum suam conventionem, quae habetur apud illustrissimum dominum episcopum, pro primo labore suo, id est pro fuis literis Valachicis in nostris matricibus, ut constat ex ipsius quientantiis, pro toto labore honeste, adaequate et cum honesta discretionem, prout ostendit protocolium rerum typographicarum de anno 1755 exi eunte), contentatus est etiam quoad materialia.

Pro novo opere, id pro literis Latinis et Valachicis

nunc curantur, antecipavit in parata pecunia fl.Hung.40.
~~Vas vini novi valens fl.Hung.20.Pro antimonii centenariorum~~
~~dimidio ad temperaturam materiae fl.Hung. 7 den. 56.Pro~~
~~fundendis de plumbo accepit centenarios sex, id est 6.~~
In Aprili 1756 pro eodem labore vel pro charta, si fuerit,
pro nostro usu antecipavit fl.Hung. 120, de quibus quietantia expectanda est. Tota haec summa sub sigillo missa est ad popam Toderas parochum in Kolos Monostor. Habentur praeterea apud dominum Paldi 38, id est triginta octo librae cupri flavi, florenis Hung.15, denariis 96. Exsoluitae pro ~~fundendo~~ novo instrumento cupreo impraessorio.

Concessi sunt ad tempus domino Paldi pro usu forcipes magni (id est sutu vulgo dicti) cum toto apparatu, de quibus habetur quietantia. (Pro fundendis novis literis et Latinis et Valachicis missi sunt centenarii plumbi 6, id est sex.).

Item libri Moschovitici duo pro accipienda ex iisdem forma literarum. Unus est molitvennik parvum in duodecimo, alter ceasoslov.

Domini Paldi habetur in typographia nostra ad usum concessum instrumentum aliquod cupreum impraessorium". Col. de docum. din Blaj, Nr.443.

14. "... et typo ipso pote pervetusto et jam admodum terso vix uti poterant. Deinceps autem, deo juvante renovato jam typo, uberores speramus". Bunea, op.cit. p.359.
15. NÁMENYI, L. A nagyváradi nyomdászat története (Istoricul tipografiilor din Oradea), in Magyar Könyvszemle (Revis-magyară de bibliologie), IX, 1901, p.366-369.
16. Col. de docum. din Blaj, Nr.433, fol.3 r.
17. Col. de docum. din Blaj, Nr.333, 341, 343. - BVR, 317, 322.
18. "... pro ipso etiam, qui adhuc desiderabatur, hujusmodi typo recens cudendo munificentiam exhibuistis..." I. BIANU - N. HODOȘ, Bibliografia românească veche, II, București, 1910, p. 138.
19. Vezi nota nr.13.
20. BVR . 303, 325, 333, IV. 144. - Gy. HAIMAN, Tótfalusi Kis Miklós a betűművész és a tipográfus, (Nicolae Kis Tótfalusi, sculptor de litere și tipograf), Budapesta, 1972.

21. Col.de docum. din Blaj, Nr.399, p.511
22. În legătură cu cele de mai jos vezi nota nr.13.
23. ~~"Typographia stabilita, notabiliter erecta, aucta, ampliata".~~
T.Cipariu, Acte si fragmente latine românești, Blaj, 1855,
p.57:
24. "... quemadmodum etiam typographiam cum recenti, qui fit,
typo, meis, si typographiae non sufficerent, sumptibus
redimento:..." Cipariu, op.cit. p.56.
25. TUROK, op.cit.: p.198-199.
26. Cf. BVR. 322, 331, 346, 348.
27. "... ipso meliorem ad artes me nunquam vidisse..." Col.de
docum. din Blaj. Nr.399.
28. "Ipse est satis industrius, in omni arte sculptoria super
lignum, chalybem, cuprum sculpendo bene proficit in dies
... sculpsit tres stampas satis bene musicales. Labor hic
est difficilis; antea vero stampas Graecas, eodem typos
Illyricos, quos ipse paraveram, in multis stampis. din
Blaj, Nr.357 (30.XI.1761).
29. BVR 325. - Col.de docum. din Blaj, Nr.357.- Lupeanu-Melin,
op.cit., p.15-18.
30. Col.de docum. din Blaj, Nr.399, 489. - Cf. Tóth, op.cit.,
p:239.
31. În legătură cu influența realizărilor lui N.Kis asupra dez-
voltării tiparului în Transilvania vezi Jakó, op.cit.,
p.68-70, 80, 485-486.
32. FATAKI S. Reflexiones de typographia et typographo ill.
Collegii Reformatorum Claudipolitani. Ms. în Arh. Colegiu-
lui reformat din Cluj, (AIA Cluj).

THE BEGINNINGS OF PRINTING IN BLAJ

Summary

The present article brings forth some new data concerning the activity of bishop Petru Pavel Aaron, meant to modernize the Blaj printing-house. In order to renew the printing types the bishop appealed to some wellknown Transylvanian personalities in matter of printing: Stefan Páldy Székely - the printer of the Cluj Reformatas College, who studied in the Netherlands and who moulded the Cyrillic and Latin characters - , Mihail Becskereki - who lead the Blaj printing-house between 1755-1759, being before that the head of the Cluj Jesuitic College and Oradea Seminar - , Petru Tekelt - identified with Petru Sibiianul mentioned in Cyrillic printings. Of an extreme importance for the future development of the Blaj printing-house was its supply with Latin characters, an action carried out by the same Páldy with the type moulds of Misztótfalusi Kis Miklós and with new Cyrillic characters on a Russian model, accomplished after 1763. Following Tekelt's death (1761) the leadership of the printing-house was assumed by Jcanitiu Endrédi, Páldy's disciple, who in 1761 carves some Cyrillic punches. On his leave the leadership was taken over by "rimniceni" (Rimnic) foremen, who worked there all along the renewal-period.

НАЧАЛО ПЕЧАТНОГО ДЕЛА В БЛАЖЕ

Резюме

Настоящая статья вносит новые данные в совершенствовании печатного дела в Блаже, связанные с деятельностью епископа Петра-Павла Аарона. Для обновления печатных букв епископ обращается к некоторым знаменитостям трансильванского печатного искусства: Стефану Палди Сзекелю, печатнику Реформатской коллегии Клужа, получившего образование в Голландии, отливавшего как старославянские, так и латинские буквы; Михайлу Бечкерки управляющего типографией г. Блаж в 1755-1759 гг., бывшего до этого управляющим типографией Иезуитской коллегии как г. Клуж, так и семинарии г. Орادهя; Петру Текелгу, известного под именем Петра Сибяна, упомянутого в старославянских печатных документах. Введение латинских букв благодаря блажской типографии имело исключительно большое значение в развитии печатного дела; в то же время Палди произвел изменения в матрицах Мистотфалуши Киш Миклоша и ввел новую кириллицу, по русской модели, закончив всё это к 1763 году. После смерти Текелта (61) управляющим типографией становится Иоанниту Эндреди, ученик Палди, который гравировал в 1761 г. несколько старославянских матриц. После его ухода с места управляющего типографией, пришли мастера из Рымника, которые в этот период обновления работали там.

GEORGE BARIȚ, BIBLIOGRAF ȘI BIBLIOLOG

~~Dr. doc. GEORGE EM. MARICA~~
Șef sector,
Centrul de științe sociale
al Academiei R.S. România
Filiala Cluj-Napoca

I. Cu toate că G. Bariț a avut preocupări numeroase și variate, pare curios, cel puțin la prima vedere, să se vorbească despre el ca bibliograf și bibliolog. Activitatea pe care a depus-o pe acest tărâm e o latură puțin cunoscută, chiar și de către cei mai inițiați în tainele trecutului culturii noastre. În istoria bibliografiei românești de pînă acum nu găsim o menționare deosebită a sportului său. Fricina acestei omisiuni e necunoașterea de aproape a periodicelor editate de Bariț. Or, chiar numai o răsfoire a lor ar fi revelat imediat interesul său pentru bibliografie, strîns legat de țelul lui principal: ridicarea poporului român prin cultură. Cu atât mai mult cu cît avea înaintea exemplul citorva înaintași: Carcalechi, Vasile Pop, iar în Principate pe Heliade și Asschi. Ca un ferment luminist ce era, Bariț își dădea bine seama de importanța informării cititorilor asupra publicațiilor existente, îndeosebi a celor în limba maternă. Cu aceasta, atîngem a doua sursă a activității sale bibliografice: cea națională. De aici, atenția pe care o dă el la tot ce se tipărea peste Carpați, unde apăreau cele mai multe cărți și reviste românești.

În al treilea rînd, primele periodice ale lui Bariț (Foaia pentru minte și Gazeta Transilvaniei) au avut pînă la 1848 foarte mulți abonați în Muntenia și Moldova, necesitînd, în acest scop, colectorii și acolo. Între ei au fost în mod firesc și librarii. Din moment ce aceștia se îngrijeau de răspîndirea celor două foi brașovene în Principate, a fost natural să facă apel la Bariț să-i ajute la rîndul lui, să-și plaseze scrierile pe care le editau sau le aveau de vînzare. Serviciu cere contraserviciu. În sfîrșit, deși redacția brașoveană ține să precizeze că, anunțînd publicațiile din Principate, nu-și ia angajamentul să le procure amatorilor, din cauza dificultăților vamale¹, cu timpul prin în-lăturarea unora din măsurile restrictive², ea ajunge să fie depozitară de cărți, mai ales ale prietenilor³, care făceau și ei la

rîndul lor oficiul de colectori, uneori și de corespondenți ai foilor sale.

II. Avînd aceste premise, să vedem mai înlîi activitatea lui Bariț ca bibliograf pînă la dualism. Inseratele sale despre noile scrieri ce apăreau - acestea predomină în mod absolut - sînt la început modeste. Nuhăi apoi iau ele o amploare mai mare, sînt mai diferențiate, cu indicații mai substanțiale, referindu-se la domenii mai variate. Se prezintă sub titluri asemănătoare sau înrudite: Literatură, Literar, Înștiințare de cărți etc. După 1840, probabil sub influența Albinei Românești, redacția brașoveană adoptă și ea termenul Bibliografie. Indicațiile pe care le dă - îndeosebi în Foaia pentru minte - împărtășesc insuficiențele tehnicii epocii: sînt sumare și adesea incomplete. În genere menționează autorul și titlul operei, nu totdeauna anul, locul apariției, prețul volumului sau formatul lui. Amănunte ceva mai multe dă Bariț despre scrierile ce urmau să apară prin subscripții.

Pe vremea lui, neprecizia bibliografică nu era atît de supărătoare ca astăzi, existînd puține publicații românești, așa că se creau mai greu confuzii. Apoi nici nevoia de documentare nu era atît de mare. În sfîrșit, informațiile despre noile tipări-turi erau date adesea în grabă de redactor din cauza multiplelor sale ocupații. Însă, așa cum se prezintă aceste inserate, ele au făcut un imens serviciu unității culturale românești, jucînd un rol mai mare decît acela al bibliografiilor din revistele de peste Carpați, unde publicul cititor avea mijloace de informare mai bogate. Să se mai noteze că Bariț nu s-a mulțumit numai să semnaleze cărți și articole, ci a năzuit uneori să dea și amănunte despre ele, să-și îndrume cititorii, adică a făcut bibliografie analitică și critică.

Cele mai numeroase mențiuni ale redacției brașovene despre noile apariții publicistice se reduc doar la titlurile lor, predominînd în chip firesc pînă la revoluția din 1848, inseratele despre operele din Principate. Se indică nu numai nenumăra-rea anunțuri individuale, mici liste de tipări-turi, dar pînă și cataloage întregi de cărți, editate de librării din București și Iași. Despre opere în alte limbi se comunică informații - foarte puține - numai în măsura în care aveau relevanță pentru cauza noastră națională. Însă, încă din primele

numere ale revistei sale literare, înțelegim și indicații bibliografice cu mici observații despre publicațiile recomandate, însoțite câteodată și de reproducerea vreunui fragment din cuprinsul lor. O a treia grupă de contribuții bibliografice ale lui Bariț, avînd un caracter mai personal, sînt dările de seamă și recenziile sale. Puține și sumare la început, astfel că se apropie de anunțurile modest comentate, ele sporesc cu timpul, remarcîndu-se printr-un conținut mai bogat și prin observații mai pătrunzătoare, - corespunzînd nivelului mai ridicat al publicului. În general, aceste recenzii continuă să fie binevoitoare, pe linia politicii de încurajare a producției naționale, practică de generația pașoptistă. Un ton mai critic se aude numai atunci cînd sînt la mijloc opere istorice și social-politice, ce puteau crea o imagine falsă despre poporul român.

Cauza acestuia determină în primul rînd cuprinsul rubricilor bibliografice ale lui Bariț. Așa se explică interesul lui pentru publicațiile de ordin didactic și pentru cele filozofico-istorice, chemate în special să slujească cauza poporului său. Ne arată aceasta, între altele, reclama pe care o face Istoriei pentru începutul românilor în Dacia a lui Petru Maior⁴. Mult menționat în foile brașovene e și manualul de geografie a lui I. Rusu, Icoana Pămîntului⁵. Urmează publicațiile lui Heliade, Bălcescu, Vasici și Laurian. Dintre periodice, cele mai des amintite sînt "Curierul românesc"⁶ și "Magazinul istoric pentru Dacia"⁷. În general, Bariț dă multe indicații despre presa și publicistica de peste Carpați, prețuită atît pentru valoarea cît și pentru caracterul ei național⁸. De aici îngrijorarea sa cînd aude că vreuna din revistele de peste munți e amenințată să dispară, ca și propaganda pe care o face în favoarea lor, îndemnînd pe ardeleni să le aboneze, mergînd pînă acolo că face și oficiul de colecător pentru o seamă din ele, incitînd totodată pe editorii din Principate să ia măsurile necesare pentru a asigura înțrarea publicațiilor lor în Austria.

După revoluție, preocupările bibliografice ale lui Bariț sînt mai reduse. În primul rînd pentru că el încetează să mai fie redactorul principal al foilor brașovene. În al doilea rînd, fiindcă se reintroduce cenzura severă dinainte de 1845, astfel că foarte puține din publicațiile muntene și moldovene ajung la

cunoștința ardelenilor. Așa se explică numărul foarte redus acum de inserate bibliografice în "Foaia" referitoare la opere beletristice, care apăreau în mod precumpănitor în Principate.

Interesul principal al lui Bariț se îndreaptă mai departe spre scrieri istorico-filologice și social-politice. Căci, cu toată terocrea exercitată de administrația militară austriacă după 1850, acuitatea mișcării naționale nu mai putea fi înăbușită, lupta pentru limba și cultura proprie continuând în forme mai vizibile, după cum arată între altele plingerile repetate ale redacției brașovene împotriva opreliștei circulației cărții românești pe ambele versanți ale Carpaților. Dar cu aceasta am atins problema aportului lui Bariț în materie de bibliologie. Încă de la începutul activității sale publicistice, el e preocupat și de probleme bibliologice. Pe lângă informații despre diferite biblioteci românești, pe lângă articole de popularizare, avem de la Bariț și considerații de caracter mai principal închinat bibliologiei. Atenția sa se îndreaptă asupra a trei teme, în această privință: a formării gustului pentru lectură a conaționalilor săi, a difuzării cât mai largi a publicațiilor românești și a promovării presei naționale ardeleni. Prima dintre acestea era expresia greutăților simțite de proaspăta burghezie română ardelenă, cauzate de lipsa ei de cultură dar și a unei bune organizări a lecturii. În vederea remedierii acestei situații, Bariț publică un articol autobiografic⁹, în care pe marginea propriilor sale dificultăți, arată mijloacele cele mai bune ce pot promova instruirea. În mai mare măsură a fost preocupat el de chestiunea circulației publicațiilor românești, analizând sub titlul Cărți, cititori¹⁰, cauzele răspîndirii lor reduse (înapoierea, carenta școlii, necunoscerea limbii, lipsa de publicitate, scumpetea lor; la care se mai adaugă, după revoluție, atitudinea diferită față de latinism pe cele două versanți ale munților). După 1850, se impune pe primul plan problema presei naționale. Periodicele lui Bariț au avut greutăți și înainte din cauza stăpînirii, dar cel puțin s-au cunoscut pe cele de ordin material. Din 1848 încolo, ele se lovesc seren de lipsuri, pierzînd mai întâi abonajii din Moldova și Țara Românească, apoi și pe o parte din cei din Transilvania, prin apariția de noi ziare românești (Telegraful român din 1853, Concordia din 1860). În o serie de articole¹¹, Bariț se plînge nu

numai de carența abonaților dar și a colaboratorilor, indicînd motivele presupuse ale atitudinii lor. Găsește că românii ardeleni nu fac sacrificiile necesare pentru menținerea presei lor, schițînd cu acest prilej profilul pe care trebuie să-l aibă ea (un caracter provincial).

III. După dualism, marele cărturar ardelean se remarcă din nou printr-o activitate sporită pe plan bibliografic - bibliologic, datorită împrejurării că el are acum la dispoziția sa iarăși două periodice, pe care le conduce personal: Transilvania (de la 1868 pînă la 1889) și Observatorul (de la 1878 pînă la mijlocul lui 1885). Credincios programului său de ridicare a neamului, el desfășoară din primul moment și în cadrul acestor publicații o neobosită muncă de informare bibliografică a cititorilor săi. În special revista Transilvania e plină de asemenea indicații. Nu lipsesc de aceștia nici în celelalte periodice românești ce apăreau paralel în Ardeal, dar nici unul din ele, spune cărturarul nostru, nu anunță atîtea cărți și ziare ca foaia¹² Astrei. Ceea ce e perfect adevărat. Imboldul de bază e același ca și înainte, coordonatele social-politice rămînînd neschimbate: extinderea lecturii în limba maternă în rînduri cît mai largi, condiție de primul ordin a existenței naționale și a înălțării prin cultură, perspectivă care beneficia acum de împrejurări mai favorabile.

Mai întîi prin faptul că crescuse o nouă generație de intelectuali ardeleni, doritoare de o lectură mai bogată și mai variată. În general, se înmulțise numărul lor către sfîrșitul secolului trecut, cei mai noi cîștigați pentru cultură avînd însă încă nevoie de a fi instruiți. Dar crescuse totodată, apreciabil, numărul tipăriților românești, prin mijlocirea cărora se putea promova cauza național-culturală. Românii, relevă Bariț, au ce să citească în limba lor, atît lucruri serioase, cît și distractive, numai să vrea¹³. Cum sporul principal, în această privință, continuă să-l dea tot vechea Românie, publicul ardelean trebuia să fie mai departe informat. Căci deși dispăruseră restricțiile de dinainte, referitoare la importul de cărți de acolo în Austria, totuși cartea românească de peste munți nu ajungea nici acum ușor în mîna cititorilor ardeleni. Era, deci, nevoie mai departe de un agent intermediar, care să sesmizeze și să atragă atenția asupra noilor apariții naționale de peste hotare. Bariț

a înțeles acest imperativ, căutînd și în noile condiții să-și facă cu prisosință datoria. Deși s-a adresat unor lectori mai ~~maturi, nu s-a limitat doar să comunice simple indicații, ci a~~ căutat mai departe să ajute pe cei interesați în năzuința lor de a cîștiga cunoștințe, prin informații suplimentare referitoare la publicațiile anunțate. Bibliograful a fost dublat mai ales acum de un îndrumător.

Toate aceste împrejurări explică importanța deosebită pe care o capătă inseratele bibliografice, în cadrul publicațiilor pe care le conduce. Ocupă un spațiu mai mare nu fiindcă atrag atenția asupra unui număr mai bogat de publicații, ci și fiindcă referințele despre ele sînt mai cuprinzătoare. Totodată, ele satisfac mai bine decît înainte exigențele științifice, dînd amănunte mai complete și mai exacte despre operele recomandate (autorul, titlul lor întreg, locul și anul apariției, formatul, numărul paginilor, chiar și prețul lor). Tehnica prezentării bibliografice e deci mai bună. Grija mai mare a lui Bariț de a-și informa cît mai bine cititorii se vede și din sporul de indicații pe materii, în domenii diferite. Ceea ce mai distinge, din punct de vedere formal, inseratele sale după 1868 e faptul că titlul sub care apar e de obicei cel consacrat, cu mici variante (Bibliografia, Bibliograficu etc.) Nu numai că indicațiile date acum de Bariț sînt mai numeroase, mai detaliate și mai precise, dar ele se referă la mai multe specialități ca înainte. Pe lîngă semnalarea de opere din toate domeniile disciplinelor sociale, nu se dezinterează nici de științele exacte. Interesul lui se îndreaptă, ca și în perioada anterioară, spre publicațiile în limba română - cele în alte limbi sînt semnalate numai dacă au vreo legătură cu cauza noastră națională - și în special spre noile apariții, menționînd foarte rar tipărituri mai vechi. De asemenea, în ce privește genurile sale de informare, nu întîlnim deosebiri esențiale față de trecut, ele fiind aceleași: catalogul, lista cuprinzînd doar cîteva titluri cu mici observații, indicația adnotată, anunțul cu reproducerea unei prefete sau a unui fragment, recenzia, referatul. Dar comentariile pe care le face el sînt mai bogate și mai substanțiale. În genere, aportul personal al lui Bariț e mai însemnat, reproducînd relativ mai puține simple inserate bibliografice ca în epoca anterioară.

Cel mai mare interes arată Bariț și acum - chiar mai mult decît

înainte - lucrărilor cu caracter didactic. Sintem în perioada când românii ardeleni își îmbunătățiseră învățămîntul mediu, ~~sintem încă îndeosebi în anii cînd ei își organizează o rețea~~ întinsă de școli elementare. Așa se explică sporul important de lucrări pedagogice, în primul rînd reviste de specialitate și de manuale de tot felul.¹⁴ Multe informații cuprinde apoi revista Transilvania cu privire la istoriografie. În al treilea rînd, referințe numeroase se întîlnesc în organul Astei și cu privire la problemele filologice. De aici reproducerile, cu observații, de texte din diferite domenii, din cărți apărute peste Carpați, ele avînd rolul să informeze pe românii din Transilvania asupra surselor unde găseau cele mai bune sugestii în vederea îmbunătățirii graului de toate zilele și a limbajului profesional¹⁵. De o deosebită favoare - mai mult decît înainte - se mai bucură publicațiile de folclor, tendință ușor de înțeles, dacă ne gîndim la orientarea culturii ardelenene spre patrimoniul popular. Cifra importantă de opere bisericesti anunțate se datorește compoziției speciale a cititorilor ardeleni, alcătuită în bună măsură din clerici sau din cadre trecute prin școli teologice. Nu lipsesc, bineînțeles, nici indicații despre beletristică, raportate însă la masa celorlalte sînt mai reduse, mai ales dacă le comparăm cu cele din epoca anterioară pînă la 1848.

Care sînt autorii cei mai mult menționați în rubricile bibliografice din "Transilvania" și "Observatorul"? La un interval atît de mare de primele de acest fel din "Foaia" și "Gazeta" e natural să întîlnim în genere alți scriitori și alte opere. Primează numele lui Papiu Ilarian, B.P. Hașdeu, S.Fl. Marian. Periodicele citate sînt de asemenea altele decît cele dinainte, semnalîndu-se îndeosebi publicațiile de la Gherla și Analele Academiei române. Dar inseratele bibliografice de după dualism ale lui Bariț sînt revelatoare și ele, nu numai pentru istoria culturii, dar și pentru cea social-economică, informîndu-ne asupra comerțului de cărți românești din trecut, diferit de cel de la mijlocul secolului al XIX-lea. Ușurîndu-se posibilitatea importului tipăriturilor din România, ne mai existînd decît restricții cu totul excepționale, decade rolul librarilor de acolo ca mijlocitori direcți, ei fiind înlocuiți cu localnici din diferite centre ardelenene. În primul rînd cu cei din Sibiu, în strînsă legătură cu creșterea rolului acestui oraș ca centru social -

cultural românesc principal. Urmează apoi firme din Braşov, Cluj, Blaj, Gherla, Orăştie etc. Înmulţirea acestor oficii de publicaţii şi extinderea lor pe o arie mai largă reflectă şi ea progresul realizat de cartea românească în Transilvania către sfârşitul secolului trecut, care cucereşte un public din ce în ce mai numeros, în primul rând din sudul ţării, apoi şi din nordul ei. Cum ar fi putut trăi atîta librării şi tipografi fără sprijinul acestuia? Dovedea cea mai pregnantă o constituie interesul cu care îmbrăţişează negustorii aşi comerţul cu cărţi româneşti, care devenise o afacere rentabilă în special în sudul Ardealului, unde se găsea populaţia noastră cea mai evoluată din punct de vedere naţional-cultural. Cu timpul apareşte şi numărul editurilor, librăriilor şi tipografiilor româneşti. Cu aceasta atingem problema reflecţiilor bibliologice ale lui Bariţ în a doua parte a vieţii sale.

Căci el continuă şi în aceşti ani să se preocupe de asemenea probleme. Îl interesează şi acum o seamă de biblioteci, publicînd date asupra lor.¹⁶ Cea mai mare atenţie a acordat-o Bibliotecii Astei, ţinîndu-şi la curent cititorii cu situaţia ei.¹⁷ Carturarul a fost preocupat mai departe de chestiunea circulaţiei publicaţiilor româneşti şi, în special, de aceea a promovării gustului pentru citit la români, care cu toate progresele făcute lăsa încă de dorit.¹⁸ Dar contribuţiile sale bibliologice cele mai substanţiale şi mai valoroase sînt şi de data aceasta cele referitoare la presă. Nu era la mijloc numai o preferinţă personală - ziaristica a constituit vocaţia sa de bază - ci şi expresia unei convingeri adînci despre importanţa ei în viaţa românilor ardeleni. Ideile lui Bariţ în această privinţă se reduc la următoarele subiecte mai importante: misiunea presei în genere, calităţile ce trebuie să le aibă ziaristul şi datoriiile sale faţă de public, dar şi obligaţiile ultimului faţă de primul; în sfîrşit rostul presei ardelenă.¹⁹

Găsea şi acum că aceasta nu era suficient susţinută de publicul nostru, că s-ar putea şi ar trebui să se facă mai mult pentru ea. Cine poate fi însă mulţumit cu nivelul atins, cînd se află în plin avînt, cu atît mai mult, cînd vezi la cei din jurul tău o situaţie mai înfloritoare. Nu un negativism de om bătrîn înăcrit şi sicăit îl făcea pe Bariţ să îndearne mereu pe conaţionali săi să citească cît mai mult şi să-şi susţină publicaţiile lor.

abonându-le sau achiziționându-le, ci o atitudine eminent progresistă, leșită din convingerea că fără lumini și fără noi și noi străduindu-ne pe calea cultivării, nici un popor nu va putea înainta, cu atât mai puțin unul rămas în urmă și surus totodată, din nou, la grele încercări. În orice caz, nimeni în secolul trecut dintre românii din Transilvania n-a desfășurat o activitate atât de intensă pe tărîmul bibliografiei curente ca Bariț. A fost, e adevărat, o preocupare subsidiară a sa, cu alte cuvinte el a fost un amator în această privință, nu un bibliograf specialist. Pe acesta îl va da, în exemplare eminente - I. Bîanu, Nerva Hodoș - generația următoare de cărturari ardeleni. Dar în aceste limite, G. Bariț a făcut la timpul său cele mai mari servicii difuzării publicațiilor românești ale zilei.

N O T E

1. Arătări literare. În: Foaia pentru minte 4, nr.25, (1841), p.200.
2. Spre știința unora. În: Foaia pentru minte, 8, nr.43, (1845), p.348.
3. Foaia pentru minte 10, nr.2, (1847), p.16
4. Înstăntare de literatură. În: Foaia literară, nr.21, p.168;
Bibliografie. În: Foaia pentru minte, 6, nr.11, (1843), p.88;
Publicație literară În: Gazeta Transilvaniei, 11, nr.21, (1848), p.88 etc.
5. Literar. În: Foaia pentru minte, 6, nr.20, (1843), p.160; Gaz. Trans., 6, nr.104, (1843), p.416.
6. Țara Românească. În: Gaz. Trans., 2, nr.7, (1839), p.27-28; Idem. 3, nr.4, (1840), p.13-14 etc.
7. Publicări literare, idem, 10, nr.19, (1847), p.78.
8. Spre știință. În: Foaia pentru minte, 6, nr.42, (1843), p.336;
Către Dnii redactori ai gazetelor și a foilor românești. În: Gaz. Trans., 8, nr.102, (1845), p.407-408.
9. Lectura unui om tânăr. Sau citirea fără cumpăt și fără folos (Adevăr și poezie). În: Foaia pentru minte, 2, nr.1-2, 4 (1839).

10. Idem, 6, nr. 51, (1843), p. 404-408.
11. De la Arlesu. În: Gaz. Transilv., 6, nr. 11, (1853), p. 42-43;
Din ținutul Branului, idem, 17, nr. 36, (1854), p. 142-143;
nr. 39, p. 154-155; Zărnesti, idem, 18, nr. 98, (1855), p. 382;
nr. 99, p. 386; Jurnal politic sau foi periodice pentru literatură, idem 20, nr. 91, (1857), p. 367-368; nr. 92, p. 370-371; nr. 93, p. 376; Scile publice românești, idem, 28, nr. 49, (1865), p. 193-194; nr. 50, p. 197-198; nr. 51, p. 201-202.
12. Posta redacțiunei. În: Transilvania, 9, nr. 6, (1876), p. 72.
13. Sciriri bibliografice. În: Observatorul, 3, nr. 72 (1880), p. 280.
14. Literariu. În: Transilvania, 11, nr. 8, (1878), p. 96; Tezaur de monumente istorice pentru România, idem, 1, nr. 12, (1868), p. 271; Bibliograficu, idem, 18, nr. 1-2, (1887), p. 15.
15. De pildă, Speciele de struguri ce se găsesc în vile din Prahova, idem, 7, nr. 17-18, (1874), p. 215 notă; Arhitectura și construcțiunea practică. În: Observatorul, 4, nr. 7, (1881), p. 28 etc.
16. Bibliotecile europene. În: Transilvania, 3, nr. 5, (1870), p. 62; Bibliotecile mănăstirilor secularizate din Roma. Idem, 6, nr. 10, (1873), p. 119; idem, nr. 23, p. 275 notă; idem, 4, nr. 10 (1868), p. 230 notă.
17. Catalog alfabetic, idem, 12, nr. 9-10-23-24, (1881); 13, nr. 11-12 (1882); Regulament despre modul întrebuintării bibliotecii asoc. trans... idem, 2, nr. 23, (1869), p. 277-278.
18. Bibliografia, idem, 8, nr. 12, (1875), p. 146; Bibliografia. Lectura. Biblioteca, idem, 12, nr. 1-2, (1886), p. 14.
19. Anarchia și corupțiunea presei nemțești. Presa maghiară. Presa dacoromână, idem, 7, nr. 6-7, (1874); Ziaristica noastră idem, 8, nr. 13 (1875), p. 205-207 etc.

GEORGE BARIȚ - BIBLIOGRAPHER

S u m m a r y

George Bariț, the founder of the Romanian press in Transylvania, has shown from the very beginning, both in his literary magazine "Foaie pentru minte inimă și literatură" as well as in his political one "Gazeta Transylvaniei", a constant preoccupation for bibliography. With the view to promote cultivation of his epoch and the national cause he drew up especially current bibliography supplying his readers with information concerning all Romanian publications he came into touch with; this was achieved either by simple notes (without any commentary) or by reproducing book-shop catalogues accompanied by certain explanations or by reviews. Considering the strict Austrian censorship by the middle of the last century he did thus huge services in the benefit of the cultural unity of the Romanian people, mentioning to Transylvanian Romanians the publications issued on the other side of the Carpați, where the publishing was facing an unexpected flourishing by that time. Bariț also dealt with bibliographical problems showing a permanent interest in the circulation of books. He went on supplying bibliographical information in the second part of his scholarly activity, mostly after 1867, when he publishes two other periodicals: "Transilvania" (of a literary character) and "Observatorul" (of a political one). His bibliographical information are here not only more numerous and varied, but they are also more complete and precise, containing data about the author and title and about the year of publishing, printing-house, price, size, number of pages. His appreciations concerning the notified books are even more complete as they are addressed to a more elevated public. The books he refers to are mostly dealing with Romanian language, history, education, the struggle for national unity desired by the Transylvanian Romanians. In this last period of his activity his bibliographical interest is mainly directed towards the rôle of the press. Though the bibliographic and bibliographical preoccupations were just subsidiary in his activity, Bariț was the only Transylvanian scholar to develop such a vast and significant activity in this field.

ДЖЕОРДЖЕ БАРИЦ - БИБЛИОГРАФ И КНИГОВЕД

Резюме

Джеордже Барич - основоположник румынского печатного дела в Трансильвании, уже в начале своей деятельности, как издатель 2-х периодических изданий, такими как литературный журнал "Foaie pentru minte", так и политическая "Gazeta Transilvaniei", был известен своей библиографической деятельностью. В духе просвещения своей эпохи и необходимости продвижения национального дела, он оставовлялся в особенности на текущей библиографии, знакомя своих читателей информацией о румынских изданиях, известных ему, с помощью простого объяснения, перечислением каталогов издательств, короткими аннотациями или же некоторыми рецензиями. Имея ввиду строгость австрийской цензуры в половине прошлого века, он способствовал таким образом, единству румынской культуры, знакомя читателей из Трансильвании с изданиями процветавших в то время за Карпатами. Барич в то же время занимался и книговедением, интересуясь в основном обращением книг. Он продолжал передавать библиографическую информацию и во 2-ой половине своей книговедческой деятельности, главным образом, после 1867 года, когда он издаёт снова два периодических журнала: "Transilvania" беллетристического содержания и "Observatorul", политический орган. Здесь многочисленные и многосторонние его библиографические справки - более полные, более точные, включая наряду авторов, названий, указание года издания, типографии, цены, число страниц. Это справки о выше перечисленном на более высоком уровне, обращаясь к более развитому читателю. Большинство из упомянутых книг относятся к областям языка, воспитания и истории связанной с борьбой за утверждение румынского народа в Трансильвании. И, в этот последний период своей деятельности Барич занимается вопросом книговедения, главным образом, в разрезе значения печати. В заключении отмечается, что ни один из трансильванских интеллигентов прошлого века не занимался в такой мере библиографической деятельностью, как он, хотя это было его второстепенным занятием.

MANUSCRISUL 161 DIN COLECȚIILE SPECIALE ALE BIBLIOTECII
CENTRALE UNIVERSITARE DIN CLUJ - NAPOCA

Lector univ. Dr. VIORICA GUY MARICA
Universitatea "Babeș-Bolyai" din
Cluj-Napoca

Păstrat în colecția de manuscrise vechi a Bibliotecii centrale universitare, manuscrisul 161 se compune din două volume legate, însoțite de un fond cuprinzând 112 desene și gravuri disparate. Fondul acesta și volumul I datează din secolul al XVIII-lea, în timp ce volumul II, mai vechi, provine din secolul al XVII-lea, cu unele interpolări ulterioare. Unitar în ansamblu, conținutul reprezintă crochiurile unor obiecte de argintărie și unor giuvaeruri, destinate a servi ca model pentru meșteșugarii de resort. Uneori sînt însoțite de scurte mențiuni, ocazional semnate și datate. La acestea se adaugă viniete, mici gravuri ornamentale, menite a împodobi frontispiciile unor cărți, de asemenea începutul și sfîrșitul unui capitol, prezentînd deci mai ales un specific grafic. Imprintate individual după plăci gravate în aramă, acestea au fost aplicate prin lipire pe filele volumelor. Atari modele constituiau, împreună cu plăcile originale, probe pe care calfele de aurar trebuiau să le susție în cadrul examenului de meșter, în vederea intrării lor în breaslă. Gravura, fiind o tehnică decorativă constant folosită în domeniul aurăriei, calfele erau chemate a-și certifica măiestria și ca gravori.¹

Avînd un format în octavo, cele două volume sînt simple și relativ rudimentar compactate, în scoarțe cartonate de culoare brună, mult estompată în urma uzurii. Identitatea materialului și a facturii atestă - independent de decalajul cronologic al conținutului - execuția simultană a ambelor legături, ieșite dintr-un atelier local, transilvănean, executate foarte probabil chiar la Cluj.²

În totalitatea lor, manuscrisul și piesele aferente provin din lăsamîntul lui Michael Gyaergyai, argintar clujean de notorietate, activ în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, și au fost descoperite la Cluj, în deceniul opt al secolului trecut de către un descendent al aurarului. În 1916 au fost donate fos-

tului Muzeu Ardelean, fapt consemnat în același an de un articol al lui Kelemen Lajos.³ Manuscrisul a fost ulterior transferat în patrimoniul Bibliotecii centrale universitare. Mai recentă, o a doua semnalare - care ne-a atras atenția asupra manuscrisului - a apărut în 1970, într-o lucrare a Margarettei B. Nagy.⁴ Semnalările acestea constituie singurele repere bibliografice referitoare la un vestigiu de un deosebit interes pentru istoria argintăriei clujene. Îngăduindu-ne considerații de ordin generic, dar și de detaliu, asupra unui repertoriu artistic local, aceste cărți de modele suplinesc numeroasele lacune existente în domeniul mărturiilor faptice relativ la creația aurarilor clujeni din acea epocă. Pe de altă parte, ele ne oferă prețioase indicii cu privire la anumite relații morfologice și stilistice, statornicite între atelierelor locale și alte atelierelor din zonele limitrofe sau chiar mai îndepărtate.

Volumul I cuprinde 30 file legate și șapte file detașate, dintr-o hîrtie mai groasă, purtînd filigranul M, aparținînd morii de hîrtie din Cluj-Mănăștur,⁵ înființată de ordinul iezuit care cumpărase în 1717, în acest scop, instalațiile de la Aiudu de Sus. Deși informațiile peremptorii datează abia din 1741, este foarte probabil că moara de hîrtie începuse să funcționeze prin 1718/1719, deoarece existența produsului e semnalată încă din 1720. Hîrtia aceasta a servit ca suport pentru documentele colegiului iezuit, fiind întrebuințată și pentru cărțile imprimare în tipografia sa. Apare de asemenea la o serie de documente emise în Cojocna.⁶

Pe fila 25 verso se citește însemnarea autografă a aurarului Feltmájer Mihály, conținînd cîteva date personale. Aflăm că între 1755-1759 își făcuse ucenicia în atelierul meșterului Gyulai Márton, devenind calfă și că fusese primit în breasla aurarilor clujeni la 6 iulie 1765. Această mențiune ne oferă, cu maximum de probabilitate, un termen ante quem pentru datarea schițelor și notelor manuscrise din volum, deoarece vinietele, datate între 1740-1772, fiind aplicate pe suport, nu reprezintă indicii absolute. Deși anterioare, vinietele din intervalul 1740-1765, data însemnată de Feltmájer, puteau fi introduse și ulterior în volum. Supoziția este cu atît mai plauzibilă, cu cît printre aceste viniete există și una semnată la 1768 de Gyergyai, care s-a ocupat probabil de colecționarea și orînduirea lor cronologică, integrîndu-le în manuscris. Fondul de gravuri disperate

conține de altfel unele dublete ale gravurilor, ce ne-au parvenit la un loc cu desenele aurarului menționat, același poate căruia îi datorăm și grija compactării celor două volume. În ciuda unui număr de schițe, înfățișând ornamente florale, executate în cerneală cu pana sau în creion, de o exuberență caracteristică barocului, volumul I dobîndește o precumpănitoare importanță prin numărul apreciabil al viniștelor semnate și date, aparținînd unor aurari clujeni notorii sau inediți, de la care s-au păstrat extrem de puține obiecte lucrate. Împrejurarea aceasta impune firește considerațiile mai ample ale unui studiu aprofundat. Am dori totuși să menționăm succint că numărul argintarilor clujeni, activi între 1740-1772 la Cluj și prezenți prin lucrări semnate și date în acest volum, se ridică la 25. Printre ei pot fi citați meșteri notorii ca: Stephanus Vagner (1740), Michael Polster (1742), Gabriel Ujhelyi (1742-1744), Michael Brassai (1756-1757), Andreas Gyepesi (1762-1764), Daniel Mátefi (1763-1767), Josephus Brassai (1766, 1768), ale căror nume le transcriem în conformitate cu propria lor grafie. Fără a ne îngădui incursiunea unei paranteze mai largi, vom aminti prezența în acest volum a două gravuri de un interes particular. Prima este semnată de Johannes Szakáll, fără dată, și reprezintă o vedere panoramică relativ naivă, dar nu lipsită de o anumită sugestivitate, a orașului Cluj cu edificiile sale, așa cum se înfățișa în secolul al XVIII-lea, înconjurat de vechea centură de apărare inter punctată cu turnurile și bastioanele, demolate la sfîrșitul veacului trecut. Fără a fi inedită,⁷ această mărturie a Clujului din epoca feudală este mai puțin cunoscută. A doua gravură⁸ este semnată de Daniel Mátefi în anul 1767 și înfățișează un fastuos cartuș baroc, cu elemente ornamentale caracteristice și motive alegorice, printre care se interferează unele folosite de aurari (clești, ciocănașe, distanțiere, burghie de tip arbaletă etc.). În partea inferioară este reprezentat un atelier, probabil al lui Daniel Mátefi însuși, unde argintarul își exercită meșteșugul la modul tradițional, bătînd cu ciocanul un pahar tras pe nicovală, în timp ce o caldă se îndeletește cu trasul firelor subțiri de metal acționînd mașina de treantat. Imaginea, căreia i-am acordat o amplă interpretare într-o recentă comunicare,⁹ cîștigă ca însemnătate dacă e considerată în conexiune cu modelele florale menite a fi executate din metal filigranat,

ce apar în ambele volume.

Fondul anex cuprinde, pe lângă vinietaele dublete menționate, un număr majoritar de desene inedite. Acestea sînt schițate fie în creion, fie cu pana, uneori laviate sau delicat acuareluate. Execuția este în genere de o uimitoare finețe grafică și de o mare acuratețe. Crochiurile interpretează de preferință modele de broșe cu briante sau alte nestemate șlefuite în baghete, încrustate în moturi de metal prețios cu cizelura fină, cercei, agrafe, pandantive și chiar coliere. Specificul acestor modele relevă o tehnică mai rafinată și o morfologie mai pretentioasă, realizată cu o remarcabilă suplețe stilistică, ce cultivă subtilitatea imaginativă a detaliilor și desfășurările minuțioase ale unor arabescuri, de obicei de natură vegetală. Ar fi desigur pript să atribuim toate aceste desene în exclusivitate lui Michael Gyergyai, dar pe lângă faptul că întregul stoc a fost descoperit în sertarul unei mese din noasta sa casă, există o serie de crochiuri ce îi aparțin în mod neîndoiește. Unitatea lor stilistică, trădînd amprenta aceluiași spirit și virtuozitatea aceleiași mîini, inițialele¹⁰ și datările ce adesea le însoțesc, aduc dovedă pertinentă a paternității sale artistice. Schițele unor giuvaeruri, uneori într-adevăr somptuoase, atestă că aurarul desfășura o rodnică activitate între 1764-1766. Calitatea grafică și importanța documentară a acestui mic fond cere desigur elaborarea unei lucrări speciale.

Volumul II se compune din 53 file (inițial 60, dintre care șapte sînt pierdute, deoarece au fost tăiate din context) și prezintă pe paginile interioare ale copertelor numeroase urme de sigilii, ulterior îndepărtate. În ceea ce privește calitatea mai fină, ușor pergamentoasă și filigranul, hîrtia diferă de cea utilizată pentru volumul I. Constant repetat, filigranul înfățișează un pom cu trei corbane suprapuse de frunziș și literele P și C (eventual G ?) împletite cu trunchiul. Același tip de filigran reapare în repertoriul manuscris al lui Kemény,¹¹ semnalat pe documente transilvănene din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, anume pe două scrisori adresate principelui Mihail Appafi către Petrus Bányi de la Gilău (1674), respectiv de către Franciscus Olasz (1677) și pe o a treia scrisoare, adresată de către Stephan Adam din Biertan (1677) lui Petrus Alvinczi. O variantă a filigranului în care același tip de pom

e flankat de figurile unui bărbat și unei doamne care îi oferă o inimă, având de astă dată inițialele C R apare în 1676 pe două scrisori adresate tot principelui, prima de către Ioan, regele Poloniei, a doua de către Paulus Béli di din Beclean (ex Bethlen)¹². Nici unul dintre marile repertorii, inclusiv cel mai recent al lui Eineder¹³, nu conțin vreun indiciu referitor la aceste filigrane. Este puțin probabil ca hîrtia volumului II să fie produsul unei mori transilvănene, dar în ipoteza în care ar proveni din import, vehicularea sa în Transilvania rămîne nefindoleznică.

Desprinderea unor viniete ce acopereau ultimele pagini ale manuscrisului au scos la iveală însemnări de referință locală, redactate în limbile latină, maghiară și germană,¹⁴ din intervalul 1638-1640. Cea mai veche e din 1638 și se referă la evidența unor contravenienți, pedepsiți poate de forul domonial. Numele sînt românești, caracteristice pentru românii din fostele scaune săsești, originea lor fiind confirmată de pomenirea a două sate: Ticușul românesc, situat între Mediaș și Sibiu, apoi Jibert din fostul raion Rupea. O a doua și o a treia însemnare, din 1639, pomenesc o turmă de ovine, dată în grija oierului Kelemen Blazy (Blassi) din Șona, localitate ce ar putea coincide cu satul omonim din apropiere de Blaj sau cu Dealul Frumos din județul Sibiu, a cărui veche denumire era tot Șona. A patra mențiune, din 1640, de astă dată în limba germană, prezintă deopotrivă inventarul unei turme ce a crescut la 481 capete ovine. Dacă este vorba de proprietatea unui meșteșugar foarte înstărit care își dădea turma la păscut în grija oierului său - poate un meșteșugar din Mediaș, căci pe fila 18 verso e menționată laconic o enume Furgasuca ce ar putea coincide cu Furkeschgasse, numele unei vechi străzi din Mediaș¹⁵ - sau de averea unei bresle, poate de argintari, este o întrebare la care răspunsul nu poate fi decît ipotetic. Împrejurarea însă că textele au fost redactate în trei limbi, cu prevalența limbii maghiare a cărei ortografie suferă însă influența germană, pledează în favoarea unei proveniențe transilvănene a manuscrisului.¹⁶

Unul dintre deținătorii ulteriori ai acestui caiet de socoteli, considerîndu-le lipsite de importanță și intenționînd a da multelor pagini libere o altă întrebuințare, a lipit peste vechile

mențiuni, viniete. Toate sînt din secolul al XVII-lea, unele purtînd dată și semnătură. Mai interesante sînt: fragmentul unei gravuri în stil baroc, înfățișînd o scenă de gen, incizată cu dăltița de gravorul Francesco Vallengio, foarte probabil italian, o xilogravură de un stil frust, rudimenter, înfățișînd Intrarea în Ierusalim, de Georgius Okrös, datată 1666 și o vinieta a lui Valentinus Szentmártoni din 1694. Cea mai importantă și cea mai veche este însă gravura din 1610, purtînd inițialele A B, pe care l-am identificat cu un aurar nürnbergez din familia Bang.¹⁷ Vinieta octogonală înfățișează o scenă petrecută în atelierul unui aurar sud-german. Firește, introducerea sa în volum putea fi și accidentală și nu atestă în mod indubitabil un interes precis pentru arta argintăriei sud-germane, dar nici nu exclude o asemenea prezumție, mai ales dacă luăm în considerație raritatea exemplarului. Nu este, însă, exclusă nici ipoteza ca și inserarea acestor viniete în volumul din secolul al XVII-lea să i se datoreze tot grijei coordonatoare a aurarului Gyergyai.

Schițele florale de pe primele patru file relevă un stil fizionomorf destul de liber, transpus în stilizări mai puțin fluente, trasate cu o linie sigură, decisă, dar cam rigidă, în ciuda unei marecări virtuozității de artizan care destina aceste modele unor lucrări în metal filigranat. Observația din urmă este confirmată de laconicele adnotări, privind grosimea sîrmei trefilate, a căror grafie cercetătorul Ioan Dani o atribuie lui Szakáll János, oferindu-ne un argument în plus pentru datarea crochiurilor respective în secolul al XVIII-lea.

Modelele florale, de pe paginile următoare, reunind specii variate de lujere și frunze șerpuite printre corole, trădează conturări mai suple și o mîină mai ușoară, a cărei dexteritate ignoră efortul. O imaginație mai vioaie, dar supunîndu-se unui anumit echilibru ce nu ocolește simetriile, căutînd să introducă o anumită ordine compozițională, o cadență mai egală în ritmica exuberantă a stilizării, vestește un alt desenator. El nu pare preocupat în exclusivitate de ornamentul vegetal, ci introduce și alte categorii morfologice, schițînd cu predilecție cupe și pocale.

Prevalează schițele unor cupe cărora le lipsește piciorul și soclul pentru a putea fi pocale propriu zise. Toate au recipian-

te ușor tronconice, cu buza evazată și sînt bogat decorate cu lambrechini, sfîrșind în volute unduioase, acompaniate de șiraguri de bobite, simetric grupate în jurul unui motiv floral. Corole foioase, printre care pot fi recunoscute, în ciuda stilizării, laleaua, narcisa și bujorul, se desfac învoalte printre lujereuitoare ce se confundă cu arcurile lambrechinilor (fila 5 verso, 9, 10, 12, 16, 46 recto). Din decorul destinat a fi transpus în tehnica ciocănitii și cizelării, nu lipsesc nici legăturile de fructe, înscrise printre sinuoasele limburi ale frunzelor răsucite (fila 17 recto). Unele cupe adoptă și elemente antropomorfe: figura grotescă a unui bărbat sau aceea a unui spadasin (fila 8, lo recto). Alteori un cap dolofan de putto se ivește, încrustat în mijlocul acestei vînzoleli decorative (fila 9 recto). Genul acesta de cupă se întîlnește la pocale transilvănene, provenite îndeosebi de la Brașov. Analogii destul de apropiate oferă trei piese păstrate în colecția Muzeului de Artă al RSR din București, lucrute de meșterul M.G. (1641-1642) și Johannes Retsch cel Bătrîn (activ 1618-1645) din Brașov, respectiv de un anonim transilvănean din secolul al XVII-lea.¹⁸

O altă categorie tipologică, prezentă în acest volum, include cîteva feluri de pocale cu soclu și, uneori, cu capac. O primă variantă (fila 7 verso) prezintă un recipient de formă monumentală, a cărui galbă capricioasă marchează protuberanțe și gîtuiri succesive, lărgindu-se mult la partea superioară. Un abundent decor de volute, dispuse în jurul unui medalion în care se distinge o figură nudă, probabil mitologică, capete de putti înaripați și proeminente borduri răsucite alternează într-o urzeală plină de fantezie, dar supusă unei clare coordonări pe registre. Asemenea pocale sînt frecvente la Augsburg, unde în secolul al XVII-lea se reia, cu o anumită predilecție, un prototip mai vechi, cristalizat în secolul anterior și atribuit lui Hans Schebe¹⁹ pe la 1570 (Graz, Landschadenbundbecher).¹⁹ Exemple analogice constituie pocalul lui Hans Priester (1619-1620) și acela al meșterului G.H. (1645), importate de la Augsburg și păstrate la Muzeul de Artă al RSR,²⁰ dar mai ales pocalul capitlului din Sibiu (1600-1635)²¹ care are foarte probabil aceeași proveniență. Cu totul frapantă este, însă, asemănarea cu pocalul de la Darmstadt, Hessisches Landesmuseum, piesă tîrzie, dată la 1720 și atribuită cu maximă probabilitate unui atelier din Augsburg.²²

O a doua variantă de pocal, înrudită la origini cu cea dintâi, dar evoluind spre o morfologie barocă târzie (fila 20 verso și 21 recto), prezintă proporții mai îndelungate și profunde exagerate ale unor registre turtite. Capacul este în schimb înalt și bogat împodobit cu motivele aciciei, flancat de lamurechii ce se transformă în frunze pentru a se termina în elegante, stufoase penaje, despărțite prin motive florale stilizate. O asemenea morfologie și un asemenea decor este de factură precoce nu numai pentru Transilvania, ci și pentru zonele învecinate, Ungaria și Slovacia, ceea ce ne face să credem că este vorba de copierea unui obiect de import sud-german, căci la 1677 când e datat desenul circulația unei asemenea ornamentici nu putea fi decât sporadică în Europa răsăriteană. Un capat de pocal, similar (fila 32 recto), decorat cu aciciei și volute, dezilustrate în jurul unei măști grotesci, atât de stilizată încât abia se distinge de atare, confirmă supuziția noastră de mai sus.

Apare în manuscris și o a treia variantă, vădită o tipologie tradițională, adaptată însă la o formă ovoidală destul de pură, împodobită pe întreaga suprafață cu un fel de sălzi veziculari sau poate mai curând mici bose proeminente, asemănând cu niște boabe alungite, dispuse vertical în șiraguri continue prin alternarea ghiturilor și a elipselor reliefate. Nu este vorba atât de un pahar decorat cu "solzi" (Schuppenbecher), cât de un pocal sugerând ciarchinele de strugure, desigur într-o reinterpretare stilizată, adică de un Trambuschel. Înrudit cu tipul de pocal boșelut (Bucheloptel) foarte răspândit în goticul târziu, morfologia aceasta suferă transformări în sens naturalist, desigur sub influența Renașterii care la rândul ei se inspiră dintr-un motiv banal frecvent în arta antică, vede să împoșteze cu frunza și urechii viței de vie. De aceea sîntem îndreptățiți să-i acordăm în altă măsură o origine italică, deși nu se pot omite influențele ornamentelor fructiforme introduse în artă-ria sud-germană de către Albrecht Dürer și ca atare foarte răspândite la Nürnberg în secolul al XVI-lea.²⁹ Reducerea târzie a pocalului în ciarchine de strugure relevă pe de o parte vâlcirea unei tradiții înrădăcinate, pe de alta adaptarea acestui motiv la o morfologie relativ novatoare prin galba ovoidală atribuită recipientului și capacului. (Fila 31 recto)

Un exemplu insolit îl constituie desămănă unui pocal ce folosește

ca recipient o scoică din specia Nautilus, susținută și încadrată de elemente zoomorfe, figurind un grifon. Reeditând imaginea fabuloasă a unui monstru mitologic, grifonul era imaginat de obicei ca o ființă compozițională: trup de leu, cap, aripi și gheare de vultur, urechi de cal. În manuscrisul nostru (fila 8 verso) această constituție hibridă se complică, corpul sprijinindu-se pe paternice picioare paricopitate. Două aripi stilizate se desprind din umerii răniți într-un gît prelung, acoperit cu solzi, sfârșind într-un cap relativ mare. O limbă de leu leze dintr-un cioc de vultur și o creastă triplă, imprumutată parcă unei mitate reptile antedeluviene, încunumează creștetul avînd, în loc de urschi, mici coarne răsucite.

Cea mai veche variantă, într-un fel ascendenții acestui tip de pocal, o constituie recipientele din corn de bou, ferecate în argint și sprijinite pe ghears, răspindite de pe la 1400 în argintăria nürnbergheză mai ales, sub denumirea metaforică "gheară de grifon" (Greifenklau), deoarece potrivit unei legende, acestea i se atribuia însușirea de antidot împotriva otrăvurilor.²⁴ Cabinetele de curiozități și lucruri rare - ce iau ființă din epoca descoperirilor geografice, dar îndeosebi în secolul al XVII-lea, odată cu extinderea comerțului spre Extremul Orient - erau încălțate cu obiecte exotice cărora, de la porțelan, la agat, lemnul de cedru și la cornul de rinocer, li se atribuiam miraculoase însușiri antitoxice. Barocul nu făcea decît să adîncească o înclinare spre tot ceea ce e somptuos și bizar, alimentînd spiritele fantastice. Astfel se aplică această complicată și, în sensul cel mai literal, barocă imagine a pocalului combinat dintr-un grifon și o gigantică scoică. Așa zisele pocale Nautilus (Nautiluspokal), de asemenea pănarele - scoici (Muschelbecher), însoțite adesea de zeități acvatice: Neptun, Amphitrita, tritonul și nereide se întîlneau adesea pe mesele fastuoase ale ospetelor princiere. Rară este însă combinația între scoică și grifon, acest Nautilusgrif din manuscrisul 161, ce își găsește o surprinzătoare analogie în opera meșterului E.G. (1608-1610) din Leipzig, păstrată la Grünes Gewölbe din Drezda.²⁵ O înrudire mai îndepărtată, deoarece de astă dată combinația cu scoica lipsese, iar interpretarea diferă, evocă și pocalul în formă de grifon (Greifenpokal) lucrat între 1696-1703 de Philipp Jacob IV Drentwett, păstrat la Basel, Historische Museum.²⁶

O altă făptură fantastică, ce apare în caiet (fila 13 recto), este o himeră cu gheare de leu, bust de sfînx și cap hibrid între femeie și țap cornut, al cărei trup monstruos se subțiază într-o coadă prelung răsucită - amintind și de un corn al abundenței - stîngaci împodebită cu un lujer și un fel de floare de spinz. Ce curiozitate îl împingea pe desenator spre asemenea răzlețe, ciudate, modele e lesne de ghicit. În ea se concentra dorința cunoașterii unei morfologii extravagante ce îi seduceau imaginația și ochiul de calfă, pornită de pe meleaguri unde asemenea piese nu se prea întîlneau.

Printre schițele următoare, deosebit este arabescul floral desfășurat într-un cîmp circular în jurul unei păsări, șoim cu aripile desfășurate, (fila 28 recto) ce nu putea fi destinat decît decorării unei cești polilobe. Ipoteza este confirmată de analogii, în primul rînd de o ceașcă polilobă cu decor similar a lui Sebastian Hann din 1706,²⁷ o alta atribuită lui Georgius Hetzeldorfer din Mediaș sau lui Georgius Hossmann din Sibiu, datată în 1693, pe care am descoperit-o recent la Muzeul Bruckenthal, dar pe care e figurată doar pasărea în frunziș.²⁸ Pe fila următoare (29 recto), apare schița completă a unei cești polilobe, cu două toarte mici, involutate, împodobită cu mari volute, cam greoaie, grupate în jurul unei margarete cu miezul punctat și petalele contorsionate, zdrențuite parcă de un suflu capricios. Aceasta e datată în 1678.

Derivată din tazza italienească, ceașca polilobă servind la degustarea vinului sau ca piesă de decor, este foarte răspîndită în aurăria augsburgheză,²⁹ dar întîlnim și exemplare lucrate la Nürnberg. În Transilvania nu apar înainte de 1690 și singurul arcîntar care ne-a lăsat un număr mai mare de asemenea piese a fost Sebastian Hann (1644-1713). În rest nu am descoperit decît exemple sporadice.

Deosebit de interesante sînt, în sfîrșit, modelele infățișînd motive arhitectonice (fila 34, 35 recto), anume coloane cu capitel, și impost circular, susținînd oîte două arcuri, acoperite cu frunze și volute stilizate, sau dimpîtrivă, lăsînd aparenți bolțarii din care sînt construite. Tipul acesta de ornament, pînă aici neîntîlnit în arta aurăriei, este specific atelierelor din Debrețin, fiind menționat în repertoriul aurarilor Zegedi Márton și Beri Mihály.³⁰ La contrapagina primei schițe (fila 33 verso), se vede

stema familiei Bethlen, aproape identică cu armoariile contelui Alexius Bethlen din 1670.³¹ Deosebirea rezidă doar în tratarea mai amplă și mai stufoasă a panagelor heraldice. În rest, motivul șarpelui încoronat, ținând globul puterii în bot, este același cu imaginea dăltuită și pe frontonul portalului principal de la castelul Bethlen din Sinmiclăuș (1765).³²

Cine este autorul acestor desene complexe și de unde venea? Autorul semnează inițial cu monograma T.A. în 1677 (fila 13 recto), apoi cu numele întreg: Tar András, în 31 octombrie 1677, precizând că se află într-un atelier de aurar la Debrețin (fila 21 recto). Este sigur, însă, că se afla înainte de această dată la Debrețin, pentru că, între cele două semnături, apare deseful unui pahar cu numele lui Samuel Köleséri, care era protopresbiter reformat la Debrețin³³ (fila 19 recto). O altă mențiune din 12 aprilie ne informează că Tar András se afla în atelierul auralului Ecsedi István din orașul menționat (fila 23 verso). Aceasta e urmată de scurte însemnări, datate în 28 august 1678, (și 10 decembrie 1679 (fila 29,34 recto)). Rezultă de aici că Tar András plecând în 1677 din Transilvania, nu știm din ce localitate anume, luând cu sine un caiet aproape gol, petrecuse mai bine de doi ani la Debrețin, pînă în 1779. Intervalul acesta îl folosisese ca orice calfă peregrină, pentru a-și perfecționa cunoștințele profesionale în atelierul lui Ecsedi István, despre care știm doar că se formase la Kosice,³⁴ important centru situat pe ruta marilor artere de circulație ce legau Europa răsăriteană de Germania de Sud. De la Debrețin, Tar András a revenit în Transilvania, oprindu-se sau trecînd doar prin Cluj. Altfel ar fi greu de explicat, prezența caietului său de modele în lăsamîntul unui argintar local. Pînă în prezent, nu am găsit nici o mențiune documentară relativ la popasul clujean al calfei peregrine, care nu figurează în nici una dintre listele de breaslă pînă aici cercetate. De unde sîntem nevoiți a deduce că nu era clujean. Pe de altă parte între breasla argintarilor din Cluj, Oradea și Debrețin existau strînse legături, menite garantării și favorizării unor interese reciproce.³⁵ Prezența stemei Bethlen nu se poate referi decît la comanda gravării unor armoarii, survenită probabil după revenirea sa de la Debrețin. Toate aceste împrejurări, chiar nedeplin clarificate, ne oferă indicii extrem de prețioase referitor la relațiile cu un atelier

din Debreșin, unde Tar András copiasse pe de o parte modele și ~~obiecte realizate de meșterii locali, pe de alta probabil modele~~ și piese de import. Morfologic și stilistic, majoritatea covârșitoare a scrișilor este în relații mediate cu repertoriul sud-german, în special cu școala și atelierelor din Augsburg. Călfa peregrină împărtășea o predilecție pe care evident meșterul Ecsedi, format într-un atelier cagovian, mai accesibil acestor influențe, a cultivat.

Volumul II al manuscrisului 161 ne pune astfel în posesia unor argumente preceptorii, larg adăverite și de opera lui Sebastian Hann și a altor argintari transilvăneni, cu privire nu numai la importanța împrumutării sud-germane în aurăria transilvăneană, ci și la căile sale de pătrundere. În sfârșit, împreună cu volumul I și fondul anex, constituie prețioase exemple ale unor caiete de modele locale, alături de desenele sibiului Paulus Schirmer I (1640-1699), contemporan cu Tar András și de caietele unor artiști germani din secolul al XVI-lea, ca Peter Plötner, Virgil Solis, Georg Wächter, Wenzel și Christoph Jamnitzer, de mare circulație în Europa central-răsăriteană.

Manuscrisul 161 ne oferă deci un punct de plecare statarnic pentru descifrarea unui amplu fenomen de osmoză culturală și artistică, în care meșterilor transilvăneni le revine un rol tot mai limpede precizat.

NOTE

1. A se vedea ROTH, V. Geschichte des deutschen Kunstgewerbes in Siebenbürgen. Strassburg, 1908, p.67, 68. - Novak, J. A kolozsvári ötvösczéh a XVIII. századig, Kolozsvár, 1913, p.10. Pascu, St. Mestesugurile din Transilvania pînă în secolul al XVI-lea, București, 1954, p.285.
2. Cercetătorul Ioan Dani consideră originea locală, respectiv clujeană, a acestor legături în afară de orice dubiu.
3. KELEMEN, L. Régi ötvösrajzlemlékek Kolozsvárt, În: Kolozsvári Hírlap, XVII, 1916, nr.3, p.5-6.
4. NAGY B., M. Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970, p.248, fig.133, 134, 228, 229, 230, 231.

5. JAKO ZS. Az erdélyi papírmalmok feudalizmuskori történetének vázlatá 1712-1848. În: Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Series Historia, 1964, fasc.1, p.57,58.
6. JAKO ZS. op.cit., p.57-59.
7. Cf. B.NAGY, op.cit., fig.21o
8. Publicată pentru prima dată de B.Nagy, op.cit., fig.229.
9. MARICA, V.G. - EDROIU, N. Ateliere de argintari în imaginile vremii lor, mss., Sesiunea științifică a corpului didactic de la Univ. Babeş-Bolyai, mai 1974.
10. Gyergyai semnează de preferință cu inițialele: Mi. Gy., M. Gy. sau Gy. M. și odată: "E(ötvös) (Mi)hael Gyergyai Mihály Civis Claud.(Iopolit:nus) Kolozsvárot Prima Jan (?)."
11. KEMENY J.C. Signa interna Chartarum Saeculo XIV, XV, XVI, XVII et XVIII in Transilvania olim obviacum, Tomus II, 1672-179. Biblioteca Academiei R.S.R. mss 251/1972, p.32,75.
12. Idem, p.59.
13. EINEDER, G. The ancient paper-mills of the former austro-hungarian empire and their watermarks, Hilversum-Holland, 1959.
14. În descifrarea textelor, am fost ajutată de Samuil Goldenberg (limbile latină și germană) și de Ioan Dani (limbile latină și maghiară), căruia îi datorăm prețioase sugestii privind interpretarea documentelor.
15. Interpretarea relativ la Furgasuca - Furkeschgasse îi aparține lui Ioan Dani și a fost preluată de către noi. (Informație orală).
16. Datorăm și această observație părerii lui Ioan Dani.
17. Cf. NAGLER G.K. Die Monogrammisten, I, München, 1919, art.169, p.75-76; art.196, p.84.
18. Cf. NICOLAESCU, C. Argintăria laică și religioasă în Țările Române (sec. XIV-XIX), București, 1968, p.62, nr. cat.7, fig.7; p.64, nr. cat.9, 1o, fig.9, 1o.
19. Augsburger Barock (catalog), Augsburg, 1968, p.322.
20. Cf. NICOLAESCU, op.cit., p.60, nr. cat.5, fig.5; p.62, nr. cat.8, fig.8.
21. ROTH, V. Kunstdenkmäler aus den sächsischen Kirchen Siebenbürgens, I, Goldschmiedearbeiten, I, Hermannstadt, 1922, p.168, nr. cat.404, fig.89.
22. Augsburger Barock, p.322, nr. cat.467, fig.312.

23. Cf. Albrecht Dürer, Dresdener Skizzenbuch, Dresda, Landesbibliothek.
24. KOHLHAUSEN, H. Münchener Goldschmiedekunst des Mittelalters und der Dürerzeit 1240 bis 1540, Berlin, 1968, p.138.
25. GRAUL, R., Alte Leipziger Goldschmiede Arbeiten, Leipzig, 1910, p.16, pl.XVII.
26. Augsburger Barock, p.303, nr.cat.446, fig.275.
27. MARICA, V.G. Sebastian Hamm, Cluj, 1972, p:137-138, 172, nr.cat.62.
28. Sibiu Muzeul Brukenthal, nr. inv.1243, Tezaur 112.
29. MARICA, V.G. op.cit., p. 113.
30. Magyar Művelődés Történet, Budapest, 1940, III, p.575.
31. Cf. B.NAGY, M. Várak, kastélyok, udvarházak ahogy a régiek látták Bukarest, 1973, fig. 102.
32. Cf. B.NAGY, M. Reneszánsz és barokk Erdélyben, fig.146.
33. PATAKI, J. Köleséri uram házaságai, In: Pásztortűz, XI, 1925 nr.5, p.93.
34. KELEMEN, op.cit., p.5.
35. NOVAK op.cit., p.41-43
36. MARICA, V.G. op.cit., p.36-37.

THE MANUSCRIPT No.161 FROM THE UNIVERSITY LIBRARY OF CLUJ-NAPOCA

S u m m a r y

The manuscript no.161, in two small volumes, contains 112 disparate drawings and engravings. Volume I, the drawings and engravings, belongs to the 18-th century, the second volume, with some ulterior interpolations, belongs to the 17-th century. Discovered in the last century, the manuscript refers to models for silver ware, with many morphologic and decorative details. This manuscript, mentioned in literature in 1916 and 1970, comes from Michael Gyergyai - a jeweller of Cluj (active 1764-1768). Volume I and its disparate annexes, originary from Cluj, contains vignettes dated 1740-1742, due to 25 different jewellers of Cluj. The second volume, whose Transylvanian origin is proved by local references in Latin, Hungarian and German languages, contains especially drawings. Their majority belong to a traveller journeyman, Andras Tarr, whose presence between 1677-1679 is in István Ecsedi's goldsmith workshop of Debrecen attested. The manuscript No.161 proves to be of a relevant importance in illustrating the ornamental collection of the Cluj jewellers, but also reveals the

Transylvanian-Hungarian-Slovak relationship and the South-German influences, on silver wares.

РУКОПИСЬ 161 СПЕЦИАЛЬНОЙ КОЛЛЕКЦИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ УНИВЕРСИТЕТ-СКОЙ БИБЛИОТЕКИ

Р е з ю м е

Рукопись 161 состоит из двух томов и 112 различных рисунков и гравюр. Эти чертежи и гравюры в первый том датируются XVIII веком, а второй том принадлежит XVII веку, с некоторыми последующими вставками. Целый фонд, раскрытый в прошлом веке, представляет собой модели серебряных изделий с многочисленными морфологическими и декоративными деталями. Этот фонд представляет собой наследство серебряных дел мастера Михаила Дьердяи из г. Клуж (работы 1764-1768 гг.) и был отмечен в литературе 1916 и 1970 годов. Первый том с его приложениями, клужского происхождения, имеют виньетки датируемые 1740-1772 гг., подписанные 25-тью клужскими мастерами серебряных дел. Второй том трансильванского происхождения представлен в основном рисунками удостоверенными заметками на латинском, венгерском и немецком языках. Большинство их принадлежит кочующему подмастерью Андрашу Тар, который в 1677-1679 гг. находился в мастерской золотых дел мастера Иштвана Эчеди из Дебрецина. Рукопись 161 выявляет значение декоративного списка клужских серебряных дел мастеров: как трансильванско - венгерско - словацких отношений, так и явно - немецкого влияния, проявляющегося в области серебряного мастерства.

PRESA DEMOCRATĂ ȘI REVOLUȚIONARĂ DINTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE
MONDIALE, EXISTENȚĂ LA BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ DIN
CLUJ - NAPOCA

ADRIAN PAȚICA
Bibliograf principal,
Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

Deceniul patru al veacului nostru, precedat de simptomele crizei economice din 1929 - 1933, este un deceniu de profunde frământări sociale și politice, consecință directă a ascuțirii contradicțiilor fundamentale ale capitalismului, a instabilității lumii capitaliste și a ridicării la luptă a forțelor democratice și progresiste.

Instaurarea fascismului în sudul și centrul Europei și mai ales instalarea lui Hitler la putere în Germania a ridicat probleme deosebite și în România. În asemenea împrejurări activitatea Partidului Comunist Român, a tuturor forțelor democratice și patriotice, în vederea asigurării independenței și suveranității României a crescut considerabil. Apărarea a însăși ființei naționale a poporului român, amenințat în existența sa de Germania hitleristă, de țările ce gravitau în jurul ei și de agenturile hitleriste din interior, a constituit problema esențială în activitatea forțelor antifasciste. Eforturile depuse de P.C.R. pentru făurirea unei coaliții a forțelor patriotice, antifasciste, pentru pace, s-au soldat cu rezultate însemnate, parțiale, lucru ce a dovedit posibilitățile largi de realizare a unui puternic front național antihitlerist în România.

Lupta maselor împotriva exploatării patronale și demascarea primejdiei fasciste s-a desfășurat cu vigoare și în coloanele presei democratice a vremii.

Comunicarea de față are un caracter informativ asupra unora din aceste importante publicații ce constituiesc zestrea B.C.U. Cluj-Napoca. Ele au o însemnătate deosebită asupra studierii unor probleme cu continuitate în actualitatea social-politică a României socialiste, constituind izvoare directe, de o necontestată valoare, asupra luptei maselor largi populare pentru dreptate socială, democrație și libertate națională. Aceste valori informative se

păstrează în două locuri în cadrul B.C.U., unde pot fi consultate. Primul fond de ziare și reviste editate între anii 1918-1942, ~~23 de titluri, se găsește la secția colecțiilor speciale și cuprinde publicații progresiste, democratice și antifasciste, care în marea lor majoritate au fost inițiate și conduse de P.C.R., în condiții de ilegalitate. Toate publicațiile sînt scrise în limbile română și maghiară. Celelalte publicații sînt cuprinse în fondul general de periodice al B.C.U. Cluj - Napoca.~~

În legătură cu fondul de la colecții speciale; chiar în perioada marelui act politico-social de desăvîrșire a unității naționale din 1 dec.1918, apare la Petroșani ziarul Zsilvölgye, (Valea Jiului), ce cuprinde largi revendicări economice-politice pentru muncitorimea minieră. Colecția păstrează patru numere din noiembrie, decembrie 1918.

Anii premergători creării P.C.R. constituiesc momente de largi și puternice acțiuni revoluționare ale proletariatului din România. Din Curierul ceferist, organ al Sindicatului profesional C.F.R. de toate categoriile, apărut la București în 1919, se păstrează un număr din mai 1919. Se relatează despre greva tipografilor și a altor categorii de muncitori din capitală. Din Social-tărănișmul, intitulat gazetă a muncitorilor și țăranilor, se află un număr din iulie 1921. Pe primul plan se situează reformă agrară în curs de desfășurare.

În perioada de avînt revoluționar, 1929-1933, numărul publicațiilor democratice apărute a crescut. Colecțiile speciale păstrează din mai 1929, două numere din Desrobirea, apărută la București, și cinci numere din Jóvő Tarsadalma, (Societatea viitorului), 1928-1929. Se remarcă pe primul plan caracterul antifascist al publicațiilor. Colecția mai cuprinde următoarele publicații în limba maghiară: Faipari munkás, București, (un număr din mai 1930); un număr din Előre, febr.1930, apărut la Viena; două numere din Dolgozók Lapja, (un număr din iunie 1930 și un număr din mai 1931), apărut la Timișoara; un număr din Erdélyi Szikra, (Scînteia Ardealului), aprilie 1931, editat la Oradea; un număr din Tömegkultura, (Cultura de masă), oct.1931, editat tot la Oradea. Ziarul are 32 pagini cuprinzînd diverse aspecte ale lumii contemporane; de la revendicări economice la propagarea cunoștințelor științifice. Mai menționăm gazeta Uj Szikra, (Scînteia nouă), un număr din iulie 1931 la Timișoara. Din zia-

rele apărute în Cluj, menționăm: Gyar és ucca, (Fabrică și stradă), din care au apărut trei numere în decembrie 1932, după care a fost suspendat. Toate cele trei numere se găsesc în colecția B.C.U. Acestea conțin articole care iau atitudine împotriva terorii, în favoarea deținuților de la Doftana; din Jövö, (Viitor) se găsește un număr din aprilie 1935; un număr din Jfü Erdély, fără dată, și două numere din august și dec. 1939 din Ruhazati és Boripari Munkás. Intelectualii progresiști maghiari au scos în 1932, la Alba Iulia, revista Front, din care se păstrează un număr. Din Korunk, revistă cu tradiție, se găsesc trei numere (1935, 1936, 1939).

În limba română, ca organ central al secțiunilor de tineret de pe lângă sindicatele unitare, apare în 1930 ziarul Tinărul muncitor. În articolele sale, demască fascismul care urmărea sugrumarea presei muncitorești. Ziarul a dus muncă de organizare a tineretului descriind diverse greve ale muncitorimei și demascând procedeele capitaliste de a arunca greutățile crizei asupra maselor. Se păstrează numerele 1 și 2 din ianuarie, februarie 1930.

Din publicația Spre stînga, apărută la Brașov în 1931, se păstrează un număr (nr. 2 în fotocopie), din 15 octombrie. În cele 32 de pagini ale sale, revista analizează criza capitalismului, dă informații din orașele și satele țării, despre luptele sociale din Anglia. Situația politică internațională este amplu dezbătută, demascîndu-se primejdia fascistă, îndeosebi a hitlerismului.

În perioada crizei economice 1929-1933 se adîncește la maxim procesul de sărăcire a păturilor largi țărănești. Legea circulației bunurilor agrare din 1929 a periclitat existența și stabilitatea micilor proprietăți agrare create în urma aplicării reformei agrare din 1921. Trecerea acestor proprietăți, din mîna micilor producători pe seama băncilor și a țărănimii înstărite, datorită datoriilor ce nu mai puteau fi solvabile, a dus la crearea unei atmosfere de instabilitate și efervescență în lumea satelor. Pentru a evita reeditarea unui nou 1907, conducerea a venit cu măsuri de sus, prin elaborarea în 1931 a legii Conversiunii datoriilor agrare. Această lege nu rezolva problema agrară însă amîna pe o perioadă oarecare declanșarea unui conflict deschis de clasă.

Pentru apărarea micilor proprietăți țărănești a apărut la București organul de presă "Conversiunea datoriiilor", din care B.C.U. posedă un număr, din decembrie 1931. Articolele se axează pe ideea unei rezolvări a problemei agrare în favoarea țărănimii nevoiașe, fără a menționa însă problema desființării marii proprietăți.

În munca politică de masă P.C.R. a acordat multă atenție tineretului muncitor. Înțelegându-i locul și rolul în societatea românească în general și în cadrul muncitorimii în special, ca elementul cel mai receptiv și dinamic, P.C.R. a înțeles rolul educației, în spiritul unei largi democrații, asupra tineretului. Revista Tinerimea muncitoare C.F.R., apărută la Galați în 1931, face parte din grupul publicațiilor care aveau ca scop, pe lângă răspîndirea unor cunoștințe științifice, și influențarea politică a tinerilor, în sensul unei mobilizări mai active, ca și încadrarea acestora în marele val revoluționar al întregii clase muncitoare. Din revista sus menționată B.C.U. păstrează trei numere: iulie, august, septembrie 1932. Fiecare număr are 16 pagini, cuprinzînd articole variate, de la înfățișarea reală a situației materiale pînă la idei teoretice cu conținut educativ.

Din "Buletinul ... rului muncitoresc român", editat la București în 1932, se găsește un singur exemplar, din martie-aprilie 1932. Apărut în 1933, la București, Buletinul comitetului de acțiune împotriva războiului, din care s-au editat șase numere, la B.C.U. semnalăm un număr din ian. 1933. Este închinat în întregime mișcării antirăzboinică și era răspîndit în întreaga țară.

În timpul procesului ceferiștilor, apare la Craiova Apărarea ceferiștilor. Se găsesc două numere din ian. 1934, în care se relatează pe larg procesul ceferiștilor. Sînt cuprinse mărturiile a numeroși oameni politici și intelectuali cu vederi progresiste și protestele muncitorilor și ale altor categorii sociale din țară și din străinătate.

Doi ani mai tîrziu, 1935, sub conducerea organizației de Partid, studenții și intelectuali democrați din Botoșani au editat revista Slova, revistă social-culturală. În cele două numere apărute și care se găsesc în fondul B.C.U. (iulie-august 1935), se relatează despre criza agrară mondială, problema păcii și războiului, literatură de clasă și recenzii.

Colecțiile speciale mai conțin : Apelul tineretului de la prima adunare antifascistă a tineretului de la Moscova din septembrie 1941 și cel din 7 iunie 1942. Sînt mici foi

volante cu caracter antifascist și antirăzboinic. Mai menționăm cele două xerocopii din Studentul revoluționar, decembrie 1933, organ al celuiui Centrul comuniste a universității din Cluj. În ce privește publicațiile democratice, antifasciste și antirăzboinice, așa cum s-a arătat mai sus, fondurile B.C.U. mai cuprind, pe lângă titlurile menționate, un număr de 31 de titluri, de ziare și reviste, ce se găsesc în fondul general al bibliotecii. Se remarcă ziarul Viața muncitoare, organ al Uniunii sindicatelor unitare muncitorești, apărut în 1925 și suspendat în 1930. Colecția este vastă, numărul ziarelor apărute în fiecare an fiind complet, cu mici excepții. Este de fapt publicația cu un mare rol propagandistic și organizatoric într-o perioadă de ofensivă a reacțiunii interne și de reorganizare a clasei muncitoare în vederea viitoarelor confruntări de clasă. Ca organ al Blocului muncitoresc și țărănesc, s-a editat la București între anii 1926-1929 publicația săptăminală Înainte. Colecția nu este completă; cuprinde două numere din 1926, opt din 1927, douăzeci din 1928 și optsprezece din 1929. Sub același titlu apare la Piatra Neamț, în 1932, o altă publicație cu caracter democrat independent (se găsesc numerele 1-19; 21-24). Din ziarul Scinteia există doar o xerocopie a numărului doi din 1931.

Din inițiativa studenților comuniști din capitală, s-a scos în 1932 foaia Acțiunea studentească, din care se păstrează un număr din decembrie. În articolele cuprinse, se analizează situația din facultăți și cercurile studentești, șomajul intelectual. Sînt îndemnuri către studențimea săracă să-și aleagă comitete de acțiune pentru a avea o poziție energică împotriva legislației antistudentești. Una din pagini are caracter literar cuprinzînd traduceri din scriitori progresiști.

Revista Bluze albastre, 1932, din care avem patru numere în două exemplare, va continua rolul jucat de revista Veac nou pe linia trasată de congresul al cincilea al P.C.R. S-a pus accentul pe latura literară a revistei, cu scopul vădit de a evita severitatea cenzurei. Militează pentru pace, încadrîndu-se în mișcarea generală antirăzboinică din Europa. Revista este purtătoare de cuvînt a Comitetului Antirăzboinic din România în vederea susținerii congresului antirăzboinic ținut la Amsterdam, al cărui inițiatori și organizatori au fost printre alții Henri

Barbusse, Paul Vaillant Couturier, Maxim Gorki, Andersen Nexb. Revista poartă corespondență cu muncitorii, angajând, în același timp, diferite anchete. În același an, la Iași, apare revista săptăminală Pax editată de cenaclul cu acelaș nume.

Din cele două numere apărute, B.C.U. păstrează numărul 2, unde se relatează despre activitatea celor două cercuri din Iași care militau pentru pace; activitate ce se va încadra mai târziu în mișcarea generală antirăzboinică.

Din cele trei publicații în limba maghiară scoase la Cluj în 1932-1933: Világosság (1932); Falvaknép (1932) și Népakarat (1933), colecția B.C.U. cuprinde un număr din prima, 9 numere din cea de a doua și 11 din ultima. Cele trei publicații duc o prodigioasă activitate propagandistică împotriva conducerii partidului maghiar, apărând interesele maselor largi populare maghiare.

Din publicațiile apărute în 1933, fondul B.C.U. mai cuprinde: un număr din Apărătorul 1 (București); 2 numere din Momentul (București) și 2 numere din Alte zări (Cluj). Ultimul a apărut sub titlul "publicație periodică împotriva fascismului și războiului", fiind organul comitetului regional antifascist pentru Transilvania. Se acordă o atenție deosebită situației din Transilvania, unde problema motilor și a universității clujene se evidențiază pe primul plan.

Din oficiosul Frontului plugarilor, HORIA (Deva), se găsesc 24 de numere din 1932 și 25 din 1933. Ziarul a avut o largă răspândire, depășind limitele Transilvaniei. Atitudinea ziarului a fost antifascistă, luând parte activă la diferite acțiuni social-politice inițiate și conduse de partid, prin organizația Frontul plugarilor, printre care și alegerile din 2 dec. 1933, motiv pentru care a și fost suspendat.

Din Clonotul, apărut în 1933 la Botoșani, continuându-și apariția și în 1934, se află colecția întreagă, minus un număr din 1933 (26 numere din 1933, continuând până la 60 în 1934). Publicația s-a intitulat "gazetă săptăminală independentă democrată", devenind organul mișcării antifasciste.

Din anul 1934 menționăm: Umanitatea (București), 2 numere, folosit de organizația democrată de masă "Liga muncii" în activitatea sa de realizare a Frontului Unic; Echina, București (2 numere), care a avut o atitudine hotărâtă antifascistă; Manifest, Iași,

revistă săptăminală de ideologie și literatură, care își continuă apariția pînă în 1936. Se găsesc două numere din 1934, 12 din 1935 și unul din 1936. În cea mai mare parte, revista abordează problemele legate de Frontul Popular, lupta antirăzboinică și critica literară:

Tineretul democrat de la universitatea din București scoate foaia Tînăra generație, păstrîndu-se numărul 1 din 1935.

Ca publicație cu apariție mai îndelungată, menționăm Ecoul din Galați, între anii 1931-1937. A servit ca organ al Comitetului regional antifascist pentru Moldova. Două numere din Igazság (1935) completează colecția publicațiilor, în limba maghiară, menționată mai sus.

După interzicerea ziarului Viltoarea, din care nu se găsește nici un număr, pentru a face față nevoilor publiciste ale Frontului Popular, Organizația de Partid din Transilvania scoate la Cluj din 1935 pînă în 1937 ziarul bilunar Poporul, din care se păstrează 3 numere din 1935, 2 din 1936 și 17 din 1937. Se dau ample informații despre activitatea unor organizații democratice din Transilvania, în atitudine hotărîită împotriva revizionismului, cerînd organizarea unui larg front democrat european împotriva axei Roma - Berlin. Eroii revoluționari și patrioți ai poporului român, Horia, Tudor Vladimirescu sînt popularizați și dați ca exemplu de luptători neînfricați pentru libertatea națiunii române.

La București, sub direcția lui N. Cocea, se editează revista lunară de filozofie, literatură și știință Era nouă, din care biblioteca clujeană posedă 3 numere (de fapt atîtea au și apărut). Revista cuprinde recenzii ale cărților nou apărute din scriitorii progresiști ai literaturii române și străine. Se remarcă unele studii de filozofie și sociologie. Avem întreaga colecție a publicației Arena din București 1936 (8 numere). Întreaga problematică a gazetei se axează pe lupta contra fascismului, pentru apărarea deținuților antifasciști, pentru crearea Frontului Popular. Se dau numeroase informații din lupta zilnică a diverselor organizații create și conduse de P.C.R., ca, de pildă, comitetele cetățenești. Sub semnătura lui Ilie Pintilie, într-un articol, se dau indicații pentru pregătirea congresului sindicatelor ceferiste.

Există colecția completă a săptăminalului independent Atlas

(Buc.1936), 7 numere. Ca și publicația precedentă, Atlas ia atitudine favorabilă pentru frontul popular, publicînd apelurile Flocului Democratic. Gazeta are și preocupări literar-artistice. Problemele generale, interne și externe, se bucură de o atenție deosebită. Unele titluri ca "Revizionismul înseamnă război", "Perspectivele războiului", "În pragul congresului sindicatelor ceferiste" etc., infățișează orientarea clară a publicației pe tărîmul militant antifascist și antirevizionist.

Cea mai lungă durată a avut-o publicația Reporter, scoasă la București încă din 1933. Din 1937 își schimbă orientarea și conținutul, fiind folosită de Partid în lipsa altor publicații legale. Publicația dispăre însă, ca de altfel toate celelalte publicații progresiste, odată cu instaurarea dictaturii regale febr.1938. În cele 42 de numere din 1937 și 4 din 1938, ce se află la B.C.U., relevăm preocupările pentru Frontul Unic Muncitoresc, a popularizării momentelor revoluționare din istoria poporului român, probleme de politică externă, literatură și critică literară.

Încheiem enumerarea titlurilor de publicații cu ziarul Socialismul, intitulat "organul Partidului Socialist și al uniunii sindicale". Sub acest titlu a apărut între anii 1918-1933 (lipsește anul 1926). Specificăm că nu este vorba de "Socialismul" organul P.C.R. Între 1933-1940, apare sub titlul de Lumea nouă. Cu foarte mici lipsuri, colecția este aproape completă;

Anul 1938 a găsit întreaga opinie publică democratică românească angajată în lupta împotriva primejdiei fasciste interne și externe. O asemenea atitudine a fost determinată și de activitatea propagandistică dusă în mod organizat și deliberat de publicațiile enumerate în prezenta comunicare, precum și de alte publicații, cu aceeași orientare, care nu se găsesc la B.C.U.

Interesat în evoluția evenimentelor interne, atent la pregătirea agresiunii împotriva țării noastre din partea statelor fasciste și revizioniste, P.C.R., precum și celelalte forțe politice democratice, patriotice, au acționat permanent pe linia apărării democrației, a integrității teritoriale a țării, a independenței și suveranității sale naționale. De aci și valoarea deosebită a acestor fonduri de publicații, care oricînd pot constitui sursă de o reală documentație științifică asupra unor probleme din istoria contemporană a poporului român.

THE DEMOCRATIC AND REVOLUTIONARY PRESS BETWEEN THE WORLD WARS,
IN THE PERIOD OF FASCIZATION OF THE COUNTRY, PRESERVED IN THE
CLUJ-NAPOCA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY.

S u m m a r y

The paper tries to investigate an important stock of the Cluj-Napoca Central University Library. This informative work concentrates namely on the newspapers and reviews published between the two World Wars, with special reference to those belonging to the fourth decade of our century. The author's interest is directed towards the articles dealing with the struggle equality and rights, democracy and national independence and sovereignty. These documents have a considerable rôle in revealing the real significance of a historical period characterized by deep social unrest and manifestation of class-struggle. These democratic, progressive and antifascist publications were in their great majority initiated and led by the underground-working Romanian Communist Party.

ДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ И РЕВОЛЮЦИОННАЯ ПЕЧАТЬ В ПЕРИОД НАРАСТАНИЯ
ФАШИСТСКОЙ ОПАСНОСТИ МЕЖДУ ДВУМЯ МИРОВЫМИ ВОЙНАМИ, ОТОБРА-
ЖЕНА В ФОНДАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ Г.
КЛУЖ-НАПОКА

Р е з ю м е

Работа имеет информационный характер, опираясь на ценный фонд периодических изданий, находящихся в Центральной Университетской библиотеке г. Клуж-Напока. Говорится о газетах и журналах, которые были изданы в период между двумя мировыми войнами, останавливаясь главным образом на тех, которые появились в 40-х годах XX-го века, на статьях которых отражается борьба народных масс за общественную справедливость, демократию и национальную независимость. Они имеют особую важность для знакомства с действительными событиями, происшедшими в недрах румынского общества в период глубоких политических волнений, мощных демонстраций борьбы рабочего класса. Эти демократические, прогрессивные и антифашистские издания, в большинстве были разработаны и руководимы Румынской коммунистической партией, которая была в то время в подполье.

MANUSCRISE ROMÂNEȘTI VECHI ÎN BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
DIN CLUJ - NAPOCA

Prof. ATANASIE POPA
Cluj-Napoca

Biblioteca Universității din Cluj-Napoca, după cea a Academiei, este cea mai bogată în cărți vechi, scrise ori tipărite în mai toate limbile vechi, dispărute, dar de mare circulație, precum și în numeroase incunabule sau unicate de o valoare istorică și literară inestimabilă.

Dintre cărțile vechi, scrise pe teritoriul țării românești biblioteca dispune de un însemnat număr de cărți unice atât în limba română, cât și în alte limbi.

De data aceasta vom căuta să ne ocupăm de cartea românească veche manuscrisă, nu tipărită.

Și acest fond este destul de bogat, după cel al Filialei Academiei sau al Sibiului, pentru Transilvania, cuprinzând unele manuscrise - cu texte din secolul al XVI-lea, foarte importante pentru istoria culturii românești. Este știut că, cel mai vechi centru cultural românesc a fost în Perii Maramureșului, centru religios încă de prin secolul al XIV-lea; aici s-au copiat cele mai vechi texte românești, pentru folosul bisericilor din nordul și centrul Transilvaniei, al Bucovinei și Moldovei.

Cele mai vechi cărți manuscrise și tipărite au conținut religios, de învățătură pentru strană - și de cult - pentru altar. S-au copiat și tradus cărți manuscrise pentru strană din slavonă, fragmente din Testamentul Nou - Codicele voronețean, Psaltirea voronețeană, Psaltirea Hurmuzachi, unele socotite de către autoritățile bisericești calvine, ca cele mai necesare, pentru învățătura legii creștinești și pentru români. Aceștia li s-au adăugat și cărțile de strictă propagandă și răspândire a învățăturilor "ortodoxe" prin catechisme, sistem catolic și protestant. Astfel s-a tipărit la Brașov, în 1544, Catechismul luteran - dispărut - și după el Întrebare creștinească în 1599, tot calvinesc, iar în manuscrise - cel de la Ieud, Catechismul Bîrseanu și Catechismul Martian, ultimul făcînd parte din fondul de cărți vechi al Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj.

Profesorului Ioachim Crăciun, publicînd în facsimile catechismele amintite, încearcă să reconstituie textul original al Catechismului luteran - prima carte românească tipărită în Transilvania. Manuscrisele românești din Biblioteca centrală universitară din Cluj, cu excepția citorva, sînt cărți cu conținut religios, de cult. Sînt provenite, în cea mai mare parte, din fondul Martian și Sion sau prin achiziții de la particulari.

Dintre manuscrisele Bibliotecii, pentru strană s-au scris-copiat: Octoice-12, Cazanii-8, Ceasloave-4, Prăznicare-3, iar pentru preot și altar Molitvenice-9, Liturghi-4, și Evanghelii-2.

Este justificat numărul mai mare al cărților pentru strană, fiind mai hărăuite, mai puțin ocrotite și foarte necesare.

Dacă s-a desfăcut o carte, era legată cînd aproape nu mai era utilizabilă și cînd se găsea un credincios mai darnic, să plătească legatul cărții, cînd ocazional se abătea prin părțile locului un legător de cărți, ca Voița Suseveanul în Maramureș.

Dintre cărțile de strană, cele mai necesare sînt: Octoichul, care cuprinde cîntările și rînduiala pe cele opt glasuri în Dumineci; catavasilile care erau pentru unele sărbători; alte cîntece pentru utrenie și vecernia duminicilor.

Tot pentru strană erau Cazanile, cărți de predică pentru toate duminicile și praznicile de peste an, O citește diacul, mai învățat, în timpul Pricesnei sau la sfîrșitul liturghiei, preotul, în cele mai multe cazuri - în acea vreme - era mai puțin învățat decît diacul bătrîn sau altul dintre cei care învățau diecia alături de diecii - cantorii - dascălii bătrîni.

Toate manuscrisele sînt traduceri, mai mult sau mai puțin fidele, după altele slavone; multe sînt copii după altele mai vechi, după cum era la îndemînă un original pentru a fi copiat de un dibaci scriptor de manuscrise. Pentru unii copierea era un meșteșug bine plătit.

O altă carte compusă de copiști români era Prăznicarul. Acesta era un Antologhion-Minei, prezentat, conținînd slujba integrală a rînduielilor complete pentru slujba praznicelor și a sfinților mai mari de peste tot anul. Aceste fel de cărți erau folosite mai mult în Transilvania și numai în românește. Dintre prăznicare cunoaștem unul din 1742, de pe Someș, care avea numai primele sărbători în slavonește și un altul de la Jucul Nobil, de pe la 1731, avînd intercalat de un alt copist un text slavon pentru

1-2 sărbători. Aici vinovat este copistul care a vrut să-și arate știința în slavonic, dar a fost nevoit să revină la textele românești, ca să înțeleagă norodul și de dorința diacului. Cărți în slavonic nu avea pentru cine să le facă, poporul nu cunoștea limba și putem afirma că în vechime unele slujbe mai mari, ca înmormântarea, Spovedania, Slujba Patimilor și ale Paștilor, se făceau numai în românește, altfel poporul nu înțelegea cuprinsul slujbelor. Se va fi făcând slujba liturghiei în slavonește de către călugăr pripășit pe aici de la mănăstirile mari din Moldova (Neamțu și Putna), dar acestea erau cazuri sporadice. Îndată ce o biserică avea ca preot un călugăr, biserica era socotită mănăstire. Un asemenea caz întâlnim la Feneșel - Cluj, care păstrează un triptic din 1555, adus de un călugăr de la Athos, originar de pe aceste locuri.

În Bihor, dintre cele peste 200 de manuscrise, cunoscute sau semnalate, nu ni s-a păstrat nici un manuscris slavonesc. Acestea au circulat în Maramureș, unde catolicismul, peste unitarismul, a pătruns odată cu Unirea de la Brest-Litowsk. În 1596, bisericile ucrainiene s-au catolicizat prin limba slavă, iar cele românești au primit preoți de lege unită, tot de limbă streină, iar cărțile de slujbă le-au primit tot în limba slavonă.

În Transilvania se mai păstrează manuscrise de pe la începutul secolului al XVII-lea, Codicele Astra din Biblioteca Astra din Sibiu, un manuscris miscelaneu, ante 1620; Biblioteca mitropolitană din Sibiu are un manuscris din 1639 numit Codicele sibian care poate sta alături de Codicele Sturzan, de pe la sfârșitul secolului al XVI-lea, copiat de popa Grigore din Măhei, sau Codicele Neagoiensis, al lui popa Ion Românul, din 1620. Acestea din urmă sînt în Biblioteca Academiei. Alături de cele 75 manuscrise, Biblioteca centrală universitară clujeană are și manuscrise slavone în număr de 55, între care sînt: Evangheliile - 11, Apostol - 8, Mincie - 9, Liturghiere - 5, Octoice - 2, Psaltire - 1, Prologo-Vieți de sfinți - 2, și nici o Cazanie. Toate acestea provin din bisericile din Nordul Ardealului aduse din Moldova și Bucovina.

Lipsa Cazaniilor este explicabilă. Nu puteau să le spună românilor, decît numai în limba lor.

Manuscrisele românești de Molitvenice - Euhologii, dinainte de 1689, sînt traduceri din slavonește, iar după 1689 sînt copii după al popii Ioan din Vintî, tipărit la Bălgrad în 1689. Le

copiază mai ales Sturze moldoveanul:

În ce privește traducerea lor din slavonie, după cum afirmă popa ~~Ioan Zoba, pe care contestă afirmația lui de traducător, fiindcă~~ aceleași texte le găsim la popa Ursu, ante 1680 (1676) și la popa Pătru din Tinăud, 1685, așa că acest popa Ioan este editor, nu traducător. Maghiarismele lui pot fi atribuite fie lui popa Ursu din Cotiglet, fie lui popa Pătru din Tinăud sau chiar lui însuși.

Cazanile, în mare parte, sînt copii după Varlaam, care a trimis misionari moldoveni în Ardeal pentru întărirea românilor în legea lor străbună.

Ceasloavele sînt fie după Antia (1715), fie după cel din 1685 tipărit la Bălgrad sau după cel din Sibiu, de la 1695.

Liturghiile, în mare parte, sînt după Antia.

Grupul Miscelaneelor cuprinde diferite rînduiri din Octoloe, Ceasloave și alte texte profane.

Între manuscrise se găsește și Psaltirea în versuri după Dosofteiu, precum și alte versuri religioase sau profane.

Ca valoare istorică, de ritual și de limbă veche, două sînt mai importante: Fragmentul Drăganu (numire dată de noi) care cuprinde un fragment din Prohodul călugărilor- slujba la înmormîntare, de prin 1646 și al doilea, Catechismul Marcian, care este copie după Catechismul-coresian sau chiar luteran, de pe la 1650, textele fiind din secolul al XV-lea. Acest catechism este un Miscelaneu, cuprinde texte variate, religioase și profane, unele necunoscute literaturii vechi.

Al este și Mestegugul Psaltichiei, provenită de la Muzeul ardelean. Nu se știe de unde și prin ce împrejurare a ajuns acolo. Este de proveniență tot moldovenească.

Sînt și 2 manuscrise cu conținut istoric:

1. Cronica de la Cluj, copie a lui Radu Popescu copiată după Cronica lui Constantin Căpitanul, de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea cu titlul Cronica rerum Valachicorum.
2. Hronograf din 1724, care cuprinde Letopisețul Țării Moldovei copiat după Miron Costin de Sava Ieromonahul. A fost publicat de N. Crețu.

Dintre cărțile populare sînt copiate:

1. Alexandria în secolul al XVII-lea
2. Sindiva

3. Floarea darului de eromonahul Damaschin, apoi

4. Alăuta duhovnicască

5. Calendar cu Gromotric de ieromonah Nicolae și

6. Epistolia

Asupra unora vom reveni la prezentarea manuscriselor.

Cît privește vechimea, cele mai multe sînt din secolul al XVIII-lea, secol de mari frămîntări sociale, politice și religioase. Cartea veche tipărită, era tot mai rară. Antim este cel mai strălucitor editor de cărți de cult. Tipărește pentru preoți: Liturghii, Molitvenice, Ceasloave și Predici-; iar pentru strănă, Oc-toice și alte cărți de cult. Cu sfîrșitul secolului manuscrisele se răresc, iar în secolele următoare, cartea tipărită scoate din circulație manuscrisele vechi.

Din secolul al XVII-lea precis datate sînt două manuscrise din 1685 și 1686 ale popii Pătru din Tinăud, iar datate după grafie și cuprins, sau comparate cu alte texte contemporane, sînt 10 manuscrise, pe care le vom prezenta în capitolul următor. Din secolul al XVIII-lea sînt datate precis 34 manuscrise, iar nedatate precis, 16 manuscrise.

Din secolul al XIX-lea datate precis există 7, iar nedatate 4 manuscrise.

În total sînt 73 manuscrise vechi românești.

Este destul de impresionant și numărul de copiști care și-au scris numele pe foile bătrîne ale cărților lor "scrise de ei" cu trudă și cu osteneală.

Semnălăm manuscrisele unor copiști fecunzi ca dascălul Vasile Sturze, moldovanul, de la care cunoaștem pînă acum 31 manuscrise, popa Pătru din Tinăud, de la care cunoaștem 19 manuscrise, apoi muncăcenii: dascălul Pavel, popa Ioan și popa Nicolae, cu mai bine de 26 manuscrise. De la aceștia sînt cîteva și în Biblioteca centrală universitară, popa Pătru cu 2 manuscrise, Sturze cu 1 manuscris și muncăcenii cu 2 manuscrise.

Între copiști sînt unii care nu au manuscrise în alte colecții decît numai aici.

Aceștia ar fi: eromonahul Damaschin, Ion Erneanul, Matei Voileanu, Sava eromonahul, Nathan de la Putna și alți moldoveni ale căror manuscrise au fost colecționate de bibliofilul G. Sion. Cît privește proveniența manuscriselor, cele mai multe sînt din fondul Martian, cu 16 exemplare, între care este Catehismul-

nu Codicele - Drăganu, Fragmentul Drăganu-Prohodul, Arhieriaticonul lui Clain și altele.

În al doilea rînd ca importanță stă donacia Sion, cu 7 manuscrise, în special cele provenite din Moldova-Alăuta românească, Sindipa, Calendar și altele.

De la Cornel Pop din Zălau, fostul director al Școlii normale, s-au achiziționat 9 manuscrise, între care cele mai importante ale popii Pătru din Tinăud, din 1685 și 1686 și două Cazanii. De la Muzeul ardelean din Cluj, au intrat în fondul Bibliotecii universitare 8 manuscrise, dintre care cele mai importante sînt: Cronica de la Cluj și Cazanii din secolul al XVIII-lea,

Din fondul Lapedatu există două manuscrise; de la Muzeul de științe naturale din Cernăuți, refugiat la Sibiu, două manuscrise, între care Un Litieriu, foarte rar nu numai ca manuscris, ci și ca tipar.

De la diferiți particulari sînt șase manuscrise. Nu intră aici manuscrisele slavone, care în cea mai mare parte sînt din Moldova sau din Nordul Transilvaniei.

După localitățile unde s-au scris, sau au fost găsite, constatăm o mare varietate, atît din nordul cît și din sudul Transilvaniei. Cele provenite din fondul Marțian sînt din județele Năsăud-Bistrița, Maramureș, Valea Someșului și Bihor.

Cercetarea mai atentă a tabelelor din anexă ne conduce la concluzii interesante privind aria localităților cu cele mai multe manuscrise. Aceasta cuprinde Bihorul, Maramureșul și Sălajul. Apusezii și Sibiul sînt mai puțin reprezentate.

Privitor la decorul acestor manuscrise vechi, putem să-l caracterizăm după elementele motivelor decorative. Decorul este mai bogat la frontispicii, vignete, titluri și la inițiale, iar la foi - pagini - de titlu, mai puțin. Cele mai importante sînt manuscrisele din secolele XVII și XVIII, mai puțin cele din secolul al XIX-lea. În manuscrisele mai vechi, decorul este mai modest, copiii scriu mai greu, mina este mai puțin îndemnă-tacă.

Ca motive, cele mai frecvente sînt cele vegetale, crenguțe, frunze, flori, mai ales laleaua, apoi florile cu patru petale, în cruce. Culorile sînt vii, domină verdele, galbenul mai palid, roșul cărămiziu, brun și negru.

Dintre vignete acestea sînt mai înguste, pe lățimea paginii, cele

mai vechi sînt steluța, frînghia răsucită și mărgelile. Ultimul motiv este adus în secolul al XVI-lea din Veneția și l-a răsîndit Coresi.

Dintre copîștii acestor manuscrise se disting dascălul Sturze Vasile, ieromonahul Demaschin, popa Pătru din Tinăud, care au și o grafie personală.

Muncăcenii își împodobesc bogat manuscrisele, în special cu motive vegetale de nuanță slavă.

Ex libris are Arhieraticomul episcopului Inochentie Micu Clain din 1742 apoi și patericul lui Alesievici din 1766 care se distinge prin multe desene variate și frumoase.

Cu acestea am făcut o privire generală asupra structurii manuscriselor vechi din Biblioteca Centrală Universitară din Cluj.

În cele ce urmează vom face și o prezentare sumară a unora dintre ele.

PREZENTAREA UNOR MANUSCRISE VECHI

1. Cota 4746. Catechismul Martian, format quarto, mic. Din secolul al XVII-lea, cu texte din secolul al XVI-lea. Copistul necunoscut, grafia mai greacă, cu particularități distincte de la un text la altul. Are texte cu și fără rotacisme.

Este un Miscelaneu. Numele i s-a dat după primul text, care este o versiune a Catechismului calvinesc, foarte apropiat de versiunea coresiiană Întrebare creștinească.

Unele texte sînt atribuite ca provenind din Moldova și din nordul Transilvaniei. Drăganu a urmărit cuvîntul maire, formă de pronunțarea săsească, care se găsește și într-un text al manuscrisului. Manuscrisul nu are nici un fel de însemnare.

Din acest Miscelaneu a fost studiat numai textul Întrebării de către Al. Rosetti, Nic. Drăganu și prezentat de Ioachim Crăciun, ultimul punîndu-l alături cu alte versiuni ale acestei Întrebări, pentru reconstruirea Catechismului din 1544.

O prezentare a acestui manuscris este făcută și de autorul acestui studiu.

Dăm și cuprinsul manuscrisului:

1.f.1-2. Prefața, incompletă. Textul aproape identic cu Catechismul Birseanu.

- 2.f.2-12 Întrebare creștinească,Catechismul propriu zis.
3.f.13-17. Titlu slavonesc.Oenașele,Rugăciunile începătoare.
4.f.18-19.Cele zece cuvinte(porunci).
5.f.19-20 Văproși i otveti (întrebări și răspunsuri).
6.f.20-26 Cuvînt și pildă de viața ceștii lumi.
7.f.26v-37.Învățătura lumiei de viața de apoi.
8.f.37-39.Cuvîntu de oarcarele neguțătoriu.
9.f.39-48v.Titlu slavon.Cuvînt la preacuviosul Simeon,Stîlpnicul.
10.f.49-65v,Titlu slavon,Epistolia.
11.f.66-73.Titlu slavon,Călătoria M,D-lui la iad.
12.f.73-75v.Cuvînt de Flavian tîlharul.
13.f.75v-79v. Învățătura lui Zlataust.
14.f.80-86. Învățătura la duminica Paștilor.
15.f.86-92v. La Rusalii.
16.f.92v.-100v. La Crăciun
17.f.100v-105v.La Botezul D-lui.
18.f.106-118v. La mucenicul Gheorghe.
19.f.119-124v. La sfinții Arhangheheli.
Aceste din urmă sint Cazanii,Predici.

2.Cota 4329.Fragmentul Drăganu

Cuprinde slujba Pogrebaniei, a înmormîntării.

Studiat și publicat de N.Drăganu în Dacoromania II.1922 p.254-326. Numele dat de At.Popa.

Drăganu îl datează din prima jumătate a secolului al XVII-lea, iar textele din a doua jumătate a secolului al XVI-lea,fiind cel mai vechi text românesc al prohodului.

Țin să remarc că această slujbă în manuscrisele transilvane s-a oficiat numai în românește. Achiziționat de la C.Pop din Zălau. Manuscris de mare valoare literară.

At.Popa. Fragmentul clujean și Fragmentul Drăganu, în ms.

3. Cota 4324. Ceaslov-Octoich.

Scris de popa Pătru din Tinăud-Aleșd,Bihor, în 1685 în Cosniciu-Criștelesc, Zălau-Sălaș.Se cunosc 15 manuscrise ale popii Pătru, copiate în diferite locuri, scrise între 1673 și 1695.A copiat Cazanii, Moltivenice,Ceasloave, Octoice și altele.N-are nici un Prăznicariu. Acestea din urmă s-au scris spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea pînă pe la 1759.

Are o grafie și ortografie personală, scrisul curat și îngrijit, Ornamente puține, dintre care îl menționăm pe cel cu steluță,din

impletitură.

Provine de la C.Pop din Zalău.

4. Cota 4325. Molitvenic

Scrie de popa Pătru din Tinăud în 1688. Unele ectenii în versiune coresiană, cu texte înrudite cu ale popii Ursu din Otiglet, în Molitvenicul din 1676. Are și unele influențe calvine. Ornamentația modestă ca la nr.3. Provine de la C.Pop din Zalău.

5. Cota 4320. Octoich 1711

Copiat în Felnac-Arad de către dascălul Vasile Sturze, bediul moldovanul. Cărturar, a fost un copist productiv fiind cunoscute până acum 31 manuscrise existente sau menționate, din Bihor, Arad și Banat, pe unde a fost și dascăl, învățător. Ornamentația este bogată.

A copiat Liturghiere, Ceasloave, Octoiche, Molitvenice, ultimul după popa Ioan Zoba din Vinți, tipărit la Bălgrad în 1689. N-a copiat nici o carte de proporții mai mari (Cazanii, Psaltiri).

At. Popa, Cărturar bihorean din secolul al XVII-lea. Vasile Sturze moldovanul. În: Mitropolia Moldovei și Sucevei XLII, nr.1-2, 1966, p.54 și urm.

6. Cota 4036. Prăznicar 1726.

Copiat de dascălul Ioan din țara Ieșească, lăcuitor în Surduc-Bihor. Provenit de la C.Pop din Zalău. Titlul: Minologhiom ce să zice Sănăesariu peste tot anul-

Textele de apostol și evanghelii sînt luate din ^Testamentul Nou, de la Bălgrad, din 1648 și după Evangheliarul de la Snagov din 1683 și 1697.

Ilustrație bogată, vignete, finale, motive geometrice florale și impletituri.

Copistul este unul dintre cei trei muncăceni, dascălul Pavel, popa Ioan și Nicolae. Cel mai fecund este Pavel. Bine cunoscătorii ai limbii slave, ei scriu în românește mai des Prăznicare, cartea cea mai necesară pentru străină. Au grafie personală, caracteristică, clară, estetică și destul de ușor lizibilă. Are greșeli de pronunțare, probabil a fost de origină română, dar crescut în mediul slav-ucrainian.

Pe f.28v. însemnarea:

Scrie-am mult păcătos popa Ioan din țara Ieșească, lăcuitor în Surduc (Bihor) acesta sinăsar (Sinaxar, calendar pe tot anul, cu sfinții fiecărei zile). daci (deci) mă rog dumilor voastre

cetitori pe unde veți afla smintit un blăstămareți ce îndrep -
taț(i) cu dhul blândețelor nepoindu-ne (nepunindu-ne) în ponos,
căci eu încă nu sînt inger, nici om sfînt, ce sînt e pămînt și
~~om păcătoș și mă ertăți ca Dumnezeu să ve erte și dumilor voștre.~~
Anii Domnului 1726 mșta prier 15. În altă parte scrie Ioan Muncă-
cianul, dascăl rus.

7. Cota 4037, Prăznicar, 1739 de dascălul Pavel din Muncaci.
Proveniența tot de la C. Pop din Zălau, în 1929.

Scriș pe două coloane, grafie caracteristică muncăcenilor.
Pavel a fost dascăl, învățător, a venit cu uniăția (unirea) din
Muncaciu, ca să ajute pe ardeleni în rezistența lor față de ca-
tolicii. Textele sînt după versiune ortodoxă. Expresiile străine
sînt scrise cu greșeli. În loc de Paramei scrie Paramei, Parascova-
Paraschivă. Are și indicații slavone. Numirile unor sărbători sînt
și în limba slavă; Vovidenie, Obrezania, Straste, etc. Textele din
Apostol și Evanghelie sînt după Test. Nou din 1648, puțin mai
modernizate.

At. Popa. Dascăli muncăceni, Cluj (în manuscris)

Titu Roșu. Cinci manuscrise bihorene din secolul al XVIII-lea,
în Mitropolia Banatului, nr. 4-6, 1972, p. 246 - semnaleză două manus-
crise.

Osmoglasnic (Octoich) din 1730 și Mineiu din 1730. Scrie dascăl
Pavel Muncaciovski. În alt loc, dascăl Pavel din țara ungurească.

8. Cota 2482, Liturghii sec. XVIII popa Lup.

Manuscrisul provine din Tetiș-Sălaj. Textul identic cu cel semna-
lat de Ciuhandu, atribuit de el lui popa Pătru din Tinăud de pe
la 1685-88.

Are motive frumoase cu împletituri.

Dă indicații cum se așează miridele pe discos, diferit de cele
actuale. Are și molitva vinului pe f. 10-34, cu alt scris mai mă-
runt, apoi afurisenie pentru cine o va vinde sau cumpăra cartea
de la biserică.

Numele popa Lup este scris pe o tăbliță, pe marginea filei.

9. Cota 3282, Miscelaneu.

Scriș în 1700 de dascăl Toader din Unguraș-Sălaj.

Cuprinde Cazanii la oameni morți și versuri la Patinile D-lui.
Mai cuprinde: Paraclisul, Povestea lui Archirie, Apocalipsul, Ale-
xie omul lui Dzeu, Întrebări și răspunsuri, Versu la oameni morți.
At. Popa, Cazanii la oameni morți (în manuscris).

10. Cota 646. Cronica de la Cluj.

Cronica lui Constantin Căpitanul, copie după cronica lui Radu Popescu, de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Numara 1-a dat N.Iorga.

Are intercalat un fragment din Letopisețul cantacuzinesc. Cuprinde evenimentele de la Radu Negru pînă la Brincoveanu (1290-1653) și 1684-1724. Are 192 file. Are și multe însemnări, de pe la 1777. Semnalează apariția unei comete și cutremure.

Publicată în Magazinel Istoric pentru Dacia I-II, 1845-49, p.83-114; 147-186 și 3-15, de către A.T.Laurian și Bălcescu. Este publicat și de N.Iorga în Analele Academiei Române.

11. Cota 1272. Tetraevanghel, din 1741-Chiraleș.

Cuprinde cele 4 evanghelii, împărțirea pe zaceale, pericope. La Matei, primele capitole nu sînt după Testamentul Nou din 1648; de la zaceaua 2 încolo însă da, integral și fidel. De la f.177v este Sbornic cu arătarea textelor pe zile. De la f.179 cuprinde și texte din Apostol. Ultimul către Evrei, zac.314, f.185v. Folosește cuvîntul ereî - preot, care nu este folosit în Ardeal, ceea ce presupune probabil folosirea unui izvor moldovean.

Provine din fondul vechi (1905) al Bibliotecii; a aparținut familiei Anca, cantor în Chiraleșiu. Are decor bogat, pe prima pagină, biserică cu două turnuri masive. Frontispicii, vignete, motive geometrice și motive cu mărgele caracteristice manuscriselor ardelenesti.

Biserica din Chiraleș a fost adusă în Muzeul etnografic în aer liber din Cluj.

At.Popa, Biserica de lemn din Chiraleș, în: Anuarul Muzeului Etnografic din Cluj, 1966.

12. Cota 4072. Arhieraticon-1748.

Cuprinde rînduiala hirotoniilor și hirotosiiilor pe care le săvîrșește numai arhierul. Este unicul manuscris de acest fel.

A fost proprietatea episcopului Inochentie Clain din Blaj și a fost scris în 1748, mai corect tradus de către unul care nu știa perfect românește.

Pe foaia de titlu este un frontispiciu în culori cu "Ex librisul lui Clain cu data de 1748 și textul: Ex Libris Joannis Jn.L.E. Klein Epp. Fogarasiensis 1748 8 bis a Vlădichii de la Făgăraș, din Ardeal 1748 oct. 8 zile.

Scris frumos, clar, după tipar. N-are nici o însemnare de copist.

Vignete în stil apusean. Are și motivul cu "mărgele". Titlurile ca o broderie.

Popa Pătru din Tinăud a copiat și el un Arhieraticon-Tirnosonie dar acesta este pentru sfințirea bisericii care se face tot de către arhieru.

Provine din fondul Marțian.

13. Cota 4045. Octoich. 1717.

Copiat pentru popa Ioan din Rucăr. A fost și în familia Fleșeriu din Barcla. Bogat ilustrat. Are și indicații slavone. Texte vechi.

14. Cota 4069. Epistolia sec. XIX.

Are și Taina ascunsă cu înfrentarea jidovilor.

Taina ascunsă de Neofit, scrisă împotriva jidovilor de monahul Neofit, în care se arată ritualul evreesc cu singe de creștin. Provine din Moldova.

Titlul: Taina ascunsă și acum descoperită asupra jidovilor pentru singele care eu(iau) ei de la creștini și ce făc cu dînsul. cu dovedire din Sf. Scriptură de Neofit cel mai mic între monahi care mai înainte a fost învățător în jidovime.

Înfrentarea a fost și tipărită în 4 ediții diferite.

15. Cota 1106. Mestșugul Psaltichiei.

În 1746 a fost la preotul reformat din Abrud. Titlul l-a tradus (din slavonește? și grecește?) Moldovan Gergely: Mestșugul glasurilor coborătoare a Psaltirei; "Începutul cu dumnezeu cel sfînt al semnelor mestșugul Psaltichiei, al glasurilor suitoare și celor pogoritoare, a trupurilor și a duhurilor și a toată darea îndemână și urmărirea(?) D; rea. S-au alcătuit întrînsa a de vechi și noi alcătuit-au carii după vremi s-au arătat".

Scris frumos, inițiale în stil italian cu floricele. Motive florale ca o broderie în albastru și roșu, cu gust.

17. Cota 4086 Cronograf 1724 de Sava ieromonahul.

Cuprinde Letopisețul Țării Moldovei. Copie după Miron Costin. Publicat în Uricar, V, XXIV, Epilog lung.

17. Cota 4199. Pentecostar (1751) dascăl Damaschin, ieromonah.

Cuprinde slujbele de la Paști pînă la Rusalii.

Achiziții din Frundul Bîrgăului, donația Marțian.

Are forme dialectale; inviet, prigorit-au. Pe scoarțe sînt file cu text slavon, caractere unciale. Nu are ornamente.

18. Cota 4249. Strastnic. 1750. Măgura Rodnei.

Copie după Triodul din 1726.

Pe coperta a doua sînt desenate 5 cercuri concentrice și alte două sferturi de cerc. O jumătate din figură împărțită în 6 sectoare și în fiecare sector cîte o literă, și pe cel extern la fel. Nu se dă nici o explicație ce simbolizează. Ar fi ccva calendar.

19. Cota 4269. Litieriu 1774 de Nathan Ieroschimonahul bătrîn Provine din Bucovina. Cuprinde un pomelnic începînd de la Ștefan cel Mare pînă după moartea lui Nathan. Scrisul imită tiparul. Estenia morților în slavonește.

Notează că: "despre cel vechiu s-a înnoit și mai cu bună rînduială pre cele 6 zile a săptămîinii s-au așezat, în zilele lui Dositei, episcopul Rădăuților și a Hotinului".

Are și versuri reușite. Ordinea pomenirilor pe zile.

Cuprinde și date interesante din viața mănăstirii Putna.

"În păcate îmbătrînitul

Nathan cel din Sihăstrie

Pomenit și el să fie"

Această carte a fost tipărită în 1807 la Iași, în 1809 la Rîmnic și din nou în 1821 la Iași, sub titlul de Panahida și litia mică. Cota B.R.V. 723.

20. Cota 4248. Molitvenic-1722.

Provenit din Preluca-Lăpuș. Cuprinde și Cazaniile la morți, Apostoli și Evanghelii alături de slujbele din Molitvenic. Are și Sinaxarul. Textele pentru Apostol și Evanghelii sînt după Testamentul Nou din 1648.

Vignete cu modele geometrice și capete de finger. Inițiale încadrate și motive din cercuri concentrice.

21. Cota 4327. Cazaniile la oameni morți-1725. Simeria.

a fost pe la Măguri, Bîrsău-Hunedoara.

Pe f.16 notează: "S-au scris prin mine smerit și tuturor plecat preot Mihail Popovici Simeri(a) paroh neunit. A.D. 1790 iunie.

Cazaniile sînt după cele de la Bălgrad din 1689.

Din cuprins:

1. Fragment din Cînd a mers Maria la iad.

2. Ertăciuni la oameni morți.

3. Cazania sf. Ioan Bogoslov. Este Apocalipsul lui Ioan, text luat după cele vechi din Codicele Marțian și Codicele sturzan.

4. Cazania la ieșirea sufletului.

5. Epistolia. redacție veche.

At. Popă, Cazanii la oameni morți, Cluj, 1965, în ms.

22. Cota 4351. Alexandria. Secolul XVII.

~~Redacția veche, cu forme de limbă ieșite din uz. Față de alte redacții, aici textul este mai prescurtat. Grafia veche, aduce cu manuscrisul de la Ieud.~~

Comparat cu versiunile de tipar din 1794 de la Sibiu și din 1796 de la Movilău, are multe locuri identice, dar cu forme mai vechi, ex. dușu- duș-dus, fece, nește, se dejuță-slobozi - sufletul, svrășenie.

Însemnare din 1751. Hirtia n-are filigrane.

Alexandria a circulat ceva mai puțin în Transilvania.

23. Cota 4352 Miscelanau - 1708

Manuscris vechi, textele din altele mai vechi, tot din Molitvenic. Are apropieri cu ale popii Pătru din Tinăud. Însemnare din 1708. Unele cîntece la oameni morți sînt compuse în stil calvinesc, iar la Prohod stihurile sărutării sînt predicuțe ca la Ursu.

Iată cîteva versuri dintr-un cîntec la morți:

Acuma mă duc la viață

În grădina raiului

Fi-voiu în voe domnului

Împlutu-s-au acuma tote

Ce-am fost-o zit(?) în viță(viață)

Cum că voi plăti morții

Si uluita drept

Să cum iau plata morții

Ce viațe de vecie

Are ornamente cu motive vechi, frînghie, împletituri. Vignete

24. Cota 4255. Cazanii. Sec. XVII.

Cuprinde Cazaniile-Învățăturile- peste tot anul. La prima comparare, s-ar putea admite că sînt după Varlaam. Anul, locul și copistul necunoscuți. Ar putea să fie o copie după Cazania Ursu, care este tot copie după Cazania lui Lăpușneanu din secolul XVI-lea (1560-1570).

Frontispicii mari, motive vegetale, laleaua.

At. Popă. A existat o Cazanie moldovenească în sec. al XVI-lea, în: Cercetări de lingvistică, 1965, nr.1.

Am prezentat un număr redus din manuscrisele pe care le socot de o importanță mai mare. De altcun, fiecare manuscris își are valoarea lui istorică, literară, religioasă și artistică. Studiul lor

nu s-a făcut decît într-o măsură foarte redusă.

Prin prezentarea lor, dorim să atragem atenția asupra lor, cu dorința de a fi cunoscute și în cercuri mai largi. Este foarte indicată publicarea unui catalog cu prezentări mai complete, transcrieri, facsimile, filigrane și motivele decorative în culorile originale.

În Anexă dăm:

1. Cîteva însemnări.

2. Lista manuscriselor pe materii, în ordine alfabetică, indicînd și cotele.

3. Lista copiștilor.

4. Vechimea manuscriselor.

5. Localitățile unde s-au scris, s-au găsit manuscrisele.

6. Lista lor după cotele de înregistrate în catalog.

7. Fișele manuscriselor, în extras, în vederea întocmirii unui catalog complet.

Însemnări.

1. Cota 4325. Molitvenic.

f.67v. Cu mila lui Dumnezeu eu popa Pătru din Crișul Repede din sat din Chinăud (cu ț moale, ca ungureșcul ty), am scris această carte cînd au fost anii din ridicarea lumii 7196, de la nașterea lui Hs.1688, crugul Soarelui au fost 26, crugul Lunei în 14, litera psi și am gătat pînă aicea cu scrisoarea în luna lui Martț (Martie) în 28 de zile miercuri.

2. Cota 4324. Ceaslov-Octoich-1686.

f.142v. La sfîrșitul ceasului întîiu:

Eu popa Pătru din Crișul Repede din sat din Chinăud am scris această sfîntă carte pînă aicea cînd am locuit în Cristelic.

Anii de la nașterea domnului nostru Is.Hs.1686.Sfîrși-iu în priiriu (prier-aprilie) în 22 zile.Am scris pînă aici cu mila etotputernicului Dzeu. Amin.

f.194v.jos* Scris-am eu popa Ursu

f.388, epilogul: Scris-am eu popa Pătru din Cosnici anii de la Hs 1688 în marți(martie) în 10 zile sîmbătă.

3. Cota 2482.Liturghii.Popa Lup, sec.XVIII.

pe f.10-34, alt scris, mai mărunt.

Pomeneste dñne robul tău Uțul și sotul său Mărie împărăția cerii lui (lipsă foi).Găvrilă, pomeneste dñne (lipsă foi multe).Tatu. Uț. din Tetiș și au lăsat în mărul fetei sale anume Anisie

liturghie 8 florinți și omoglasnic 4 florinți...Și care cumva să moară acia fată și de ave rod dintrinsa să nu margă pe pre rodul ei, iar de nu vor fi a ei destoinici de ~~această carte în~~ (ea) să-și margă pe rodul ei înapoi de unde s-au și început și să nu margă această carte în mână streină. Această carte nice să o cumpere nime ce cine o va fura și a vinde să fie preclat și cine va cumpăra încă să fie anathima.

4. Cota 8182, Miscelaneu, din 1700 de dascăl Toader din Unguraș-Sălaj.

pe f. 71v. mțsa martie în 22 zile, sfârșit și lui dzeu laudă. Scris-am eu dascăl Toader bătrînul de la Unguraș aceste Cazanii, să-i fie pomână și lui și părinților lui pînă la a 7-a sămînță. În sămînța și în mina cui va rămănea să-i pomenească totdeauna în veci Amin.

5. Cota 1272. Tetraevanghel, 1741-Chiraleș

Anti domnului 1741 scris-am când am cumpărat această sf. evanghelie, noi sătenii din Chiraleș, drept 12 florinți că ve fie moșie să nu o putea nime lua din besereca Chiraleșului, cine o se luo sau să o vînză să fie afurisit de cei 318 oțeți di nichie (Niceae).

6. Cota 4045. Octoich. 1717 popa Ioan din Rucăr.

f. 576. Slavă cinste și inchinăciune celui în Troița unui Dumnezeu, care mi-a ajutat de-nceput de văzut și sfârșitul. Iar cei ce veți ceti bucurați-vă în domnul. Și mă rog ce veți afla greșală îndreptați cu Dlul blândețelor, iar nu-m(i) imputareți că nu-i nime fără greșală. Și acest octoich l-am scris pe sama popa Ion din Rucăr feciorul popii. Vleat 1717.

7. Cota 4248. Molitvenic. 1722.

f. 209v. La Păscălie notează: "le-am scris slavonește pînă la vărută (?)... ce să zice mâna anului, apoi celelalte înainte rumănește. Iar când nu-i visect de la slova cea mai mare le iei pe rînd începînd de la această slovă 3,3 anul 1759 și celelalte drept de la vei afla.

B I B L I O G R A F I A S E L E C T I V Ă

1. BÎRSEANU, ANDREI Catechismul luteran românesc. În: Analele Acad. Rom. Seria III, 1923, Tom. 1, Mem. 3.
2. CARTOJAN, N. Istoria literaturii române vechi. Vol. 1-3. București, 1940-1943.
3. CARTOJAN, N. Cărțile populare în literatura română. Vol. 1-2. București, 1929-1938.
4. CIORANU, ST. Începuturile scrisului în limba românească. București, 1941.
5. CIUHANDU, GH. Vechi urme de cultură românească în Bihor. În: Cele trei Crișuri. Oradea, 1920-1922.
6. BIANU, I. Texte de limbă din secolul al XVI-lea. București, 1925.
7. CRĂCIUN, I. Catechismul românesc din 1544 urmat de celelalte catechisme româno-luterane. Sibiu, 1945.
8. DEMENY L.-SIMONESCU, DAN Un capitol important din vechea cultură românească. Tetraevanghelul de la Sibiu, 1546. În: Studii și cercetări de documentare și bibliologie, 1965.
9. DIMITRESCU, FL. Contribuții la istoria limbii române vechi. București, 1973.
10. DRĂGANU, N. Manuscrisele Liceului grăniceresc Gh. Coșbuc din Năsăud-Codicele Drăganu. În: Dacoromania, Cluj, III, 1924.
11. DRĂGANU, N. Un fragment din cel mai vechi molitvenic românesc. În: Dacoromania, II, 1921-1922.
12. FIRU, N. Vechi urme de cultură românească în Bihor. Oradea, 1922.
13. DRĂGANU, N. Catechisme luterane. În: Dacoromania, II, 1922.
14. LUPȘA, ST. Istoria bisericească a românilor bihoreni. Oradea, 1935.
15. MANGRA, V. Cercetări literare-istorice. Vol. 2. București, 1896.
16. MAREȘ, AL. Prima Pravilă bisericească tipărită în limba română. În: Limba Română, 1969.
17. METEȘ, ST. Istoria bisericii românești din Transilvania. Sibiu, 1935.
18. Biblioteca Centrală Universitară din Cluj./ Ghid ilustrat/. Cluj, 1965.
19. OLTEANU, PANDELE Contribuții la problema începuturilor și promovării scrisului românesc. În: Limbă și Literatură, București, 1964.
20. PANAITESCU, P. P. Începuturile și biruința scrisului în limba română. București, 1965.

21. PIRU, Al. Literatura română veche, București, 1962.
- ~~22. POP, DARIU. Mărturie strămoșești. Satu-Mare, 1938.~~
23. POPA, AT. A existat o Cazanie moldovenească în secolul al XVI-lea. În: Cercetări de Lingvistică, nr.1, 1965.
24. POPA, AT. Codicele ASTRA. În: Mitropolia Ardealului, nr.7-8, 1963.
25. POPA, AT. Canonul Ursu. În: Mitropolia Banatului, nr.4-6, 1973.
26. POPA, AT. Copiști și manuscrise în Bihor în secolele XVII-XVIII (ms.)
27. POPA, AT. Biserica de lemn din Chiraleș. În: Anuarul Muzeului Etnografic. Cluj, 1961-1966.
28. ROȘU, TITUS Cinci manuscrise bihorene din secolul al XVIII-lea. În: Mitropolia Banatului nr.4-6, 1972.
29. ROȘU, TITUS Însemnări și inscripții bihorene. Beiuș, 1941.
30. STREMPPEL, C. Copiști și manuscrise românești până la 1800. București, 1959.

OLD ROMANIAN MANUSCRIPTS IN THE STOCKS OF THE CLUJ-NAPOCA
CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

S u m m a r y

The stocks of the Cluj-Napoca Central University Library are quite rich in old Romanian, Slavonic, Latin, Hungarian manuscripts as well as in documents written in other languages.

The old Romanian manuscripts coming down from the XVII-XVIIIth centuries include 73 titles. The paper especially refers to those that exercised an influence on old Romanian language and literature; Most of them are books of religious and didactic character; there are also profane documents: folk legends or books on historical themes.

The oldest and implicitly the most valuable of them is the Martian catechism, which has been for a long time unknown and insufficiently studied. The oldest texts belong to the XVIth century it was copied only at the beginning of the XVIIth century. This catechism is identical to the "Christian question" of Coresi from 1559, the Birseanu catechism and the luteran one. Its name derives from its donator Iuliu Martian from Năsăud and it was presented by N. Drăgan, Al. Rosetti and I. Crăciun. The annexe of the paper gives an index of titles, their oldness and the names of copyists.

СТАРЫЕ РУМЫНСКИЕ РУКОПИСИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ Г. КЛУЖ-НАПОКА

Резюме

Центральная университетская библиотека г. Клуж-Напока - самая богатая по количеству книг на разных языках и множеством заглавий, в то же время, располагая значительным фондом старых рукописей на румынском, на славянских, латинском, венгерском и других языках.

Фонд старых румынских рукописей XVII - XVIII вв. содержит 73 заглавия, на основных из которых останавливается данная работа. Отмечаются несколько самых значительных рукописей по старому румынскому языку и литературе, выявляя их ценность. По содержанию, большая часть рукописных книг - это книги религиозного характера, поучительные, светская литература, народные легенды и исторические былины.

Как самую древнюю и ценную с исторической и литературной точки зрения, выделяем рукопись Катехизис Марциана, известный, но ещё неизученный. Она написана в начале XVII-го века, но большинство текстов взяты из XVI-го века. Этот Катехизис одинаков с Вопросом христианства Кореси 1559 года, Катехизисом Бырсеану, Лютеранский Катехизис 1544 г., исчез. Заглавие взято из первого текста Катехизиса -Вопрос- и был подарен библиофилом Юлианом Марцианом из Несеуда. В конце прилагаются списки заглавий, древность, переписчики и места их переписи.

C O T E L E

Anexa 1.

Nr.	Vechimea	Titlul	Cota
1.	1759	<u>Cronica de la Cluj. Letopisetul Țării Românești.</u>	546
2.	s. XVIII	<u>Tifcul Apocalipsului; Arătarea s. evanghelist Ioan</u>	889
3.	/1772/.	<u>Mesteșugul Psaltichiei</u>	1106
4.	1753	<u>Miscelaneu-Molitvenic. Are și versuri la sărbători.</u>	1107
5.	/ 1741/.	<u>Tetraevanghel. Chiraleș.</u>	1272
6.	1777	<u>Miscelaneu</u>	1794
7.	1742	<u>Străstnic românesc</u>	2246
8.	s. XVIII	<u>Liturghii</u>	2252
9.	s. XVII	<u>Miscelaneu</u>	2267
10.	s. XVII	<u>Liturghii, popa Lup</u>	2482
11.	s. XVIII	<u>Ceaslov</u>	2504
12.	s. XVIII	<u>Octoich-Evanghelii</u>	2507
13.	1720	<u>Molitvenic</u>	3137
14.	/ 1700/	<u>Miscelaneu</u>	3202
15.	s. XVIII	<u>Ceaslov</u>	3203
16.	1750	<u>Cazanii</u>	4031
17.	1839	<u>Cazanii</u>	4032
18.	s. XVIII	<u>Vieți de sfinți</u>	4035
19.	1726	<u>Minologhion-Prăznicariu</u>	4036
20.	1739	<u>Prăznicar</u>	4037
21.	1717	<u>Octoich</u>	4045
22.	1728	<u>Cazanii</u>	4046
23.	s. XVIII	<u>Evanghelier</u>	4050
24.	s. XIX	<u>Ceaslov</u>	4055
25.	1800	<u>Miscelaneu</u>	4061
26.	s. XIX	<u>Sitipa filozoful</u>	4062
27.	s. XVII	<u>Cazanii</u>	4063
28.	s. XIX	<u>Epistolia</u>	4069
29.	s. XVIII	<u>Octoich</u>	4070
30.	1805	<u>Octoich</u>	4071
31.	1742	<u>Arhieraticon</u>	4072
32.	1724	<u>Hronograf. Cronical Moldovei</u>	4086

Nr.	Vechimea	Titlul	Cota
33.	/1750/	<u>Apostoli și Evanghelii</u>	4092
34.	s.XVII	<u>Cazanii</u>	4107
35.	s.XVIII	<u>Strastnic</u>	4197
36.	s.XVIII	<u>Pentecostar</u>	4199
37.	1722	<u>Molitvenic</u>	4248
38.	1750	<u>Strastnic</u>	4249
39.	s.XVII	<u>Cazanii</u>	4255
40.	1737	<u>Octoich</u>	4256
41.	1737	<u>Euhologiu</u>	4257
42.	1741	<u>Liturghii</u>	4258
43.	1774	<u>Litieriu</u>	4261
44.	1726	<u>Octoich</u>	4318
45.	1711	<u>Octoich</u>	4320
46.	1728	<u>Molitvenic</u>	4321
47.	1813	<u>Calendar-Gromovnic</u>	4322
48.	1686-88.	<u>Ceaslov-Octoich</u> popa Pătru din Tinăud	4324
49.	1685-88.	<u>Molitvenic redus</u> , popa Pătru din Tinăud	4325
50.	1724.	<u>Molitvenic</u>	4326
51.	1780.	<u>Cazanii pentru morți</u>	4327
52.	s.XVII	<u>Fragmentul Drăgamu</u>	4329
53.	s.XVII	<u>Pravila</u>	4330
54.	1801	<u>Molitvenic</u>	4332
55.	s.XVIII	<u>Octoich mic</u>	4333
56.	1747	<u>Catavăsier</u>	4334
57.	1750	<u>Octoich</u>	4335
58.	1821	<u>Alăuta duhovnicească</u>	4339
59.	s.XVIII	<u>Floarea darului</u>	4344
60.	s.XIX	<u>Versuri</u>	4345
61.	1749	<u>Miscelaneu</u>	4348
62.	s.XVII	<u>Alexandria</u>	4351
63.	1708	<u>Miscelaneu</u>	4352
64.	1729	<u>Octoich românesc</u>	4355
65.	1741	<u>Euhologiu-Molităvnic</u>	4365
66.	s.XVIII	<u>Octoich</u>	4367
67.	s.XVIII	<u>Rânduiala liturghiei</u>	4369
68.	s.XVIII	<u>Prohodul</u>	4386
69.	1761	<u>Răzumnic</u>	4390
70.	s.XVII-XVIII	<u>Psalmi versificați</u>	4596

Nr.	Vechimea	Titlul	Cota
71	XIX	Vearșuri	4345
72	1766	Vieți de sfinți, Alesioviți	4608
73	XVIII	Vieți de sfinți	4055

VECHIMEA

Anexa III

I. Secolul XVI-XVII.

1. Catehismul Marțian	4746
2. Fragmentul Drăganu	4329

II. Secolul XVII

a. Datate precis:

1. 1686-88. <u>Ceaslov-Octoih</u> popa Pătru din Tinăud	4324
2. 1685-86. <u>Molitvenic</u> , popa Pătru din Tinăud	4325

b. nedatate precis:

1. Alexandria, Ieud	4351
2. Cazanii	4235
3. Cazanii	4107
4. Cazanii	4063
5. Liturghia, popa Lup, Tetiș	2482
6. Miscelaneu	2267
7. Pravila, logofăt Ioan	4330
8. Psalmi Versificați	4596

III. Secolul XVIII

a. Datate precis:

1. 1700 Miscelaneu, dascăl Toader din Unguraș	3202
2. 1708 <u>Miscelaneu</u>	4352
3. 1711 Octoih, V. Sturze, Felnac	4320
4. 1712 Octoih, popa Flor Belfir	4609
5. 1717 Octoih, popa Ioan, Rucăr	4045
6. 1720 Molitvenic, popa Luca	3137
7. 1722 Molitvenic, Preluca	4284
8. 1724 Hronograf, ierm. Sava	4086
9. 1724 Molitvenic, popa Simion	4326
10. 1726 Octoih, diacul Gheorghe din Hunedôara	4318

11.1726	Minologhion dascăl Ion muncăcianul	4036
12.1728	Cazanii, popa Ioan, sic.	4046
13.1728	Molitvenic, popa Mihai din Odorheiu	4321
14.1729	Octoih, popa Gheorghe din Hunedoara	4335
15.1737	Euhologiu	4257
16.1737	Octoih, Man logofătul	4256
17.1739	Praznicar, dascăl Pavel din Muncaci	4037
18.1741	Euhologiu, diacul Vasilie din Boiereni	4365
19.1741	Liturghii	4258
20.1741	Tetraevanghel, Chirales	1272
21.1742	Arhieraticon	4072
22.1742	Strastnic, Luca de la Răstoci	2246
23.1747	Catavasier	4334
24.1749	Miscelaneu, Logofăt Ion Erneanul	4348
25.1750	Cazanii	4051
26. /1750/	Cronica de la Cluj	646
27. 1750	Evanghelie-Apostol	4092
28.1750	Octoih, Matei Voileanu	4335
29.1750	Strastnic	4249
30.1753	Miscelaneu, diac Grigorie din Hideaga	1107
31.1761	Răzumnic	4390
32.1766	Vieți de sfinți, A. Alesievici	4608
33.1774	Litieriu	4261
34.1777	Miscelaneu	1794
35.1780	Cazanii, Mihai Popovici	4327

b. Nedatate precis:

1.	Ceaslov	2504
2.	Ceaslov	3203
3.	Floarea Darului, erm. Damaschin	4344
4.	Evangheliar, popa Ioan Herina	4050
5.	Liturghii	2252
6.	Randuiala Liturghiei	4369
7.	Meșteșugul Psaltichiei	1106
8.	Octoih	4367
9.	Octoih Mic, erm. Damaschin	4333
10.	Octoih	4070
11.	Octoich-Evanghelii	2507
12.	Pentecostar erm. Damaschin	4199
13.	Tilcuirea Apocalipsului	889

14. Strastnic . 4197
15. Vieti de sfinți 4035

IV. Secolul XIX.

a. Datate precis:

1. 1800 Miscelaneu, Chesinț 4061
2. 1801 Molitvenic, Dumitru Filip din Inău 4332
3. 1805 Octoih 4071
4. 1813. Calendar, ierei Nicolae 4322
5. 1821 Alăuta Duhovniccască 4339
6. 1839. Cazanii, popa Gh. Serbeni 4032
7. 1856. Prohodul 4356

b. Nedatate precis:

1. Ceaslov 4055
2. Epistolia 4069
3. Sitipa 4062
4. Versuri 4345

PROVENIENȚA

Anexa IV.

I. Fondul Marțian

1. 4050. XVIII. Evangheliar
2. 4072 1742 Arhieraticon
3. 4092 1750 Evanghelii-Apostoli
4. 4197 XVII Strastnic
5. 4199 XVIII Pentecostar
6. 4249 1750 Strastnic
7. 4257 1737 Euhologiu
8. 4329 XVII Fragmentul Drăganu
9. 4330 XVII Pravilă
10. 4332 1809 Molitvenic
11. 4333 XVIII Octoih Mic
12. 4334 1747 Catavasier
13. 4335 1750 Octoih
14. 4344 XVII Floarea darului
15. 4348 1749 Miscelaneu

16. 4352 1708 Miscelaneu
17. 4746 XVII Catechismul Marțian

II. Fondul Sion.

1. 4062 Sidipa
2. 4069 XIX Epistolia
3. 4070 XVIII Octoih
4. 4061 1805 Octoih
5. 4322 1813 Calendar
6. 4339 1821 Alăuta duhovnicească
7. 4386 1856 Prohodul

III. Muzeul Ardelean

1. 646 XVIII Cronica de la Cluj
2. 889 XVIII Tîlcul Apocalipsului
3. 1106 1772 Psaltichia
4. 1107 1753 Miscelaneu
5. 2507 1786 Octoih-Evanghelie
6. 3201 1700 Miscelaneu
7. 3203 XVIII Ceaslov
8. 4107 Cazanii

IV. Cornel Pop, Zălau

1. 4035 1720 Prăznicar
2. 4037 1739 Prăznicar
3. 4046 1728 Cazanii
4. 4255 XVII Cazanii
5. 4256 1737 Octoih
6. 4321 1728 Molitvenic
7. 4324 1686 Ceaslov
8. 4325 1685 Molitvenic
9. 4326 1728 Cazanii

V. Donația Lapedatu

1. 4609 1712 Octoih
2. 4608 1766 Vieți de sfinți

VI. Muzeul de Stiinte Naturale, Sibiu

1. 4265 1774 Litieriu
2. 4355 1729 Octoih
3. 4369 XVIII Octoih

VII. Varia.

1. 2267 XVII Miscelaneu, Bențea Ion, Tetiș
2. 4031- 1750 Cazanii, A. Filimon, Tg. Mureș
3. 4032- 1831 Cazanii, A. Filimon, Tg. Mureș
4. 4035- XVIII, Vieți de sfinți, Al. Pop Frinceni
5. 4063 XVII. Cazanie, Prof. univ. Iosif Popoviciu
6. 4318-1726. Octoih, Iosif Popoviciu
7. 4258-1741. Liturghie, Costea, Gherla
8. 4327-1780, Cazanii la morți, Prin anticariat
9. 4369-XVII, Rânduiala Liturghiei, Prin anticariat

Fără indicații

1. 1262-1772. Tetraevanghel, Fond vechi
2. 1794-1777. Miscelaneu
3. 2246-1742. Strastni
4. 2252-XVIII. Liturghii
5. 2482-XVII. Liturghii
6. 2504-XVIII. Ceaslov
7. 4055-XIX. Ceaslov
8. 3137-1720. Molitvenic
9. 4045-1719. Octoih
10. 4061-1800. Miscelaneu
11. 4086-1784. Hronograf
12. 4248-1722. Molitvenic
13. 4320-1711. Octoih
14. 4343-XIX. Versuri
15. 4351-XVII. Alexandria
16. 4365-1741. Euhologiu
17. 4390-1761. Razumnice
18. 4596-XVII/XVIII/; Psalmi versificați

LOCALITĂȚI

1. Abrud-Alba	cota 1106
2. Aleuș-Arad	4061
3. Bărcuț-Brașov	4045
4. Belfir-Bihor	4609

Anexa V.

5.	Birsău-Hunedoara	cota 4327
6.	Blaj	4072
7.	Bođaciu /?/	2507
8.	Bofereni-Maramureş	4365
9.	Boholt-Hunedoara	4327
10.	Chechiş-Tetiş,Sălaş	2267
11.	Chesinţ-Arad	4061
12.	Chiraleş-Bistriţa	1272
13.	Cluj	646
14.	Cosniciu-Sălaş	4324
15.	Dirja-Sălaş	2267
16.	Făgăraş	4072
17.	Feldru-Năsăud	4344
18.	Felnac-Arad	4320
19.	Filipeni-Bacău	4071
20.	Gălpia-Sălaş	4321
21.	Herina-Bistriţa	4050
22.	Hideaga-Maramureş	1107
23.	Hundorf-Sighişoara	4335
24.	Hunedoara	4318
25.	Hunedoara	4355
26.	Ieud-Maramureş	4351
27.	Inău-Maramureş	4332
28.	Jac-Sălaş	4365
29.	Măgura-Năsăud	4249
30.	Măgura-Maramureş	4035
31.	Măgura-Hunedoara	4327
32.	Mehadia-Caraş	4608
33.	Mierag-Bihor	2658
34.	Mijloceni Birgăului-Bistriţa	4199
35.	Moldova	4396
36.	Muncaci- U.R.S.S.	4036
37.	Nădăşti-Hunedoara	4335
38.	Năsăud	4746
39.	Odorheiu-Sălaş	4321
40.	Petrilova-Caraş	4335
41.	Preluca-Maramureş	4248
42.	Preluca-Alba	4035
43.	Putna	4261

44. Răstoci-Sălaj	cota 2246
45. Rucăr-Braşov	4046
46. Rusul Birgăului-Bistriţa	4333
47. Selişte-Arad	4061
48. Sic-Cluj	4046
49. Simeria-Alba	4327
50. Surduc-Sălaj	4036
51. Saleu-Bistriţa	4330
52. Şerbeni-Mureş	4032
53. Ştenea-Sibiu	4250
54. Ţelec-Mureş	4318
55. Tinăud-Bihor	4324
56. Toc-Arad	4061
57. Turdaş-Hunedoara	4063
58. Udeşti-Suceava	4322
59. Unguraş-Sălaj	3202
60. Vaidanaza-Vivodeni	4320

COPISII

1. Anton Alesiovici, Pateric, 1766, Mehadia	4608
2. dascăl Damaschin, ermonah, Octoih, XVIII, Rusul Birgăului	4333
3. ermonah Damaschin, Floarea darului, XVIII, Feldru	4344
4. dascăl Damaschin ermonah, Pentecostar, XVIII, Mijlocenii Birgăului	4199
5. logofăt Ion Erneanul, Miscelaneu, 1749	4348
6. logofăt Ion Erneanul, Miscelaneu, 1750, Hundorf	4335
7. Filip Dumitru, Molitvenic, 1801, Inău	4332
8. popa Flor, Octoih, 1712, Belfir	2658
9. popa Gheorghie, Cazanii, 1833, Serbeni	4032
10. diaconul Gheorghie, Octoih, 1726, Hunedoara	4318
11. popa Gheorghie, Octoih, 1729, Hunedoara	4365
12. diaconul Grigorie, Miscelaneu, 1753	1107
13. logofăt Ion, Pravila, XVII, Moldova și logofăt Eustratie	4330
14. dascăl Ion muncăcianul, Minologhion, 1726, Surduc	4036
15. dascăl Ion moldovanul, Razumnic, 1761	4390
16. popa Ioan din Herina, Evangheliar, 1774	4050
17. popa Ioan, Cazanii, 1728, Sic	4046
18. popa Ioan, Octoih, 1717, Rucăr	4045

19. popa Luca, Molitvenic, 1720	3137
20. popa Luca, Strastnic, 1742, Răstoci	2246
21. popa Lup, Liturgia, 1650	2482
22. popa Lup, Alexandria, XVII	4351
23. logofătul Man, Octoih, 1737, Stenea	4256
24. popa Mihai, Molitvenic, 1728, Odorheiu	4321
25. ieroshimonah Nathan, Litieriu, 1774, Putna	4261
26. ierei Nicolae, Gromovnic, 1813, Odești	4322
27. dascăl Pavel muncăcianul, Prăznicar, 1739	4037
28. popa Pătru Molitvenic, 1685, Tinăud	4325
29. popa Pătru, Ceaslov, 1686, Cosniciu	4324
30. Mihai Popoviciu, Cazania, 1780	4327
31. Natanail Popoviciu, Tîlcul Liturghiei, 1800, Chesinț	4061
32. Grigorie Popoviciu, Gromovnic, 1813, Odești	4322
33. Rus Grigora, Miscelaneu XVIII, Tetiș	2267
34. Sava, ieromonahul, Hronograf, 1724, Moldova	4036
35. popa Simion, Molitvenic, 1724	4324
36. popa Ștefan, Molitvenic, 1801, Inău	4332
37. Stan zugravul, Octoih, 1750, Huniedoara	4335
38. dascăl Sturze Vasilie, mold. Octoih, 1711, Felnac	4320
39. dascăl Toader, Miscelaneu, 1700, Unguraș	3202
40. dascăl Vasilie, Euhologiu, 1641, Boiereni	4365
41. popa Vasii, Liturghii, 1741	4258
42. Matei Voileanu, Octoih, 1750, Hundorf	4335
43. Vobilion, Prohodul, 1856	4386

ORGANIZAREA BIBLIOTECILOR DIN ANTICHITATE

LEONA VÁCZY

Biblioteca centrală universitară
din Cluj-Napoca

Una dintre cele mai interesante și mai emoționante părți din istoria culturii este istoria scrisului și a cărții. Cunoașterea scrisului, adică a posibilității de a păstra pentru posteritate în formă durabilă cuvântul rostit sau gândit, deschide o eră nouă, decisivă; începe era istoriei scrise. Odată cu cunoașterea scrisului, a devenit posibilă scrierea legilor, a riturilor religioase, a tradițiilor, a operelor de artă ale clasicilor antici etc.; dar tot atunci a apărut impetuos necesitatea de colecționare și de păstrare a acestora în localuri corespunzătoare, adică în biblioteci. Biblioteca este deci un produs al civilizației. Ea constituie tezaurul tuturor manifestărilor de gândire, care a contribuit la progresul social, clădind în continuare civilizația modernă. Despre carte și despre bibliotecă s-a scris și în antichitate. Polihistorul lumii romane M.T.Varro (sec.I.i.e.n.), între cele 74 de lucrări ale sale, a avut una cu titlul De Bibliothecis. Enciclopedistul Suidas (sec.X.e.n.) amintește de un învățat din Pergam, numit Thelephus, care a editat o lucrare în trei părți, intitulată: Notitia librorum, în care a descris amănunțit și bibliotecile mai importante din epoca sa. Din păcate, aceste cărți nu ne-au rămas. Sursele de informare în această privință ne sînt lucrările clasicilor antici, care în operele lor abordează aceste probleme și ne spun amănunte foarte importante și interesante în legătură cu cartea și biblioteca. Lucrările lui Lipsius, Saint-Charles, Lürsen, Petit-Radel și ale altora, scrise în sec.XVII și XVIII, au devenit aproape lipsite de valoare, căci săpăturile efectuate în partea a doua a sec.XIX au deschis orizonturi noi; pe lângă cultura greacă și romană ne-au făcut să cunoaștem o altă cultură și mai veche, tot mediteraneană, și anume, cultura egipteană și cultura Orientului, adică a fenicienilor și asirienilor, dar am putut cunoaște o cultură și mai veche, de acum

5-6 mii de ani, pe cea a sumerienilor. Știm că prima scriere literară, Epopeea lui Gilgames, o datorăm sumerienilor.

Trebuie să constatăm însă că tot ce au lăsat posterității pe poarele culturii antice, începînd de la sumerieni și pînă la egipteni, deși constituie o problemă interesantă pentru istoria culturii și merită să fie cercetată încă și astăzi, totuși formează un capitol închis. Față de aceasta însă cultura elenă, care a dominat antichitatea, trăiește vie încă și astăzi. Romanii i-au învins pe greci, dar le-au preluat cultura și această cultură s-a extins în întreaga Europă.

Scriitorii vechi susțin în unanimitate că antichitatea a însemnat adevărata epocă de aur a cărții. Încă înainte cu mii de ani, oamenii și-au dat seama de importanța urlașă a cărții, de puterea ei de îndrumare și de transformare a omului și a societății. În antichitate, cartea reprezenta o mare avere, iar fericiții ei posesori erau stimați și chiar invidiați. Patima colecționării cărților provine din Orient. Egiptenii de asemenea aveau mult respect față de știință și de carte. Cît de veche este cultura lor rezultă și din faptul că ei aveau chiar un zeu al științei și al bibliotecilor, pe Thot, care fusese un guvernator în sec. al XIX-lea î.e.n. și care, pe lîngă că a înființat o bibliotecă, a mai scris și istorie, dar era și un bun orator.

Multe biblioteci personale dovedesc că adevărații mari bibliofili din antichitate au fost învățații greci. Astfel, conducătorul atenian Pisistrate (sec. VI. î.e.n.) și-a făcut o mare colecție de scrieri literare și științifice, înființînd o bibliotecă la Atena, pe care a pus-o la dispoziția publicului. Policrat (sec. VI. î.e.n.) tiranul insulei Samos, dar și protectorul poezilor și al erudiților, dispunea de o bogată bibliotecă. Tragicul Euripide (sec. VI. î.e.n.) ca și matematicianul Euclide (sec. IV. î.e.n.) posedau colecții importante de cărți. De asemenea, o bogată bibliotecă cu manuscrise de filozofie avea Aristotel, precum și discipolul său Teofrast (sec. IV. î.e.n.).

Romanii, popor de cuceritori, la început nu apreciau cărțile la justa lor valoare. Astfel, la ocuparea Cartaginei ei au cedat cărțile obținute, aliaților lor, micilor regi din Africa, Scipio Africanul reținînd din ele doar 28 de volume și anume, operele

agronomului Mago. Din expedițiile întreprinse în Orient, cuceritorii romani s-au întors cu numeroase cărți luate ca pradă de război. Dintre marii bibliofili romani amintim pe comandantul militar Lucullus, pe poetul și oratorul Cicero, care considera că valoarea colecțiilor sale de cărți depășea chiar comorile lui Crassus. Mare bibliofil era și fratele său Quintus, precum și eruditul Varro, iar Persius poseda nu mai puțin de 700 de volume. Pliniu cel Tânăr a înființat o bibliotecă la Comum, orașul său natal, și a contribuit la îmbogățirea bibliotecii de la Milano.

Cu timpul însă colecționarea cărților la romani a devenit o modă, un adevărat lux sau o patimă, chiar și pentru oamenii care nu dispuneau nici măcar de cultura necesară pentru a le putea citi. Seneca, cu mult sarcasm, a condamnat pe cei care au văzut în carte numai o podoabă a locuinței, cei care o considerau la fel ca pe o pictură, statuie sau vas corintian. "Dacă știința s-ar putea cumpăra, ea ar fi numai a voastră a bogaților" - afirmă Lucullus. Seneca și Lucullus însă uită că fără acești colecționari diletanți, operele clasicilor cu greu ar mai fi rămas posterității, deoarece toate marile biblioteci au fost distruse.

Localurile bibliotecilor din antichitate erau așezate mai ales lângă temple sau în palatele oamenilor de conducere. Astfel, una din primele biblioteci de care avem cunoștință a fost cea din orașul Nipur din Babilonia, aflată lângă templul zeului En-Lil, fondată cu cca 3000 de ani înaintea erei noastre de către regele Accadiei. Zidurile bibliotecii au fost complet distruse, dar ne-au rămas tabletele sale de lut ars, documente sumer-accadience, care au rezistat celor doi mari dușmani ai cărților: focului și umidității. Aproape de Teba, în ruinele palatului faraonului Ramses al II-lea, în anul 1881, au fost descoperite rămășițele bibliotecii sale, datînd din sec. al XIV-lea î.e.n., pe frontispiciul căruia era inscripția: "Psiches iatreion" (Leac pentru suflet). În partea centrală a palatului de la Nive, în 1850 Layard a descoperit o bibliotecă bogată, care fusese restaurată și îmbogățită de regele asirian Assurbanipal (mort în 628 î.e.n.), din care cele 20.000 tablete de lut ars sînt păstrate astăzi la British Museum din Londra. După aprecierea lui P. Gulyás, cele 20.000 tablete de lut corespund as-

tăzi cu cca 500 de cărți de cîte 500 pagini, de mărimea 8. ~~Din bibliotecile orientale antice cărțile ne-au rămas, dar din bibliotecile grecești și romane - deși mai recente - ne-au rămas doar edificiile, iar cărțile - constînd din material mai fragil și mai alterabil (papirus, iar mai tîrziu pergament) - s-au distrus în cea mai mare parte, nereziistînd nici focului, nici umezelii.~~

De altfel, papirusul cel mai vechi care ni s-a păstrat, este cel găsit într-un mormînt al unui grec din Egipt, datînd din sec. a IV-lea î.e.n.

Sălile bibliotecilor, după atestările lui Vitruvius, erau așezate spre răsărit pentru a avea lumină mai abundentă. Acestea nu erau încălzite pentru a se evita incendiul, pe de altă parte deoarece căldura era vătămătoare manuscriselor. Încăperile bibliotecilor de obicei erau foarte luxoase. Astfel, biblioteca Templului Nou al lui August era căptușită cu marmoră, iar în vestibul pe stîlpi de granit erau așezate mai multe statui impunătoare. Biblioteca templului lui Apolo era construită din marmoră albă. Sălile bibliotecilor mai adesea erau împodobite cu statuile sau busturile executate de renumiți sculptori greci și reprezentau pe marii autori ale căror opere existau în bibliotecă respectivă.

Românii țineau mult la modul de așezare a cărților. Bibliotecile aveau de obicei cîte o secție greacă și una latină, legate între ele printr-o sală de lectură. În jurul pereților erau așezate niște polițe de lemn sau erau niște săpate în pereți, iar mai tîrziu se foloseau de dulapuri numerotate, care puteau fi închise și aveau adîncimea de cca 1 m pentru a putea adăposti și papirusurile mai late. După posibilitățile și gustul proprietarilor, aceste dulapuri erau luxoas ornamentate cu sticle, metale prețioase sau cu fildeș. La unele biblioteci personale s-au găsit și dulapuri confecționate din lemn de cedru sau numai din fildeș. Manuscrisele erau așezate orizontal, iar nu vertical, adică nu în poziția de astăzi a cărților din biblioteci.

Achiziționarea fondurilor de cărți nu se făcea totdeauna pe căile cele mai corecte. Ne-a rămas o scrisoare în care regele Assurbanipal a îndrumat pe administratorul său din Borsipa ca să caute și să adune tabletele de lut din toate templele și

casele din acel oraș și să i le trimită lui. Geograful Strabon povestește că biblioteca lui Aristotel, respectiv cea a lui Teofrast, au fost moștenite de niște rude ignorante, care auzind că regele Pergamului strânge cărți pentru biblioteca sa, au ascuns aceste cărți într-o pivniță umedă apoi o parte din ele s-au deteriorat. Mai târziu aceste cărți au fost cumpărate de către filozoful Apellicon și au ajuns din nou la Atena.

La început bibliotecile romane erau alcătuite în mare parte din manuscrisele (papyrusurile) luate ca pradă de război. Astfel, prima bibliotecă mai mare din Roma fusese adusă de Paulus Aemilius și a fost luată ca pradă de război de la regele macedonian Perseu. Dictatorul L.C.Sulla a adus din Atena, la Roma, biblioteca lui Apellicon. Comandantul de oști L.L.Lucullus a adunat o imensă pradă de cărți în timpul proconsulatului său din Pont, pe care o duse la moșia sa din Lațiu și a pus-o la dispoziția oamenilor de cultură. Asinius Pollio, om de stat și literat, repurtând o victorie asupra unui trib dalmatic în anul 39 î.e.n., din prada de război a restaurat clădirea Atrium Libertatis, instalând aici prima bibliotecă publică din Roma. Consulul roman Antoniu, cucerind Pergamul, a transportat de aici în Egipt întreaga bibliotecă oferindu-o în dar reginei Cleopatra.

Copierea, adică multiplicarea lucrărilor de valoare de care bibliotecile aveau nevoie, constituia o altă sursă de îmbogățire a bibliotecilor din antichitate. Cât de veche este această practică rezultă din faptul că între tabletele găsite în biblioteca de la Ninive, s-au găsit și copii după tabletele de lut de la Nippur. La biblioteca de la Alexandria, înființată de Ptolomeu Soter (sec.III î.e.n.) a funcționat un atelier mare de copiere pus sub conducerea celor mai renumiți savanți ai timpului. Biblioteca din Pergam, înființată de către regele Eumeneos al II-lea în sec.III î.e.n. dispunea de asemenea lângă bibliotecă de un mare atelier de copiat, pentru ca astfel să poată concura cu biblioteca de la Alexandria.

În bibliotecă existau mai multe copii de pe aceeași lucrare, adică existau diferite ediții, valoarea cărora era diferită în funcție de exactitatea copiei, de frumusețea scrisului, a ornamentației și a calității materialului pe care erau scrise. Cumpărarea de asemenea era unul dintre mijloacele de achiziție-

nare a cărților pentru bibliotecile din antichitate. Epigramistul Marțial, precum și poetul Horatîu adesea amintesc de prăvăliile în care erau arătate listele de manuscrise, cu indicarea prețului acestora. Fiecare atelier tindea să-și asigure copierea operelor a cite unui mare scriitor. Pliniu cel Tânăr arată că unele opere erau multiplicare chiar în loco de exemplare, care apoi erau vîndute pe diferite piețe. Astfel, la Atena în teatrul lui Bacchus era locul de întîlnire a bibliofililor. La Roma o veche piață de cărți era la Argiletum (între Forum și Subura), iar în Alexandria lângă Serapeion. Autorul R.Lanciani menționează că Pomponius Atticus, prietenul lui Cicero, și-a adunat o bogată colecție de cărți mai mult din spirit mercantîl decît din dragoste pentru carte.

Cîmpul de interese al cititorilor s-a lărgit tot mai mult, astfel încît în afara cărților indigene s-au bucurat de afluență tot mai mare și cărțile scrise de străini.

Traducerile de manuscrise, prin care se făcea posibilă cunoașterea celor mai valoroase opere literare, științifice etc. ale altor popoare, constituiau și ele un mijloc de îmbogățire a fondului bibliotecilor. Biblioteca din Alexandria, cea mai vestită din antichitate, între cele 700.000 de volume ale sale avea și 100.000 de traduceri. Aici a fost tradus în limba greacă și Vechiul Testament de către 70 savanți evrei. Traducerea întitulată Septuaginta este una din cele mai remarcabile lucrări filologice din antichitate.

Bibliotecile mai primeau și donății. În general, autorilor le plăcea să-și expună verbal lucrările sau unele fragmente din lucrările lor. Poporul grec, dotat cu un pronunțat simț critic, știa să descopere lucrările cu adevărată valoare. Publicul era nu numai educat prin cărți, dar prin atitudinea pe care o lua față de carte educa și el la rîndul său pe autori și în acest fel de el depindea în mare măsură succesul multor lucrări. În caz de succes autorul adesea era rugat să-și depună lucrarea la o bibliotecă pentru a putea fi consultată de public, respectiv pentru a fi copiată. Alteori însuși autorul cerea să i se primească lucrarea la bibliotecă. În asemenea cazuri biblioteca făcea o severă selecție sub aspect spiritual și moral.

Bibliotecile din antichitate cuprindeau cărți destul de eterogene, cu conținut filozofic, moral, istoric, juridic, literar,

astronomic etc. Clasificarea pe subiecte a acestor materiale variate a fost realizată deja la biblioteca de la Ninive, ceea ce rezultă din fragmentele de argilă în formă de curmale, care s-au descoperit aici și care serveau drept etichete, indicând conținutul tabletelor așezate pe polițe. Metoda de aranjare a cărților în biblioteci după subiecte s-a păstrat și în bibliotecile de mai târziu.

Încă romanii și-au dat seama că bibliotecile cu caracter general (enciclopedic) nu pot ajunge nici cînd la perfecțiune în nici o ramură a științei, de aceea au înființat și biblioteci de specialitate. Astfel, biblioteca de lângă templul lui Apollo conținea manuscrise juridice și de artă. La scrierea biografiei împăraților, Vopiscus (sec. III) a cercetat biblioteca din Domus Tiberiana, precum și biblioteca Ulpiana din forul lui Traian, deoarece acestea cuprindeau manuscrisele de istorie și arhivele statului.

În privința regulilor de descriere bibliografică a manuscriselor, în antichitate drept model a servit biblioteca din Alexandria, unde cu trei secole înaintea erei noastre acestea erau catalogate cu multă minuțiozitate, așa cum sînt prelucrate în zilele noastre manuscrisele și incunabulele. Cu ajutorul colaboratorilor săi, bibliotecarul Callimachos a înființat marele catalog al bibliotecii, numit "Pinakes", format din 120 de volume. După André Langie acest catalog general cuprindea:

1. Catalogul cărților epice și lirice
2. " operelor de dramaturgie
3. " " juridice
4. " " filozofice
5. " " istorice
6. " " oratorilor și retorilor
7. " " autorilor diferiți

Probabil au mai fost încă și altele. Clasificarea adoptată în aceste cataloage a fost diferită, corespunzătoare necesităților practice și anume, era cînd cronologică, cînd alfabetică și uneori după subiect.

Dar ceea ce dădea o deosebită valoare acestor cataloage era spiritul critic în care au fost întocmite. La descrierea manuscriselor se indica, în primul rînd, numele autorului. Atunci cînd lucrarea era anonimă, după o prealabilă cercetare Callima

chos își exprima părerea asupra autorului probabil al acesteia, iar în caz de incertitudine el relatează toate părerile care au fost emise, atât pro, cât și contra. Una din indicațiile titlului lucrării, stabilit mai ales după primele cuvinte ale operei și mai indica data elaborării lucrării. Pentru a releva mărimea lucrării, Callimachos indica cifra totală a liniilor scrise de autor, fie în "stichoi" (în proză), fie în "epe" (în versuri). La fiecare autor mai dădea și datele bibliografice. Acest valoros catalog al lui Callimachos din păcate, nu ni s-a păstrat. Gramaticul și bibliotecarul Aristophanes din Bizanț, și el autor al unor atare pinakes, a comentat, completat și uneori a corectat opera lui Callimachos în lucrarea sa intitulată : "Pros tous Kallimakhos pinakes". Nici această lucrare nu ni s-a păstrat, și cunoaștem din ea doar atât cât s-a citat din aceasta în Deipnosophistes.

Istoricul grec Plutarh (sec.I) pomenește despre lucrarea grecului Andronicos din Rhodos, care a prelucrat biblioteca lui Sulla Termenii folosiți de el, "anagraphe" și "pinakes", lasă să se presupună că lucrarea a fost întocmită după bibliografia lui Callimachos.

Tot ca o lucrare bibliografică din antichitate trebuie considerată lista autorilor consultați de Flinius Secundus (sec.I) din lucrarea sa enciclopedică Naturalis historia, scrisă în XXXVII de cărți, lucrare care ni s-a păstrat în întregime. Fiecare carte având altă tematică, cei 482 de autori menționați, cu peste 2000 de lucrări, sînt indicați conform acestor tematici. Lista amintită, cu indicarea autorilor care au scris lucrări în diferitele domenii ale științelor naturale, constituie și astăzi o precisă sursă de documentare bibliografică.

În lucrarea sa bibliografică, "De viris illustribus liber", autorul Hieronymus (sec.IV) a enumerat în ordine cronologică pe "părinții bisericii", individualizînd operele lor prin indicarea problemelor pe care le-au tratat aceștia.

Împrumutul interbibliotecar a fost mult practicat și în antichitate. O lucrare valoroasă ce nu putea fi cumpărată de o bibliotecă, era cerută împrumut de la o altă bibliotecă. Cronicarii au notat că unul din Ptolomei a dat 15 talanți - sumă mare pe atunci - drept garanție pentru lucrările lui Eschyle, Sofocle și Euripide pentru a le putea copia.

Problema încă n-a fost elucidată, dacă se practica împrumutul și pentru persoane particulare. Aulus Gellius (sec.II) arată cazul când o problemă pusă în discuție într-o societate a fost rezolvată pe loc prin împrumutarea cărții lui Aristotel de la biblioteca templului lui Hercule din Tibur. Credem însă că acest procedeu a fost numai un caz excepțional și că puteau face aceasta numai personalități remarcabile și de încredere. De o parte, valoarea cărților era prea mare, dar pe de altă parte și riscul de a se împrumuta cărți unor persoane particulare ar fi fost prea mare.

Cititorii bibliotecilor erau de obicei erudiții vremii: istorici, gramaticieni, literați și alții. Pentru intrare în biblioteci se cerea un anumit grad de cultură și se pare că pentru a avea acces la bibliotecile din Roma, ca și la arhive, se cerea un bilet de intrare. R.Lanciani amintește de cazul lui R.Alenus, care prin fraudă copia actele oficiale nedestinate publicității, folosindu-se de un permis fals.

Epurarea, adică selecționarea cărților, se făcea și în bibliotecile din antichitate. Astfel, după exilarea lui Ovidiu la Tomis, operele sale au fost scoase din biblioteci. Împăratul Domițian i-a exterminat pe toți aceia care au multiplicat și difuzat istoria lui Hermogene, măsură luată din cauza ilustrației lucrării. În anul 325 e.n. s-a ordonat - sub pedeapsa condamnării la moarte, arderea lucrării "Thalia" a lui Arius, întemeietorul sectei arienilor.

Odată cu apariția creștinismului au apărut și cărțile acestui cult, scrise și copiate pe pergament, material mai ieftin și mai durabil decât papirusul, și care putea fi îndoit și broșat, formînd așa numitele codex-uri. Împăratul Dioclețian, de supărare că n-a putut nimici creștinismul, a distrus bibliotecile creștinești, iar la rîndul său creștinismul, după ce a ajuns la putere, a căutat să distrugă manuscrisele de rit păgîn. Numeroase manuscrise de valoare au fost distruse astfel în această întrecere de distrugere.

Firma bibliotecă imperială care a luat în considerare și cărțile creștinești a fost cea a împăratului Constantin, care număra 6900 de volume. Sub domnia lui Teodorus biblioteca avea 7 copii care au ridicat fondul acesteia la 100.000 de volume. Biblioteca aceasta a ars complet în anul 477, dată care aproape coincide cu căderea imperiului roman de Apus (anul 476), când a luat sfârșit

epoca antică. Din fața barbariilor evului mediu manuscrisele ~~s-au retras în mănăstiri și în acest fel au putut fi salvate~~ posterității aceste mărturii ale civilizației antice.

Din cale expuse mai sus putem deduce nivelul înalt de organizare al bibliotecilor din antichitate, nivel care se datorește bibliotecarilor din acele vremuri, ei fiind de obicei oameni de știință, de înaltă cultură care lucrau cu mult entuziasm și pasiune pentru carte. Uriașa muncă depusă de ei trebuie să constituie pentru noi un îndemn și o pildă de urmat, pentru ca această profesie străveche, stimată de-a lungul secolelor să nu devină o muncă pur administrativă, ci fiecare din noi, chiar cu posibilități modeste, să căutăm să contribuim la progresul științei bibliologice, făcându-ne și noi datoria față de generațiile viitoare.

B I B L I O G R A F I E

1. BURR, V. v. Buch und Bibliothek bei Plinius D. J. În: Aus der Welt des Buches, Festgabe zum 70 Geburtstag von Georg Leyh. Leipzig, 1950, p. 94-100.
2. GEORGESCU-TISTU, NICOLAE Cartea și bibliotecile. Studii de bibliologie. București, 1972, 358 p.
3. GULYÁS PÁL A könyvek és könyvtárak hajdan és most (Cărțile și bibliotecile odinioară și astăzi). Budapest, 1924, 76 p.
4. JENSEN, CHRISTIAN Die Bibliothek von Herculaneum. Bonn, 1930, 12 p.
5. Istoria generală a științei. Publicată sub conducerea lui René Taton. București, vol. I, 1970, 718 p.
6. KRAMER, SAMUEL NOAH Istoria începe la Sumer. Traducere de C. Sabin. București, 1962, 317 p.
7. LANCIANI, RUDOLF A régi Róma a legujabb ásatások világitásában (Vechea Romă în lumina săpăturilor celor mai recente). Traducere de Lubáczsi Zs., Budapest, 1894, 368 p.

8. LANGIE, ANDRÉ Les bibliothèques dans l'ancienne Rome et dans l'empire romain. Friburg, 1908, 172 p.
9. LUBKERS, FR. Reallexikon des klassischen Altertums. Leipzig, 1914.
10. MENARD, RENÉ La vie privée des anciens. Vol. I-VII. Paris, 1880-83.
11. PAULY-WISSOVA Encyklopädie der classischen Altertumswissenschaft. I-XXIII, 4 supl. Stuttgart, 1895.
12. PLINIUS cel TÎNĂR (Ifjabb Plinius. Levelek) (Scrisori). Budapest, 1966, 610 p.
13. SCHUBART, WILHELM Das Buch bei den Griechen und Römern. Berlin und Leipzig, 1921, 194 p.
14. STANCIU, ILIE Călătorie în lumea cărților. Mică enciclopedie ilustrată. București, 1970, 317 p.
15. SUTTONIUS Vietile celor doisprezece cezari. În rom. de D. Popescu și C.V. Georoc. București, 1970, 317 p.
16. SUIDAE Lexicon, Graece /et/ Latine... Cantabrigiae, 1705. I-III.
17. SZANA TAMÁS A könyv régen és most. (Cartea odinioară și azi). Budapest, 1888. 113 p.
18. TUDURI, CRISTINA Evoluția bibliotecii în decursul vremurilor. Buletinul bibliotecii, nr. 4, 1935. p. 3-13.
19. UHLENDAHL, HEINRICH Bibliotheken gestern und heute. Berlin, 1932. p. 132-151.
20. VÁCZY LEONA Observații asupra listei de autori a lui C. Plinius Secundus. Contribuții la istoria bibliografiilor antice. În vol.: Biblioteca Centrală Universitară București. 75 de ani de activitate. Volum jubilar. București, 1971. p. 72-76.
21. VORSTIUS, J. Grundzüge der Bibliotheksgeschichte. Leipzig, 1935. 96 p.
22. WEISE, D. Schrift - und Buchwesen in alter und neuer Zeit. Aus Natur und Geisteswelt, 4, Leipzig, 1899, 150 p.

LIBRARIES IN ANTIQUITY

S u m m a r y

The information provided by the authors of that time and the discoveries obtained after archaeological diggings offer us the image of the library extant in ancient times; the above-mentioned sources tell us about the organization, place and acquisitions of stocks by copying, translations, donations, purchase and loots; we are also told about the rules governing the arrangement of books, bibliographical description, inter-library lendings, selection and elimination of books. The ancient period of books and libraries ends with the fall of the West Roman Empire (476).

ОРГАНИЗАЦИЯ БИБЛИОТЕК В ДРЕВНОСТИ

Р е з ю м е

На основе информации полученных из древних авторов и открытых археологических раскопок можно восстановить облик древней библиотеки. Упомянутые источники дают следующие сведения об организации библиотек, их помещений, приобретение фондов копированием, переводами, пожертвованиями, покупкой или военными трофеями; расстановка книг, правила библиографического описания, обмен книгами между библиотеками, выбор и выставка книг. Отмечается, что эпоха древней книги и библиотек, прекратила своё существование одновременно с падением Западной Римской Империи (476 г.)

DISCUȚII. CONCLUZII

ONISIM FILIPOIU, director, Biblioteca de medicină și farmacie din Cluj-Napoca, reliefează importanța studiilor de istoria cărții, tiparului, bibliografiei și bibliotecilor în cadrul bibliologiei și rolul bibliotecilor de învățămînt în promovarea lor, oprindu-se asupra unor biblioteci transilvănene și colecționari particulari, ale căror fonduri, aflate azi în colecții publice, au îmbogățit tezaurul bibliologiei românești.

EUGENIA TATOMIRESCU, director, Biblioteca Universității din Craiova, în concluziile pe marginea lucrărilor secției relevă importanța comunicărilor pentru valorificarea tezaurului cultural găzduit de bibliotecile de învățămînt, sarcinile sporite care stau în fața bibliotecilor din învățămîntul superior pe linia valorificării tradițiilor progresiste ale moștenirii culturale românești, pentru a face cunoscute tineretului studios marile valori ale artei și culturii păstrate în bibliotecile noastre. În acest sens comunicările secției a IV-a vin cu date noi, în mare parte inedite, contribuind prin valoarea documentară și interpretativă la progresul studiilor și cercetărilor de bibliologie.

BIBL. UNIV. CLUJ-NAPCA
Nr. d. 35 - 1977

BIBLIOTECA și învățămîntul. Direcții de modernizare și perfecționare. Lucrările Simpozionului din 5-7 septembrie 1974. /Vol./1-2. Coordonatori : Constantin Negulescu, Andrei Vereas. Redactori : Adela Iurea, Ana Miha, Nicolae Bocșan, Vasile Nussbaum. Cluj-Napoca, /B.C.U./, 1976.
2 vol. (Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca) 215x160 /Multigrafiat/. Tablă de materii și rezumate în lb. engleză și rusă.
/Vol./ 1. XXII, 456 p.
/Vol./ 2. p.457-921

02(061.3)"1974"
02:371(061.3)
371:02(061.3)
061.3(498):02

1.Negulescu, Constantin
2.Vereas Andrei
3.Iurea, Adela
4.Biblioteca centrală
universitară Cluj-
Napoca

Descriere și clasificare realizate
la Biblioteca centrală universitară
Cluj - Napoca

Dactilografiere: Silvia Dumitru, Monica Gădăleanu,
Iudita Gordan, Adela Herman, Ecaterina Sarahmuda,
Nastasia Stineanu, Maria Ujvári, Ida Went

Tehnoredactare : Ladislau Daróczy

Xerocopiere: Klara Kranyák - Atelierul de multi-
plicare al B.C.U.

Multiplicare : Atelierul de multiplicare al Univer-
sității "Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca

Broşare : Atelierul de legătorie al B.C.U.